

J. Jefremovs
ANDROMEDA
miglāis

Andromēdas Miglājs (1957, latv.1961) *Туманность Андромеды* Zinātniski fantastisks romāns par tālu nākotni, kad cilvēki dzīvo harmoniskā komunistiskā sabiedrībā. Visas planētas tautas sadzīvo vienotā saimē un dažādās Visuma malās mītošās civilizācijas sadarbojas kopējā «Lielajā Lokā» apmainoties ar kultūras un zinātnes sasniegumiem. Šī grandiozā utopija pavēra jaunus apvāršņus padomju fantastiskajā literatūrā. Pirmā grāmata triloģijā par Lielo Loku. Otrā «Čūskas sirds» (1959?) *Сerpдце змеи* Zinātniski fantastisks stāsts tematiski turpina «Andromēdas miglāja» norises — Zemes astronauti tālu kosmosā satiek citas civilizācijas pārstāvjus, kuru vielmaiņa balstās uz ftora, nevis uz skābekļa, kā zemiešiem.

Trešā «Vērša stunda» (1969) *Час Быка* Zinātniski fantastisks romāns, kura darbība risinās uz tālas planētas Tormans (Mocības), kur valda nežēlīga oligarhiska tirānija. Dzīve tur lielā mērā atgādināja padomju reālības. Romāns tika publicēts klajas izdevēju nevērības dēļ, par ko viņiem nācās dārgi samaksāt. Atklāti kritizēt romānu padomju vara neuzdrīkstējās — Jefremovs bija pārāk populārs, taču grāmata uz 20 gadiem tika noklusēta — to npublicēja, izņēma no bibliotēkām un nepieminēja nekādos rakstniekam veltītos rakstos. Latviski protams netika iztulkota.

Stāstos un romānos Jefremovs slavēja padomju cilvēku un “drīz gaidāmo” komunistisko nākotni, kad visiem uz Zemes klāsies jauki un saulaini, taču viņam pašam nebija ilūziju par to, kādā valstī un kādā laikā viņš dzīvo — īsi pirms Staļina nāves viņš apcietinājuma gaidās sadedzināja savas dienasgrāmatas un vēstules. Drīzumā pēc Jefemova nāves (1972.gada 5.oktobrī 65 gadu vecumā) VDK darbinieki izdarīja viņa dzīvokli kratīšanu, meklējot “ideoloģiski kaitīgu literatūru”, un atņēma visus viņa melnrakstus. Uz diviem gadu desmitiem Jefremova vārds tika aizmirsts.

- [Ivans Jefremovs](#)
- [NO AUTORA](#)
- [I NODAĻA](#)
- [II NODAĻA](#)
- [III NODAĻA](#)
- [IV NODAĻA](#)
- [V NODAĻA](#)
- [VI NODAĻA](#)
- [VII NODAĻA](#)
- [VIII NODAĻA](#)
- [IX NODAĻA](#)

- X NODAŁA
- XI NODAŁA
- XII NODAŁA
- XIII NODAŁA
- XIV NODAŁA
- XV NODAŁA
- SATURS

•

- notes

- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5
- ☐ 6
- ☐ 7
- ☐ 8
- ☐ 9
- ☐ 10
- ☐ 11
- ☐ 12
- ☐ 13
- ☐ 14
- ☐ 15
- ☐ 16
- ☐ 17
- ☐ 18
- ☐ 19
- ☐ 20
- ☐ 21

Ivans Jefremovs

Andromēdas Miglājs

LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECĪBA RĪGĀ 1961 tulkojis I. Livšics
mākslinieks G. Vīndedzis

Šā romāna publikācija žurnālā vēl nebija pabeigta, kad mākslīgie pavadoņi jau sāka trauksmainos lidojumus ap mūsu planētu.

Sis neapstrīdamais fakts rada liksmu apziņu, ka romāna pamatā liktās idejas ir visumā pareizas.

Mazo mēnešu signāli uzskatāmi apstiprina gan visdrosmīgākās fantāzijas par tehnikas progresu, gan arī ticību saprātīgi iekārtotas sabiedrības nemitigai augšupejai un gaišai nākotnei. Viens no «Andromedas miglājā» ietvertajiem sapņiem piepildījies apbrīnojami ātri, un tāpēc var jautāt: cik pareizi romānā izvēsta nākotnes vēsturiskā perspektīva? Jau rakstīšanas gaitā izmainīju darbības laiku, tuvinādamus notikumus mūsu dienām. Sākumā man šķita, ka romānā attēlotās milzu pārvērtības mūsu planētas dzīvē nav realizējamas agrāk kā pēc trīstūkstoš gadiem.s Sājos aprēķinos es vadījos no cilvēces vēstures, bet neņēmu vērā tehnikas progresa paātrinājuma tempus, it īpaši tās gigantiskās iespējas un praktiski gandrīz neierobežoto varenību, ko cilvēcei dos komunistiskā sabiedrība.

Romānu pārstrādājot, sākumā iecerēto darbības laiku tuvināju mūsu dienām par veselu gadu tūkstoti. Taču Zemes mākslīgo pavadoņu palaišana liek domāt, ka romānā attēlotie notikumi varētu risināties vēl agrāk. Tāpēc visus noteiktos datumus «Andromedas miglājā» aizstāju ar tādiem, kuros lasītājs pats ieliks savu laika izpratni un nojautu.

Romānā plaši izmantota zinātniska terminoloģija. Sī īpatnība, ko lasītājs uzreiz varbūt nesapratīs, nav izskaidrojama ar autora paviršību vai nevēlēšanos populāri izklāstīt sarežģītus jautājumus. Tikai šādā veidā man likās iespējams piešķirt romāna varoņu sarunām un darbībai nākotnes kolorītu. Un nākotnē zinātne taču, bez šaubām, dziļi ieviesīsies cilvēku jēdzienos, priekšstatos, valodā.

I. Jefremovs

I NODAĻA

DZELZS ZVAIGZNE

Blāvajā gaismā, ko atstaroja griesti, aparātu skalas izskatījās pēc portretu galerijas. Apaļās likās šķelmīgas, ovālās izplūda nekaunīgā pašapmierinātībā, kvadrātiskās bija sastingušas trulā pašpaļāvībā. Zilganās, oranžās un zaļās uguntiņas, kas mirgoja aparātos, šo iespaidu vēl pastiprināja.

Izliektas pults vidū zaigoja plata, purpursārta ciparnīca. Tai pāri neērtā pozā bija noliekusies meitene. Aizmirsusi blakus stāvošo krēslu, viņa tuvināja galvu ciparnīcas stiklam. Sarkanā atblāzma darīja jaunavīgo seju vecāku un skarbāku, iezīmēja asas ēnas ap pilnīgajām lūpām, vērtā smailāku mazliet uzrauto degunu. Sarauktās platās uzacis kļuva gluži melnas, viešot acis drūmu, bezcerīgu izteiksmi.

Skaitītāju rāmo melodiju pārtrauca klusa, metāliska šķindoņa. Meitene notricēja, izslējās un, atliecot nogurušo augumu, izstiepa slaidās rokas.

Aiz muguras noklikšķēja durvis, parādījās gara ēna un pārvērtās vīrieti ar skopām, precīzām kustībām. Uzliesmoja zeltaina gaisma, un meitenes biezie, tumši rudie mati it kā iedzirkstījās. Arī acis iemirdzējās, maigi un trauksmaini veroties ienācējā.

— Vai tiešām jūs neiemigāt? Simt stundu bez miega!..

— Slikts piemērs, vai ne? — ienācējs bez smaida, tomēr jautri vaicāja. Viņa balsi pavīdēja augsti metāliski toņi, kas it kā sakniedēja vārdus.

— Visi guļ, — meitene nedroši ieminējās, — un... nekā nezina, — viņa piebilda pusbalsī.

— Runājiert droši. Kosmosā patlaban tikai mēs abi esam nomodā. Bet līdz Zemei — piecdesmit biljonu^[1] kilometru, apmēram pusotra parseka^[2]!

— Un anamezona^[3] atlicis tikai vienam ieskrējienam! — šausmas un sajūsma vienlaikus izskanēja meitenes saucienā.

Divi strauji soļi, un trīsdesmit septītās zvaigžņu ekspedīcijas priekšnieks Ergs Noors apstājās pie purpursārtās ciparnīcas.

— Piektais riņķis!

— Jā, esam sākuši piekto. Un... nekā! — Meitene uzmeta izteiksmīgu skatienu automātiskā uztvērēja reproduktoram.

— Redzat, gulēt nedrīkst! Jāpārdomā visi varianti, visas iespējas. Piekta riņķa beigās jābūt atrisinājumam.

— Bet tas taču nozīmē vēl simt desmit stundas...

— Labi, pasnauđīšu tepat krēslā, kad sporamīna^[4] darbība izbeigsies. Nu jau būs divdesmit četras stundas, kopš ieņēmu to.

Meitene sasprindzināti kaut ko apsvēra, tad sadūšojās:

— Varbūt samazināt riņķa rādiusu? Ja nu viņiem pēkšņi samaitāties raidītājs?

— Nevar! Samazināt rādiusu, vienlaikus nesamazinot ātrumu, nozīmētu acumirkli sagraut kuģi. Bet palēnināt gaitu un... pēc tam bez anamezona... pusotra parseka ar vissenāko Mēness raķešu ātrumu? Saules sistēmai mēs tuvotos tikai pēc simttūkstoš gadiem.

— Saprotu... Bet vai tad viņi nevarēja...

— Nē, nevarēja. Kādreiz, sensenos laikos, cilvēki varēja pielaut paviršību vai piekrāpt citus un sevi, bet ne tagad!

— Jūs mani pārpratāt, — meitenes skarbajā atbildē ieskanējās aizvainojums. — Es gribēju teikt, ka «Algorabs» varbūt novirzījies no kursa un arī meklē mūs.

— Tik ļoti novirzīties tas nevarēja. Tāpat nevarēja nestartēt iepriekš aprēķinātajā un noteiktajā laikā. Ja tomēr būtu noticis neticamais un sabojājušies abi raidītāji, zvaigžņu kuģis, bez šaubām, sāktu šķērsot riņķi pa diametru un mēs saklausītu tā signālus ar planetārajiem uztvērējiem. Kļūda izslēgta!

Ergs Noors pievērsās spoguļkrāniem dziļajās nišās, kas no visām četrām pusēm ietvēra komandpunktu. Izplatījuma melnumā mirdzēja neskaitāmas zvaigznes. Pāri kreisajam priekšējam ekrānam strauji pārslidēja neliels pelēcīgs planētas disks, kuru tik tikko apgaismoja spīdekļis, kas atradās ļoti tālu no šejienes, no sistēmas B-7336-S + 87-A malas.

— Un ja nu nav aizgājis bojā, bet cietis sadursmē ar meteorītu, tā ka nespēj vairs attīstīt ātrumu?... — iebilda rudmatainā meitene.

— Nespēj attīstīt ātrumu! — Ergs Noors atkātoja. — Vai tad tas nav viens un tas pats, ja kuģi no mērķa šķir gadu tūkstoši? Vēl ļaunāk — nāve nenāks uzreiz, bezcerībā paies gadi. Varbūt viņi sauks pēc palīdzības — tad mēs uzzināsim... pēc kādiem sešiem gadiem... uz Zemes.

Ar enerģisku kustību Ergs Noors izvilka saliekamo krēslu, kas bija iebīdīts zem mazās elektronu skaitļošanas mašīnas «MNU-11». Lielā svāra, apmēru un trausluma dēļ zvaigžņu kuģos līdz pat šim laikam nebija izdevies iebūvēt «ITU» tipa elektronu smadzenes, kas paredzētas vispusīgām operācijām, un pilnībā uzticēt tām kuģa vadīšanu. Dežurējošā navigatora klātbūtne komandpunktā bija nepieciešama vēl jo vairāk tāpēc, ka tik milzīgos attālumos gandrīz nemaz nav iespējams precīzi orientēt kuģa kursu.

Ar veiklību, kas darītu godu pat klavieru virtuozam, ekspedīcijas priekšnieka pirksti sāka skraidīt pa skaitļošanas mašīnas pogām un rokturiem. Viņa bālās sejas asie vaibsti sastinga kā akmenī cirsti, bet augstā piere, stūrgalvīgi noliekusies pār pulti, šķiet, meta izaicinājumu stihiskajiem likteņa spēkiem, kas apdraudēja izplatījuma dzīlēs

iemaldījušos dzīvības salīņu.

Nīza Krita, jaunā astronavigatore, kas pirmo reizi piedalījās zvaigžņu ekspedīcijā, aizturējusi elpu, vēroja domās iegrimušo Nooru. Cik mierīgs, enerģisks, gudrs ir šis mīļotais cilvēks!... Jā, viņa mīl to jau sen, visus šos piecus gadus. Nav nozīmes slēpt no viņa... Un arī Ergs zina, Nīza to jūt... Tagad, kad notikusi nelaime, viņa ir priecīga, ka var dežurēt kopā ar Ergu Nooru. Trīs mēnešus viņi pavada divatā, kamēr citi zvaigžņu kuģa apkalpes locekļi ieslīguši saldā, hipnotiskā miegā. Atlikušas trīspadsmit dienas, tad arī viņi iemigs uz pusgadu, līdz būs apritējušas vēl divas dežurējošo navigatoru, astronomu un mehāniķu maiņas. Pārējie — biologi un ģeologi, kuru darbs sākas tikai ceļojuma galapunktā, var gulēt arī ilgāk, turpretim astronomi — tiem tagad pats spraigākais darba laiks!

Ergs Noors piecēlās, un Nīzas domu pavediens pārtrūka.

— Aiziešu uz kabīni pārbaudīt zvaigžņu kartes. Jūsu atpūta sākas... — viņš paskatījās uz atkarīgā pulksteņa ciparnīcu, — pēc deviņām stundām. Pagūšu vēl izgulēties, iekams nākšu jūs nomainīt.

— Es neesmu nogurusi. Būšu šeit, cik vien ilgi vajadzēs, kaut tikai jūs varētu atpūsties!

Ekspedīcijas priekšnieks sarauca pieri, gribēdams kaut ko iebilst, taču vārdu maigais skanējums un zeltaini brūno acu sirsnīgais skatiens darīja savu. Noors pasmaidīja un klusēdams izgāja.

Nīza apsēdās krēslā, pārlaida acis aparātu skalām un iegrima dziļās pārdomās.

Viņai pretim melnoja spoguļekrāni, ar kuru palīdzību no centrālā komandpunkta varēja pārredzēt bezdibeni visapkārt raķetei. Dažādas krāsas zvaigžņu ugunīņas dzēla acis kā nokaitētas adatas.

«Tantra» aizsteidzās garām planētai, un tās pievilkšanas spēks lika kuģim sašūpoties gravitācijas lauka mainīgās intensitātes dēļ. Ļauni zibošās majestātiskās zvaigznes mežonīgi lēkāja uz spoguļekrānu virsmas. Zvaigznāju apveidi mainījās tik ātri, ka tos bija grūti iegaumēt.

Planēta K-2-2N-88, kas auksta un nedzīva riņķoja ap savu tālo spīdekli, bija pazīstama kā ērta zvaigžņu kuģu tikšanās vieta... Taču šoreiz tikšanās nebija notikusi. Piektais riņķis... Nīza iztēlojās kuģi, kas samazinātā ātrumā joņo pa gigantisku riņķi, kura rādiuss — viens miljards kilometru, ik reizes aizsteidzoties priekšā gliemeža gaitā slidošai planētai. Pēc simt desmit stundām zvaigžņu kuģis pabeigs piekto riņķi... Un kas tad? Erga Noora varenais prāts šobrīd sakopojis visus spēkus, lai atrastu labāko atrisinājumu. Ekspedīcijas priekšnieks un kuģa komandieris nedrīkst kļūdīties — pretējā gadījumā pirmās klases zvaigžņu kuģis «Tantra» līdz ar apkalpi, kurā ietilpst ievērojami zinātnieki, nekad neatgriezīsies no izplatījuma tālēm! Bet Ergs Noors neklūdīsies...

Nīzu Kritu pēkšņi pārņēma drausmīga nelabuma sajūta. Zvaigžņu kuģis acīm redzot bija novirzījies no kursa par niecīgu grāda daļiņu, kas pieļaujams, tikai lidojot ar samazinātu ātrumu, jo citādi no «Tantras» apkalpes neviens nepaliktu dzīvs. Tiklīdz pelēkā migla meitenes acīs izgaissa, nelabuma sajūta atgriezās — kuģis uzņēma veco kursu. Kaut kur tālu priekšā melnajā bezdibenī ārkārtīgi jutīgie lokatori bija sataustījuši meteorītu — astronautu bīstamāko ienaidnieku. Elektronu mašīnas, kas vadīja kuģi (tikai tās spēj izdarīt visas manipulācijas nepieciešamajā tempā — cilvēka nervi nav piemēroti kosmiskajiem ātrumiem), sekundes miljondaļā novirzīja «Tantru» un, kad briesmas bija garām, tikpat ātri lika tai uzņemt agrāko kursu.

— Kāpēc šādām ierīcēm neizdevās glābt «Algorabu»? — Nīza atjēgusies jautāja sev. — Tas noteikti bojāts sadursmē ar meteorītu. Ergs Noors teica, ka vēl līdz šim katru desmito zvaigžņu kuģi sadragājot meteorīti, kaut gan izgudroti tik jutīgi lokatori kā Volla Hoda aparāts un enerģētiskie vairogi, kas atsviež sikās daļiņas. «Algoraba» bojā eja nostādījusi viņus pašus bīstamā stāvoklī, lai arī likās, ka viss labi pārdomāts un paredzēts. Meitene sāka pārcilāt atmiņā svarīgākos notikumus kopš aizlidošanas brīža.

Trīsdesmit septītā zvaigžņu ekspedīcija tika sūtīta uz kāda samērā tuva spīdekļa planētu sistēmu Cūskneša zvaigznājā. Sā spīdekļa vienīgā apdzīvotā planēta — Zirda jau sen bija iekļāvusies Lielajā Lokā un nodibinājusi sakarus ar Zemi un citām pasaulēm. Piepeši tā bija apklususi. Vairāk nekā septiņdesmit gadu neizdevās uztvert neviena tās raidījuma. Zirdai vistuvākās Loka planētas — Zemes pienākums bija noskaidrot, kas ar kaimiņiem noticis. Šajā ekspedīcijā uzaicināja piedalīties vairākus izcilus zinātniekus, kuru rūpīgi pārbaudītā nervu sistēma izrādījās spējīga panest ilgstošo ieslodzījumu zvaigžņu kuģī. Degvielu rezervi anamezona dzinējiem nācās maksimāli ierobežot. Un ne jau anamezona svāra dēļ, bet gan tāpēc, ka šīs vielas glabāšanai nepieciešami milzīgi konteineri. Anamezona krājumus cerēja papildināt uz Zirdas. Ja ar planētu būtu noticis kaut kas nopietns, otrās klases zvaigžņu kuģis «Algorabs» sagaidītu «Tantru» pie planētas K-2-2N-88 orbītas.

Nīzas vērīgā dzirde uztvēra mākslīgā gravitācijas lauka regulēšanas toņa maiņu. Triju aparātu diski vadības pults labajā pusē sāka nevienmērīgi mirkšķināt, ieslēdzās labā borta elektroniskais tausts. Uz ekrāna parādījās stūrainš, spožs priekšmets. Līdzīgi šāviņam tas lidoja «Tantrai» tieši virsū un tātad atradās ļoti tālu. Ieraugot milzīgo vielas lausku, kādas kosmiskajā telpā gadās ārkārtīgi reti, Nīza pasteidzās noteikt tās apjomu, masu, ātrumu un lidojuma virzienu. Tikai tad, kad noklākšķēja novērojumu žurnāla automātiskā spole, meitene atkal lāvās atmiņām.

Visdziļāko iespaidu uz viņu bija atstājusi drūmā asinssarkanā saule, kas izauga ekrānu redzes lokā lidojuma ceturtā gada pēdējos mēnešos. Ceturtais gads tas bija zvaigžņu kuģa iemītniekiem, kas traucās izplatījumā ar piecām sestdaļām gaismas ātruma, t. i., ar piecām sestdaļām absolūtās ātruma vienības. Uz Zemes tikmēr bija pagājuši apmēram septiņi gadi, ko astronauti sauca par neatkarīgajiem.

Saudzēdami cilvēku acis, ekrānu filtri mainīja jebkura spīdekļa staru krāsu un intensitāti. Ekspedīcijas dalībnieki skatīja tālās saules it kā caur Zemes atmosfēras ozona un ūdens tvaiku vairogiem. Augstas temperatūras zvaigžņu neaprakstāmā spokaini violetā gaisma šķita zilgana vai balta, drūmās, pelēcīgi sārtās ugunslodes likās jautri zeltainas kā mūsu Saule. Seit turpretim spilgtā purpurā liesmojošs spīdekļis ieguva tumšu, asiņainu nokrāsu, kādā Zemes astronomi pieraduši redzēt spektra klases M5 debess ķermeņus. Planētu no zvaigznes šķīra daudz mazāks attālums nekā Zemi no Saules. Kad kuģis tuvojās Zirdai, tās centrālais spīdekļis izauga par milzīgu, tumši sarkanu disku, kas izstaroja ļoti daudz siltuma.

Jau divus mēnešus pirms Zirdas sasniegšanas «Tantras» apkalpe mēģināja sazināties ar planētas ārējo staciju. Te bija tikai viena šāda stacija uz neliela dabiskā pavadoņa bez atmosfēras.

Zvaigžņu kuģis turpināja saukt Zirdas ārējo staciju arī tad, kad līdz planētai bija atlikuši tikai trīsdesmit miljoni kilometru un «Tantras» gigantiskais ātrums samazināts līdz trīstūkstoš kilometriem sekundē. Dežurēja Nīza, bet arī pārējie apkalpes locekļi bija nomodā, sapulcējušies pie ekrāniem centrālajā komandpunktā.

Atšķīra rokasgrāmatu un sameklēja ziņas par šīs planētas stratosfēru. Jonizācija izrādījās spēcīgāka nekā parasti. Neskaidra, trauksmaina nojauta sāka briest ekspedīcijas priekšnieka smadzenēs.

Ievirzījuši zvaigžņu kuģi nolaišanās spirāles sestajā vītnē, astronauti pamanīja lielu pilsētu kontūras. Taču neviens signāls joprojām neatskanēja kuģa uztvērējos.

Nīzu Kritu nomainīja, lai viņa varētu paēst. Meitene bija tik nogurusi, ka drīz vien iesnaudās. Viņai šķita, ka pagājušas tikai dažas minūtes, kaut gan patiesībā zvaigžņu kuģis tikmēr bija pārlidojis pāri Zirdas nakts pusei. Tur lejā vajadzēja būt pilsētām, rūpnīcām, ostām. Bet, lai cik rūpīgi ļaudis vēroja planētu spēcīgajos stereoteleskopos, neviena uguntiņa neiemirdzējās ellišķīgajā tumsā. Bez tam kuģa radītos pērkona dārdus Zirdas iedzīvotājiem taču vajadzētu dzirdēt desmitiem kilometru attālumā...

Pagāja stunda. Joprojām ne mazākās dzirkstelītes. Mokpilnā gaidīšana kļuva neciešama. Noors ieslēdza brīdinājuma sirēnas. Pāri melnajam bezdibēnim aizskanēja drausmīgs kauciens, un Zemes cilvēki cerēja, ka, saplūstot ar gaisa dārdoņu, tas sasniegs Zirdas

miklaini klusējošos iedzīvotājus.

Pēkšņi ugunīgas gaismas spārni aizslaucīja baismīgo tumsu. «Tantra» jau lidoja virs planētas apgaismotās puses. Lejā joprojām pletās samtainis melnums. Steidzīgi attīstītie un palielinātie uzņēmumi rādīja, ka tie ir ziedi, kas atgādina zemes samtaini melnās magones. Melno magoņu paklājs stiepās tūkstošiem kilometru uz visām pusēm, aizstājot visu — mežus, krūmājus, niedrājus, pļavas. Kā milzīgu ģindeņu ribas melnajā paklājā vietām rēgojās pilsētu ielas, sarūsējušas dzelzs konstrukcijas šur tur iezīmējās kā sarkanas brūces. Neviena dzīva radījuma, neviena kociņa — visur tikai melnās magones!

«Tantra» nometa bumbveida novērošanas staciju un atkal ielidoja planētas nakts pusē. Pēc sešām stundām automātiskā stacija paziņoja gaisa sastāvu, temperatūru, spiedienu un citus datus par apstākļiem augšnes virspusē. Viss atbilda normai, izņemot paaugstināto radioaktivitāti. _

— Briesmīga traģēdija! — aizsmakušā balsī nomurmināja ekspedīcijas biologs Eons Tāls, pierakstīdams tikko saņemtās ziņas. — Viņi nogalinājuši paši sevi un savu planētu!

— Vai tiešām? — jautāja Nīza, cenzdamās apslēpt acīs saskrējušās asaras. — Tas ir šausmīgi! Jonizācija nemaz nav tik spēcīga.

— Pagājis jau krietni daudz gadu, — biologs skarbi atbildēja. Viņa jauneklīgā un reizē vīrišķīgā čerkesa seja, kurā izcēlās valdonīgais ērgļa deguns, kļuva barga. — Sāda radioaktivitāte ir bīstama tieši tāpēc, ka pieaug nemanot. Gadu simteņiem izstarojuma kopīgais daudzums varēja palielināties koru pēc kora kā mēs saucam apstarošanas biodevas, bet pēkšņi sekoja kvalitatīvs lēciens! Iedzimtības satricināšana, dzimstības izbeigšanās plus staru slimību epidēmijas... Tas negadās pirmo reizi — Lokam zināmas arī citas līdzīgas katastrofas...

— Piemēram, tā dēvētā «Violetās saules planēta», — atgādināja Ergs Noors.

— Traģiski, ka tās divainais spīdekļis, kas pieder pie spektra klases A0 un izstaro tikpat daudz gaismas, cik septiņdesmit astoņas mūsu Saules, nodrošināja iedzīvotājiem ļoti augstu enerģētikas līmeni... — drūmi piebilda Purs Hiss.

— Vai jūs runājat par planētu, ko Padome taisās pielāgot apdzīvošanai? — biologs vaicāja.

— Jā. Sai planētai par piemiņu nosaukts bojā gājušais «Algorabs».

— Zvaigzne Algorabs jeb Kraukļa delta! — biologs iesaucās. — Līdz tai taču ļoti tālu!

— Četrdesmit seši parseki. Bet mūsu zvaigžņu kuģu darbības rādiuss aizvien vairāk palielinās...

Biologs pamāja ar galvu un nomurmināja, ka diezin vai bija pareizi nosaukt zvaigžņu kuģi bojā gājušas planētas vārdā.

— Bet zvaigzne taču nav gājusi bojā, un arī planēta palikusi! Nepaies ne pāris simtu gadu, kad mēs to apsēsim un apmetlsimies tur uz dzīvi, — Ergs Noors ne-, šaubīdamies atbildēja.

Viņš bija nolēmis izdarīt grūtu manevru — ievirzīt «Tantru» no ekvatoriālās orbītas meridionālajā, Zirdas griešanās ass plaknē. Kā lai atstāj planētu, iekams nav noskaidrots, vai tiešām visi tās iedzīvotāji gājuši bojā? Varbūt dzīvi palikušie nevar sazināties ar zvaigžņu kuģi enerģētisko staciju sabrukuma un aparatūras bojājumu dēļ?

Ne jau pirmo reizi Nīza redzēja Ergu Nooru atbildīgu manevru brīžos aiz vadības pults. Ar neizdibināmu, sastingušu seju, aprautām, bet vienmēr precīzām kustībām viņš atgādināja meitenei leģendāru varoni...

Tikmēr «Tantra» turpināja savu bezcerīgo lidojumu ap Zirdu, šoreiz no pola uz polu. Vietām, it īpaši vidējos platuma grādos, parādījās plaši kailas augsnes plankumi. Tur gaisā plandija dzeltena migla, kurai cauri vidēja milzīgas vēja trenktu sarkanu smilšu kāpas.

Tālāk atkal pletās samtainais sēru plīvurs. Melnās magones acīm redzot bija vienīgie augi, kas spēja izturēt paaugstināto radioaktivitāti vai arī deva tās ietekmē dzīvotspējīgu mutāciju.

Viss kļuva skaidrs. Meklēt nedzīvajās drupās anamezona degvielu, ko, pēc Lielā Loka ieteikuma, vajadzēja sagādāt ciemiņiem no citām pasaulēm (Zirdas iedzīvotāji vēl neprata būvēt zvaigžņu kuģus), bija ne vien bezcerīgi, bet arī bīstami. «Tantra» sāka lēnām doties pa spirāli pretējā virzienā, projām no planētas. Planetārie dzinēji piešķīra zvaigžņu kuģim nepieciešamo sākuma ātrumu — septiņpadsmit kilometrus sekundē. Strauji attālinādamās no mirušās planētas, «Tantra» uzņēma kursu uz neapdzīvotu, tikai ar nosacītu šifru apzīmētu sistēmu, kur bija izmestas bumbveida bākas un kur tai vajadzēja sastapties ar «Algorabu». Ieslēdzās anamezona dzinēji. Gigantiskais spēks piecdesmit divās stundās atdeva zvaigžņu kuģim tā parasto ātrumu — deviņsimt miljonu kilometru stundā. Līdz tikšanas vietai bija jālido piecpadsmit mēnešu jeb vienpadsmit pēc «Tantras» atkarīgā laika. Visa apkalpe, izņemot dežurantus, varēja ieslgt hipnotiskajā miegā. Tomēr veselu mēnesi jaudis vēl nodarbojās ar dažādiem aprēķiniem, pārsprieda savu novērojumu rezultātus un gatavoja ziņojumu Padomei. Rokasgrāmatās viņi atrada ziņas par Zirdas iedzīvotāju bīstamajiem mēģinājumiem ar daļēji sairstošām kodoldegvielām. Bojā gājušās planētas izcilākie zinātnieki bija brīdinājuši par šo mēģinājumu kaitīgo ietekmi uz dzīvajiem organismiem un prasījuši tos izbeigt. Pirms simt astoņpadsmit gadiem pa Lielo Loku tika nosūtīts iss brīdinājums, ar kuru augsta intelekta cilvēkiem pilnīgi pietiktu, bet Zirdas valdība to acīm redzot nebija ņēmusi vērā...

Vairs nevarēja būt šaubu: Zirda gājusi bojā no kaitīgās radiācijas

uzkrāšanās pēc daudziem vieglprātīgiem eksperimentiem un bīstamu kodolenerģijas veidu neapdomīgas izmantošanas tai laikā, kad bija nepieciešama saprātīga atturība un ilgstoši pētījumi, lai atklātu citus, mazāk kaitīgus enerģijas veidus.

Mikla bija sen uzminēta, zvaigžņu kuģi jau divas reizes mainījušies dežurējošie navigatori un astronomi. Tagad «Tantra» riņķoja ap pelēko planētu, pamazām zaudējot pēdējo cerību sastapt «Algorabu». Tuvojās kaut kas baismīgs, neatvairāms...

Ergs Noors apstājās uz sliekšņa un palūkojās uz domās iegrimušo Nīzu. Viņas noliektā galva ar kuplajām cirtām atgādināja pūkainu zelta ziedu... Draisks zēna profils, lielas, mazliet ieslīpas acis, kas, valdot smieklus, bieži piemiedzas, bet tagad, plaši atvērtas, trauksmaini raugās nezināmajā nākotnē. Meitene neapzinās, par kādu garīgu atbalstu kļuvusi viņam tās pašai dziedīgā mīlestība. Kaut arī griba un jūtas norūditas daudzos pārdzīvojumos, viņu tomēr nogurdina priekšnieka pienākumi — mūžīgā gatavība jebkurā mirklī uzņemties atbildību par cilvēkiem, kuģi, par visas ekspedīcijas sekmēm. Tur, uz Zemes, sen vairs nav tādas vienpersoniskas atbildības — lēmumus vienmēr pieņem tā ļaužu grupa, kurai jāveic attiecīgais darbs. Bet, ja atgadās kaut kas sevišķs, nekavējoties var saņemt nepieciešamo padomu, jebkuru konsultāciju. Seit padomus no malas gaidīt nevar. Tāpēc zvaigžņu kuģu komandieriem piešķirtas īpašas tiesības. Būtu vieglāk, ja tādu atbildību vajadzētu nest divus trīs, bet nevis desmit vai piecpadsmit gadus, tas ir, tik, cik vidēji ilgst katra zvaigžņu ekspedīcija!

Ar šīm domām Ergs Noors iegāja centrālajā komandpunktā.

Nīza pietrūkās kājās.

— Esmu savācis visus nepieciešamos materiālus un kartes, — viņš teica, — tagad liksim pastrādāt mašīnai!

Ekspedīcijas priekšnieks atzvēlās krēslā un, lēni pāršķirstīdams metāla loksni, nosauca skaitļus, kas apzīmēja koordinātes, magnētiskā, elektriskā un gravitācijas lauka intensitāti, kosmisko daļiņu enerģiju, meteoru plūsmas ātrumu un blīvumu. Nīza, noliekusies aiz sasprindzinājuma, rīkojās ar skaitļošanas mašīnas pogām un slēdžiem. Saņēmis rezultātu virkni, Ergs Noors sarauca uzacis.

— Mūsu ceļā ir spēcīgs gravitācijas lauks, tumšas vielas sablīvējums Skorpiona zvaigznājā, 6555-CR+1 1PKU sistēmas tuvumā, — viņš beidzot sacīja. — Lai izvairītos no lieka degvielas patēriņa, vajadzēs novirzīties šurp, Čūska zvaigznāja virzienā. Senos laikos bieži lidoja, neiedarbinot dzinējus. Kā paātrinātāju izmantoja gravitācijas laukus, lidojot gar to malām...

— Vai arī mēs nevarētu lietot šo paņēmieni? — Nīza vaicāja.

— Nē, mūsu zvaigžņu kuģi ir par ātriem. Piecas sestdaļas

absolūtās vienības jeb divsimt piecdesmit tūkstoši kilometru sekundē — šāds lidojuma ātrums Zemes gravitācijas laukā palielinātu mūsu svaru divpadsmit tūkstošu reižu un tāvad samaltu visu ekspedīcijuputekļos. Ar šo ātrumu mēs varam lidot tikai kosmiskajā telpā, tālu no lieliem matērijas sablīvējumiem. Tikko zvaigžņu kuģis tuvojas gravitācijas laukam, ātrums nekavējoties jāsamazina un jo vairāk, jo spēcīgāks lauks.

— Bet te taču iznāk pretruna, — Nīza ar bērnišķu žestu salika rokas zem zoda, — jo spēcīgāks gravitācijas lauks, jo lēnāk jālido!

— Tas ir pareizi tikai attiecībā uz milzīgu ātrumu, kas tuvs gaismas ātrumam, kad zvaigžņu kuģis pats kļūst līdzīgs gaismas staram un var kustēties tikai pa taisni jeb pa tā dēvēto vienādas intensitātes likni.

— Ja esmu pareizi sapratusi, tad mūsu «stars» — «Tantra» jānotēmē tieši uz Saules sistēmu.

— Jā. Un ar to, lūk, saistītas astronautikas lielākās grūtības. Nekļūdīgi notēmēt raķeti uz vienu vai otru zvaigzni praktiski nekad neizdodas, kaut arī mēs lietojam visas iedomājamās aprēķinu precizēšanas metodes. Tāpēc lidojuma laikā nemitīgi jāaprēķina sīkās novirzes, jāmaina kurss, un šā iemesla dēļ nav iespējams pilnīgi automatizēt kuģa vadišanu. Bet pašlaik mēs esam bīstamā stāvoklī. Apstāšanās vai kaut cik ievērojams palēninājums mums nozīmē nāvi, jo vēlreiz attīstīt ātrumu mēs vairs nevarēsim. Anamezona krājumi izsīkuši... Lūk, no kurienes mums draud briesmas, skatieties: apgabals 344-1-2U ir pilnīgi neizpētīts. Te nav ne zvaigžņu, ne apdzīvotu planētu. Zināms tikai gravitācijas lauks — lūk, tā mala. Ar galīgo lēmumu vajadzēs pagaidīt — pēc piektā riņķa modināsim visus, bet tikmēr... — ekspedīcijas priekšnieks paberzēja deniņus un nožāvājās.

— Sporamīna darbība izbeidzas, — Nīza iesaucās, — jūs varat atpūsties!

— Labi, atgulšos tepat, krēslā. Varbūt notiek brīnums un mēs tomēr uztveram kādu signālu!

Erga Noora balsi pavīdēja toņi, kas lika Nīzas sirdij iedrebēties aiz maiguma. Gribējās piespiest pie krūtīm šo tiepīgo galvu, glāstīt tumšos matus, kuros jau vizēja priekšlaicīgs sirmums...

Nīza piecēlās, rūpīgi sakārtoja ar cipariem aprakstītās loksnes un nodzēsa gaismu, atstājot tikai vāju zaļganu apgaismojumu pie aparātu un pulksteņu paneliem. Izplatījuma absolūtajā tukšumā zvaigžņu kuģis mierīgi riņķoja pa gigantisko orbītu. Rudmatainā astronavigatore ieņēma savu vietu pie milzīgā kuģa «smadzenēm». Kā parasti, klusu dziedāja aparāti, kas bija noskaņoti uz zināmu melodiju, — vismazākā nekārtība tajos izraisītu kādu aplamu toni. Taču klusā melodija plūda pareizajā tonkārtā. Paretam atkārtojās ne visai skaļi gonga sitieni — tika ieslēgts planetārais dzinējs, kas virzīja «Tantru» pa likni. Varenie

anamezona motori klusēja. Miega pārņemtajā zvaigžņu kuģī valdīja dziļš nakts miers, it kā «Tantrai» un tās iemītniekiem nedraudētu nekādas briesmas. Tā vien šķita, ka ik mirkli uztvērēja reproduktorā atskanēs sengaidītais signāls, divas raķetes sāks bremsēt neiedomājami ātro lidojumu, tuvosies viena otrai un beidzot, precīzi nolīdzinājušas ātrumus, it kā apgulsies blakus. Plata cauruļu galerija savienos abus kuģus, un «Tantra» no jauna atgūs savu titānisko spēku.

Dvēseles dziļumos Nīza bija mierīga: viņa ticēja priekšniekam. Pieci ceļojuma gadi nelikās ne pārāk gari, ne nogurdinoši. It īpaši pēc tam, kad Nīzas sirdī bija uzplaukusi mīlestība... Bet arī agrāk aizraujošie novērojumi, grāmatu, mūzikas un filmu elektronu ieraksti deva iespēju nepārtraukti papildināt zināšanas un neizjust tik sāpīgi savu atšķirtību no mīļotās Zemes, kura pazudusi kā smilšu graudiņš tumsas bezgalīgajās dzīlēs. Kad nervi galu galā tomēr sāka pagurt no daudzajiem iespaidiem un spraigā darba... tad ilgstošā miegā, ko uzturēja hipnotiskas svārstības, lieli laika posmi iegrīma nebūtībā, aizjoņojot kā mirklis. Mīļotajam blakus Nīza jutās laimīga. Viņu tikai satrauca apziņa, ka citiem, it īpaši Ergam Nooram, ir grūtāk. Ak, kaut viņa spētu!... Nē, ko gan spēj jauna, vēl nepieredzējusi astronavigatore salīdzinājumā ar tādiem ļaudīm! Un tomēr varbūt noderēja viņas maigums, nemitīgais labās gribas sasprindzinājums, dedzīgā vēlēšanās atdot visu, lai atvieglinātu viņiem grūto darbu.

Ekspedīcijas priekšnieks pamodās un pacēla smaguma pielijušo galvu. Rāmā melodija joprojām skanēja, laiku pa laikam saplūzdama ar planetārā dzinēja dūkoņu. Pie aparātiem, mazliet sakumpusi, sēdēja Nīza Krita; noguruma ēnas klāja viņas jaunavīgo seju. Ergs Noors pameta skatienu uz atkarīgo pulksteni¹, kas rādīja zvaigžņu kuģa laiku, un vienā rāvienā atbrīvojās no dziļā atzveltnes krēsla skavām.

Saskaņā ar relativitātes teoriju kuģī, kas sasniedzis lielu (gaismas ātrumam tuvu) ātrumu, laiks rit lēnāk neka novērotajam, kas ir nekustīgs attiecībā pret zvaigžņu kuģi.

— Esmu nogulējis četrpadsmit stundas! Un jūs, Nīza, mani nemodinājat! Tas... — viņš apklusā, ieraudzījis meitenes priecīgo seju. — Tūdaļ ejiet atpūsties!

— Ja atļausiet, pagulēšu šeit, tāpat kā jūs, — meitene aizskrēja nomazgāties, paēst un tad saritinājās krēslā.

Viņas spožās, tumšu loku ietvertās, brūnās acis slepus vēroja Ergu Nooru, kad tas, viņu dušas atsvaidzināts, ieņēma vietu pie aparātiem. Pārbaudījis ESA — elektronu sakaru aizsardzības indikatoru rādījumus, Noors sāka nemierīgi staigāt pa komandpunktu.

— Kāpēc negulāt? — viņš pavēloši jautāja astronavigatorei.

Nīza sapurināja rudās cirtas, kuras jau bija laiks apgriezt, jo kosmiskajās ekspedīcijās sievietes neaudzēja garus matus.

— Es domāju... — viņa nedroši iesāka, — un tagad, kad mums

draud briesmas, vēl jo vairāk apbrīnoju cilvēku varenību, kas ļāvuši tiem tik dziļi ielauzties izplatījumā. Jums šeit daudz kas ierasts, bet es esmu pirmo reizi kosmosā un joprojām nevaru aptvert, ka piedalos grandiozā ceļojumā uz jaunām zvaigžņu pasaulēm!

Ergs Noors pasmaidīja un ar roku pārbrauca pāri pierai.

— Man jāsaģādā jums vilšanās vai, pareizāk, jāparāda mūsu varenības patiesais mērogs. Lūk, — viņš apstājās pie projektora, un kabīnes dibensienā uzliesmoja Galaktikas mirdzošā spirāle.

Ergs Noors norādīja uz tumsā tikko saskatāmu, plūksnainu spirāles zaru, ko veidoja retas, nespodriem putekļiem līdzīgas zvaigznes.

— Lūk, tuksnešains Galaktikas apgabals, nomale, kurā maz gaismas un dzīvības. Te atrodas mūsu Saules sistēma, te esam arī mēs. Taču pat šis niecīgais zars, kā redzat, stiepjas no Gulbja līdz Kuģa Ķīlim. Tas ir ļoti tālu no Galaktikas centrālajiem apgabaliem un turklāt ietver sevī tumšu mākonī, šeit... Lidojums «Tantrā» gar visu šo zaru ilgtu apmēram četrdesmit tūkstošus neatkarīgo gadu. Lai pārvarētu melno tukšumu, kas šķir mūs no blakus zara, nepieciešami četri tūkstoši gadu. Kā redzat, mūsu lidojumi izplatījumā pagaidām ir tikai mīnāšanās uz niecīga plankumiņa, kura diametrs nepārsniedz piecdesmit gaismas gadu! Cik maz gan mēs zinātu par pasauli, ja nebūtu Lielā Loka! Ziņojumi, domas un tēli, kas sūtīti no telpas, ko cilvēks savā īsajā mūžā nevar uzveikt, agri vai vēlū sasniedz mūs un ļauj iepazīt, tālas pasaules. Tā uzkrājas aizvien vairāk zināšanu. Šis process turpinās nepārtraukti!

Nīza klusēja.

— Pirmie starpzvaigžņu lidojumi, — domīgi turpināja Ergs Noors. — Nelieli kuģi, kam nebija ne ātruma, ne spēcīgu aizsardzības ierīču. Ari mūžs mūsu senčiem bija divreiz īsāks — lūk, kad izpaudās cilvēka patiesais diženums!

Meitene pacēla galvu kā aizvien, kad negribēja kaut kam piekrist.

— Vēlāk, kad atradīs citus paņēmienus, kā pārvarēt telpu, un vairs nevajadzēs tieši laužties tai cauri, par jums teiks — lūk, varoņi, kas iekaroja Visumu ar tik primitīviem līdzekļiem!

Ekspedīcijas priekšnieks jautri pasmaidīja un izstiepa roku.

— Ari par jums to teiks, Nīza!

Astronavigatore pietvīka.

— Es lepojos, ka drikstu būt šeit — kopā ar jums! Un esmu gatava atdot visu, lai vēl un vēlreiz piedalītos šādos lidojumos.

— Jā, zinu, — Ergs Noors skumji sacīja. — Bet ne visi tā domā!...

Sievietes nojauta palīdzēja Nīzai izprast priekšnieka domu. Viņa kajītē divas brīnišķas zeltaini violetas stereoģimetnes attēlo skaistuli Vedu Kongu, seno kultūru vēsturnieci, kuras debeszilās acis zem

slaidajiem uzacu spārniem dzidri raugās pasaulē. Žilbinoši smaidīdama, Veda ceļ savas iedegušās rokas pie kuplajiem, pelnu blondajiem matiem. Un otrajā ģimētnē — smiedamās stāv uz bronzas lietgabala, sen aizmirstas pagātnes pieminek ņ.

Ergs Noors gausi atlaidās krēslā iepretim astronavigatorei.

— Ja jūs zinātu, Nīza, crk nežēlīgi liktenis tur, uz Zirdas, samīdīja manu sapni! — viņš neskanīgi teica un piesardzīgi uzlika plaukstu anamezona dzinēju iedarbināšanas rokturim, it kā gribēdams līdz pēdējai iespējai paātrināt zvaigžņu kuģa straujo gaitu.

— Ja uz Zirdas nebūtu notikusi katastrofa un mēs varētu dabūt degvielu, — viņš turpināja, atbildot uz Nīzas mēmo jautājumu, — es vestu ekspedīciju tālāk. Tā bija norunāts ar Padomi. Zirdu paziņotu Zemei visu nepieciešamo, bet «Tantra» aizlidotu ar tiem, kas gribētu... Palicējus uzņemtu «Algorabs», ko pēc dežūras šeit izsauktu uz Zirdu.

— Bet kas tad paliktu uz Zirdas? — meitene sašutusi iesaucās. — Varbūt vienīgi Purs Hiss? Viņš ir liels zinātnieks, vai tiešām viņu neaizrautu jaunu atziņu alkas?

— Un jūs, Nīza?

— Es? Protams, dotos «Tantrai» līdz!

— Bet... uz kurienu? — Ergs Noors, cieši uzlūkodams meiteni, stingri noprasīja.

— Viss viens, kaut vai... — viņa norādīja uz melno bezdibeni starp diviem galaktiskās zvaigžņu spirāles atzarojumiem un, viegli pavērusi lūpas, atbildēja Nooram ar tikpat stingru skatienu.

— Nē, tik tālu ne! Jūs zināt, Nīza, mīļā astronavigatore, ka apmēram pirms astoņdesmit pieciem gadiem no Zemes aizlidoja trīsdesmit ceturtā zvaigžņu ekspedīcija. Tā bija savā ziņā daudzpakāpju ekspedīcija. Trīs raķetes, apgādājot cita citu ar degvielu, aizvien vairāk attālinājās Liras zvaigznāja virzienā. Divi kuģi, kuru apkalpē nebija pētnieku, atdeva anamezonu un atgriezās atpakaļ. Kādreiz alpinisti, izmantojot šo paņēmieni, uzkāpa visaugstāko kalnu virsotnēs. Pēdīgi trešā raķete — «Bura»...

— Tā, kas nav atgriezusies!... — Nīza čukstēja dziļā saviļņojumā.

— Jā, «Bura» nav atgriezusies. Bet tā sasniedza mērķi un tikai atceļā gāja bojā, pie kam paspēja nosūtīt ziņojumu. Ekspedīcijas mērķis bija Vegas jeb Liras alfas lielā planētu sistēma. Cik daudz cilvēku acis neskaitāmu paaudžu laikā ar patiku raudzījušās uz šo spilgti zilo debess ziemeļu puslodes zvaigzni! Veģu no Zemes šķir astoņi parseki. Tātad ceļā jāpavada trīsdesmit viens neatkarīgs gads. Cilvēki vēl nekad nebija aizlidojuši tik ļoti tālu no mūsu Saules. Lai nu kā, «Bura» sasniedza mērķi... Tās bojā ejas cēlonis nav zināms — sadursme ar meteorītu vai nopietns aparatūras bojājums. Iespējams, ka šī raķete vēl tagad joņo izplatījumā un varoņi, kurus mēs uzskatām par mirušiem, patiesībā ir dzīvi...

— Cik briesmīgi!

— Tāds liktenis lemts katram zvaigžņu kuģim, kas nespēj sasniegt gaismas staram tuvu ātrumu. Starp kuģi un dzimto planētu tūdaļ nostājas gadu tūkstoši.

— Bet ko tad «Bura» ziņoja? — meitene nepacietīgi jautāja.

— Pavisam maz. Ziņojums bieži pārtrūka, un galu galā raidītājs pilnīgi apklusa. Atceros šo ziņojumu vārdu pa vārdam: «Es, Bura, es, Bura, lidoju no Vegas divdesmit sešus gadus... pietiek... gaidīšu... Vegas četras planētas... nav nekā skaistāka... kāda laime!...»

— Bet viņi sauca palīgā, gribēja kaut kur gaidīt!

— Protams, citādi zvaigžņu kuģis netērētu tik milzīgu enerģiju ziņojuma pārraidīšanai. Bet ko tur var darīt — no «Buras» mēs nesatīkām vairs ne vārda!

— Atceļā bija pagājuši divdesmit seši neatkarīgie gadi. Līdz Saulei atlika apmēram pieci... Raķetei vajadzēja būt kaut kur mūsu rajonā vai vēl tuvāk Zemei.

— Diezin... Varbūt vienīgi tajā gadījumā, ja viņi pārsniedza normālo ātrumu un tuvojās kvantu robežai^[5]. Bet tas ir ļoti bīstami.

Ergs Noors īsumā paskaidroja, kāpēc, tuvojoties gaismas ātrumam, matērijas struktūrā notiek krass, graužošs lēcienš, taču ievēroja, ka meitene klausās neuzmanīgi.

— Es saprotu! — viņa iesaucās, tikko ekspedīcijas priekšnieks apklusa. — Es saprastu tūlīt, bet zvaigžņu kuģa bojā eja aizēnoja man teorētiskā pierādījuma jēgu... Tas vienmēr ir tik briesmīgi, un ar to nav iespējams samierināties!

— Tagad jūs zināt pašu galveno, — Ergs Noors drūmi teica. — Viņi atklājuši kaut kādas sevišķi skaistas pasaules. Un es jau daudzus gadus sapņoju par izdevību atkārtot «Buras» ceļojumu — modernā tehnika dod iespēju to izdarīt ar vienu kuģi. Kopš jaunības man nedod miera Vega — zilā saule ar savām brīnišķīgajām planētām!

— Redzēt tādas pasaules!... — Nīza iesaucās drebošā balsī. — Bet, lai atgrieztos, vajadzīgi sešdesmit neatkarīgie vai četrdesmit atkarīgie gadi... Tā jau ir... puse no mūža!

— Jā, lieli sasniegumi prasa lielus upurus. Bet es to pat neuzskatītu par upuri. Dzīve uz Zemes man vienmēr bijusi tikai īss pārtraukums starp divām ekspedīcijām. Es taču esmu piedzimis zvaigžņu kuģī!

— Kā tas varēja gadīties? — meitene brīnījās.

— Trīsdesmit piektā zvaigžņu ekspedīcija sastāvēja no četriem kuģiem. Vienā no tiem mana māte bija astronome. Es piedzimu pusceļā uz dubultzvaigzni MN 19026+7AL un ļīl ar to divkārt pārkāpu likumus. Divkārt tādēļ, ka augu pie vecākiem un mācījos zvaigžņu kuģī, nevis skolā. Bet ko lai dara! Kad ekspedīcija atgriezās, biju jau astoņpadsmit gadus vecs. Herkulesa jeb pilngadības

varoņdarbos man ieskaitīja to, ka biju apguvis raķetes vadīšanu un kļuvis par astronavigatoru.

— Tomēr es nesaprotu... — iesāka Nīza.

— Manu māti? Kad kļūsiēt vecāka, sapratīsiet! Lai nu kā, mani katru dienu ienesa tādā pašā vadības kabinē, un es neizpratnē boliju ačteles uz ekrāniem, kuros šūpojās neskaitāmas spožas zvaigznes. Mēs lidojām Vilka tetas virzienā, kur atrodas Saulei tuva dubultzvaigzne. Divi tumša mākoņa apslēpti punduri — zils un oranžs. Mans pirmais apzinātais iespaids bija nedzīvās planētas debesis, ko redzēju caur pagaidu stacijas stikla kupolu. Sakarā ar orbītu neregularitāti uz dubultzvaigžņu planētām parasti nav dzīvības. Pēc nolaišanās ekspedīcija septiņus mēnešus veica ģeoloģiskus pētījumus. Cik atceros, planētas virsma bija neiedomājami bagāta ar platinu, osmiju un irīdiju. Neticami smagie irīdija klucīši kļuva par manām rotaļlietām. Un tad vēl šīs debesis, manas pirmās debesis — melnas, ar spodrām nemirgojošu zvaigžņu uguntiņām un divām pasakaini skaistām saulēm — spilgti oranžu un gandrīz tumši zilu! Atceros, ka dažreiz abu saulu stari krustojās un tad mūsu planētu pārplūdināja tik spēcīga, jautra zaļa gaisma, ka es kļiedzu un dziedāju aiz sajūsmas!... Bet nu pietiks! — Ergs Noors piecēlās. — Es aizrāvos ar atmiņām, kaut gan jums sen laiks atpūsties.

— Turpiniet vien, es vēl nekad neesmu dzirdējusi tik interesantu stāstu, — Nīza lūdzās, taču priekšnieks palika nelokāms.

Viņš atnesa pulsējošo hipnotizatoru, un vai nu pavēlošā skatiena, vai aparāta ietekmē meitene iemīga tik cieši, ka pamodās tikai īsi pirms sestā riņķa sākuma. Jau pēc priekšnieka akmeņainās sejas Nīza noprata, ka «Algorabs» nav parādījies.

— Jūs pamodāties tieši laikā! — viņš sacīja, tikko Nīza bija atgriezies no elektriskās viļņu peldes. — Ieslēdziet mūziku un atmodas gaismu. Visiem!

Nīza ātri nospieda vairākas pogas. Zvaigžņu kuģa kajītēs, kurās gulēja ekspedīcijas locekļi, sāka pamišus uzliesmot dažādu krāsu gaisma un atskanēja zemi, vibrējoši akordi. Mūzika pakāpeniski pieņēma spēkā. Tā pamazām un piesardzīgi tika modināta aiztures reakciju sastindzinātā nervu sistēma. Pēc piecām stundām cilvēki atguva normālas darba spējas, un tad visi ekspedīcijas dalībnieki, iepriekš atspirdzinājušies ar ēdieniem un nervu stimulatoriem, sapulcējās zvaigžņu kuģa centrālajā komandpunktā.

Ziņu par palīguķa bojā eju ikviens uzņēma citādi. Bet, kā jau Ergs Noors bija gaidījis, ekspedīcija visumā turējās godam. Nevienš vārds neliecināja par izmisumu, nevienš skatiens — par izbailēm. Pat Hiss, kas pie Zirdas nebija parādījis sevišķu drosmi, mierīgi uzklausa šo ziņu. Jaunā ekspedīcijas ārste Luma Lasvi mazliet nobālēja un slepus aplaizīja sakaltušās lūpas.

— Piemīnēsim bojā gājušos biedrus, — sacīja priekšnieks, ieslēgdams projektora ekrānu, uz kura — tūdaļ parādījās pirms «Tantras» aizlidošanas uzņemtais «Algorabs».

Visi piecēlās. Cits pēc cita lēni aizslidēja garām septiņu «Algoraba» apkalpes locekļu — gan nopietnu, gan smaidošu cilvēku attēli. Ergs Noors nosauca katru vārdā, un ceļotāji atdeva bojā gājušajiem pēdējo godu. Tāds bija astronautu paradums. Zvaigžņu kuģos, kas devās kopīgā ceļā, vienmēr glabājās visu ekspedīcijas dalībnieku attēli. Pazudušie kuģi varēja ilgi klaiņot kosmosā un viņu iemītnieki — dzīvot vēl daudzus gadus. Tam nebija nozīmes — šie kuģi nekad neatgriezās. Sameklēt tos vai palīdzēt tiem nebija reālas iespējas. Kuģu mašīnu konstrukcija jau bija sasniegusi tādu pilnību, ka sīki bojājumi gandrīz nekad negadījās vai arī tos varēja viegli novērst. Turpretim likvidēt nopietnu avāriju kosmosā vēl ne reizi neizdevās. Dažkārt kuģi paspēja, līdzīgi «Burai», noraidīt pēdējo ziņojumu. Taču lielāko tiesu šie raidījumi nesasniedza mērķi, jo tos bija ārkārtīgi grūti pareizi orientēt. Lielā Loka raidījumu sistēmā visdrošākie virzieni bija atrasti tūkstošiem gadu ilgos meklējumos, bez tam Loka raidījumus bija iespējams variēt, virzot tos no planētas uz planētu. Turpretim zvaigžņu kuģi parasti atradās neizpētītos apvidos, kur raidījumu pareizo virzienu varēja tikai nejauši uzminēt.

Astronauti bija pārliecināti, ka kosmosā pastāv īpaši neitrāli lauki jeb nulles rajoni, kuros visi izstarojumi un raidījumi iegrimst kā akmeņi ūdenī. Taču astrofiziķi līdz šim uzskatīja šādus laukus par kosmosa ceļotāju viegli uzbudināmās fantāzijas augļiem.

Pēc skumjās ceremonijas un apspriedes, kas neprasiņa daudz laika, Ergs Noors ieslēdza anamezona dzinējus. Četrdesmit astoņas stundas vēlāk tie apklusa, un zvaigžņu kuģis sāka tuvoties dzimtajai planētai par divdesmit vienu miljardu kilometru diennaktī. Līdz Saulei palika apmēram seši neatkarīgie gadi. Centrālajā komandpunktā un bibliotēkā-laboratorijā kūsāja darbs. Tur aprēķināja un pārbaudīja jauno kursu.

Visus šos sešus gadus vajadzēja lidot, patērējot anamezonu tikai kursa precizēšanai. Citiem vārdiem, zvaigžņu kuģis bija jāvada tā, lai pēc iespējas taupītu degvielas. Nopietnas raizes visiem sagadāja neizpētais apgabals 344 + 2U starp Sauli un «Tantru», kuru nekādi neizdevās apiet, jo no visām pusēm to ietvēra brīvo meteorītu joslas un turklāt, pagriežot kuģi, naktos zaudēt ātrumu.

Pēc diviem mēnešiem galīgi noteica lidojuma kursu, un «Tantra» sāka aprakstīt slaidu vienādas intensitātes līkni.

Lieliskais kuģis bija pilnīgā kārtībā, kustības ātrums atbilda aprēķiniem. Tagad tikai laiks — apmēram četri atkarīgie gadi — šķīra zvaigžņu kuģi no dzimtenes.

Ergs Noors un Niza gulēja pēc nogurdinošās dežūras. Kopā ar

viņiem uz vairākiem mēnešiem nebūtībā ieslīga divi astronomi, geologs, biologs, ārsts un četri inženieri.

Dežūru sāka nākamā maiņa — pieredzējušais astronavigators Pels Lins, kas jau otru reizi piedalījās kosmiskā ekspedīcijā, astronome Ingrīda Ditra un elektronikas inženieris Keijs Bērs, kas viņiem piebiedrojās brīvprātīgi. Ar Pela Lina atļauju Ingrīda bieži devās uz bibliotēku blakus centrālajam komandpunktam. Zirdas traģēdijas iedvesmota, viņa kopā ar savu veco draugu Keiju Bēru sacerēja tur monumentālu simfoniju «Planētas bojā eja». Kad aparātu mūzika un kosmosa melno bezdibeņu vērošana nogurdināja Linu, viņš atstāja savā vietā Ingrīdu, bet pats ar nerimstošu aizrautību pūlējās atšifrēt noslēpumainos uzrakstus, ko atrada uz kādas planētas Centaura dubultzvaigžņu sistēmā, kuru tās iedzīvotāji bija mīklainā kārtā pametuši. Pels Lins ticēja, ka viņa bezcerīgais pasākums galu galā tomēr vainagosies ar panākumiem.

Vēl divas reizes mainījās dežurējošie navigatori. Zvaigžņu kuģis bija tuvojies Zemei gandrīz par desmittūkstoš miljardiem kilometru, bet anamezona dzinēji šajā laikā strādājuši tikai nedaudz stundu.

Pela Lina grupas kārtējai dežūrai drīz vajadzēja beigties. Tā bija jau ceturrtā astronavigators maiņa, kopš «Tantra» atstāja vientuļo, pelēko planētu, kuru nenasniedza bojā gājušais «Algorabs».

Pārbaudījusi aprēķinus, astronome Ingrīda Ditra pievērsās Pelam Linam, kas melanholiski vēroja gravitācijas intensitātes mērītāju sarkano bultiņu nemitīgo trīsēšanu uz graduēto pusloku fona. Parastais psihisko reakciju palēninājums, no kā nespēja izvairīties pat visstiprākie cilvēki, sevišķi krasi izpaudās dežūras otrajā pusē. Automātiskās aparatūras vadītais zvaigžņu kuģis mēnešiem un gadiem ilgi lidoja pēc noteiktā kursa. Bet, ja nu pēkšņi atgadījās kaut kas ārkārtējs, ko vadības automāti tūdaļ nespēja aptvert, kuģis gandrīz neizbēgami gāja bojā, jo arī apkalpes iejaukšanās to vairs nevarēja glābt. Cilvēka smadzenes, lai cik attīstītas un trenētas, nekad nespēja reaģēt ar nepieciešamo ātrumu.

— Manuprāt, mēs jau sen lidojam neizpētītajā apgabalā $344 + 2U$. Priekšnieks pats gribēja šeit dežurēt, — Ingrīda uzrunāja astronavigatorus.

Pels Lins palūkojās uz dienu skaitītāju.

— Atlikušas vēl divas dienas, mūs tik un tā drīz nomainīs. Pagaidām es neredzu nekā tāda, kas pelnītu ievērību. Vai labāk nepaliksīm līdz galam?

Ingrīda piekritoši pamāja ar galvu. Vadības kabīnē ienāca Keijs Bērs un apsēdās savā parastajā vietā pie līdzsvara mehānismu statnes. Pels Lins nožāvājās un piecēlās.

— Es pagulēšu dažas stundas, — viņš sacīja, pievērsies Ingrīdai.

Astronome paklausīgi atstāja savu galdu un ieņēma vietu pie

vadības pulsts.

Bez mazākās šūpošanās «Tantra» joņoja absolūtajā tukšumā. Pat Volla Hoda jutīgajiem aparātiem neizdevās sataustīt izplatījumā nevienu meteorītu. Zvaigžņu kuģa kurss patlaban bija vērsts nevis tieši uz Sauli, bet gan sāņus no tās apmēram par pusotra gada lidojumu. Priekšējie ekrāni ju labu laiku izskatījās apbrīnojami melni — likās, kuģis ieniris tumšā atvarā. Tikai caur malējiem teleskopiem neskaitāmas zvaigznes joprojām dura ekrānos spilgtas gaismas adatas.

Savāda trauksmaina sajūta pārņēma astronomi. Ingrīda atgriezās pie savām mašīnām un teleskopiem, vēl un vēlreiz pārbaudot iegūtos datus, lai sastādītu neizpētītā apgabala karti. Lidojums turpinājās pilnīgi normāli, tomēr Ingrīda nespēja atraut skatienu no draudīgās tumsas, kas pletās kuģa priekšā. Keijs Bērs pamanīja viņas satraukumu, ilgi klausījās aparātu melodijā, vērīgi parlūkoja visas skalas.

— Nekā sevišķa neredzu, — viņš beidzot teica. — Tev kaut kas nepatīk?

— Pati nezinu. Mani uztrauc šī neparasta tumsa. Iespaidš tāds, it kā mūsu kuģis tieši ieurbtos tumša miglājā.

— Tumšam mākonim šeit jābūt, — Keijs Bērs apstiprināja, — bet mēs tikai nedaudz skarsim tā malu. Tā tas arī aprēķināts! Gravitācijas lauka intensitāte pieaug vienmērīgi un vāji. Šķērsojot šo rajonu, mums neizbēgami jātuvojas kaut kādam gravitācijas centram. Vai tad nav vienalga, kādam: tumšam vai gaišam?

— Tas tiesa, — Ingrīda, mazliet nomierinājusies, piekrita.

— Bet kas tevi tādā gadījumā uztrauc? Mēs lidojam pēc noteiktā kursa un pat mazliet ātrāk, nekā paredzēts. Ja nekas nemainīsies, mēs sasniegsim Tritonu, par spīti degvielas trūkumam.

Ingrīda juta, ka sirdi iedzirkstās prieks, tiklīdz viņas domas pievēršas Tritonam, Neptuna pavadonim un zvaigžņu kuģu stacijai, kas uzcelta Saules sistēmas tālā nomalē. Nokļūt uz Tritona nozīmēja atgriezties mājās...

— Es cerēju, ka varēsim nodoties mūzikai, bet Lins aizgāja atpūsties. Viņš gulēs sešas septiņas stundas. Es tikmēr padomāšu viens pats par otrās daļas fināla orķestrēšanu — zini, tai vietā, kur mums nekādi nepadodas draudu integrālais ievads. Lūk, šis... — Keijs nodziedāja dažas notis.

— Ti-ti, ti-ti, ta-ra-ra, — viņam negaidot piebalsoja kabīnes sienas.

Ingrīda nodrebēja un pavērās apkārt, bet tūdaļ attapās. Gravitācijas lauka intensitāte bija pieaugusi, un mākslīgās gravitācijas aparāti to atzīmēja ar melodijas maiņu.

— Jocīga sagadišanās! — viņa drusku māksloti, iesmējās.

— Gravitācija pastiprinājusies. Tumšā mākonī tam tā arī jābūt.

Tagad tu vari neuztraukties, lai Pels Lins mierīgi gul.

Ar šiem vārdiem Keijs Bērs atstāja komandpunktu. Spilgti apgaismotajā bibliotēkā viņš apsēdās pie mazām elektronu vijolklavierēm un iedziļinājās darbā. Droši vien bija pagājušas vairākas stundas, kad hermētiskās durvis atvērās un bibliotēkā ienāca Ingrīda.

— Keij, mīlais, modini Linu!

— Kas noticis?

— Gravitācijas lauka intensitāte aug ātrāk, nekā paredzēts.

— Un priekšā?

— Joprojām tumsa! — Ingrīda pazuda.

Keijs Bērs pamodināja astronavigatoru. Tas tūdaļ pielēca kājās un skriešus devās uz centrālo pulti, pie aparātiem.

— Nekā bīstama nav. Bet no kurienes gan varētu rasties tāds gravitācijas lauks? Tumšam mākonim tas ir pārāk spēcīgs, bet zvaigžņu te nav... — Lins kaut ko pārdomāja, tad nospieda pogu, lai pamodinātu ekspedīcijas priekšnieku, vēl mirkli padomāja un ieslēdza atmodas mehānismu arī Nīzas Kritās kabīnē.

— Ja nekas nenotiks, mūs vienkārši nomainīs, — viņš paskaidroja satrauktajai Ingrīdai.

— Bet ja notiks? Ergs Noors taču atgūs normālas darba spējas tikai pēc piecām stundām! Ko darīt?

— Gaidīt, — astronavigators mierīgi atbildēja. — Kas gan piecās stundās var atgādīties šeit, tik tālu no visām zvaigžņu sistēmām?...

Aparātu melodija pamazām pārgāja uz zemākām tonkārtām, nepārprotami liecinot, ka lidojuma apstākļi mainās. Sasprindzinātās gaidās laiks ritēja sevišķi lēni. Divas stundas vilkāš kā citkārt vesela maiņa. Pels Lins ārēji saglabāja mieru, bet Ingrīdas uztraukums jau bija pielipis Keijam Bēram. Viņš bieži atskatījās uz durvīm, cerēdams ieraudzīt tajās kā vienmēr straujo Ergu Nooru, kaut gan labi zināja, ka no ilgstoša miega tik ātri pamosties nevar.

Pēkšņi griezīgs zvans lika visiem nodrebēt. Ingrīda neviļus satvēra Keija Bēra roku.

— «Tantra» briesmās! Gravitācijas lauka intensitāte divkārt pārsniegusi aprēķināto...

Astronavigators nobālēja. Tātad neparedzētais tomēr noticis! Ar lēmumu kavēties vairs nedrīkstēja. Zvaigžņu kuģa liktenis atradās viņa rokās. Gravitācijas nemitīgais pieaugums prasīja palēnināt kuģa gaitu ne tikai tāpēc, ka pašā raķetē palielināties smagums, bet arī tāpēc, ka tieši lidojuma virzienā acīm redzot atradās liela blīvas matērijas masa. Bet pēc kuģa gaitas palēnināšanas vairs nebūs degvielas jaunam paātrinājumam! Pels Lins sakoda zobus un pagrieza rokturi, iedarbinādams planetāros bremžu dzinējus. Skanīgi gonga sitieni ievijās aparātu ijjelodijā, nomācot trauksmaino džinkstoņu, ko radija

gravitācijas un ātruma samēru skaitļotājs. Pēc kāda brīža zvans apklusa un rādītāji apstiprināja manevra sekmes — raķetes ātrums vairs nepārsniedza drošības robežu un atbilda pieaugušajai gravitācijas intensitātei. Bet, tikko Pels Lins izslēdza bremžu dzinējus, skaitļotājs iedzīkstējās no jauna. Augošais pievilkšanas spēks atkal prasīja palēnināt kuģa gaitu. Acīm redzot zvaigžņu kuģis devās tieši uz spēcīgu gravitācijas centru.

Pels Lins neiedrošinājās mainīt kursu, kas bija izstrādāts ar lielām pūlēm un ārkārtīgu precizitāti. Izmantojot planetāros dzinējus, viņš bremzēja zvaigžņu kuģi, kaut gan sāka noprast, ka kurss aprēķināts nepareizi un ved «Tantru» pretim nezināmai matērijas masai.

— Gravitācijas lauks ir ļoti spēcīgs, — Ingrīda pusbalsī ieminējās. — Varbūt...

— Gaita jāpalēnina vēl vairāk, lai izdarītu pagriezieni! — iesaucās astronavigators. — Bet kur pēc tam ņemt degvielu jaunam paātrinājumam?... — liktenīga nedrošība skanēja viņa vārdos.

— Mēs jau esam šķērsojuši ārējo virpuļu joslu — Ingrīda atsaucās, — pievilkšanas spēks aug ātri un nepārtraukti.

No ārpuses aizvien biežāk atskanēja skaļi rībieni. Planetārie dzinēji sāka automātiski darboties, tikko elektronu mašīna, kas vadīja raķeti, sajuta priekšā milzīgo matērijas sablīvējumu. «Tantra» sašūpojās. Lai cik strauji zvaigžņu kuģis tika bremzēts, cilvēki pie vadības pults tomēr sāka zaudēt samaņu. Ingrīda nokrita uz ceļiem, Pels Lins savā krēslā veltīgi centās pacelt svina pielieto galvu. Keiju Bēru pārņēma nejēdzīgas, dzīvnieciskas bailes un bērnišķīga nevarība.

Dzinēju rībieni kļuva biežāki un beidzot saplūda nemitīgā dārdoņā. Zvaigžņu kuģa elektronu «smadzenes» turpināja cīnīties, aizstājot samaņu zaudējušos cilvēkus.

Šīs varenās «smadzenes» tomēr nebija tālredzīgas, jo nespēja aptvert savas rīcības sarežģītās sekas un atrast izeju tik ārkārtējos apstākļos.

«Tantra» pamazām pārstāja šūpoties. Stienīši, kas apzīmēja planetāro dzinēju jonizētās degvielas krājumus, ātri saruka. Atžirdzis no ģīboņa, Pels Lins saprata, ka gravitācija divainā kārtā pieaug tik strauji, ka nepieciešams tūdaļ pat rīkoties, lai apturētu kuģi un tad strauji mainītu kursu.

Ar roktura pagriezieni Pels Lins iedarbināja anamezona dzinējus. Getri gari, īpašā pults lodziņā redzami bora nitrīda cilindri izeaigojās no iekšpuses. Tad mežonīgi lēkājošas, spilgti zaļas liesmas pārvērtās zibenī, kas sagriezās, izveidodams četras blīvas spirāles. Tur, kuģa priekšgalā, spēcīgs magnētiskais lauks aptvēra dzinēju sprauslu sienas, pasargājot tās no acumirkliņas sagraušanas.

Astronavigators pārbīdīja rokturi vēl tālāk. Cauri zaļajai virpuļu sienai izlauzās virzošais stars — pelēcīga K-daļiņu plūsma. Vēl viena

kustība, un gar pelēko staru uzliesmoja žilbinošs violets zibens — signāls, ka anamezons sācis strauji izplūst. Zvaigžņu kuģa korpusu tūdaļ pārņēma gandrīz nedzirdama, bet grūti panesama augstfrekvences vibrācija...

Ergs Noors paēdis gulēja pussnaukā, ļaudams neizsakāmi patīkamajai elektriskajai masāžai atspirdzināt nervu sistēmu. Lēnām saira aizmirstības šķidrums, kas vēl tina smadzenes. Atmosferas melodija skanēja aizvien mūdrākā ritmā...

Pēkšņi kaut kas ļauns un draudošs ielauzās no ārienes, aplāpējot prieku, ko cilvēks allaž izjuta, mostoties pēc deviņdesmit dienu ilgā miega. Ergs Noors atcerējās, ka ir ekspedīcijas priekšnieks, un izmisīgi piepūlēja savu gribu, lai atgūtu apziņas skaidrību. Beidzot viņš noprata, ka zvaigžņu kuģis tiek steidzami bremzēts ar anamezona dzinējiem un tāpēc noticis kaut kas nopietns. Viņš mēģināja piecelties. Bet ķermenis vēl neklausīja, kājas saļodzījās, un viņš nogāzās uz kajītes grīdas. Pēc kāda laika viņam izdevās aizrāpties līdz durvīm un atvērt tās. Varenais gribas spēks pamazām atbrīvoja apziņu no miega plīvura. Gaitenī Ergs Noors uzrausās četrpārus un beidzot krišus iekrita centrālajā komandpunktā.

Ļaudis, kas neatraudamies vēroja ciparnīcas un ekrānus, tramīgi atskatījās un pieskrēja pie ekspedīcijas priekšnieka. Vēl nespēdams piecelties, Ergs Noors izdvesa:

— Ekrānus, priekšējos... pārlēdziet uz infrasarkanā... apturiet.... dzinējus!

Bora nitrīda cilindri nodzisa, un tai pašā mirklī noslāpa arī kuģa vibrācija. Labajā priekšējā ekrānā parādījās milzīga zvaigzne. Tā izstaroja nespodru, brūngani sārtu gaismu. Vienā mirklī visi sastinga, nenovēršot acis no prāvā diska, kas iznira tieši raķetes priekšā.

— Ak es muļķis! — Pels Lins saķēra galvu. — Es biju pārliecināts, ka mēs atrodamies tumšā mākonī! Bet tā taču ir...

— Dzelzs zvaigzne! — šausmās iesaucās Ingrīda Ditra.

Turēdamies pie krēsla atzveltnes, Ergs Noors beidzot piecēlās. Viņa parasti bālā seja bija ieguvusi zilganu nokrāsu, bet acis mirdzēja tikpat spoži kā vienmēr.

— Jā! Tā ir dzelzs zvaigzne, — viņš lēni teica, — astronautu drausmīgākais biedēklis!

Neviens nebija gaidījis sastapt to šajā rajonā. Dežurantu skatieni ar bailēm un cerībām pievērsās priekšniekam.

— Es domāju tikai par mākonī, — apzinādamies savu vainu, klusi sacīja Pels Lins.

— Tumšam mākonim ar tādu gravitācijas spēku vajadzētu sastāvēt no cietām, samērā lielām daļiņām, un, iekļuvusi šādā mākonī, «Tantra» jau sen būtu gājusi bojā. Izvairīties no sadursmes tādā spietā nav iespējams, — ekspedīcijas priekšnieks stingri atteica.

— Bet gravitācijas lauka intensitātes krasās maiņas un virpuļi? Tie taču norāda uz mākonī?

— Vai arī uz to, ka zvaigznei ir planēta, varbūt pat vairākas...

Astronavigators tik stipri sakoda lūpu, ka no tās izsūcās asinis. Priekšnieks uzmundrināja viņu ar galvas mājienu un pats nospieda atmodas mehānismu pogas.

— Dodiet ātrāk visus novērojumu rezultātus! Aprēķināsim izogravas

Zvaigžņu kuģis no jauna sašūpojās. Uz ekrāna zibens ātrumā pavīdēja kaut kas milzīgi liels, aizslidēja un pazuda.

— Lūk, atbilde... Esam aizlidojuši garām planētai. Ātrāk, ātrāk pie darba! — Priekšnieka skatiens nejauši apstājās pie degvielas skaitītājiem. Viņš krampjaini ieķērās krēsla atzveltnī, gribēja kaut ko sacīt, bet nespēja pateikt ne vārda.

II NODAĻA

TUKĀNA EPSILONS

Zilām un oranžām uguntiņām mirgojot, uz galda klusi iešķindējās stikla zvaniņi. Caurspīdīgajā starpsienā pavīdēja krāsaini gaismas vizuļi. Lielā Loka ārējo staciju pārzinis Dars Veters joprojām vēroja Spirālceļa ugunis. Izslējis kupri pret debesīm, milzīgais viadukts meta blāvi dzeltenu atspulgu gar jūras krastu. Neatraudams no tā skatienu, Dars Veters izstiepa roku un pārbīdīja slēdzi uz iedalījumu P — pārdomas vēl nebija galā.

Šodien Dara Vetera dzīvē notika liela pārmaiņa. Rīta pusē no dienvidu puslodes apdzīvojamās joslas ieradās Mvens Mass, ko Astronautikas padome bija izraudzījusi par viņa pēcnieku. Pēdējo Loka raidījumu viņi vadīs kopīgi, pēc tam... Bet, lūk, tieši tas pagaidām nebija skaidrs. Sešus gadus viņš bija izturējis darbā, kas prasīja ārkārtīgu sasprindzinājumu un ko uzticēja tikai cilvēkiem ar izcilām spējām, lielisku atmiņu un plašām, enciklopēdiskām zināšanām. Kad ar liktenīgu neatlaidību saka atkārtoties vienaldzības lēkmes — šī vienaldzība pret dzīvi un darbu bija viena no smagākajām cilvēka slimībām, — viņu izmeklēja slavenā psihiatre Evda Nala. Daudzkrat pārbaudītais līdzeklis — skumju akordu mūzika nomierinošu viļņu caurstrāvētā zilo sapņu istabā nepalīdzēja. Atlika tikai viena iespēja — mainīt nodarbošanās veidu un ārstēties ar fizisku darbu tur, kur muskuļu piepūle vēl bija nepieciešama ik dienas, ik stundas. Vēsturniece Veda Konga, viņa mīlā draudzene, vakar piedāvāja tam racēja vietu savā ekspedīcijā. Arheoloģiskos izrakumos mašīnas vēl nespēja padarīt visu — pēdējo posmu nācās veikt cilvēku rokām. Brīvprātīgo, pro" tams, netrūka, taču Veda solīja ilgstošu ceļojumu uz seno stepju apgabalu, kur viņš nemitīgi varēs būt dabas tuvumā.

Ak, kaut Veda Konga!... Lai nu kā, viņa zina visu. Veda mīl Ergu Nooru, Astronautikas padomes locekli, trīsdesmit septītās zvaigžņu ekspedīcijas priekšnieku. Ergam Nooram vajadzēja atsūtīt ziņojumu no Zirdas. Bet, ja tāda ziņojuma nav, — un jāievēro, ka visi starpzvaigžņu lidojumu aprēķini ir ārkārtīgi precīzi, — tad nedrīkst domāt par Vedas mīlestību. Draudzības vektors — lūk, pats lielākais, kas var viņus savienot. Un tomēr viņš aizbrauks strādāt pie Vedas!

Dars Veters pārbīdīja sviru un nospieda podziņu. Istabu pārplūdināja spilgta gaisma. Kristālisks logs, kas aizņēma veselu sienu, vērās pasaulē augstu pāri zemei un jūrai. Pagriezis citu sviru, Dars Veters nolieca šo sienu pret sevi, un tā atklāja viņam zvaigžņotās debesis, vienlaikus ar savu metāla ietvaru aizsedzot ceļu, ēku un jūras piekrastes bāku ugunis.

Galaktiskā pulksteņa ciparnīca ar trim koncentriskiem iedaļu gredzeniem saistīja Dara Vetera uzmanību. Lielā Loka informācijas raidījumi notika pēc galaktiskā laika, ik pēc galaktiskās sekundes simttūkstošās daļas, t. i., reizi astoņās dienās jeb četrdesmit piecas reizes gadā pēc Zemes laika rēķina. Periods, kurā Galaktika izdara pilnu apgriezieni ap savu asi, tika uzskatīts par galaktisko diennakti.

Kārtējam un reizē viņa pēdējam raidījumam vajadzēja sākties pulksten deviņos no rīta pēc Tibetas observatorijas laika, tāvad šeit, Padomes Vidusjūras observatorijā — pulksten divos naktī. Viņa rīcībā vēl bija nedaudz vairāk par divām stundām.

Aparāts uz galda atkal uzzibsnīja un iešķindējās. Aiz starpsienas parādījās cilvēks gaišā tērpā, kas lāsmoja kā zīds.

— Mēs esam sagatavojušies uztvert un raidīt, — viņš lakoniski ziņoja, neizrādīdams nekādas ārējas cieņas pazīmes, kaut gan viņa skatiens neapšaubāmi liecināja par priekšnieka apbrīnošanu.

Dars Veters klusēja. Klusēja arī viņa palīgs, joprojām saglabādams brīvu un lepnu stāju.

— Kubiskajā zālē? — Dars Veters beidzot jautāja un, saņēmīs apstiprinošu atbildi, painteresējās, kur pašlaik atrodas Mvens Mass.

— Pie rīta svaiguma aparāta. Uzmundrinās pēc garā ceļa. Bez tam viņš, šķiet, uztraucies...

— Arī es viņa vietā uztrauktos, — Dars Veters domīgi sacīja. — Tā tas bija pirms sešiem gadiem...

Palīgs mazliet pietvika, cenzdamies apslēpt savīļņojumu. Ar jaunekļa degsmi viņš juta priekšniekam līdz, varbūt apzinādamies, ka arī pats dienās izbaudis priekus un bēdas kas aizvien saistīti ar lielu darbu un lielu atbildību. Ārējo staciju pārzinis nekādi neizrādīja savus pārdzīvojumus — viņa vecumā to uzskatītu par nepieklājību.

— Kad Mvens Mass ieradīsies, tūdaļ vediet viņu pie manis!

Palīgs aizgāja. Dars Veters devās uz istabas kaktu, kur caurspīdīgā starpsiena no griestiem līdz grīdai bija pārklāta ar melnu segumu, un strauji atvēra divas krāsaina koka paneli ielaistas durtiņas. Tūdaļ iedegās gaisma, kas plūda no spogulim līdzīgā ekrāna dzilēm.

Ar īpaša kontakta palīdzību ārējo staciju pārzinis ieslēdza «draudzības vektoru» — tiešu savienojumu, ko ierīkoja tikai starp vistuvākajiem draugiem, lai dotu viņiem iespēju sazināties jebkurā brīdī. Draudzības vektors savienoja vairākas cilvēka pastāvīgās uzturēšanās vietas — dzīvojamās un darba telpas, kā arī iemīļotos atpūtas stūrīšus.

Ekrāns iemirgojās. Tā dziļumā parādījās daudzkārt redzetas augsto paneļu virknes ar neskaitāmiem šifru stabiņiem kas apzīmēja elektronu filmas, kuras jau sen bija aizstājušas arhaiskas grāmatu fotokopijas. Kad cilvēce pārgāja uz vienotu alfabētu, ko sarežģītu zīmju trūkuma dēļ nosauca par lineāro, pat veco grāmatu filmēšana

klūva ļoti vienkārša un automātiskām mašinām viegli paveicama. Zilās, zaļās un sarkanās svītriņas norādīja, kadā no centrālajām filmotēkām glabājas zinātniskie darbi, kurus jau sen izdeva ne vairāk kā desmit eksemplāros. Pietika izraudzīties noteiktu zīmju kombināciju, lai filmotēka-glabātuve automātiski pārraidītu attiecīgās grāmatas pilnu tekstu. Šī mašina bija Veda personīgā bibliotēka. Viegls klikšķis — ekrānsi nodzisa, tad atkaHezaigojās, parādīdams citu istabu, kas arī bija tukša. Pēc otrā klikšķa aparāts pārcēla attēlu uz zāli, kurā atradās dažas vāji apgaismotas pultis. Sieviete, kas sēdēja pie tuvākās pults, pacēla galvu, un Dars Veters ieraudzīja miļu, šauru seju ar lielām, pelēkām acīm. Drosmīgi iezīmētās pilnīgās lūpas smaidot atsedza nevainojami baltus zobus, izcēla vaigus un mazliet uzrauto, bērnišķīgi noapaļoto degunu, kas padarīja šo seju vēl mīļāku, maigāku.

— Veda, atlikušas divas stundas. Jums jāpārgērbjas, un man gribētos, lai jūs atnāktu uz observatoriju pēc iespējas agrāk.

Sieviete uz ekrāna pacēla rokas pie kuplajiem, pelnu blondajiem matiem.

— Klausos, manu Veter, — viņa klusi iesmējās, — tūlīt iešu mājās.

Taču apmānīt Daru Veteru jautrais tonis nespeja.

— Drosmīgā Veda, nomierinieties. Katram, kas uzstājas Lielā Loka pārraidēs, jāsāk ar pirmo reizi...

— Netērējiet vārdus,Tai mani uzmundrinātu, — Veda Konga spītīgi atmeta galvu, — drīz būšu klāt.

Ekrāns nodzisa. Dars Veters pievēra durtiņas un pagriezās, lai sagaidītu savu pēcnieku. Mvens Mass ienāca platiem soļiem. Sejas vaibsti un tumši brūnā, gludi spīdīgā āda liecināja par izcelšanos no nēģeru senčiem. Balts apmetnis smagām krokām krita lejup no viņa atlētiskajiem pleciem. Mvens Mass cieši saspieda Dara Vetera rokas savās spēcīgajās, kalsnajās plaukstās. Abi ārējo staciju pārzīņi — bijušais un nākamais bija ļoti gara auguma. Taču Veters, kura ciltskoks sakņojās krievu tautā, šķīta masīvāks par slaido afrikāni.

— Man liekas, šodien notiks kaut kas svarīgs, — Mvens Mass iesaka tik tieši un atklāti, kā to mēdza darīt vienīgi Lielā Loka ēras cilvēki.

Dars Veters paraustīja plecus.

— Šī diena visiem trim nesīs svarīgus notikumus. Es atdošu savu darbu, jūs to pārņemsiet, bet Veda Konga pirmo reizi runās ar kosmosu.

— Viņa ir ļoti skaista... — Mvens Mass atsaucās, un tas skanēja vienlaikus gan kā jautājums, gan arī kā apgalvojums.

— Drīz redzēsiet. Starp citu, šāsdienas raidījumā nav nekā sevišķa. Veda nolasīs lekciju par mūsu vēsturi planētai

Mvens Mass pārsteidzoši ātri aprēķināja galvā koordinātes.

— Vienradža zvaigznāja zvaigzne Ross 614. Sā spīdekļa planētu sistēma pazīstama no senseniem laikiem, bet līdz šim tā nav devusi nekādas dzīvības zīmes. Manpatīk veclaicīgi nosaukumi un vārdi, — viņš, it kā atvainodamies, piebilda.

Dars Veters klusībā nodomāja, ka Padome lieliski izraugās darbiniekus. Mvenam Masām viņš teica:

— Tad jums būs labi ar Jūniju Antu — elektronu atmiņas mašīnu pārzini. Viņš sevi dēvē par atmiņas lampu priekšnieku. Sis vārds atvasināts ne jau no lampas — senatnes nožēlojamā gaismekļa, bet no pirmajām elektronu ierīcēm, kas bija ieslēgtas neveiklās stikla kolbās un atgādināja toreizējos elektriskos gaismekļus.

Mvens Mass iesmējās tik sirsnīgi un atklāti, ka Dars Veters sajuta sevī augam simpātijas pret šo cilvēku.

— Atmiņas lampas! Mūsu atmiņas tīkli — kilometriem gari gaiteni, kur savirknēti miljardi elementu-šūnu! Bet, — viņš atguvās, — es ļauju vaļu jūtām, kaut gan vēl neesmu noskaidrojis pašu galveno. Kad sāksī runāt šī planētu sistēma?

— Pirms piecdesmit diviem gadiem. Kopš ta laika viņi apguvuši Lielā Loka valodu. Mūs šķir tikai četri parseki. Vēdas lekciju viņi saņems pēc trīspadsmit gadiem.

— Un tad?

— Pēc lekcijas iedarbināsim uztvērējus. Ar mūsu veco draugu starpniecību uzzināsim Lielā Loka jaunumus.

— Caur Gulbja sešdesmit pirmo?

— Droši vien. Lai gan dažkārt mēs uztveram raidījumus arī no Cūskneša simt septītās, ja lieto jūsu veco terminoloģiju.

Istabā ienāca vīrs tādā pašā sudrabainā Astronautikas padomes darbinieka tērpā, kādu valkāja Dara Vetera palīgs. Neliela auguma, kustīgs un apveltīts ar prāvu, kuprainu degunu, viņš cieši uzlūkoja klātesošos ar tumšām, ķiršbrūnām acīm. Pacēlis roku, ienācējs paberzēja apaļo, spīdīgo galvu.

— Es esmu Jūnijs Ants, — šos vārdus, kas acīm redzot bija domāti Mvenam Masam, viņš izrunāja neparasti spalgā balsī.

Uzrunātais godbijīgi sveicināja ienākušo vīru. Atmiņas mašīnu pārzini, kā zināms, pārspēja visus ar savu erudīciju. Tieši viņiem bija jāizlemj, kādi ziņojumi jāiemūžina atmiņas mašīnās un kādi jānosūta uz vispārējās informācijas līnijām vai jaunrades pilīm.

— Vēl viens no brevaniem, — Jūnijs Ants nomurmināja, spiezdams roku jaunajam paziņam.

— Kā, lūdzu? — Mvens Mass nesaprata.

— Mans izdomājums. No latīņu valodas. Tā es saucu visus, kas nedzīvo ilgi — ārējo staciju darbiniekus, zvaigžņu flotes lidotājus,

tehnikus zvaigžņu kuģu dzinēju rūpnīcās. Nu, un mūs, protams. Arī mēs taču nodzīvojam ne vairāk kā pusi no cilvēka normālā mūža. Ko lai dara? Toties, mūsu dzīve ir interesanta! Kur Veda?

— Gribēja atnākt mazliet agrāk... — Dars Veters iesāka.

Viņa vārdus nomāca trauksmaini muzikāli akordi, kas sekoja skanīgam klikšķim galaktiskā pulksteņa ciparnīcā.

— Bīdīnājuma signāls visai Zemei, visām enerģētiskajām stacijām, visām rūpnīcām, tikla transportam un radiostacijām: pēc pusstundas izbeigt enerģijas piegādi un uzkrāt to kondensatoros tādā daudzumā, lai virzīta starojuma kanāls varētu izlauzties cauri atmosfērai. Raidlīšanai vajadzīgi četrdesmit trīs procenti visas Zemes enerģijas. Uztveršanai nepieciešams tikai saglabāt kanālu, un tas prasa apmēram astoņus procentus, — Dars Veters paskaidroja.

— Tieši tā es to iedomājos, — Mvens Mass pamāja ar galvu.

Pēkšņi viņa vērigajās acīs pavīdēja sajūsmas dzirkstis. Dars Veters atskatījās. Pie starojošas, caurspīdīgas kolonas stāvēja Veda Konga. Uz lekciju viņa bija ieradusies tērpā, kas visvairāk rotāja sievieti un bija izveidots vēl pirms gadu tūkstošiem, Krētas kultūras laikmetā.

Augstu pakausī saspraustais, smagais pelnu blondo matu mezgls izcēla spēcīgā kakla slaidumu. Gludie pleci bija kaili, un zemu atsegtās krūtis balstīja zila auduma ģieburus. Platie, īsie svārki, kuru sudrabainajā laukā bija izšūti zili ziedi, atsedza kailas, iedegušas kājas ķiršu krāsas kurpītēs. Lieli, masīva zelta ķēdē tišām rupji iedarināti asinssārti akmeņi — fānti no Veneras — liesmoja uz maigās ādas tāpat kā uzbudinājumā tvīkstošā seja.

Mvens Mass pirmo reizi sastapās ar slaveno vēsturnieci un uzlūkoja viņu ar neslēptu apbrīnu.

Veda satraukta pievērsās Daram Veteram.

— Labi, — viņš atbildēja uz daļās draudzenes mēmo jautājumu.

— Esmu daudzkārt uzstājusies, bet ne tādā pārraidē, — Veda Konga teica.

— Padome seko tradīcijai. Ziņojumus dažādām planētām vienmēr nolasa skaistas sievietes. Tas dod priekšstatu par mūsu pasaules iedzīvotāju daļuma izjutu un vispār izsaka daudz ko, — Dars Veters turpināja.

— Padome nav kļūdījusies savā izvēlē! — iesaucās Mvens Mass.

Veda vērigi palūkojās uz afrikāni.

— Jūs esat vientuļš? — viņa klusi jautāja un iesmejās, kad Mvens Mass apstiprinoši palocīja galvu.

— Jūs gribējāt ar mani runāt, — Veda pēc brīža atkal pievērsās Daram Veteram.

Draugi devās uz plašu lokveida terasi, un spirgtais jūras vējš tikami atvēsināja Vedas sakarsušo seju.

Ārējo staciju pārzinis pastāstīja, ka nolēmis piedalīties izrakumos,

kaut gan ilgi šaubījies, nezinādams, kam dot priekšroku: trīsdesmit astotajai zvaigžņu ekspedīcijai, antarktiskajām zemūdens raktuvēm vai arheoloģijai.

— Ak nē, tikai ne zvaigžņu ekspedīcija! — iesaucās Veda, un Dars Veters tūdaļ noprata, cik viņš bijis nesmalkjūtīgs, ja, personīgo pārdzīvojumu apmāts, nejauši aizskāris vissāpīgāko vietu Vedas dvēselē.

No šīs kļūmīgās situācijas viņu atpestīja trauksmaino akordu melodija, kas aizskanēja līdz terasei.

— Mums jāiet! Pēc pusstundas ielēgsimies Lielajā Lokā! — Dars Veters saudzīgi paņēma Vedu Kongu pie rokas, un kopā ar pārējiem viņi pa slidošām kāpnēm nolaidās dziļi pazemē — klintī izcirstā kubiskā istabā.

Seit nebija nekā lieka. Melno sienu matētie paneļi likās no samta. Vietām tos šķērsoja dzidras kristālisku joslu linijas. Zeltainas, zaļas, zilas un oranžas uguntiņas vāji apgaismoja aparātu skalas, zīmes un ciparus. Smaragdzaļās rādītāju smailes tik stipri trīcēja uz melno pusloku fona, it kā pat sienas šai plašajā telpā drebētu spraigās, nemiera pilnās gaidās.

Daži krēsli, liels melnkoka galds, daļēji iebīdīts milzīgā pussfēriskā ekrānā, kas masīva zelta rāmja ietvarā mirgoja pērļainā spīdumā.

Dars Veters ar zīmi paaicināja Mvenu Masu pie sevis, bet pārējiem lika ieņemt vietas augstajos, melnajos krēslos. Mvens Mass tuvojās piesardzīgi, uz pirkstgaliem, kā pirms gadu tūkstošiem viņa senči, kad tie saules izsvilinātajās savannās medīja bīstamus milzu plēsoņus. Afrikānis aizturēja elpu. No šejienes, no šī nepieejamā akmens sprosta tūdaļ pavērsies logs uz bezgalīgajiem kosmosa plašumiem, un cilvēki apmainīsies domām un zināšanām ar saviem brāļiem citās pasaulēs. Viņi pieci šobrīd pārstāvēs Zemes cilvēci Visumā. Bet ar rītdienu viņam, Mvenam Masam, nāksies vienam pašam vadīt šos sakarus. Viņam uzticēs visas gigantiskā spēka sviras. Sermuļi pārskrēja afrikāņa mugurai. Iiekas, tikai nupat viņš aptvēra, kādu atbildības slogu uzņēmis, piekrizdams Padomes priekšlikumam. Un, kad viņš ieraudzīja, cik mierīgi Dars Veters rikojas ar vadības kloķiem, viņa skatienā pavīdēja izteiksme, kas stipri atgadināja sajūsmu Vetera jaunā palīga acīs.

Pēkšņi istabu piepildīja dobja, barga dūkoņa, šķita, tuvuma sācis dunēt masīvs vara zvans. Dars Veters strauji pagriežās un pārvietoja kādu garāku sviru. Dūkoņa apklusā, un Veda Konga ieraudzīja, ka šaurais panelis labajā sienā iemirgojies visas istabas augstumā. Pati siena šķita iegāzusies bezdibenī, pazudusi bezgalīgajā tālē. Kā rēgs viņas acu priekšā pacēlās piramidāla virsotne, ko vainagoja gigantisks akmens aplis. Zemāk par milzīgo sakausētā akmens cepuri vietvietām

zaigoja žilbinoši balti sniega lauki.

Mvens Mass tūdaļ pazina Āfrikas otro augstāko kalnu — Keniju.

Smaga vara dūkoņa atkal satricināja apakšzemes istabu, liekot tur sapulcētajiem cilvēkiem koncentrēties un sasprindzināt visu uzmanību.

Dars Veters satvēra Mvena Masa plaukstu un uzlika to uz apaļaroktura, kura vidū liesmoja granātkrāsas acs. Mvens Mass paklausīgi pārbīdīja sviru līdz galam. Tagad viss Zemes spēks, visa enerģija, ko ražoja tūkstoš septiņsimt sešdesmit lieljaudas elektrostacijas, tika pārsviesta uz ekvatoru un saplūda piecus kilometrus augstajā kalna virsotnē. Pāri Kenijai uzmutuļoja daudzkrāsains blāzmojums, sabiezēja lodē un pēkšņi kā bulta uzšāvās augšup, ieurbjoties debesīs. No blāzmainā spīduma izauga slaida kolona, kas atgādināja virpuļojošu viesuļstabu. Gar šo stabu, spirāliski apvijoties tā virsmai, augšup strāvoja žilbinoša, zilgana dūmaka.

Virzītais starojums izlauzās cauri Zemes atmosfērai, radot kanālu, kas savienoja planētu ar tās ārējām stacijām. Trīsdesmit sešu tūkstošu kilometru augstumā liela stacija — tā dēvētais diennakts pavadonis — divdesmit četrās stundās apriņķoja Zemi ekvatora plaknē un tādēļ visu laiku šķietami nekustīgi stāvēja pāri Kenijas kalnam Austrumāfrikā. Sis punkts bija izraudzīts pastāvīgu sakaru uzturēšanai ar planētas ārējām stacijām. Otrs liels pavadonis riņķoja ap zemeslodi piecdesmit septiņu tūkstošu kilometru augstumā pāri poliem meridiāna plaknē un uzturēja sakarus ar Tibetas observatoriju. Tur apstākļi kanāla radīšanai bija labvēlīgāki, toties sakarus nevarēja uzturēt pastāvīgi. Sie divi lielie pavadoņi bija savienoti ar citām automātiskām stacijām, kas pa dažādām orbitām riņķoja ap Zemi.

Gaisma šaurajā sienas panelī nodzisa — kanālā ieslēdzās padoņa uztvērēji. Vienlaikus zelta rāmi iezaigojās pārļainais ekrāns. Tā centrā parādījās fantastiski palielināta smaidoša figūra, kas iezīmējās aizvien skaidrāk. Gurs Gans, viens no diennakts padoņa novērotājiem, izauga uz ekrāna kā teiksmains milzis. Viņš jautri pamāja ar galvu un, izstiepis trīs metrus garu roku, savienoja visu planētas ārējo staciju sistēmu. Zemes izstarotā enerģija saslēdza tās vienkopus, un visos kosmiskās telpas virzienos pavērās jutīgas uztvērēju acis. Nespodrais, sarkanais spīdekļis Vienradža, zvaigznājā, no kura planētām nesen uztvēra pirmos signālus, bija vislabāk saskatāms no piecdesmit septītā padoņa, un Gurs Gans orientējās uz to. Tikai trīs ceturtdaļstundas varēja turpināties Zemes neredzamais kontakts ar šo zvaigzni. Tātad laiks bija dārgs. Nedrīkstēja zaudēt ne mirkli.

Pēc Dara Vetera mājiņa Veda Konga nostājās uz zilganā, zaigojošā metāla apļa ekrāna priekšā. Neredzama staru plūsma manāmi padziļināja viņas iedegušās ādas zeltaino toni. Bez mazākā

trokšņa sāka darboties elektronu mašīnas, kas pārtulkoja Vedas runu Lielā Loka valodā. Pēc trīspadsmit gadiem tumši sarkanā spīdekļa planētas uztvērēji pierakstīs pārraidītās svārstības vispārzināmajos simbolos,»un, ja tās iedzīvotāji runā, elektronu tulkošanas mašīnas savukārt pārvērtīs šos simbolus svešās valodas dzīvajās skaņās.

«Zēl,» nodomāja Dars Veters, «ka tur, tālumā, nedzirdēs Zemes sievietes maigo, skanīgo balsi, neizjutīs tās izteiksmīgumu. Kas zina, kā ierīkotas viņu ausis? Dzirdes veidi var būt ļoti dažādi. Tikai redze, kas visur uztver elektromagnētiskās svārstības, kuras spēj izlauzties cauri atmosfērai, ir gandrīz vienāda visā kosmosā, un tālās planētas iedzīvotāji, bez šaubām, ieraudzīs apburošo, dziļā saviņņojumā tvīkstošo Vēdu.»

Henovērsdams no draudzenes skatienu, Dars Veters sāka uzmanīgi klausīties.

Vēda Konga stāstīja par mūsu vēstures svarīgākajiem posmiem. Cilvēces senvēsturi, lielo un mazo tautu nošķirtību, ekonomiskās un ideoloģiskās sadursmes, naidu starp dažādām valstīm viņa aplūkoja ļoti īsi. Šiem posmiem bija piešķirts kopīgs nosaukums: SPĒ — Sašķeltās pasaules ēra. Bet ne jau iznīcinošu karu, briesmīgu ciešanu vai šķietami lielu valdnieku uzskaitījums, kas piepildīja no Antīkajiem gadsimtiem un Tumšajiem jeb Kapitālisma gadsimtiem saglabājušās" vēstures grāmatas, interesēja Lielā Loka ēras cilvēkus. Daudz svarīgāka viņiem bija vēsture, kas apraksta ražošanas spēku pretrunīgo attīstību un vienlaikus — ideju, mākslas, zināšanu izaugsmi, garīgo cīņu par īstu cilvēku un patiesu cilvēcību, tā vēsture, kas rāda, kā attīstījusies vajadzība izveidot jaunus priekšstatus par pasauli un sabiedriskajām attiecībām, cilvēka pienākumiem, tiesībām un laimi, priekšstatus, no kuriem izauga un saplauka mūsu planētas komunistiskās sabiedrības varenais koks.

SPĒ pēdējā, tā dēvētajā Atomu laikmetā ļaudis beidzot saprata, ka visas viņu nelaimes ceļas no sabiedriskās iekārtas, kas stihiski izveidojusies vēl mežonības laikos, saprata, ka viss cilvēces spēks un visa tās nākotne sakņojas darbā, brīvo cilvēku miljonu apvienotajos pūlīņos, zinātnē un dzīves pārkārtošanā uz zinātniskiem pamatiem. Cilvēce sāka izprast sabiedrības attīstības svarīgākos likumus, vēstures dialektiski pretrunīgo gaitu un nepieciešamību izaudzināt katrā individuā stingru sabiedrisku disciplīnu, kuras nozīme pieauga proporcionāli planētas iedzīvotāju skaitam.

Veco un jauno ideju cīņa Atomu laikmetā saasinājās tik tālu, ka visa pasaule sašķēlās divās nometnēs ar dažādām ekonomiskām sistēmām. Vienā nometnē ietilpa vecās, kapitālistiskās, otrā — jaunās, sociālistiskās valstis. Pirmo atomenerģijas veidu atklāšana un vecās pasaules aizstāvju stūrgalvība toreiz tik tikko neiegrūda cilvēci drausmīgā katastrofā.

Bet jaunā iekārta nevarēja neuzvarēt, kaut arī šī uzvara aizkavējās sabiedriskās apziņas atpalicības dēļ. Lai pārkārtotu pasauli uz komunistiskiem pamatiem, vajadzēja būtiski pārveidot ekonomiku, likvidēt nabadzību, badu un smagu, nogurdinošu darbu. Taču ekonomikas pārveidošana prasīja ļoti sarežģītu ražošanas un sadales pārvaldi un tādēļ bija iespējama, tikai izkopjot ikviena cilvēka sabiedrisko apziņu.

Komunistiskā sabiedrība neaptvēra visas tautas un zemes uzreiz. Lai izskaustu neuzticību un it īpaši melus, ko naidīgā propaganda izšķērdīgi sēja Atomu laikmeta idejisko cīņu gaitā, bija nepieciešamas milzīgas pūles. Ne mazums kļūdu pieļāva, arī veidojot jaunās cilvēku attiecības. Dažviet pat notika sacelšanās, ko rikoja vecās kārtības piekritēji. Savā gara tumsībā viņi mēģināja atdzīvināt pagātni, cerēdami tādējādi rast vieglu izeju no grūtībām, ar kurām cilvēcei nācās sastapties.

Taču jaunā dzīves kārtība nelokāmi un neatvairāmi izplatījās uz visas Zemes, un pamazām visdažādākās tautas un rases kļuva par vienu, draudzīgu, gudru saimi.

Tā iesākās PAĒ — Pasaules apvienošanas ēra, kas sastāvēja no Valstu savienības, Dažādu valodu, Enerģijas iekarošanas un Kopējās valodas laikmetiem.

Sabiedrības attīstība nemitīgi paātrinājās, un ikviens jauns laikmets aizritēja ātrāk par iepriekšējo. Cilvēka vara pār dabu sāka augt nepieredzēti strauji.

Senajās utopiskajās fantāzijās ļaudis sapņoja par pakāpenisku atbrīvošanos no darba. Rakstnieki solīja, ka, strādājot ļoti maz — tikai divas trīs stundas dienā, cilvēki varēs apgādāt sevi ar visu nepieciešamo un pārējā laikā nodoties laimīgai slinkošanai.

Sie priekšstati bija radušies no cilvēku riebuma pret senatnes smago piespiedu darbu.

Drīz vien ļaudis saprata, ka darbā var atrast laimi, tāpat kā nemitīgajā cīņā ar dabu, šķēršļu pārvarēšanā, jaunu zinātnes un ekonomikas attīstības uzdevumu risināšanā. Tikai radošs, iedzimtajām spējām un tieksmēm atbilstošs, daudzveidīgs darbs un laiku pa laikam nodarbošanās pārmaiņa — lūk, kas cilvēkam vajadzīgs! Kibernētika — automātiskās vadīšanas tehnika, cilvēku plašā izglītība un teicamā fiziskā sagatavotība deva visiem iespēju mainīt profesijas, ātri apgūt jaunas specialitātes un bezgalīgi dažādēt savu darbu, smeloties tajā aizvien lielāku gandarījumu. Zinātne, nepārtraukti attīstīdamās, aptvēra visu cilvēka dzīvi, un jaunu dabas noslēpumu atklājēja jaunrades prieks kļuva pieejams milzīgam cilvēku skaitam. Māksla uzņēmās ļoti lielu lomu sabiedriskajā audzināšanā un dzīves iekārtošanā. Sākās visspožākais posms cilvēces vēsturē — VDE, Vispārējā darba ēra, kurā ietilpa Lietu vienkāršošanas, Pārkārtošanas,

Pirmās pārpilnības un Kosmosa laikmeti.

Elektrības sablīvēšanas paņēmieni izgudrošana, kas deva iespēju radīt milzīgas kapacitātes akumulatorus un mazus, bet ļoti spēcīgus elektrodzinējus, izvērtās par jauno laiku lielāko tehnisko revolūciju. Vēl agrāk cilvēki bija iemācījušies ar pusvadītāju palīdzību izveidot vissarežģītākos vājstrāvas tīklus un izgatavot pilnīgi automatizētas kibernetiskas mašīnas. Tehnika kļuva tik smalka, ka atgādināja augstāko juvelieru mākslu un tai pašā laikā pakļāva sev kosmiska mēroga jaudas.

Tāču prasība dot ikvienam visu izraisīja nepieciešamību būtiski vienkāršot ikdienišķo dzīvi. Cilvēks pārstāja būt lietu vergs. Detalizētu standartu izstrādāšana deva iespēju radīt jebkurus priekšmetus un mašīnas no samērā nedaudziem konstruktīviem elementiem, tāpat kā visa neaptveramā dzīvo organismu dažādība izveidota no samērā nedaudziem šūniņu tipiēm, bet pašas šūniņas savukārt no olbaltumiem, olbaltumi — no proteīniem utt. Tika izbeigta neiedomājamā pārtikas izšķērdēšana, kas bija ieviesusies iepriekšējos laikmetos, un tas vien deva iespēju nodrošināt ar barību miljardiem cilvēku.

Visus sabiedrības spēkus, ko senos laikos tērēja kara mašīnu izgatavošanai, lietderīgā darbā neaizņemtū milzīgu armiju uzturēšanai, politiskai propagandai un tukša, ārišķīga spožuma radīšanai, tagad veltīja dzīves labiekārtošanai un zinātnes attīstīšanai.

Pēc Vedas Kongas mājiena Dars Veters nospieda pogu, un daiļajai vēsturniecei blakus parādījās liels globuss.

— Vispirms, — turpināja Veda, — mēs pilnīgi no jauna sadalījām planētas apdzīvotās un industriālās joslas...

Brūnās svītras, kas apjoza globusu gar trīsdesmitajiem platuma grādiem dienvidu un ziemeļu puslodēs, apzīmēja nepārtrauktu pilsētu virkni, kas koncentrēta gar silto jūru krastiem, kur klimats ir maigs un ļaudis nepazīst ziemas. Cilvēce pārstāja tērēt kolosālu enerģiju mājokļu apsildīšanai ziemā un smagu, neveiklu apģērbu izgatavošanai. Visbiežāk apdzīvots bija cilvēces kultūras šūpulis — Vidusjūras rajons. Pēc polāro ledu izkausēšanas subtropu josla paplašinājās trīskārt.

Ziemeļos no ziemeļu apdzīvotās joslas plešas milzīga pļavu un stepju zona, kur ganās neskaitāmi mājlopu pulki.

Tālāk uz dienvidiem (ziemeļu puslodē) un uz ziemeļiem (dienvidu puslodē) kādreiz atradās sausi, svelmaini tuksneši, kas tagad pārvērsti dārzos. Agrāk tur bija novietotas termoelektrostacijas, kas uzkrāja saules enerģiju.

Tropu josla koncentrēta pārtikas augu un koksnes ražošanā, kas šeit tūkstokārt izdevīgāka nekā mērenajā klimatā. Jau sen, tikko atklāja metodi, kā mākslīgi iegūt ogļhidrātus no saules stariem un ogļskābās gāzes, it visur izbeidza cukurbiešu un cukurniedru

audzēšanu. Lēti ražot rūpnīcās pilnvērtīgu barības olbaltumu mēs vēl nespējam, tādēļ uz sauszemes audzējam olbaltumvielām bagātus kultūraugus un sēnītes, bet okeānos milzīgus aļģu laukus. Ļoti vienkāršus taukvielu mākslīgās sintezēšanas paņēmienus mēs uzzinājām no Lielā Loka informācijas. Dažādus vitamīnus un hormonus izgatavojam jebkurā daudzumā no akmeņoglēm. Tādējādi jaunās pasaules lauksaimniecība atbrīvojusies no nepieciešamības iegūt visus pārtikas produktus, kā tas bija senajos laikos. Cukuru, taukvielu un vitamīnu ražošanā mums praktiski nav nekādu robežu. Olbaltumvielu ražošanai mūsu rīcībā ir milzīgas platības kā uz sauszemes, tā arī jūrā. Cilvēce jau sen atbrīvojusies no bada draudiem, kas desmitiem tūkstošu gadu nomāca mūsu senčus.

Viena no cilvēka galvenajām kaislībām — tieksme ceļot mantota no mūsu senčiem — klejotājiem medniekiem, trūcīgās barības vācējiem. Tagad visu planētu apvij Spirālceļš, kura gigantiskie tilti pāri jūru šaurumiem savieno visus kontinentus. — Veda norādīja uz sudrabotu pavedienu un pagrieza globusu. — Pa Spirālceļu nemitīgi traucas elektriskie vilcieni. Simtiem tūkstošu cilvēku var ļoti ātri pārcelties no apdzīvotās joslas uz stepju, lauku vai kalnu joslām, kur nav pastāvīgu pilsētu, bet tikai lopkopības, zemkopības, mežkopības un kalnrūpniecības meistarų pagaidu apmetnes. Visu rūpnīcu un enerģētisko staciju pilnīga automatizācija padarījusi nevajadzīgu pilsētu vai lielu ciematu celtniecību uzņēmumu tuvumā. Tagad tur atrodas tikai nedaudzu dežurantu — novērotāju, mehāniķu un montieru mitekļi.

Visbeidzot, dzīves plānveidīgā organizācija darījusi galu neprātīgajai sacensībai aizvien ātrāku transporta līdzekļu ražošanā. Pa Spirālceļu vilcieni brauc divsimt kilometru stundā. Tikai īpašos nelaiemes gadījumos cilvēki izmanto ātroslidaparātus, kas stundā veic tūkstošiem kilometru.

Pirms vairākiem gadsimtiem mēs būtiski pārveidojām savas planētas izskatu. Jau Atomu laikmetā tika atklāta kodolu enerģija. Toreiz ļaudis iemācījās atbrīvot tās niecīgu daļu un pārvērst to termiskā uzliesmojumā, kura iznīcinošās īpašības nekavējoties izmantoja ieroču ražošanai. Izveidojās drausmīgu bumbu krājumi, kurus pēc tam, komunisma laikmetā, mēģināja izmantot enerģijas iegūšanai. Taču drīz ļaudis saprata, kādas briesmas rada izstarojumi un kā tie ietekmē dzīvos organismus. Sis apstāklis nosprauda vecajai kodolu enerģētikai šauras robežas. Gandrīz vienlaikus astronomi, pētījot fizikālos procesus tālās zvaigznēs, atklāja divus jaunus kodolenerģijas veidus — Q un F, kas ir daudz efektīvāki un neatstāj bīstamos radioaktīvās sairšanas produktus.

Abus šos veidus izmanto arī tagad, kaut gan zvaigžņu kuģu dzinēju darbināšanai pēdējā laikā ieviests vēl viens kodolenerģijas

veids. Tas saistīts ar anamezona degvielu lietošanu, par kurām mēs uzzinājām ar Lielā Loka starpniecību, novērojot Galaktikas milzu zvaigznes.

Visus veco termonukleāro materiālu — urāna, torija, ūdeņraža, kobalta un litija radioaktīvo izotopu krājumus cilvēki nolēma iznīcināt, tiklīdz izdomāja, kā nogādāt to sairšanas produktus ārpus Zemes atmosfēras. Toreiz, Pārkārtošanas laikmetā, izgatavoja mākslīgās saules, kuras pacēla augstu virs polārajiem apgabaliem. Tā mēs stipri samazinājām ledus cepures, kas bija izveidojušās ap zemeslodes poliem kvartārajā leduslaikmetā, un pārveidojām visas planētas klimatu. Okeānu līmenis pacēlās par septiņiem metriem, atmosfēras cirkulācijā krasi samazinājās polārās frontes un kļuva vājāki pasātu vēju loki, kas izkaltēja tuksnešu joslas tropu pievārtē. Gandrīz pilnīgi izbeidzās arī viesuļvētras un vispār jebkādas straujas laika pārmaiņas.

Siltās stepes aizsniedzās līdz sešdesmitajām paralēlēm, bet mērenās joslas pļavas un meži — pāri septiņdesmitajiem platuma grādiem.

Antarktīdas kontinents, kura trīs ceturtdaļas atbrīvojušās no ledus, kļuva par cilvēces minerālo bagātību krātuvi — tur saglabājušās neskartas rūdu atradnes, kas visos pārējos kontinentos bija stipri noplicinātas pēc neprātīgās metālu šķiešanas pagātnes iznīcinošajos karos. Pāri Antarktīdai izdevās saslēgt arī visus Spirālceļa atzarojumus.

Vēl pirms klimata radikālās pārveidošanas tika izrakti milzīgi kanāli un pāršķeltas kalnu grēdas, lai pilnīgi līdzsvarotu ūdens un gaisa masu cirkulāciju visas planētas mērogā. Mūžīgi dielektriski sūkņi palīdzēja apūdeņot pat Āzijas augstkalnāju tuksnešus.

Pārtikas produktu ražošanas iespējas neizmērojami pieauga, jaunās zemes kļuva noderīgas dzīvei. Siltās iekšējās jūras cilvēki sāka izmantot olbaltumvielām bagātu aļģu audzēšanai.

Vecās, trauslās starpplanētu raķetes tomēr deva iespēju sasniegt Saules sistēmas tuvākās planētas. Zemi aptvēra mākslīgo pavadoņu josla, no kuras cilvēki varēja daudz labāk iepazīties ar Visumu. Un tad pirms četrsimt astoņiem gadiem kāds izcili svarīgs notikums iezīmēja jaunu ēru cilvēces vēsturē — LLĒ, Lielā Loka ēru.

Ļaužu prātus jau sen nodarbināja jautājums par attēlu, skaņu un enerģijas pārraidīšanu lielos attālumos. Simtiem tūkstošu vistalantīgāko zinātnieku strādāja īpašā organizācijā, ko līdz pat šim laikam sauc par Virzīto starojumu akadēmiju, kamēr beidzot atklāja iespēju bez vadiem pārraidīt enerģiju jebkurā virzienā un attālumā. Tas notika, kad iemācījās apiet likumu, kas nosaka, ka enerģijas plūsma ir proporcionāla staru izkliedes leņķa sinusam. Paralēli staru kūļi nodrošināja pastāvīgus sakarus ar mākslīgajiem pavadoņiem un

tādējādi ar visu kosmosu. Jonosfēras vairogs, kas sargāja dzīvību, vienmēr bija šķērslis radiosakaru uzturēšanai ar pasaules telpu. Ļoti sen, vēl Sašķeltās pasaules ēras beigās, zinātnieki konstatēja, ka no Visuma dzilēm uz Zemi plūst varenu radiostarojumu straumes. Kopā ar zvaigznāju un galaktiku izstarojumiem mūs sasniedza arī domājošu būtnu aicinājumi un Lielā Loka raidījumi, ko atmosfēra noslāpēja un izkropļoja līdz nepazīšanai. Toreiz mēs nesapratām miklajos signālus, kurus jau bijām iemācījušies uztvert, un uzskatījām tos par nedzīvās matērijas izstarojumiem.

Zinātnieks Kams Amats, pēc izcelšanās indietis, pirmais iedomājās izmantot mākslīgos pavadoņus eksperimentiem ar televīzijas uztvērējiem. Desmitiem gadu viņš ar bezgalīgu pacietību izmēģināja un apguva aizvien jaunas diapazonu kombinācijas. Beidzot viņam izdevās uztvert raidījumu no Gulbja 61 — sen pazīstamas dubultzvaigznes planētu sistēmas. Uz ekrāna parādījās būtne, kas ļoti maz līdzinājās mums, taču neapšaubāmi bija cilvēks, un norādīja uz kādu Lielā Loka simboliem veidotu uzrakstu. So uzrakstu izdevās atšifrēt tikai pēc deviņdesmit gadiem, un, pārtulkots Zemes valodā, tas vēl šobaltdien grezno Kama Amata pieminekli: «Sveiciens jums, brāļi, kas stājaties mūsu saimē! Mēs, ko šķir telpa un laiks, esam savienojušies dižena spēka lokā.»

Cilvēces toreizējā attīstības līmenī Lielā Loka simbolu, rasējumu un karšu valodu nebija grūti apgūt. Izmantojot tulkošanas mašīnas, pēc divsimt gadiem mēs varējām jau sarunāties ar tuvāko zvaigžņu planētu sistēmām, uztvert un pārraidīt dažādu pasaulu daudzveidīgās dzīves ainas. Tikai nesen mēs saņēmām vēsti no Gulbja zvaigznāja, kur četrpadsmit planētas riņķo ap lielu dzīvības centru Denebu — pārmilža zvaigzni, kas izstaro tikpat daudz gaismas, cik četri tūkstoši astoņi simti Saūlu, un atrodas no mums simt divdesmit divu parseku attālumā. Domas attīstība tur noritējusi pa citiem ceļiem, bet jau sasniegusi mūsu līmeni.

Tai pašā laikā no senajām pasaulēm — mūsu Galaktikas lodveida zvaigžņu kopām un milzīgas apdzīvotas joslas ap Galaktikas centru — no neizmērojamas tāles pienāk divaini skati un attēli, kas vēl nav izprasti, atšifrēti. Atmiņas mašīnas tos pieraksta un nodod Zinību robežu akadēmijai — tā sauc zinātnisko organizāciju, kas nodarbojas ar problēmām, kuras tik tikko sāk iezīmēties pie mūsu zinātnes apvāršņiem. Mēs cenšamies saprast domas, kas miljoniem gadu laikā sasniegušas ārkārtīgi augstu pilnības pakāpi un acīm redzot atšķiras no mūsējām sakarā ar citu dzīvības attīstības ceļu no zemākajām organizācijām līdz domājošām būtnēm.

Veda Konga novērsās no ekrāna, kurā bija lūkojusies kā hipnotizēta, un jautājoši paskatījās uz Daru Veteru. Tas smaidīdams pamāja. Veda lepnī pacēla galvu, izstiepa rokas un uzrunāja tās

neredzamās un nezināmās būtnes, kuras pēc trispadsmit gadiem dzirdēs šos vārdus un ieraudzīs viņas tēlu:

— Tāda ir mūsu vēsture — sarežģīts, grūts un ilgstošs ceļš, pa kuru mēs kāpām uz zinību virsotnēm. Mēs aicinām jūs — apvienojieties ar mums Lielajā Lokā, lai uz visām neaptveramā kosmosa malām nestu vareno saprātā spēku un tādējādi uzveikto inerto, nedzīvo matēriju!

Vedas dzidrā balss skanēja pacilāti un svinīgi. Tā, šķiet, smēlās spēkus no paaudžu paaudzēm, no visiem Zemes cilvēkiem, kas tagad pacēlušies tik augstu, ka viņu domas un sapņi jau tiecas pāri mūsu Galaktikas robežām uz citām Visuma zvaigžņu salām.

Stieptais vara zvans liecināja, ka Dars Veters pagriezis rokturi un izslēdzis raidošās enerģijas plūsmu. Ekrāns nodzisa. Caurspīdīgajā sienas panelī joprojām mirgoja sakaru kanāja liesmainais stabs.

Klusa un nogurusi Veda saritinājās vienā no lielajiem atzveltnes krēsliem. Dars Veters nosēdināja pie pults Mvenu Masu, bet pats noliecās pāri viņa plecam. Pilnīgajā klusumā laiku pa laikam tikko dzirdami ieklikšķējās vadības kloķu aizturi. Pēkšņi zelta rāmī ietvertais ekrāns pazuda un tā vietā pavērās neiedomājams dziļums. Veda Konga, kas pirmo reizi redzēja šo brīnumu, nespēja apslāpēt skaļu sajūsmas saucienu. Taču pat speciālistus, kas labi pārzināja gaismas viļņu sarežģīto interferenci, ar ko varēja panākt šādu redzes lauka plašumu un dziļumu, arī tos allaž aizgrāba neparastais skats.

Svešās planētas tumšā virsma, tuvodamās no tālienes, pieauga ar katru mirkli. Tā bija ārkārtīgi reta dubultzvaigznes sistēma, kur divas saules līdzsvaroja viena otru tā, ka to pavadāja orbīta izrādījās regulāra un uz planētas varēja attīstīties dzīvība. Abas saules — oranžā un sarkanā, mazākas par mūsējo, apgaismoja aizsalušas jūras ledu, kas šķita gluži sarkans. Melnu, plakanu kalnu pakājē noslēpumainā, violetā blāzmā kļuva redzama milzīga, zema ēka. Skatiens atdūrās pret laukumiņu uz ēkas jumta, tad it kā izurbās tam cauri, un visi ieraudzīja pelēkādainu cilvēku ar apaļām pūces acīm, ko ietvēra sudrabaini pūku gredzeni. Viņa augums bija liels, bet tievs, ar gariem taustekļveida locekļiem. Cilvēks neveikli atmēta galvu, it kā steigā sasveicinoties, un, pievērsis ekrānam savas bezkaislīgās objektīvu acis, atvēra bezlūpainu muti, ko apsedza degunam līdzīgs ādas vārstulis. Tūdaļ pat atskanēja tulkošanas mašīnas melodiskā, maigā balss:

— Zafs Ftets, Gulbja 61 ārējās informācijas pārzinis. Šodien mēs raidām dzeltenajai zvaigznei STL 3388 + +04 ZF... Raidām...

Dars Veters un Jūnijs Ants saskatījās. Mvens Mass uz mirkli saspieda Dara Vetera plaukstu. Tas bija Zemes vai, pareizāk, Saules sistēmas planētu galaktiskais izsaukšanas signāls. Agrāk citu pasaulu iemītnieki visas mūsu planētas uzskatīja par vienu vienīgu lielu Saules

pavadoni, kas aprīņķo savu spīdekli piecdesmit deviņos Zemes gados. Kā zināms, tieši pēc šāda perioda sagadās Jupitera un Saturna kopīga opozīcija, kas novirza Sauli tik stipri, ka to var pamanīt tuvāko zvaigžņu astronomi. To pašu kļūdu attiecībā uz daudzām sen atklātām planētu sistēmām savā laikā pieļāva arī mūsu astronomi.

Vēl steidzīgāk nekā pārraides sākumā Jūnijs Ants pārbaudīja atmiņas mašīnu noregulējumu un ESA aparātu — modro kārtības sargu rādījumus.

Elektronu tulka vienmuļā balss turpināja:

— Mēs esam uztvēruši labu raidījumu no zvaigznes... — atkal sekoja aprautu skaņu un ciparu virkne, — pilnīgi nejauši, ārpus Lielā Loka raidījumu laika. Viņi vēl nav atšifrējuši Loka valodu un veltīgi tērē enerģiju, raidot klusuma stundās. Mēs atbildējam viņu pašu raidījuma periodos — rezultāti kļūs zināmi apmēram pēc trim desmitdaļām sekundes... — Balss apklusā. Visi signālaparāti, izņemot zaļo actiņu, joprojām mirgoja.

— So pārtraukumu cēloņi vēl nav noskaidroti. Varbūt tie saistīti ar astronautu leģendārā neitrālā lauka pārvietošanos telpā, — Vedai paskaidroja Jūnijs Ants.

— Trīs desmitdaļas galaktiskās sekundes — tātad jāgaida apmēram sešsimt gadu, — Dars Veters drūmi nomurmināja. — Interesanti, — kam tas vajadzīgs?

— Ja esmu pareizi sapratis, tad spīdekļi, ar kuru viņi nodibinājuši sakarus, ir debess dienvidu puslodes zvaigznāja Tukāna epsilons, — Mvens Mass atsaucās. — Tas atrodas apmēram deviņdesmit parseku attālumā, t. i., tuvu mūsu tiešo sakaru robežai. Tālāk par Denebu tie līdz šim, diemžēl, nesniedzas.

— Bet mēs taču uztveram raidījumus no Galaktikas centra un lodveida kopām? — Veda Konga jautāja.

— Tikai neregulāri un nejauši vai ar citu planētu atmiņas mašīnu starpniecību. Lielais Loks veido milzīgu ķēdi, kas iespiežas dziļi Galaktikā! — atbildēja Mvens Mass.

— Ziņojumi, kas nosūtīti pirms tūkstošiem un desmitiem tūkstošu gadu, izplatījumā nezūd un galu galā nonāk līdz mums, — Jūnijs Ants paskaidroja.

— Bet tas nozīmē, ka mēs spriežam par citu, ļoti tālu pasauli iemītnieku dzīvi un zināšanām ar novērojumu, kas Galaktikas centrālajai joslai, piemēram, sasniedz divdesmit tūkstošus gadu?

— Jā, neatkarīgi no tā, vai raidījums uztverts tieši vai arī caur tuvāko pasauli atmiņas mašīnām, mēs redzam tālās pasaules tādas, kādas tās bijušas sensenos laikos. Redzam sen mirušus un savā pasaulē aizmirstus cilvēkus.

— Vai tiešām, ieguvuši tik lielu varu pār dabu, mēs šajā ziņā esam pilnīgi bezspēcīgi? — Veda nespēja apslēpt savu bērnišķo

sašutumu. — Vai tiešām tālās pasaules nav iespējams sasniegt citādi kā vien ar viļņveida un fotonu stariem^[6]?

— Kā es jūs saprotu, Veda! — iesaucās Mvens Mass.

— Zinību robežu akadēmija pētī telpas, laika un gravitācijas pārvarēšanas projektus — kosmosa visdziļākos pamatus, — Dars Veters piebilda, — bet viņi vēl nav nonākuši līdz izmēģinājumu stadijai...

Piepeši zaļā actiņa uzliesmoja, un Ved» no jauna pārņēma reibonis, ieraugot izplatījuma bezgalību.

Attēla krasi norobežotās malas apliecināja, ka tas ir atmiņas mašīnas ieraksts un nevis tieši uztverts raidījums.

Sākumā parādījās planētas virsma, protams, ārējās stacijas pavadoņa skatījumā. Milzīga, bāli violeta saule, kuras fantastiskā kvēle piešķīra tai spokainu izskatu, pārplūdināja ar svilinošu staru straumēm atmosfēras zilo mākoņu apvalku.

— Pilnīgi pareizi! Tukāna epsilon planētas spīdekļi ir augstas temperatūras zvaigzne, kas ietilpst spektra klasē B9. Tās absolūtais spožums atbilst septiņdesmit astoņām mūsu Saulēm, — Mvens Mass pačukstēja.

Dars Veters un Jūnijs Ants pamāja ar galvu.

Attēls uz ekrāna pamazām mainījās, redzes loks sašaurinājās, un skatītājs it kā pats nolaidās svešajā pasaulē. Visapkārt slējās ieapaļi kalnu kupoli, kas šķita atlieti no tīra vara. Nezināmi ieži vai graudainas struktūras metāls liesmaini sārtojās violetās saules apbrīnojami baltajos staros. Pat uztvērēju nepilnīgi atveidota, svešā pasaule mirdzēja neparasti svinīgā, triumfējošā daļumā.

Staru blāzma ietvēra kalnus sudrabaini sārtā vainagā, kas, atspoguļodamies violetas jūras lēnajos viļņos, izveidoja platu gaismas ceļu. Ametista krāsā vizuļojošais ūdens likās smags un dziļumā zaigoja sarkanās dzirkstis, kas atgādināja neskaitāmas dzīvas actiņas. Gigantiska statuja lepnā vientulībā pacēlās tālu no krasta, un viļņi šļācās ap tās masīvo pamatni. Tumši sarkanā akmenī izcirsta sieviete, atliekusi galvu, it kā ekstāzē stiepa rokas pret liesmainajām debesīm. Šī sieviete pilnīgi varētu būt arī Zemes meita — neparastā līdzība mūsu cilvēkiem satrieca skatītājus ne mazāk par statujas apbrīnojamo skaistumu. Kā Zemes tēlnieku mūžsenā sapņa piepildījums ikviena šīs skulptūras līnija pauda apgarotību un varenu spēku. Statujas pulētais, sarkanais akmens izstrāvoja nezināmas, noslēpumaini aicinošas dzīvības liesmu.

Pieci Zemes cilvēki klusēdami lūkojās uz brīnišķo, jauno pasauli. No Mvena Masa krūtīm izlauzās gara nopūta — ieraugot daļo akmens tēlu, katrs viņa nervs saspringa priecīgās gaidās.

Krastā pretim statujai ornamentiem rotāti sudraba torņi iezīmēja vietu, no kuras platas, baltas kāpnes brīvi slējās augšup pāri slaidu

koku tirkiza krāsas lapotnēm.

— Tiem jāskan! — Dars Veters pačukstēja Vedai, norādīdams uz torņiem, un viņa piekritoši nolieca galvu.

Planētas raidītājs noteiktā secībā turpināja rādīt arvien jaunas un jaunas ainas.

Uz mirkli pavidēja baltas sienas ar platiem izciļņiem un zilu akmens portālu. Tad uz ekrāna parādījās plaša, spilgti apgaismota telpa. Rievoto sienu blāvi pārļainais spīdums padarīja visu zālē redzamo sevišķi skaidru un reljefu. Skatītāju uzmanību saistīja cilvēku grupa, kas stāvēja pie spoži pulēta, smaragdzaļa paneļa.

Viņu liesmainais sarkanums pilnīgi atbilda jūrā uzceltās statujas krāsai. Zemes ļaudīm tajā nebija nekā neparasta — dažām Centrālamerikas indiāņu ciltīm, spriežot pēc fotogrāfijām, kas saglabājušās no senseniem laikiem, bija gandrīz tāda pati, tikai mazāk sulīga ādas krāsa.

Zālē atradās divas sievietes un divi vīrieši. Abi pāri bija tērpti dažādās drēbēs. Tie, kuri stāvēja tuvāk zaļajam panelim, bija gērbusies īsos, zeltainos tērpos, kas atgādināja graciosus virsvalkus ar vairākām sprādzēm. Divi citi bija ietinušies no galvas līdz papēžiem vienādos apmetņos, kas krāsas ziņā neatšķīrās no pārļainajām zāles sienām.

Zeltainos virsvalkos tērptais pāris, it kā uzsākot ritmisku deju, pārļaida rokas paneļa kreisajā malā ieslīpi novilktām stīgām. Pulētā smaragda vai stikla siena pamazām kļuva caurspīdīga, un dejas ritmā uz kristāla virsmas cits pēc cita parādījās spilgti attēli. Tie uzpeldēja un pazuda tik ātri, ka pat labi trenētiem novērotājiem — Jūnijam Antām un Daram Veteram bija grūti pilnībā aptvert to jēgu.

Sārto kalnu, violetā okeāna un zilgano mežu mijā varēja noģist planētas vēsturi. Dzīvnieku un augu valsts formas, kas reizēm likās gluži fantastiskas un nesaprotamas, reizēm — apbrīnojami skaistas un pilnīgas, pavidēja uz ekrāna kā pagātnes rēgi. Daudzi dzīvnieki un augi atgādināja tos, kuru paliekas saglabājuši dažādi Zemes garozas slāņi. Bezgala gara bija dzīvības formu augšupejošā virkne — dzīvās matērijas attīstība. Varēja nojaust, ka šis attīstības ceļš bijis vēl garāks un sāpīgāks nekā Zemes iedzīvotājiem labi zināmā viņu pašu sugas vēsture.

Aparāta spokainajā gaismā pazibēja jaunas ainas: ugunskuru liesmas, akmens blāķu grēdas lidenumos, kaujas ar plēsīgiem zvēriem, bērnu un reliģisko kultu ceremonijas. Pēkšņi visu paneli aizņēma raibā zvērādas apmetnī tērpies vīrs. Balstīdamies ar vienu roku uz šķēpa un pacēlis otru plašā vēzienā pret zvaigznēm, viņš uzkāpa uz pieveiktā nezvēra kakla. Sā briesmoņa muguru klāja sarainas krēpes, no atplestās rīkles rēgojās gari ilkņi. Nedaudz tālāk bars sieviešu un vīriešu, sastājušies pa pāriem, liekas, kaut ko dziedāja.

Attēls pazuda, un tur, kur vēl nupat mijās divaini skati, atkal parādījās nospodrinātā akmens virsma.

Tie divi, kas bija ģērbusies zeltainajos tērpos, atkāpās sāņus, un viņu vietu ieņēma otrais pāris. Ar netverami ātru kustību viņi nosvieda apmetņus, un uz sienu pārļainā fona kā dzīva uguns izezaigojās divi tumšsarkani ķermeņi. Vīrietis izstiepa abas rokas pret sievieti, un viņa atbildēja ar tik lepnu un žilbinoši līksmu smaidu, ka arī Zemes cilvēki gribot negribot pasmaidīja. Tikmēr tur, neiedomājami tālās pasaules pārļu zālē, sākās lēna deja. Tā droši vien nebija deja dejas dēļ, bet drizāk gan ritmiska pozēšana. Dejojāju mērķis acīm redzot bija parādīt savu ķermeņu pilnību, līniju daiļumu un plastisko vijīgumu. Ritmisko kustību maiņā varēja uzminēt majestātisku un tai pašā laikā skumju mūziku, kas izraisīja atmiņas par neskaitāmiem un nezināmiem dzīvības attīstības upuriem, par lielajām evolūcijas kāpnēm, ko vainagoja domājoša un daiļa būtne — cilvēks.

Mvenam Masam likās, ka viņš dzird šo melodiju — augstu, dzidru toņu vādekli, kas balstās uz dobjiem, vienmērīgiem zemo skaņu akordiem. Veda Konga saspieda Dara Vetera roku, taču viņš šajā brīdī to nemanīja. Jūnijs Ants nekustēdamies, gandrīz vai neelpodams lūkojās ekrānā. Uz viņa milzīgās pie-res izspiedās sviedru lāsītes.

Tukāna ļaudis bija tik līdzīgi Zemes iedzīvotājiem, ka pakāpeniski izzuda svešas pasaules iespaids. Taču tālās planētas sarkano iemītnieku ķermeņiem piemita tāds izsmalcināts skaistums, kāds uz Zemes pagaidām bija sastopams galvenokārt mākslinieku sapņos un daiļradē. Dzīvē tas iemiesojās samērā reti — tikai atsevišķos, neparasti daiļos cilvēkos.

«Jo garāks un grūtāks bijis aklās, dzīvnieciskās evolūcijas ceļš līdz domājošai būtnei, jo lietderīgākas, pilnīgākas un tātad arī daiļākas ir dzīvības augstākās formas,» nosprieda Dars Veters. «Zemes cilvēki jau sen sapratuši, ka skaistums nav nekas cits kā instinktīvi uztverta uzbūves lietderība vai piemērotība noteiktiem uzdevumiem. Jo daudzveidīgāki uzdevumi, jo skaistāka forma, — šie sarkanie cilvēki droši vien ir daudzpusīgāki un veiklāki nekā mēs. Varbūt viņu civilizācija izveidojusies vairāk uz paša cilvēka, tā garīgo un fizisko spēju attīstības un mazāk uz tehnikas rēķina? Mūsu kultūra ilgu laiku bijusi viscaur tehniska un tikai pēc komunistiskās sabiedrības nodibināšanas galīgi pievērsusies paša cilvēka un ne tikai viņa mašīnu, mājokļu, ēdienu un izpriecu pilnveidošanai.»

Deja beidzās. Jaunā, sarkanādainā sieviete devās uz zāles vidu un viena pati palika aparāta redzes lokā. Viņas izplestās rokas un seja pievērsās griestiem.

Novērotāju acis neviļus sekoja meitenes skatienam. Zālē griestu vai nu vispār nebija, vai arī prasmīgi radītas optiskas ilūzijas rezultātā

tur varēja redzēt debesis ar neparasti lielām un spilgtām zvaigznēm. Svešie zvaigznāji neizraisīja nekādus ierastus priekšstatus, Meitene pamāja ar kreiso roku, un tūdaļ uz viņas rādītāja pirksta iemirgojās zila lodīte. No tās izšāvās sudrabains stars, kas pārvērtās milzīgā rādāmā irbulī. Apaļais, gaišais plankumiņš stara galā apstājās griestos te pie vienas, te pie otras zvaigznes. Un ik reizi uz smaragdzaļā paneļa izveidojās nekustīgs attēls. Rādītāja stars lēni pārvietojās, un tikpat lēni uzpeldēja tumsnešainu vai apdzīvotu planētu ainavas.

Sarkanu, violetu un dzeltenu sauli staros drūmi zvīvoja klintis un smiltāji. Dīvaina, svina pelēka spīdekļa stari bija modinājuši dzīvei plakanus, elektrības piesātinātus kupolus un spirāles, kas, līdzīgi medūzām, peldēja planētas blīvajā atmosfērā un okeāna viļņos. Kāda sarkana spīdekļa pasaulē auga ar glumu, melnu mizu pārklāti neiedomājami gari koki, kas it kā izmisumā stiepa pret debesīm miljardiem liku zaru. Citas planētas šķita viscaur pārplūdušas ar tumšiem ūdeņiem. Visur peldēja milzīgas augu vai dzīvnieku salas, un rāmajos ūdeņos šūpojās neskaitāmi pūkaini taustekļi.

— Viņu tuvumā nav planētu ar augstākām dzīvības formām, — pēkšņi sacīja Jūnijs Ants, kas neattraudamies vēroja svešo zvaigžņotās debess karti.

— Nē, — Dars Veters iebilda, — tajā pusē atrodas plakana zvaigžņu sistēma, samērā vēls Galaktikas veidojums. Bet mēs zinām, ka plakanas un sfēriskas sistēmas, jaunas un vecas bieži vien izvietotas telpā pamīšus. Un tiešām, Eridānas virzienā viņiem kaimiņos ir sistēma ar domājošām būtnēm, kas iekļāvušās Lokā.

— VVR 4955+MO 3529... un tā tālāk, — Mvens Mass piemetināja. — Kāpēc tad viņi nekā nezina par šo sistēmu?

— Tā pievienojusies Lielajam Lokam pirms divsimt septiņdesmit pieciem gadiem, bet šis ziņojums nosūtīts agrāk, — Dars Veters paskaidroja.

Tālās pasaules sarkanādainā meitene tikmēr bija nokratījusi no pirksta zilo lodīti, pievērsusies skatītājiem un atplētusi rokas, it kā gatavodamās apkampt kādu, kas neredzams stāvēja viņas priekšā. Viņa tikko manāmi atlieca galvu un plecus, — taisni tā rīkotos arī Zemes sieviete, lai izteiktu kaislīgu aicinājumu. Meitenes pusatvērtās lūpas trīsēja, atkārtojot nedzirdamus vārdus. Tā viņa sastinga, aicinot, raidot izplatījuma saltajā tumsā savas kvēlās ilgas pēc biedriem — citu pasaulu cilvēkiem.

Un atkal viņas mirdzošais skaistums lika novērotājiem pamirt. Sajā meitenē nebija Zemes sarkanādaino cilvēku bronzas skarbuma. Apaļā seja ar nelielo degunu, milzīgām zilām acīm un mazo muti šķita drīzāk raksturīga mūsu planētas ziemeļu tautām. Kuplie, viļņainie, melnie mati nebija cieti. Ikvienā sejas un ķermeņa līnijā varēja nojaust vieglu un dabisku pašpaļāvību, ko ļaudis gluži neapzināti uztver kā

spēka izjūtu.

— Vai tiešām viņi nekā nezina par Lielo Loku? — Veda Konga gandrīz ievaidējās, dziļā aizgrābtībā apbrīnodama savu daļo māsu no kosmosa tālēm.

— Tagad droši vien zina, — Dars Veters atsaucās, — tas, ko mēs redzam, taču noticis pirms trīssimt gadiem.

— Astondesmit astoņi parseki, — Mvens Mass murmināja, — astondesmit astoņi. Visi, ko mēs redzam, jau sen miruši.

It kā apstiprinot viņa vārdus, brīnišķīgās pasaules ainava izgaiss un reizē nodzisa sakaru rādītāja zaļā acs. Lielā Loka pārraide bija beigusies.

Kādu brīdi visi joprojām nekustēdamies sēdēja savās vietās. Dars Veters attapās pirmais. ģgni sakniebis lūpas, viņš steigšus pārbīdīja granātkrāsas rokturi un izslēdza virzītās enerģijas stabu. Dobja vara dūkoņa brīdināja enerģētisko staciju inženierus, ka varenā enerģijas plūsma jāievada atkal parastajos kanālos. Tikai pabeidzis visas manipulācijas ar aparātiem, ārējo staciju pārzinis pievērsās biedriem.

Jūnijs Ants, saraucis uzacis, šķirstīja piezīmju lapiņas.

— Mnemogramas (atmiņas piezīmju) daļa, kas attēlo griestos zīmēto zvaigžņu karti, nekavējoties jānosūta uz Dienvidu debess institūtu, — viņš sacīja Dara Vetera jaunajam palīgam.

Tas uzlūkoja Jūniju Antu tik izbrīnījies, it kā nupat būtu pamodies no skaista sapņa.

Skarbaiss zinātnieks apslēpa smīnu — patiešām, vai tad redzētais nebija sapnis par brīnumjauku pasauli, kas izstarots telpā pirms trīssimt gadiem? Sapnis, ko tagad tik skaidri ieraudzīs miljardiem cilvēku uz Zemes, kā arī Mēness, Marsa un Veneras stacijās.

— Jums bija taisnība, apgalvojot, ka šodien notiks kaut kas neparasts! — Dars Veters uzsmaidīja Mvenam Masam. — Pirmo reizi četrus gadsimtu laikā, kopš Zeme iekļāvusies Lielajā Lokā, cilvēci no Visuma dzīlēm uzrunā planēta, kuras iedzīvotāji ir mūsu brāļi ne tikai garā, bet arī miesā. Es bezgala priecājos par šo atklājumu! Jūsu darbība sākusies labi! Mūsu senči to uzskatītu par laimes zīmi jeb, kā teiktu psihologi, notikusi apstākļu sagadišanās, kas labvēlīga drosmei un pacilātībai turpmākajā darbā...

Dars Veters attapās, ka nervu reakcija padarījusi viņu daudzrunīgu. Bet liekvārdību Loka ērā uzskatīja par apkaunojošu trūkumu. Tādēļ ārējo staciju pārzinis pēkšņi aplusa teikuma vidū.

— Jā, jā! — Mvens Mass izklaidīgi atbildēja.

Saklausījies šajos vārdos divainu atsvešinājuma pieskaņu, Jūnijs Ants sāka ausīties. Veda Konga pieskārs Dara Vetera rokai un ar skatienu norādīja uz afrikāni.

«Varbūt viņš pārāk jūtīgs un viegli ietekmējams?» Dars Veters pēkšņi nodomāja un cieši palūkojās uz savu pēcnieku.

Pamanījis biedru apslēpto izbrīnu, Mvens Mass izslējās un kļuva par agrāko, vērīgo sava darba pratēju. Slidošās kāpnēs uznesa viņus augšā pie platajiem logiem un zvaigžņotās debess, kas atkal šķita tikpat tāla kā visus tos tūkstošus gadu, kopš uz Zemes dzīvo cilvēks vai, pareizāk, viņa paveids, tā dēvētais Homo sapiens — saprātīgais Cilvēks.

Mvenam Masam un Daram Veteran vajadzēja palikt observatorijā.

Veda Konga pačukstēja Daram Veteran, ka nekad neaizmirsīs šo nakti.

— Es pati sev likos tik nožēlojama! — viņa pasmaidīja par spīti skumjajiem vārdiem.

Dars Veters saprata draudzenes domu un pakratīja galvu.

— Esmu pārliecināts, ka sarkanā sieviete, ja vien ta jūs redzētu, Veda, lepotos ar savu māsu. Patiesi, mūsu Zeme nav sliktāka par Tukāna pasauli! — Dara Vetera seja staroja mīlestībā.

— Tāda es liekos tikai jums, mīlais draugs, — Veda atteica. — Pajautājiēt kaut Mvenam Masam!... — Viņa šķelmīgi aizsedza acis ar delnu un pazuda sienas likuma.

Kad Mvens Mass beidzot palika viens, jau bija pienācis rīts. Vēsajā, nekustīgajā gaisā izplūda pelēcīgs spīdums. Jūra un debesis kļuva kristāldzidas: jūra — sudrabaina, bet debesis — iesārtas.

Mvens Mass ilgi stāvēja uz observatorijas balkona, ieskatīdamies puslīdz pazīstamajos ēku apveidos.

Tālumā, nelielā augstienē, pacēlās milzīga alumīnija arka, ko it kā pārsvītroja deviņas paralēlas alumīnija joslas, starp kurām vizēja opāla krāsas un sudrabaini balti plastiski stikli. Tā bija Astronautikas padomes ēka. Sās ēkas priekšā atradās pieminekļis pirmajiem cilvēkiem, kas ielauzās pasaules telpā. Mākoņu un viesuļu ieskauda, stāv virsotne, un tās galā vissenākā tipa zvaigžņu kuģis — zivij līdzīga raķete, kuras smailais priekšgals vērsts uz vēl nerasniedzamiem augstumiem. Pa spirāli, kas apvij pieminekļa pakāji, cits citu atbalstot, ar neiedomājamu piepūli dodas augšup raķešu piloti, fiziķi, astronomi, biologi, rakstnieki-fantasti...

Pirmie ausmas stari jau sārtoja senā zvaigžņu kuģa korpusu un tuvējo ēku kontūras, taču Mvens Mass joprojām platiem soļiem mēroja balkonu. Vēl nekad savā mūžā viņš nebija izjutis tādu savīļņojumu. Audzināts Lielā Loka ēras garā, v-īņš ieguva skarbu fizisku rūdiņumu un sekmīgi paveica Herkulesa varoņdarbus. Tā par godu senās Grieķijas skaistajiem mītiem dēvēja grūtos uzdevumus, ko ikvienam jaunam cilvēkam nācās izpildīt skolas perioda beigās. Ja jauniētis tika ar šiem uzdevumiem galā, tad uzskatīja, ka viņš ir cienīgs iegūt izglītības augstāko pakāpi.

Mvens Mass ierīkoja ūdens apgādi kādā Rietumtibetas

kalnraktuvē, atjaunoja araukāriju mežu Nahebtas plakankalnē Dienvidamerikā un iznīcināja haizivis, kas atkal sāka parādīties pie Austrālijas krastiem. Sāda dzīves pieredze un izcilas spējas ļāva viņam izturēt daudzus neatlaidīgu mācību gadus un sagatavoties grūtu, atbildīgu pienākumu veikšanai. Šodien, pašā pirmajā savas jaunās darbības stundā, viņam laimējās ieraudzīt Zemei radniecīgu pasauli un viņa dvēselē dzima līdz šim neizbaudītas jūtas. Ar dziļu satraukumu Mvens Mass juta, ka pavēries kāds bezdibenis, kura malā viņš, nekā nenojauzdams, staigājis visu mūžu. Kaut izdotos vēlreiz ieraudzīt Tukāna epsilon planētu — šo pasauli, kura iemiesojušās Zemes cilvēku skaistākās teiksmas! Nemūžam viņš nespēs aizmirst sarkanādaino meiteni, viņas izplestās, aicinošās rokas un maigās, pusatvērtās lūpas...

Un tas, ka drausmīgais attālums — divsimt deviņdesmit gaismas gadu! — ko nespēj pārvarēt nekāda Zemes tehnika, šķir viņu no brīnišķīgās pasaules, tikai vēl vairāk sakūra dvēselē degošās alkas.

Mvena Masa jūtas dzīvoja tagad pašas par sevi un nepakļāvās ne gribas, ne arī nosvērtā prāta kontrolei. Afrikānis nekad nebija mīlējis. Gadiem ilgi gandrīz kā eremīts nodevies darbam un mācībām, viņš nebija izjutis neko līdzīgu tai trauksmei un dzirkstošajam priekam, ko viņa dvēselē modināja šīs dienas tikšanās pāri gigantiskajiem laika un telpas plašumiem.

III NODAĻA

TUMSAS GŪSTĀ

Melnās bultas, kas slidēja pāri oranžajiem anamezona degvielas mēritājiem, rādīja nulli. Zvaigžņu kuģa kurss joprojām palika nemainīgs. Ātrums vēl bija pārāk liels, un kuģis neatvairāmi tuvojās cilvēka acīm neredzamajam, baismīgajam spīdeklim.

Trīcēdams aiz sasprindzinājuma un nespēka, Ergs Noors ar astronavigatora palīdzību apsēdās pie skaitļošanas mašīnas. No vadības automāta atvienotie planetārie dzinēji aplkusa.

— Ingrīd, kas īsti ir šī dzelzs zvaigzne? — pačukstēja Keijs Bērs, nekustīgi stāvēdams aiz astronomes muguras.

— Tā pieder pie spektra klases T. Šādas zvaigznes vairs nespīd, bet nav vēl galīgi atdzisušas vai arī nav paspējušas no jauna sasilt. Tās izstaro zemfrekvences svārstības — mums neredzamu infrasarkano, gaismu, ko var ieraudzīt tikai ar elektronu invertoru Pūce, kuras acis uztver infrasarkanos siltuma starus, saskatītu šo zvaigzni.

— Kāpēc tad to sauc par dzelzs zvaigzni?

— Visu līdz šim izpētīto šā tipa zvaigžņu spektros krasi izteiktas dzelzs līnijas. Acīm redzot arī spīdekļu sastāvā ir daudz dzelzs. Tāpēc, ja zvaigzne liela, tāsi masa un gravitācijas lauks iegūst milzu apmērus. Baij dos, ka esam sastapušies tieši ar tādu...

— Kas tagad notiks?

— Nezinu. Tu pats redzi — mums nav degvielas. Bet mēs vēl arvien lidojam zvaigznei taisni pretim. «Tantras» ātrums jāsamazina līdz absolūtās vienības tūkstošdaļai, lai varētu kaut cik mainīt kustības virzienu. Ja nepietiks arī planetārās degvielas, kuģis tik ilgi tuvosies zvaigznei, kamēr ietrieksies tajā. — Ingrīda nervozi pakratīja galvu, un Bērs maigi noglāstīja viņas kailo, šermuļu drebināto roku.

Ekspedicijas priekšnieks pārgāja pie vadības pults un vērīgi aplūkoja aparātu skalas. Visi klusēja, neuzdrikstēdamies pat elpot. Klusēja arī tikko atmodusies Nīza, kas gluži instinktīvi nojauta draudošās briesmas. Degvielu varēja pietikt tikai zvaigžņu kuģa nobremzēšanai, bet līdz ar ātruma samazināšanos tam kļūs arvien grūtāk bez dzinējiem izrauties no dzelzs zvaigznes sīkstajiem apkampieniem. Ja «Tantra» nebūtu pienākusi tik tuvu un Pels būtu laikā atgīdies... Bet kādu mierinājumu gan varēja dot tukši vārdi?

Kad bija aizritējušas trīs stundas, Ergs Noors beidzot izšķīrās. «Tantra» iedrebējās no planetāro dzinēju varenajiem grūdieniem. Zvaigžņu kuģa gaita palēninājās stundu, otru, trešo, ceturto. Ergs Noors pārbīdīja kādu rokturi, un tūdaļ apkalpes locekļus pārņēma drausmīgs nelabums. Brūnais spīdeklis pazuda no priekšējā ekrāna un

pārvietojās uz malējo. Taču neredzamās gravitācijas saites, atspoguļodamās mēraparātos, joprojām saistīja to ar zvaigžņu kuģi.

Ergs Noors pievilka vairākas sviras — dzinēji apklusā.

— Esam izrāvušies! — atviegloti nopūzdamies, pačukstēja Pels Lins.

Priekšnieks lēni pievērsās viņam:

— Nē! Atlicis tikai neaizskaramais degvielu krājums, kas nepieciešams orbitālam riņķojumam un raķetes nosēdināšanai.

— Ko darīt?

— Gaidīt! Esmu nedaudz novirzījis kuģi no agrākā kursa. Bet zvaigzne ir pārāk tuvu. Notiek cīņa starp tās gravitāciju un «Tantras» dilstošo ātrumu. Mēs lidojam tagad kā Mēness raķete un, ja paspēsīm attālināties no spīdekļa, iekams ātrums būs samazinājies līdz nullei, tad dosimies Saules virzienā. Tiesa, ceļojuma laiks stipri pieaugs. Pēc gadiem trīsdesmit varēsim izsaukt Zemi. Vēl pēc astoņiem gadiem saņemsim palīdzību...

— Trīsdesmit astoņi gadi! — Bērs tikko dzirdami iečukstēja Ingridai ausī.

Viņa īgni paraustīja to aiz piedurknes un novērsās.

Ergs Noors atgūlās krēslā un nolaida rokas uz ceļiem. Cilvēki klusēja. Rāmi dziedāja aparāti. Sveša, neskanīga un tādēļ šķietami draudoša melodija pamazām ievijās navigācijas ierīču noskaņojuma akordos. Tas bija gandrīz fiziski jūtamais dzelzs zvaigznes aicinājums, melnās masas nepielūdzamais spēks, kas centās sagūstīt šobrīd tik nevarīgo zvaigžņu kuģi.

Nīzas Kritās vaigi dega, sirds paātrināti sita. Meitenei kļuva grūti izturēt bezdarbīgo gaidīšanu.

... Lēni vilkās stundas. Pamodušies ekspedīcijas dalībnieki cits aiz cita ieradās centrālajā komandpunktā. Klusētāju skaits nemitīgi palielinājās, līdz beidzot visi četrpadsmit bija sanākuši vienkopus.

Raķetes dilstošais ātrums kļuva mazāks par parabolisko^[7]. «Tantra» nespēja izrauties no dzelzs zvaigznes gravitācijas lauka. Miegu un barību aizmirsušie ļaudis neatstāja komandpunktu daudzas bezgala garas un

Paraboliskais ātrums — minimālais ātrums, kas iespēju pārvarēt kāda debess ķermeņa pievilkšanas spēku un ies kosmiskā lidojumā. skumjas stundas, kamēr kurss izliecās aizvien vairāk un zvaigžņu kuģis galu galā sāka joņot pa kļūmīgo orbitālo elipsi. «Tantras» liktenis kļuva ikvienam skaidrs.

Šajā mirklī negaidīts kliegziens lika visiem nodrebēt. Astronoms Purs Hiss pielēca kājās, dūres vicinādam. Viņa izķēmoto seju bija grūti pazīt, tas vairs neatgādināja Loka ēras cilvēku. Bailes, žēlums pret sevi un atriebības kāre izdzēsa jebkādas saprāta pēdas zinātnieka vaibstos.

— Viņš, tas ir viņš, — kļiedza Purs Hiss, norādīdams uz Pelu Linu, — stulbenis, malkas pagale, aitasgalva!... — Astronoms aizrijās, pūlēdamies izsaukt atmiņā sen aizmirstus lamu vārdus.

Nīza, kas stāvēja viņam blakus, ar riebumu atvirzījās. Ergs Noors piecēlās.

— Biedra nosodišana nelīdzēs. Pagājuši tie laiki, kad cilvēki varēja tišām kļūdoties. Un šajā gadījumā, kā redzat, — Noors nevērigi iedarbināja skaitļošanas mašīnu, — kļūdas varbūtība sasniedz trīsdesmit procentus. Ja vēl ievēro dežūras beigās nenovēršamo depresiju un zvaigžņu kuģa svārstību radīto satricinājumu, tad nešaubos, ka arī jūs, Pur His, pieļautu to pašu kļūdu.

— Un jūs? — ar vēl nenorimušu niknumu atcirta astronoms.

— Es? Nē! Man jau bija izdevība redzēt tuvumā līdzīgu briesmoni, kad piedalījās trīsdesmit sestajā zvaigžņu ekspedīcijā... Un tomēr esmu vainīgs. Nolēmis pats vadīt kuģi neizpētītajā rajonā, es neparedzēju visas iespējamības un aprobežojos ar vienkāršu instrukciju.

— Kā jūs varējāt zināt, ka viņi bez jums tik tālu aizmaldīsies?! — iesaucās Nīza.

— Man vajadzēja to zināt, — stingri atbildēja Ergs Noors, noraidīdams meitenes draudzīgo palīdzību, — par to ir vērts debatēt tikai uz Zemes...

— Uz Zemes! — Purs Hiss atkal iekliedzās, un pat Pels Lins mulsi sarauca uzacis. — Kā jūs varat tā runāt, kad viss zaudēts un mūs gaida nenovēršama bojā eja?

— Nevis bojā eja, bet liela cīņa, — Ergs Noors skarbi atcirta. — Sēdieties! Mums nav kur steigties, kamēr «Tantra» neizdarīs pusotra apgriezienu...

Klātesošie paklausīja bez ierunām. Par spīti bezcerīgajam stāvoklim, Nīza un Eons Tāls atrada sevī spēku apmainīties ar uzmundrinošiem smaidiem.

— Zvaigznei, bez šaubām, ir planēta, spriežot pēc izogravu līknēm, jādoma — pat divas. Kā redzat, — ekspedīcijas priekšnieks ātri uzmeta nelielu shēmu, — planētām jābūt lielām un tātad apveltītām ar atmosfēru. Nosēsties pagaidām nav vajadzības — mums ir vēl daudz cietā atomārā^[8] skābekļa.

Koncentrēdamies Ergs Noors apklusa.

— Mēs sāksim riņķot ap planētu un kļūsim par tās pavadoni, — viņš pēc brīža turpināja. — Ja atmosfēra izrādīsies derīga un mēs būsīm iztērējuši savu gaisu, planetārās degvielas pietiks, lai nosēstos un nodibinātu sakarus ar Zemi. Pusgada laikā izskaitļosim precīzo virzienu, pārraidīsim Zirdas novērojumu rezultātus, izsauksim palīgus un glābsim savu kuģi.

— Ja izdosies... — Purs Hiss saviebās, apspiezdams pēkšņi

uzliesmojušo prieku.

— Protams, ja izdosies! — Ergs Noors piekrita. — Bet tas ir skaidrs mērķis. Un mums jāsakopo visi spēki, lai to sasniegtu. Jūs, Pur His un Ingrīda, novērojiet un aprēķiniet planētu izmērus! Bērs un Nīza pēc planētu masām aprēķinās parabolisko ātrumu un pēc tā savukārt orbitālo ātrumu un zvaigžņu kuģa orbītas optimālo rādiusu.

Katram gadījumam pētnieki sāka gatavoties «Tantras» nosēdināšanai. Biologs, ģeologs un ārste sagatavoja nomešanai automātisko izlūkošanas staciju, mehāniķis noregulēja lokatorus un prožektorus, kā arī samontēja ražeti-pavadoni ziņojuma pārraidīšanai uz Zemi.

Pēc pārciestajām šausmām un bezcerības darbs veicās sevišķi raiti un tika pārtraukts vienīgi tad, kad zvaigžņu kuģis sašūpojās gravitācijas lauka virpuļos. Taču «Tantra» jau bija tik stipri samazinājusi ātrumu, ka šīs svārstības vairs neapdraudēja cilvēku dzīvību.

Purs Hiss un Ingrīda noskaidroja, ka zvaigznei ir divas planētas. No tuvošanās ārējai planētai nācās atteikties. Milzīgā, aukstā planēta, ko ietina blīva un turklāt, domājams, indīga atmosfēra, solīja kuģim neizbēgamu bojā eju. Ja jau nepieciešams izraudzīties, kādā nāvē mirt, tad labāk sadegt pie dzelzs zvaigznes virsmas nekā noslīkt amonjaka atmosfēras tumsā, ietriecot kuģi tūkstošiem kilometru biezā ledū. Tikpat drausmīgas milzu planētas — Jupiters, Saturns, Urāns un Neptuns — bija arī Saules sistēmā.

«Tantra» nemitīgi tuvojās zvaigznei. Pēc deviņpadsmit diennaktīm tika noskaidroti iekšējās planētas apmēri — tā bija krietni prāvāka par Zemi. Atrazdamās nelielā attālumā no dzelzs saules, planēta trakā ātrumā joņoja pa savu orbītu — tās gads diezin vai bija garāks par diviem trim Zemes mēnešiem. Neredzamā T klases zvaigzne droši vien pietiekami apsildīja to ar saviem melnajiem stariem. Atmosfēras aizsardzībā tur varēja attīstīties dzīvība. Bet tādā gadījumā nolaišanās kļuva sevišķi bīstama...

Svešā dzīvība, kas uz citām planētām attīstījās pa citiem evolūcijas ceļiem, kaut arī saglabāja visam kosmosam kopīgo olbaltumvielu formu, bija Zemes iemītniekiem ļoti bīstama. Organismu aizsardzības līdzekļi, kas miljonu gadu laikā bija izveidojušies mūsu planētas apstākļos un spēja efektīvi cīnīties pret vielu maiņas procesa kaitīgajiem atkritumiem un slimību dīgļiem, izrādījās pilnīgi bezspēcīgi pret svešām dzīvības formām. Gluži tāpat uz Zemes nopietnas briesmas draudēja citu planētu iedzīvotājiem.

Visas dzīvnieku valsts galvenā funkcija: nogalinot — aprīt un aprijet — nogalināt, dažādu pasaulu dzīvniekiem saskaroties, izpaužās nomācoši kailā nežēlībā. Neiedomājamas slimības, zibenīgi uzliesmojošas epidēmijas, visādu kaitēkļu fantastiska savairošanās un

drausmīgi miesas bojājumi gaidīja pirmos pētniekus, kas uzdrošinājās ielauzties zemāko organismu apdzīvotās pasaulēs. Pat planētām, uz kurām mita domājošas būtnes, nācās veikt daudzus izmēģinājumus un plašus priekšdarbus, iekams tās varēja stāties tiešos sakaros. Mūsu Zemi, kas atrodas tālu no Galaktikas centrālajām, bieži apdzīvotajām joslām, līdz šim vēl nebija apciemojuši svešu civilizāciju pārstāvji. Tikai nesen Astronautikas padome pabeidza priekšdarbus, lai uzņemtu draugus no samērā tuvajām Cūskeša, Gulbja, Lielā Lāča un Paradīzes Putna zvaigznēm.

Nobažījies par sekām, kādas varētu būt saskarei ar nezināmām dzīvības formām, Ergs Noors pavēlēja izvilkt no zvaigžņu kuģa noliktavām bioloģiskās aizsardzības līdzekļus.

Beidzot «Tantra» pielīdzināja savu orbitālo ātrumu dzelzs zvaigznes tuvējās planētas ātrumam un sāka riņķot ap to. Milzīgās, asiņaini brūnās zvaigznes atblāzmā planētas vai, pareizāk, tās atmosfēras nespodri rūsganā virspuse kļuva redzama tikai elektronu invertorā. Ekspedīcijas locekļi visi bez izņēmuma novēroja to ar dažādiem aparātiem.

— Planētas virskārtas temperatūra apgaismotajā daļā — trīssimt divdesmit grādu pēc Kelvina^[9].

— Pilnas apgriešanās periods — apmēram divdesmit diennaktis!

— Lokatori rāda gan ūdeni, gan sauszemi.

— Atmosfēras biezums — tūkstoš septiņi simti kilometru.

— Masa — četrdesmit trīs un divas desmitdaļas Zemes masas.

Ziņojumi nepārtraukti sekoja cits citam, un planētas raksturojums kļuva aizvien pilnīgāks.

Vākdams materiālus izdevīgākās orbītas aprēķināšanai, Ergs Noors sakopoja visus iegūtos datus. Četrdesmit trīs un divas desmitdaļas Zemes masas — planēta bija liela. Tās pievilkšanas spēks piespiedis raķeti pie planētas virsmas, un cilvēki pārvērtīsies par nevarīgiem kukaiņiem līmes podā... Ekspedīcijas priekšnieks atcerējās briesmīgos, pa pusei leģendāros, pa pusei patiesos nostāstus par senlaiku zvaigžņu kuģiem, kas dažādu iemeslu dēļ bija nokļuvuši uz milzu planētām. Toreiz kuģi ar niecīgu ātrumu un vājam degvielām bieži vien gāja bojā. Motori kauca, bet kuģis nespēja izrauties no gravitācijas ķetnām un, krampjaini trīcot, it kā pielipa pie planētas virsmas. Paši kuģi palika veseli, toties lūstot krakšķēja cilvēku kauli. Tādas bija neapraķstāmās šausmas, ko varēja nojaust, spriežot pēc aprautiem saucieniem pēdējos atvadu raidījumos...

«Tantras» apkalpei šāds liktenis nedraudēja, kamēr kuģis riņķos ap planētu. Bet, ja vajadzēs nolaisties, tad tikai visstiprākie cilvēki spēs panest sava ķermeņa svaru ekspedīcijas jaunajā mitekli. Mitekli, kurā nāksies pavadīt varbūt desmitiem gadu... Vai viņi izturēs tādos apstākļos? Drausmīga smaguma nomākti, blīvā atmosfērā un melnās,

infrasarkanās saules mūžīgā tumsā? Bet, lai nu kā, — tā nav bojā eja, tā ir vienīgā cerība. glābties, un izvēles nav!

«Tantra» riņķoja pa savu orbītu pie pašas atmosfēras robežas. Ekspedīcijas dalībnieki nevarēja palaist garām izdevību iepazīties ar neizpētīto planētu, kas atradās samērā tuvu Zemei. Planētas apgaismotā vai, pareizāk, apsildītā puse atšķīrās no apēnotās ne tikai ar ievērojami augstāku temperatūru, bet galvenokārt ar milzīgiem elektrības sablīvējumiem, kas radīja lielus traucējumus lokatoru darbā un līdz nepazīšanai izkropļoja to rādījumus. Ergs Noors nolēma turpināt novērojumus ar bumbveida staciju palīdzību. No raķetes izmeta fizikālo staciju, un automāts drīz vien sniedza ziņas par apbrīnojamu brīvā skābekļa daudzumu neona un slāpekļa atmosfērā, par ūdens tvaiku koncentrāciju un temperatūru — ap divpadsmit grādiem virs nulles. Sie apstākļi visumā atgādināja Zemi. Tikai biežās atmosfēras spiediens apmēram vienu un četras desmitdaļas reizes pārsniedza normālo spiedienu uz Zemes, un arī smaguma spēks bija divarpus reizes lielāks.

— Seit var dzīvot! — biologs vāji pasmaidīja, atdodams priekšniekam stacijas ziņojumu.

— Ja mēs varam dzīvot uz tik drūmas un smagas planētas, tad te neapšaubāmi kāds jau dzīvo, droši vien — siks un kaitīgs!

Kad zvaigžņu kuģis piecpadsmito reizi sāka apriņķot planētu, ekspedīcijas dalībnieki sagatavoja nomešanai otru bumbveida staciju ar spēcīgu televīzijas raidītāju. Taču šī otrā fizikālā stacija, kas nokļuva planētas apēnotajā daļā, pazuda, nenoraidījusi neviena signāla.

— Iekrita okeānā, — īgni saviebusi lūpas, konstatēja ģeoloģe Bīna Leda.

— Ar galveno lokatoru pamatīgi jāiztausta planētas virsma, iekāms noietām televīzijas robotu. To mums ir tikai divi!

Izstarojot virzītus radioviļņu kūļus, «Tantra» lidoja pāri planētai. Atmosfēras elektrisko lādiņu radītie izkropļojumi neļāva skaidri saskatīt kontinentu un jūru apveidus. Pakāpeniski redzes lokā tomēr iezīmējās milzīgs lidzenums, kas iesniedzās okeānā vai arī atdalīja divus okeānus gandrīz tieši uz planētas ekvatora. Galvenā lokatora stars aprakstīja likloču līniju, ietverot apmēram divsimt kilometru platu joslu. Piepeši lokatora ekrānā uzliesmoja spilgts punktiņš. Svilpiens, kas iedarbojās uz skatītāju sasprindzinātajiem nerviem kā pātagas cirtiens, apstiprināja: tā nav halucinācija.

— Metāls! — ģeoloģe iesaucās. — Vaļējā atradne.

Ergs Noors pakratīja galvu:

— Lai cik īslaicīgs bija uzliesmojums, es paspēju ievērot tā kontūru noteiktību. Tas ir vai nu prāvs metāla blāķis — meteorīts, vai arī...

— Kuģis! — Nīza un biologs vienlaikus nobeidza.

— Murgi! — atcirta Pūrs Hiss.

— Varbūt tomēr īstenība, — Ergs Noors iebilda.

— Vienalga, šis strīds ir neauglīgs, — Pūrs Hiss joprojām nepiekāpās. — To nekādi nav iespējams pārbaudīt. Tādēļ vien taču neriskēsim nosēsties...

— Pārbaudīsim tieši pēc trim stundām, kad «Tantra» atkal pārlidos līdzenumu. Ievērojiet — metāliskais priekšmets atrodas tādā apvidū, ko arī es izraudzītos kuģa nosēdināšanai... Mēs izmetīsim televīzijas raidītāju tieši tur. Pārceliet lokatora staru par sešām sekundēm uz priekšu!

Ekspedīcijas priekšnieka plānu izdevās sekmīgi realizēt, un nākamajās trīs stundās «Tantra» vēlreiz apriņķoja tumšo planētu. Tagad, tuvojoties kontinentālajam līdzenumam, zvaigžņu kuģi sagaidīja telerobota ziņojums. Cilvēku skatieni urbās uztvērēja ekrānā. Ar vieglu klikšķi ieslēdzās raidītājs, un tā stars, gluži kā cilvēka acs vērdamies uz visām pusēm, uzzīmēja tālu lejā, tūkstošiem kilometru dziļajā bezdibenī esošo priekšmetu apveidus. Keijs Bērs uzskatāmi iztēlojās stacijas lēni rotējošo galviņu, kas izlīdusi no cietajām bruņām. Automāta apgaismotajā joslā pāri ekrānam slidēja nelieli uzkalni, gravas un melnas, likumotas izskalojumu vagas, kas vienlaikus tika arī fotografētas. Pēkšņi uz ekrāna pavīdēja spožs, zivij līdzīgs ķermenis, tad visapkārt atkal iestājās tumsa, kurā telerobota stari laiku pa laikam sataustīja lēzenu pauguru terases.

— Zvaigžņu kuģis! — reizē izdvesa vairāki novērotāji.

Nīza ar neslēptu triumfu palūkojās uz Pūru Hisu. Ekrāns nodzisa, «Tantra» strauji attālinājās no televīzijas raidītāja. Taču biologs Eons Tāls jau fiksēja elektronu uzņēmuma lentu. Beidzot viņš nepacietībā drebošiem pirkstiem iebīdīja to pussfēriskā ekrāna projektorā. Dobās puslodes iekšējā virsma atspoguļoja palielināto attēlu.

Pazīstamā cigāra forma ar paresnināto pakaļgalu un augstu izcelto līdzsvara regulētāja kori... Lai cik neticams likās šis skats, lai cik neiedomājama, neiespējama šāda tikšanās, — tas tiešām bija Zemes zvaigžņu kuģis! Balstīdamies uz varenajiem statņiem, kuģis bez jebkādiem ārējiem bojājumiem pilnīgi normāli gulēja horizontālā stāvoklī, it kā tikko būtu nolaidies uz dzelzs zvaigznes planētas.

Atrazdamās samērā tuvu planētai un tādēļ apriņķodama to ļoti ātri, «Tantra» nemitīgi raidīja signālus, kas tomēr palika bez atbildes. Pagāja vairākas stundas. Centrālajā komandpunktā atkal sapulcējās visi četrpadsmit ekspedīcijas dalībnieki. Beidzot Ergs Noors, kas visu laiku bija iegrimis dziļās pārdomās, teica:

— Es uzskatu, ka «Tantra» jānosēdina. Varbūt mūsu brāļiem nepieciešama palīdzība; varbūt viņu kuģis ir bojāts un nespēj turpināt ceļu. Tad mēs uzņemsim viņus pie sevis, pārkausim anamezonu savā

kuģi un visi izglābsimies. Aizsūtīt viņiem glābšanas raķeti nav nozīmes. Tā neko nevarēs izdarīt, lai mūs apgādātu ar degvielu, bet enerģijas patērēs tik daudz, ka tās vairs neatliks signāla raidīšanai uz Zemi.

— Bet ja nu viņi paši nokļuvuši šeit anamezona trūkuma dēļ? — Pels Lins piesardzīgi vaicāja.

— Tad viņiem katrā ziņā būs saglabājušies planetārie jonu lādiņi — viņi nevarēja iztērēt tos līdz galam. Redziet, zvaigžņu kuģis nosēdināts pēc visiem noteikumiem — tas nozīmē, ka nolaižoties viņi izmantojuši planetāros dzinējus. Mēs paņemsim jonu degvielu, atgriezīsimies šajā orbītā, izsauksim Zemi un gaidīsim palīdzību. Ja labi veiksies, vajadzēs gaidīt tikai astoņus gadus. Bet, ja izdosies dabūt anamezonu, — tad mēs būsīm uzvarējuši!

— Varbūt viņi izmanto planetārajos dzinējos nevis jonu, bet fotonu lādiņus? — viens no inženieriem izteica savas šaubas.

— Arī tie mums var noderēt. Sādā gadījumā no palīgdzinējiem būs jāpārliet galvenajos dzinējos kausveida atstarotāji.

— Jūs acīm redzot jau esat visu pārdomājis, — inženieris piekāpās.

— Paliek vēl risks, kas saistīts ar nosēšanos uz tik smagas planētas, — Purs Hiss norūca. — Šausmas pārņem, iedomājoties šo tumsas valstību!

— Risks, protams, paliek, bet tas sakņojas mūsu stāvoklī, un diez vai mēs nolaižoties to palielināsim. Toties planēta, uz kuras jau atrodas kāds mūsu zvaigžņu kuģis, nemaz nav tik slikta. Kaut tikai izdotos saglabāt «Tantru»!

Ergs Noors uzmeta skatienu ātrumu izlīdzinātāja ciparnīcai un strauji piegāja pie vadības pults. Kādu brīdi ekspedīcijas priekšnieks nekustīgi stāvēja daudzo kloķu un rokturu priekšā. Viņa mugura sakumpa, seja pārakmeņojās, un tikai slaidie pirksti nīrbēja, it kā meklējot akordus uz mūzikas instrumenta klaviatūras.

Nīza Krita nostājās priekšniekam blakus, drosmīgi paņēma viņa labo roku un pieglauda pie sava tvīkstošā vaiga. Ergs Noors pateicīgi nolieca galvu, noglāstīja meitenes kuplos matus un izslējās pilnā augumā.

— Tūlīt ienirsim atmosfēras zemākajos slāņos un tad nosēdīsimies! — viņš skaļi teica, nospiežot signāla pogu/

Iekaucās sirēna, un ļaudis skriešus devās uz savam vietām, lai ieslēgtos hidrauliskajos sēdekļos.

Ergs Noors atlaidās mīkstajā starta krēslā, kas pacēlās no īpašas lūkas komandpunkta gridā. Mirkli vēlāk iedārdējās planetārie dzinēji, un zvaigžņu kuģis rēkdams metās lejup, pretim nepazīstamās planētas okeāniem un klintīm.

Lokatori un infrasarkanie atstarotāji taustīja pirmatnējo tumsu

zem «Tantras». Augstumu skalā sarkanas ugunis dega pie dotā skaitļa — piecpadsmit tūkstoši metru. Kalnus, kas augstāki par desmit kilometriem, te nevarēja gaidīt, jo ūdens un melnās saules siltums, tāpat kā uz Zemes, nemitīgi nolīdzināja šās planētas virsmu.

Jau pirmais svešās pasaules aplidojums parādīja, ka tās lielākajā daļā sastopamas tikai nenožīmīgas augstienes, mazliet lielākas nekā uz Marsa. Acīm redzot iekšējo spēku darbība, kas rada kalnus, šeit bija vai nu pavisam izbeigusies, vai arī uz laiku apstājusies.

Ergs Noors pārbīdīja lidojuma augstuma ierobežotāju uz diviem tūkstošiem metru un ieslēdza spēcīgos prožektorus. Tur lejā uz visām pusēm pletās milzīgs okeāns — īsta šausmu jūra. Piķa melni viļņi cēlās un grima pāri noslēpumainām dzīlēm.

Lai noskaidrotu šīs jūras sāļumu vai mineralizācijas pakāpi, biologs, slaucīdams aiz piepūles nosvīdušo pieri, centās uztvert viļņu atspoguļoto gaismu aparātā, kas noteica visniecīgākās atspoguļošanas spējas — albedo svārstības.

Spožo ūdens melnumu nomainīja cits, blāvāks tonis — sākās sauszeme. Sakrustotie prožektoru stari izcirta starp tumsas sienām šauru taku, uz kuras laiku pa laikam parādījās negaidītas krāsas — dzeltenīgi smilšu plankumi, zaļganpelēkas klinšu grēdas.

Paklausot ekspedīcijas priekšnieka prasmīgajām rokām, «Tantra» šķērsoja kontinentu.

Beidzot Ergs Noors pamanīja līdzenumu, kur pirmīt nometa fizikālo staciju. Nelielā augstuma dēļ to pat nevarēja saukt par plakankalni. Un tomēr tumšās jūras paisuma viļņi un vētru bangas acīm redzot nespēja aizsniegt šo līdzenumu, kas pacēlās pāri zemienēm apmēram simt metru augstumā.

Pēkšņi kreisā borta priekšējais lokators iesvīlās. «Tantra» pagrieza prožektorus norādītajā virzienā. Tagad kļuva skaidri saskatāms pirmās klases zvaigžņu kuģis. Ar kristāliski pārveidotu anizotropo irīdiju pārklātais kuģa priekšgals laistījās prožektora staros kā jauns. Tuvumā nemanīja ne pagaidu celtni, ne uguņu. Mēmais, nekustīgais zvaigžņu kuģis nekādi nereaģēja uz sava ciltsbrāļa tuvošanos. Prožektora staru kūlis slīdēja tālāk un uzzibsnīja, it kā atdūries pret milzīgu, zilu spoguļi. Ekspedīcijas dalībnieki ieraudzīja gigantisku, vītņveida izciļņiem izrobotu disku, kas stāvēja slīpi uz šķautnes, pa daļai iegrimis melnajā augsnē. Vienu mirkli novērotājiem likās, ka aiz diska rēgojas kaut kādas klintis, bet aiz tām atkal sabiezē melna tumsa. Tur droši vien sākās krauja vai nogāze, kas veda uz zemieni...

Apdullinošs kauciens satricināja «Tantras» korpusu. Ergs Noors grībēja nosēsties pēc iespējas tuvāk atrastajam zvaigžņu kuģim un brīdināja cilvēkus, kas nejauši varēja būt bīstamajā joslā, apmēram tūkstoš metru no «Tantras» nosēšanās vietas. Pat raķetes iekšienē

atbalsojās planetāro dzinēju drausmīgā dārdoņa, ekrānos uzvirpuļoja nokaitēto augšnes daļiņu mākonis. Grīda sāka strauji celties uz augšu un gāzties atpakaļ. Hidrauliskie šarnīri klusi un vienmērīgi pagrieza sēdekļus perpendikulāri pret sienām, kas bija sasvērušās gluži neparasta leņķī.

Milzīgi, posmaini balsti atdalījās no korpusa un izpletušies mikstināja pirmo grūdienu, kas radās, zvaigžņu kuģim saskaroties ar svešo pasauli. Grūdiens, trieciens, grūdiens. Vēlreiz sašūpojusies, «Tantra» sastinga, un tai pašā mirkli apklusa arī tās varenie dzinēji. Ergs Noors pacēla roku, lai aizsniegtu pulti, kas tagad atradās virs viņa galvas. Lēni, tikko manāmiem grūdieniem, zvaigžņu kuģa priekšgals sāka svērties lejup, līdz beidzot viss kuģis atgriezās horizontālā stāvoklī. Nosēšanās bija pabeigta. Kā vienmēr, tā noslogoja cilvēka organismu tik stipri, ka astronautiem vajadzēja kādu laiku pusgulus atpūsties krēslos.

Drausmīgs smagums nomāca itin visus. Kā pēc ilgstošas slimības ļaudis tikko spēja piecelties kājās. Taču nenogurstošais biologs jau bija paspējis iegūt gaisa paraugu.

— Derīgs elpošanai, — viņš paziņoja. — Tūdaļ izdarišu mikroskopisku analīzi!

— Nevajag, — sacīja Ergs Noors, atsprādzēdamies no sava sēdekļa. — Bez skafandriem kuģi atstāt nedrīkst. Seit droši vien ir ļoti bīstamas sporas un vīrusi.

Slūžu kajītē pie izejas jau iepriekš bija sagatavoti bioloģiskie skafandri un «lecošie skeleti» — ar ādu apšūti tērauda karkasi, kuru elektromotori, atsperes un amortizatori atvieglināja ekspedīcijas dalībnieku pārvietošanos palielinātā smaguma spēka apstākļos. Sos «lecošos skeletus» astronauti uzgērba virs skafandriem.

Pēc sešu gadu ilgas klaiņošanas starpzvaigžņu telpā visi ar nepacietību gaidīja brīdi, kad varēs sajust zem kājām kaut svešu zemi. Keijam Bēram, Pūram Hisam, Ingridai, Lumai un diviem inženieriem mehāniķiem vajadzēja palikt zvaigžņu kuģī, lai dežurētu pie radioaparātiem, prožektoriem un citām ierīcēm.

Stāvēdama slūžu telpā, Niza turēja rokā ķiveri un nezin kāpēc vilcinājās to uzlikt.

— No kurienes jums tāds biklums? — viņai uzsaucā priekšnieks, pārbaudīdams savu radiotelefonu ķiveres virspusē. — Ejam uz zvaigžņu kuģi!

— Es... — meitene sastomījās. — Man liekas, tur visi jau sen miruši. Vēl viena katastrofa, vēl viens nežēlīgā kosmosa upuris. Es saprotu, no tā nevar izvairīties, un tomēr katru reizi tas ir tik sāpīgi... it īpaši tagad pēc Zirdas, pēc «Algoraba»...

— Sā zvaigžņu kuģa nāve varbūt nesīs mums dzīvību! — atsaucās Purs Hiss, caur tālskati vērojot kuģi, kas joprojām palika tumšs un

nekustīgs.

Astoņi ceļotāji ierāpās pārejas kamerā.

— Ieslēdziet gaisu! — Ergs Noors deva signālu palicējiem, no kuriem viņu jau šķīra hermētiska siena.

Tikai pēc tam, kad spiediens kamerā bija pieaudzis līdz desmit atmosfērām un kļuvis lielāks par ārējo, hidrauliskie domkrati atvēra cieši pielodētās durvis. Gaisa spiediens gandrīz sviešus izsvieda ļaudis no kameras, neļaudams nekam kaitīgam no svešās pasaules iekļūt zvaigžņu kuģī. Mirkli vēlāk durvis strauji aizcirtās. Prožektora stars iezīmēja spilgtu ceļu, pa kuru pētnieki aizkliboja uz atsperu kājām, tik tikko pavilkdami savus smagos ķermeņus. Gaismas ceļa galā slējās milzīgā kuģa siluets. Pusotra kilometra šķīta neparasti gari, jo ļaudis mocīja nepacietība un nežēlīgā kratīšanās, ko izraisīja neveiklie lēcieni pa nelīdzeno, sīkiem akmentiņiem nobārstīto augsni.

Blīvā, mitruma piesātinātā atmosfēra pārvērtā zvaigznes nespodros gaismas plankumos. Lieliski mirdzošā kosmosa vietā šās planētas debesis tikai ar grūtībām varēja saskatīt dažu zvaigznāju izplūdušās kontūras. Sarkanīgi blāvie izplatījuma lukturiši nespēja pieveikt tumsu, kas valdīja planētas gaisa okeānā.

Apkārtnes dziļajā melnumā zvaigžņu kuģis izcēlās sevišķi reljefi. Biezā borazona-cirkonija lakas kārtā, kas pārklāja to, šķīta vietām nobrāzta. Kuģis laikam bija ilgi ceļojis kosmosā.

Ekspedīcijas dalībnieku telefonos pēkšņi atbalsojās Eona Tāla sauciens. Biologs ar roku norādīja uz lejup nolaisto mazo celtni un atvērtajām durvīm, kas iezīmēja melnu apli korpusā.

Celtna tuvumā un zem kuģa varēja saskatīt augiem līdzīgus veidojumus. Resni stublāji pacēla gandrīz metra augstumā melnus, paraboliski ieliektus un gar malām robotus kausīņus, kas atgādināja zobratus — acīm redzot vai nu ziedus, vai lapas. Melno, nekustīgo zobratu sakopojums izskatījās noslēpumains un draudīgs. Vēl draudīgāks šķīta kapa klusums melnajā durvju atverē. Neskarti augi un atvērtas durvis — tas nozīmēja, ka cilvēki jau sen neizmanto šo ceļu, nesargā savu mazo pasaulīti no svešās planētas iemītniekiem.

Ergs Noors, Eons un Niza iekāpa celtnī. Priekšnieks pagrieza slēdzi. Mazliet čīkstēdams, mehānisms sāka darboties un paklausīgi nogādāja trīs pētniekus plaši atvērtajā pārejas kamerā. Pirmajiem trim tūdaļ sekoja pārējie. Ergs Noors sazinājās ar «Tantru» un palūdza nodzēst prožektorus. Tai pašā mirklī cilvēku saujiņa pazuda tumsas bezdibenī. Dzelzs zvaigznes pasaule pievirzījās tiem cieši klāt, it kā gribēdama aprīt un izšķīdināt sevī vārgo svešās dzīvības perēkli, kas pieklāvēs milzu planētas tumšajai virsmai.

Ekspedīcijas dalībnieki iededzināja ķiveru augšgalā rotējošus lukturus. Durvis no pārejas kameras uz iekšējām telpām izrādījās tikai pievērtas, bet ne slēgtas un tādēļ viegli atveramas. Brīvi orientēdamies

tumšajās ejās, pētnieki drīz vien sasniedza vidējo gaiteni. Pēc savas konstrukcijas zvaigžņu kuģis atšķīrās no «Tantras» tikai nenožīmīgās detaļās.

— Kuģis uzbūvēts pirms vairākiem gadu desmitiem, — sacīja Ergs Noors, tuvodamies Nīzai.

Meitene atskatījās. Aiz silikola^[10] ķiveres priekšnieka vāji apgaismotā seja likās mīklaina.

— Neiespējama doma, — Ergs Noors turpināja, — bet ja nu pēkšņi tā būtu...

— «Bura», — Nīza iesaucās, pavisam aizmirsusi, ka viņas mikrofons izslēgts.

Izlūki sasniedza kuģa galvenās telpas — bibliotēkulaboratoriju un tad — tuvāk raķetes priekšgalam — centrālo komandpunktu. Gāzēlēdamies skeletveidīgajā karkasā un ik uz soļa atdurdamies pret sienām, ekspedīcijas priekšnieks nokļuva līdz galvenajam sadales dēlim. Zvaigžņu kuģa apgaismojums izrādījās ieslēgts, taču strāvas nebija. Tumšajā telpā zaigoja tikai fosforescējošie rādītāji un zīmes uz mēraparātu skalām. Ergs Noors sataustīja avārijas slēdzi. Kā par brīnumu, iedegās blāva gaisma, kas šajos apstākļos tomēr šķita žilbinoša. Acīm redzot gaisma iedegās arī pie celtna, jo ķiveru telefonos tūdaļ atskanēja Pura Hisa balss, kas apvaicājās par apskates gaitu. Atbildēja ģeoloģe. Priekšnieks sa stindzis stāvēja uz centrālā komandpunkta sliekšņa. Sekojot viņa skatienam, Nīza ieraudzīja augšā, starp priekšējiem ekrāniem, Zemes valodā un Lielā Loka šifrā iegravētu vārdu — «Bura». Apakšā, zem svītras, bija atzīmētas Zemes galaktiskās pazīšanas zīmes un Saules sistēmas koordinātes.

Pirms astoņdesmit gadiem pazudušais zvaigžņu kuģis beidzot atrasts šeit — neizpētītajā melnās saules sistēmā, ko tik ilgi uzskatīja par tumšu mākonī.

«Buras» iekšējo telpu apskate nepalīdzēja noskaidrot kuģa apkalpes likteni. Skābekļa tvertnes nebija iztukšotas, ūdens un pārtikas pietika vēl vairākiem gadiem. Un tomēr cilvēki bija pazuduši, neatstājot nekādas pēdas.

Tikai centrālajā komandpunktā, bibliotēkā un gaitenīs vietām varēja redzēt savādus, tumšus satecējumus. Viens no tiem — bibliotēkā uz grīdas — lobījās nost, it kā tur kaut kas būtu izlijis un pēc tam nožuvis. Raķetes pakaļējā mašīnu telpā aiz starpsienas durvīm karājās aprauti vadi, bet no masīvas fosfora bronzas veidotās dzesinātāju statnes bija stipri saliektas. Citādi kuģis likās pilnīgi vesels. Un tieši tāpēc šiem bojājumiem, kas varēja celties tikai no ārkārtīgi spēcīga trieciena, nācās grūti rast izskaidrojumu. Pētnieki jutās pavisam saguruši, kaut gan viņiem vēl nebija izdevies iegūt nevienu pieturas punktu, kas ļautu noprast, kādā veidā pazudusi un neapšaubāmi gājusi bojā «Buras» apkalpe.

Tai pašā laikā viņi izdarija citu, ārkārtīgi svarīgu atklājumu — raķetē palikušo anamezona un planetārās degvielas krājumu pilnīgi pietika, lai «Tantra» varētu startēt no smagās planētas un turpināt ceļu līdz Zemei.

Šo ziņu nekavējoties pārraidīja uz «Tantru», un tā atbrīvoja cilvēkus no drūmās bezcerības, kas bija viņus pārņēmusi, kopš kuģis nokļuva dzelzs zvaigznes gūstā. Tagad atkrita arī nepieciešamība veikt sarežģīto, ilgstošo darbu, kas saistīts ar ziņojuma nosūtīšanu Zemei. Toties ekspedīciju gaidīja cits ļoti grūts darbs — anamezona konteineru pārkraušana. Te, kur visi priekšmeti bija gandrīz trīs reizes smagāki nekā uz Zemes, šis pats par sevi sarežģītais uzdevums izvērtās par problēmu, kas prasīja izcilu tehnisku atjautību. Taču Loka ēras cilvēki nebijās grūtu uzdevumu; viņi par tiem priecājās.

Centrālajā komandpunktā biologs izņēma no magnetofona līdz galam neuztītu spoli — lidojuma dienasgrāmatas pēdējo daļu. Tikmēr Ergs Noors kopā ar ģeologu atvēra zvaigžņu kuģa hermētiski slēgto galveno seifu, kurā glabājās «Buras» ekspedīcijas dokumenti. Ikviens aizstiepa uz muguras pamatīgu kravu — lielu skaitu fotomagnētisko filmu ruļļu, dienasgrāmatu, astronomisku novērojumu un aprēķinu. Pētnieki negribēja pat uz īsu laiku pamest tik vērtīgu atradumu.

Tikko vilkdami kājas aiz noguruma, izlūki, atgriezās «Tantras» bibliotēkā, kur palicēji viņus jau nepacietīgi gaidīja. Seit, ierastajos apstākļos, gaišā telpā pie ērta galda, apkārtējās pasaules kapa tumsa un mirušais, pamestais zvaigžņu kuģis šķita pārvēršamies par naksnīgu murgu. Tikai drausmīgās planētas pievilkšanas spēks, kas neatslāba ne mirkli, joprojām nomāca visus, un, izdarot kaut vismazāko kustību, ekspedīcijas dalībnieki ik reizes viebās aiz sāpēm. Bez ilgstošiem vingrinājumiem bija ļoti grūti koordinēt ķermeņa kustības ar tērauda «skeleta» sviru grūdieniem. Tāpēc gandrīz katrs solis izraisīja nežēlīgu kratišanu. Jau pēc īsa pārgājiena visi jutās galīgi sadauzīti, bet ģeoloģei Bīnai Ledai radās pat viegls smadzeņu satricinājums. Atspiedusies pret galdu un sažņaugusi ar rokām deniņus, viņa tomēr atteicās aiziet, iekams nebūs noklausījusies kuģa dienasgrāmatas pēdējās spoles saturu. No šā ieraksta, kas astoņdesmit gadus glabājies mirušajā kuģī uz melnās planētas, Nīza gaidīja neticamus pārsteigumus.. Viņa iztēlojās izmisuma saucienus, vaidus un traģiskus atvadu vārdus. Tādēļ meitene nodrebēja, kad aparātā pēkšņi atskanēja vēsa, dzidra balss. Pat Ergs Noors, kas lieliski atcerējās visu, kam vien bija kāds sakars ar lidojumiem starpzvaigžņu telpā, nepazina «Buras» apkalpi. Sakomplektēta tikai no jauniešiem, tā bija devusies bezgala drosmīgā reisā uz Veģu, neatstājot Astronautikas padomei tradicionālo filmu par ekspedīcijas dalībniekiem.

Nepazīstamā balss izklāstīja notikumus, kas atgadījās septiņus mēnešus pēc «Buras» pēdējā raidījuma. Pirms divdesmit pieciem

gadiem, šķērsojot kosmiska ledus joslu Vegas sistēmas malā, zvaigžņu kuģis bija dabūjis smagu bojājumu. Robu «Buras» pakalējā daļā gan i/ devās aizvērt, bet tas izjauca dzinēju aizsarglauka ārkārtīgi precīzo regulējumu. Divdesmit gadus apkalpe izmisīgi cīnījās. Tad dzinējus tomēr nācās apturēt. Vēl piecus gadus «Bura» lidoja pēc inerces, līdz beidzot kursa dabiskā neprecizitāte novirzīja to sāņus. Tad arī tika pārraidīts ziņojums. Ekspedīcija taisījās nosūtīt otru ziņojumu, kad raķete iemaldījās dzelzs zvaigznes sistēmā. Tālāk viss notika tāpat kā ar «Tantru». Starpība vienīgi tā, ka, zaudējis ātrumu, kuģis nespēja vairs ne. aizlidot, ne arī kļūt par planētas pavadoni, jo reizē ar anamezona dzinējiem bija samaitājušies arī pakalējie planetārie motori. «Bura» sekmīgi nolaidās lidzenumā pie jūras. Tās apkalpe gatavojās veikt trīs uzdevumus: salabot dzinējus, nodibināt sakarus ar Zemi un izpētīt svešo planētu. Taču vēl nebija samontēts raķešu tornis, kad ļaudis mīklainā kārtā sāka pazust. Citi devās viņus meklēt un arī neatgriezās. Planētas pētišanu pārtrauca, bet uz torņa būvvieta turpmāk gāja tikai visi kopā. Palielinātā smaguma apstākļos darbs bija ārkārtīgi nogurdinošs, un tādēļ astronautiem pēc ikviena darba cēliena ilgu laiku nācās atpūsties cieši slēgtajā kuģī. Steigdamies nosūtīt raķeti, viņi pat nemēģināja tuvāk iepazīties ar «Buras» kaimiņu — svešo zvaigžņu kuģi, kas acīm redzot atradās šeit jau sen.

«Droši vien disks!» Nizai pēkšņi iešāvās prātā. Viņa saskatījās ar priekšnieku. Uzminējis viņas domu, Ergs Noors apstiprinoši nolieca galvu.

No četrpadsmit «Buras» apkalpes locekļiem dzīvi palika astoņi. Tālāk dienasgrāmatā sekoja apmēram trīs dienu ilgs pārtraukums, pēc kura ziņojumu turpināja jauna, melodiska sievietes balss:

«Šodien, Loka ēras trīssimt divdesmit trešā gada septītā mēneša divdesmitajā datumā mēs, palikušie, esam pabeiguši raidītāja raķetes sagatavošanu. Rīt šajā laikā...»

Keijs Bērs instinktīvi palūkojās uz slidošās lentas stundu iedalēm. Bija pulksten pieci pēc «Buras» laika un, kas to lai zina, cik agri vai vēl uz šīs planētas...

«Mēs nosūtīsim precīzi aprēķinātu...» balss pārtrūka, tad atskanēja no jauna, taču dobjāk un vājāk, it kā runātāja būtu novērsusies no mikroфона. «Ieslēdzi! Vēl!...»

Aparats apklusā, bet lenta turpināja slidēt. Klausītāji satraukti saskatījās.

— Kaut kas noticis!... — iesaucās Ingrīda Ditra.

Tai pašā mirklī no magnetofona atskanēja sasteigti vārdi: «Izglābušies divi... Laika neuzlēca... celtnis... aizvērt durvis neizdevās, tikai otrās! Mehāniķis Sahs Ktons aizlida pie dzinējiem... Dosim triecienu ar planetārajiem... Neskaitot šausmas un niknumu, viņi nav it nekas! Jā, nekas...»

Kādu laiku lenta pārtinās pilnīgā klusumā, tad tā pati balss ierunājās no jauna.

«Ktons, liekas, nepaspēja. Es esmu viena, bet tagad zinu, kas jādara. Iekams sāku,» balss atžirga un ieguva pārliecinošu spēku: «Brāļi, ja atradīsiet «Buru», brīdinu, nekad neatstājiet kuģi.»

Runātāja skaļi nopūtās un pusbalsī, it kā pati sev piemetināja:

«Jānoskaidro, kas noticis ar Ktonu. Kad atgriezīšos, paskaidrošu sīkāk...»

Viegls klikšķis, un lenta turpināja attīties vēl apmēram divdesmit minūtes līdz spoles galam. Taču satrauktie klausītāji gaidīja velti — nepazīstamajai vairs neizdevās neko paskaidrot, tāpat kā droši vien nenācās arī atgriezties.

Ergs Noors izslēdza aparātu un uzrunāja biedrus:

— Mūsu bojā gājušie brāļi un māsas glābj mūs! Vai jūs nejūtat Zemes cilvēka stipro roku! Zvaigžņu kuģi palicis anamezons. Mēs esam brīdināti par nāves briesmām, kas mūs šeit gaida. Es nezinu, kādas šīs briesmas, bet, jādomā, tā ir svešā dzīvība. Ja darbotos stihiski kosmosa spēki, tad tie ne tikai nogalinātu cilvēkus, bet arī bojātu kuģi! Ar tādu palīdzību mums tagad būtu kauns neizglābties un nenogādāt līdz Zemei kā «Buras», tā arī savus atklājumus. Bojā gājušo cildenie darbi, viņu pusgadsimtu ilgā cīņa ar kosmosu nedrīkst pazust bez pēdām!

— Bet kā gan jūs domājat sagādāt «Tantrai» degvielu, neatstājot kuģi? — Keijs Bērs vaicāja.

Kāpēc neatstājot kuģi? Jūs zināt, ka tas nav iespējams, un mums tik un tā nāksies strādāt ārā. Bet nirs esam brīdināti un būsīm piesardzīgi...

— Liekas, ka esmu uzminējis, — biologs Eons Tāls sacīja, — mēs ierīkosim aizsargjoslu visapkārt darba vietai.

— Ne tikai ap darba vietu, bet arī gar ceļu, kas savienos abus kuģus! — Purs Hiss piebilda.

— Protams! Mēs taču nezinām, kas īsti mums draud. Tāpēc vajadzēs ierīkot dubultu aizsardzību — ar strāvu un izstarojumiem. Novilksim vadus un izveidosim gaismas joslu gar ceļu. Aiz «Buras» stāv neizmantota raķete — tajā pietiks enerģijas visam darba laikam.

Bīnas Ledas galva noslīga lejup un klaudzēdama atsitās pret galdu. Pārvarot drausmīgo smagumu, ārste un otrā astronome pievirzījās pie nemaņā guļošās biedrenes.

— Nekā briesmīga! — Luma Lasvi pēc brīža paziņoja. — Satricinājums un pārpūlēšanās. Palīdziet man aiznest Bīnu līdz gultai.

Taču arī šis vienkāršais darbs prasītu ļoti daudz laika, ja mehāniķis Tarons nebūtu pielāgojis robota autoiuiatiskos ratiņus iekšējā transporta vajadzībām. Ar šiem ratiņiem visus astoņus izlūkus aizveda līdz viņu guļas vietām. Bija pēdējais laiks atpūsties, citādi

jaunajiem apstākļiem vēl nepiemērojušos organismu pārpūle viegli varēja izraisīt slimību. Bet šajā grūtajā brīdī ikviena cilvēka veselība bija sevišķi dārga.

Drīz divi universāliem pārvadājumiem un zemes darbiem paredzēti automātiski ratiņi, sajūgti vienā agregātā, sāka nolīdzināt trasi starp zvaigžņu kuģiem. Resni kabeļi aizstiepās gar nospraustā ceļa malām. Pie abiem kuģiem uzstādīja novērošanas tornišus ar bieziem silikobora kupoliem. Tajos sēdēja novērotāji, kas laiku pa laikam iedarbināja pulsāciju kameras un raidīja nāvējošu staru vēdekļus. Kamēr noritēja darbi, ne mirkli nenodzisa spēcīgo prožektoru gaisma. «Buras» ķīlī atvēra galveno lūku, izjauca starpsienas, sagatavoja nolaišanai uz ratiņiem četrus anamezona konteinerus un trīsdesmit cilindrus ar jonu lādiņiem. Degvielas iekraušana «Tantrā» bija daudz sarežģītāks uzdevums. Zvaigžņu kuģi nedrīkstēja atvērt kā nedzīvo «Buru», jo līdz ar to kuģa telpās iekļūtu neapšaubāmi nāvējošā svešā dzīvība. Tāpēc «Tantras» ķīla lūku tikai sagatavoja atvēršanai, izjauca iekšējās starpsienas un atveda no «Buras» rezerves balonus ar šķidru gaisu. Sākot ar lūkas atvēršanu un līdz pat visu iekraušanas operāciju pabeigšanai bija paredzēts nemitīgi izpūst šahtu ar saspiesta gaisa strūklu. Bez tam kuģa korpusu nolēma segt ar spēcīgu staru vairogu.

Ļaudis pakāpeniski pierada strādāt tērauda «skeletos» un pielāgojās gandrīz trīskārtējam smaguma spēkam. Mazinājās neciešamās sāpes kaulos, kas mocīja ekspedīcijas dalībniekus kopš «Tantras» nolaišanās uz tumšās planētas.

Pēc Zemes laika rēķina bija pagājušas vairākas dienas. Noslēpumainās būtnes, kas «Buras» dienasgrāmatā bija nosauktas par «neko», joprojām nerādījās. Gaisa temperatūra sāka strauji pazemināties. Sacēlās viesuļvētra, kas pieņēmas spēkā ar katru stundu. Melnā saule norietēja, un kontinents, uz kura atradās zvaigžņu kuģi, iegrima naktī. Konvekcijas plūsmas, okeāna siltums un biežais atmosfēras kažoks neļāva temperatūrai krist pārāk strauji, tomēr ap «pusnakti» iestājās jūtams sals. Turpinot darbus, nācās ieslēgt skafandru sildītājus. Pirmo konteineru izdevās nolaist no «Buras» un aizvest līdz «Tantrai», kad «rītausmā» no jauna sāka trakot viesuļvētra, daudz negantāka par iepriekšējo. Temperatūra ātri pacēlās virs nulles, blīvās gaisa strāvas nesa milzum daudz mitruma, debesis drebēja pērkona dārdos. Drīz viesuļvētra pieņēmas tādā mērā, ka drausmīgie vēja brāzieni sāka tricināt zvaigžņu kuģi.

Visas cilvēku pūles bija veltītas konteineru nostiprināšanai zem «Tantras» ķīla. Tīkmēr vētras auri kļuva aizvien skaļāki. Pāri līdzenumam sagriezās bīstami viesuļstabi. Prožektoru apgaismotajā joslā izauga gigantisks sniega un putekļu virpulis, kura piltuvveidīgā virsotne iesniedzās tumši plankumainajā debesu velvē. Viesuļstaba

trieciens pārrāva augstsprieguma vadus, un zilgasas īssavienojuma dzirkstis uzzibsnīja starp vēja plosītajām stieplēm. Pie «Buras» uzstādītā prožektora dzeltena acs izdzisa kā nopūsta svece.

Ergs Noors pavēlēja visiem pārtraukt darbus un patverties kuģī.

— Bet tur palicis novērotājs! — iesaucās ģeoloģe Bina Leda, norādīdama uz tikko manāmo uguntiņu siīkobora tornī.

— Zinu, tā ir Nīza. Es tūdaļ došos uz turieni, — ekspedīcijas priekšnieks atbildēja.

— Strāva izslēgta, un noslēpumainais «nekas» tagad var netraucēti saimniekot šeit, — Bina nobažījusies teica.

— Ja viesuļvētra iedarbojas uz mums, tā neapšaubāmi iedarbojas arī uz šiem mīklainajiem radījumiem. Kamēr vētra nenorims, esmu pārliecināts, ka briesmu nav. Turklāt es sveru šeit tik daudz, ka mani neaizpūtīs, ja, piespiedies pie zemes, aizrāpošu līdz tornim. Jau sen gribējās apskatīt šīs būtnes no droša patvēruma!

— Atļaujiet man jūs pavadīt? — biologs nostājās priekšniekam blakus.

— Nāciet, bet tikai jūs un vairāk neviens! Jums tas nepieciešams.

Divi vīri ilgi rāpoja, turēdamies pie nelīdzenumiem un akmeņu plaisām un cenzdamies izvairīties no viesuļstabiem.

Vētra neatlaidīgi pūlējās pacelt viņus, apgriezt uz muguras un aizraut sev līdz. Bija mirklis, kad tas gandrīz izdevās. Taču Ergs Noors satvēra aizripojušo Eonu Tālu, uzgūlās viņam virsū un ar cimdu āķiem aizķērās aiz akmens blūķa šķautnes.

Nīza atvēra lūku, un rāpotāji viens pēc otra iespraucās tornītī. Seit bija silti un klusi. Tornītis stāvēja stingri, jo, paredzēdams šādas vētras iespēju, ekspedīcijas priekšnieks bija licis to pamatīgi nostiprināt.

Pārmetoši saraukusi uzacis, rudmatainā astronavigatore tomēr priecājās par biedru ierašanos. Viņa godīgi atzinās, ka šādas vētras laikā pavadīt veselu diennakti vientulībā uz svešās planētas nebūtu visai patīkami.

Ergs Noors signalizēja «Tantrai», ka pārgājiens laimīgi veikts, un kuģa prožektors tūdaļ nodzisa. Tagad pirmatnējo tumsu mazliet klidīnāja tikai vāja gaismiņa tornīša iekšpusē. Vētras brāzieni, zibeņu spērieni un baismīgo virpuļstabu auri drebināja planētu. Nīza sēdēja uz grozāma krēsla, ar muguru balstīdamās pret reostatu. Priekšnieks un biologs iekārtojās pie viņas kājām uz tornīša pamatnes gredzenveidīgā izciļņa. Resni un neveikli savos skafandros viņi aizņēma gandrīz visu tornīša telpu.

— Ierosinu kādu laiciņu pagulēt, — telefonos atskanēja Erga Noora balss. — Līdz melnajai rītausmai jāgaida vēl vismaz divpadsmit stundas, tikai tad viesuļvētra norims un kļūs siltāks.

Biedri tam labprāt piekrita. Triskārtīga smaguma nospiesti un

cieto metāla karkasu sažņautgi, viņi saguma skafandros un iemīga vētras tricinātajā šaurajā tornīti, līdz ar to vēlreiz pierādot, cik lielas ir cilvēka organisma pielāgošanās spējas un cik vareni tajā apslēptie pretestības spēki.

Laiku pa laikam Nīza pamodās, pārraidīja «Tantras» dežurantam nomierinošu ziņojumu un atkal iesnauzās. Vētra sāka manāmi norimt, un torniņa apkaime vairs nedrebēja. Tagad varēja parādīties noslēpumainais «nekas» vai, pareizāk, «kaut kas». Trīs novērotāji norija VG — vēribas gaudiņus, lai uzmundrinātu nomākto nervu sistēmu.

— Man nedod miera svešais zvaigžņu kuģis, — Nīza atzinās. — Tik ļoti gribētos zināt, kas «viņi», no kurienes un kā šeit nokļuvuši...

— Arī es to gribētu zināt, — Ergs Noors atbildēja. — Lielā Loka sistēmā plaši izplatīti stāsti par dzelzs zvaigznēm un viņu planētām — lamatām. Tur, biežāk apdzīvotās Galaktikas daļās, kur raķetes lido jau sen, ir īpašas bojā gājušu kuģu planētas. Neskaitāmi senlaiku zvaigžņu kuģi pielipuši pie šīm planētām, ar kurām saistīts daudz traģisku nostāstu, kas tagad pārvēršas teiksmās un leģendās par kosmosa varonīgajiem iekarotājiem. Varbūt arī šeit ir citi, vēl vecāki zvaigžņu kuģi, kaut gan mūsu reti apdzīvotajā Galaktikas novadā triju kuģu sastapšanās jau uzskatāma par ārkārtīgu parādību. Saules apkaimē līdz šim nebija zināma neviena dzelzs zvaigzne — mēs esam atklājuši pirmo.

— Jūs taisāties izpētīt diskveida zvaigžņu kuģi? — biologs vaicāja.

— Noteikti! Kurš zinātnieks gan neizmantotu tādu Iespēju! Diskveida zvaigžņu kuģi mums tuvējās izplaiļuiua daļās nav pazīstami. Sis acīm redzot ieradies no inil/.iga attāluma un varbūt ceļojis Galaktikā vairākus tūkstošus gadu pēc apkalpes bojā ejas vai mehānismu avārijas. Ļoti iespējams, ka daudzi Loka raidījumi kļūs mums saprotamāki, kad būsīm izstudējuši materiālus, ko iegūsīm šajā kuģī. Savāda ir tā forma — diskveida spirāle ar stipri reljefām šķautnēm. Tiklīdz pabeigsīm degvielu pārkraušanu, ķersimies pie svešinieka. Pagaidām šim darbam nevar atraut nevienu cilvēku.

— Bet ar «Buru» mēs taču paspējām sīki iepazīties ļoti īsā laikā...

— Es aplūkoju disku stereoteleskopā. Tas ir cieši noslēgts. Nekur neredz ne mazākās atveres. Kosmiskā kuģī, kas aizsargāts pret spēkiem, daudz varenākiem par visām Zemes stihijām, iekļūt ir ļoti grūti. Pamēģiniet caur metāla bruņām ar pārveidotu kristālisku struktūru un caur borazona segumu ielauzties slēgtajā «Tantrā» — izdarīt to daudz grūtāk nekā ieņemt cietoksni. Vēl grūtāk iekļūt kuģī, ja tas pilnīgi svešs un tā uzbūves principi nezināmi. Un tomēr mums jāmēģina atrisināt šo uzdevumu.

— Bet kad mēs izskatīsim «Burā» atrastos materiālus? — Nīza

jautāja. — Tur jābūt ārkārtīgi interesantiem novērojumiem. Viņi taču savām acīm redzējuši brīnišķīgās pasaules, par kurām stāstīts ziņojumā.

Priekšnieks labsirdīgi iesmējās:

Es pats kopš bērnu dienām sapņoju par Veģu, un tādēļ nepacietība droši vien moka mani visvairāk. Taču mums vēl pietiks laika iepazīties ar «Buras» novērojumiem, kad lidosim mājup. Vispirms jāizraujas no šīs tumsības valsts jeb, kā sendienās mēdza teikt, no pekles dibena. «Bura» nekur nav nolaidusies, citādi kuģa kolekciju glabātuvēs būtu daudzi no Vegas planētām atvesti priekšmeti. Bet atcerieties, kaut gan visi rūpīgi meklēja, mēs atradām tikai filmas, mērījumus, ierakstus, gaisa paraugus un tvertnes ar sprādzienu putekļiem...

Ergs Noors sāka ausīties. Pat jutīgie mikrofoni vairs neuztvēra vēja šņākoņu — vētra bija norimusi. No ārpuses caur torniša sienām kļuva dzirdama viegla čerkstoņa.

Priekšnieks pacēla roku, un Nīza, sapratusi viņu bez vārdiem, izslēdza gaismu. Tumsa infrasarkanā staru sasildītājā tornītī bija blīva kā melna tinte. Novērotājiem šķita, ka viņi atrodas okeāna dzīlēs. Bet tad aiz caurspīdīgā silikobora kupola ļaudis skaidri saskatīja brūnganus zibšņus. Liesmiņas iedegās, uz mirkli veidojot kaut ko līdzīgu zvaigznītei ar tumši sarkaniem vai tumši zaļiem stariem, nodzisa un parādījās no jauna. Zvaigznītes izstiepās ķēdēs, kuras visādi izlocījās, savijās gan apļos, gan astotniekos un bez mazākās skaņas slidēja pa gludo, dimantcieto kupola virsmu. Novērotāji sajuta griezīgas sāpes acīs un asus dūrienus visā ķermenī. Šķita, ka brūnās zvaigznītes iurbj savu staru adatas tieši cilvēku nervu stumbros.

— Nīza, — Ergs Noors pačukstēja, — pārbīdiet regulatoru uz pilnu kvēli un tūlīņ ieslēdziet strāvu.

Tornītī uzliesmoja spilgti zilganā Zemes gaisma. Apžilbinātie novērotāji neieraudzīja nekā vai, pareizāk, tikpat kā nekā, taču Nīza un Eons paspēja ievērot — vismaz tā viņiem likās, — ka torniša labajā pusē tumsa neizzuda uzreiz, bet kādu mirkli vēl palika savādi izplesta, atgādinot taustekļiem nosētu biezeni. Sis noslēpumainais «kaut kas» zibenīgi ierāva taustekļus un atsprāga no torniša kopā ar gaismas atsviesto tumsas sienu. Ergs Noors neieraudzīja nekā, tomēr viņam nebija pamata neuzticēties jaunāko biedru ātrajai reakcijai.

— Varbūt tie ir spoki? — Nīza pa pusei zobgalīgi ieminējās. — Spokaini tumsas sabiezējumi ap kaut kādiem enerģijas lādiņiem, piemēram, tādiem kā mūsu lodveida zibeņi? Iespējams, ka tās nav nemaz dzīvas būtnes. Ja šeit viss ir melns, tad arī zibeņiem jābūt melniem.

— Jūsu minējums ļoti dzejisks, — Ergs Noors iebilda, — tikai diezīn vai pareizs. Vispirms šie radījumi nepārprotami uzbruka,

cenzdamies iegūt mūsu miesas par laupījumu. Tādi paši vai viņiem līdzīgi iznīcinājuši «Buras» apkalpi. Ja tie ir organizēti un stabili, spēj kustēties vajadzīgā virzienā, uzkrāt un izdalīt enerģiju, tad, protams, ne par kādiem spokiem nevar būt runas. Tā ir neapšaubāmi dzīva matērija, kas cenšas mūs aprīt!

Biologs pievienojās priekšnieka viedoklim:

— Man liekas, ka šeit, uz melnās planētas, kas šķiet lunisa tikai cilvēkiem, kuru acis nav jutīgas pret infrasarkanajiem stariem, citi stari — zilie un dzeltenie — ārkārtīgi spēcīgi iedarbojas uz šiem radījumiem. Viņu reakcija ir tik zibenīga, ka biedri no «Buras», apgaismojot uzbrukuma vietu, nekā neieraudzīja... Bet ik reizi, kad viņi kaut ko pamanīja, bija jau par vēlu, jo mirstošie nekā vairs nespēja pastāstīt...

— Tagad atkārtosim eksperimentu, lai cik nepatīkama arī būtu šo nezvēru tuvošanās.

Nīza izslēdza gaismu, un atkal trīs novērotāji sēdēja necaurredzamajā tumsā, gaidīdami šās drūmās pasaules iemītniekus.

— Ar ko gan apbruņotas šīs būtnes? Kāpēc viņu tuvošanās jūtama cauri kupolam un skafandram? — biologs skaļi jautāja. — Vai tas varētu būt kāds īpašs enerģijas veids?

— Enerģijas veidu nav daudz, un šī neapšaubāmi ir elektromagnētiska. Bet tās modifikāciju skaits var būt ļoti liels. Šis radījums bruņots ar ieroci, kas iedarbojas uz mūsu nervu sistēmu. Varu iedomāties, ko nozīmē šāda taustekļa pieskāriens neaizsargātam ķermenim!

Ergs Noors mazliet sabozās, bet Nīza nodrebēja, ieraugot, ka no trim pusēm atkal strauji tuvojas brūngano liesmiņu virknes.

— Sis radījums nav viens! — Eons klusi iesaucās. — Labāk tomēr neļausim viņiem pieskarties kupolam.

— Jums taisnība. Lai katrs pagriežas ar muguru pret gaismu un skatās tikai uz savu pusi. Nīza, ieslēdziet!

Šoreiz ikviens novērotājs paspēja atzīmēt kādu detaļu. Apvienojot tās, izdevās radīt vispāju priekšstatu par šīm būtnēm, kas atgādināja milzīgas, plakanas medūzas un nelielā augstumā peldēja pāri planētas virsmai, šūpojot lejup vērstus kuplām bārkstīm līdzīgus taustekļus. Gandrīz visi taustekļi bija ļoti īsi salīdzinājumā ar būtņu apmēriem, un to garums nepārsniedza vienu metru. No rombiskā ķermeņa asajiem stūriem izlocījās divi pāri daudz garāku taustekļu. Šo taustekļu pamatnēs biologs bija saskatījis prāvus pūšļus vai dziedzerus, kas no iekšpuses vāji mirgoja un it kā raidīja pa visu taustekli zvaigžņveida uzliesmojumus.

— Novērotāji, kāpēc jūs ieslēdzat un izslēdzat gaismu? — ķiverēs pēkšņi atskanēja Ingridas dzidrā balss. — Varbūt nepieciešama palīdzība? Vētra beigusies, un mēs taisāties atsākt darbus. Tūlīt

nosūtīsim jums palīgā grupu.

— Nekādā gadījumā! — priekšnieks stingri pavēlēja. — Ekspedīcijai draud lielas briesmas. Izsauciet visus!

Ergs Noors pastāstīja par drausmīgajām medūzām. Apspriedušies ceļotāji nolēma samontēt uz automātiskajiem ratiņiem planetārā dzinēja daļu. Trīssimt metru garas uguns strūkļas aizšāvās pāri akmeņainajam līdzenumam, noslaukot visu redzamo un neredzamo savā ceļā. Pusstundu vēlāk ļaudis jau vilka jaunus kabelus sarauto vietā. Aizsargjosla tika pilnīgi atjaunota. Tai pašā laikā kļuva skaidrs, ka anamezons jāpārkrauj, pirms iestājas jauna nakts. Ar neiedomājamām pūlēm šo darbu izdevās veikt, un pārgurušie ceļotāji, cieši noslēguši lūkas un patvērušies aiz zvaigžņu kuģa biežajām bruņām, mierīgi vēroja svešās planētas stihiju trakošanu. Mikrofoni ļāva sadzirdēt viesuļvētras aurus un dārdus, kas darīja tumsas spēkiem nepieejamo, gaišo dzīvības saliņu vēl mājīgāku un mīļāku.

Ingrīda un Luma atvēra stereoekrānu. Filma bija izraudzīta ļoti veiksmīgi. Pie skatītāju kājām viļņoja Indijas okeāna zilie ūdeņi. Un šeit, zvaigžņu kuģa bibliotēkā, astronauti ar aizrautību sekoja Poseidona spēlēm — pasaules meistarsacīkstēm visos ūdens sporta veidos. Loka ērā visi cilvēki bija tik cieši saistīti ar jūru kā pagātnē piejūras novadu iedzīvotāji. Lēcēji, peldētāji, nirēji, ūdensslēpes un vēja plosti. Tūkstošiem saulē iedegušu, daiļu jauniešu. Skanīgas dziesmas, smieklī, svinīga finālu mūzika...

Nīza noliecās pie blakus sēdošā biologa, kura domas acīm redzot kavējās mīļajā, bezgalīgi tālajā dzimtenē, uz planētas ar savaldītajām stihijām un pakļauto dabu.

— Vai jūs esat piedalījies šādās sacīkstēs, Eon?

Biologs uzmeta viņai neizpratnes pilnu skatienu.

— Sajās? Nē, nekad. Es patlaban kaut ko pārdomāju un pirmajā mirklī nesapratu.

— Vai tad jūs nedomājāt par to? — meitene izstiepa roku pret ekrānu. — Patiesi, kas vēl labāk pēc tumsas, vctnim un melnajām elektriskajām medūzām spēj atsvoidzināt mūsu pasaules skaistuma izjūtu?

— Jā, protams! Bet tieši tāpēc vēl vairāk gribas sagūstīt šādu medūzu. Un es nupat pūlējos atrisināt šo uzdevumu. — Biologs iesmējās.

Novērsusies no viņa, Nīza ieraudzīja smaidošo Ergu Nooru.

— Vai arī jūs tik ļoti saista šie melnie briesmoņi? — meitene zobgalīgi jautāja.

— Nē, es domāju par diskveida zvaigžņu kuģi.

Viltīgās liesmiņas priekšnieka acīs gandrīz sakaitināja Nīzu.

— Tagad es saprotu, kāpēc vīrieši senatnē bieži karoja! Agrāk man likās, ka tā galvenokārt bija lielība... Toreiz jūsu dzimumu taču

uzskatīja par stiprāko!

— Jums tikai daļēji taisnība, kaut gan zināmā mērā jūs izpratāt mūsu seno psiholoģiju. Bet mana nostāja tāda — jo skaistāka un mīļāka ir dzimtā planēta, jo vairāk gribas tai kalpot. Dēstīt dārzus, iegūt metālus, enerģiju, pārtiku, sacerēt mūziku — tā, lai mūža galā atstātu citiem kaut ko reālu, ar savām rokām un smadzenēm radītu. Es pazīstu tikai kosmosu, esmu apguvis tikai astronavigācijas mākslu un tikai ar to varu kalpot cilvēcei. Taču mērķis ir ne vien lidot, bet arī iegūt jaunas atziņas, atklāt jaunas pasaules, no kurām mēs kādreiz izveidosim tikpat krāšņas planētas kā mūsu Zeme. Bet jūs, Nīza, kam jūs kalpojat? Kāpēc arī jūs tā valdzina zilā diska noslēpums? Vai tā varētu būt tikai ziņkāre?...

Brāžmainā jūtu uzplūdumā meitene pārvarēja gurdo locekļu smagumu un sniedza priekšniekam abas rokas. Ergs Noors tās saņēma savās platajās plaukstās un maigi noglāstīja. Nīzas vaigi pietvika, un nogurušajā ķermenī it kā ieplūda jauni spēki. Gluži kā toreiz, pirms bīstamās nolaišanās, viņa pieglauda vaigu pie Erga Noora rokas un piedeva arī biologam viņa šķietamo neuzticību Zemei. Lai galīgi pierādītu abiem savu solidaritāti, Nīza izklāstīja ideju, kas tikko bija iešāvusies prātā. Apgādāt vienu no ūdenstvertnēm ar automātiski slēdzamu vāku. Ēsmas vietā ielikt tvertnē gabalu svaigas konservētas gaļas, ko palaikam kā īpašu gardumu nelielos daudzumos pievienoja astronautu koncentrētās barības devai. Ja melnās medūzas ielidīs tvertnē un vāks aizcirtīsies, tad pa iepriekš sagatavotiem aizgriezņiem varēs piepildīt tvertni ar inerti Zemes gāzi un blīvi aizmetināt vāka malas.

Eons vēl ilgi jūsmoja par «rudmatainās skuķes» atjautību.

Ergs Noors tikmēr sāka gatavot darbam cilvēkveidīgo robotu un elektrobhidraulisko lieljaudas griezēju, ar kura palīdzību cerēja iekļūt tālās pasaules sūtņā — spirāldiska iekšējās telpās.

Jau pazīstamajā tumsā norima vētra un strauji kāpa temperatūra — iestājās divsimt sešpadsmit stundu garā «diena». Darba bija atlicis tikai četrām dienām pēc Zemes laika rēķina — vajadzēja pārkraut jonu lādiņus, kā arī dažu materiālu krājumus un vērtīgus instrumentus. Bez tam Ergs Noors uzskatīja par nepieciešamu paņemt līdz bojā gājušo «Buras» apkalpes locekļu personīgās mantas, lai pēc rūpīgas dezinfekcijas nogādātu tās uz Zemi kā piemiņu nelaiķu radiniekiem. Loka ērā ļaudis neapgrūtināja sevi ar liekiem priekšmetiem, tādēļ to pārvešana uz «Tantru» neizraisīja nekādas grūtības.

Piektajā dienā izslēdza strāvu, un biologs kopā ar diviem brīvprātīgajiem — Keiju un Ingridu ieņēma vietas novērošanas tornītī pie «Buras». Melnās būtnes parādījās gandrīz nekavējoties. Biologs bija šim gadījumui fl pielāgojis infrasarkanā staru ekrānu un varēja tajad labi novērot briesmīgās medūzas. Lūk, viena pievirzījās pavisam tuvu

lamatām; ievilkusi taustekļus un saritinājusies kamolā, tā centās iespraukties tvertnē. Pēkšņi vēl viens melns rombs parādījās pie tvertnes atveres. Pirmais nezvērs izpleta taustekļus. Zvaigžņveida uzliesmojumi neaptveramā ātrumā sekoja cits pēc cita, līdz beidzot pārvērtās vibrējošās, tumši sarkanās gaismas strēlēs, kas uz neredzamo staru ekrāna atplaiskņijās kā zaļi zibeņi. Pirmā medūza mazliet atvirzījās, bet otra, saritinājusies kamolā, vienā mirklī ienira tvertnē. Biologs izstiepa roku, lai iedarbinātu mehānismu, taču Keijs Bērs viņu atturēja. Tiešām, pēc īsa brīža arī pirmais briesmonis saritinājās un sekoja otrajam. Tagad tvertnē atradās divas medūzas. Atlika tikai nobrīnīties, kā tās varēja tik lielā mērā samazināt savu redzamo apjomu. Viegls spiediens uz pogu — tvertnes vāks aizcirtās, un tūdaļ pieci vai seši melnie nezvēri no visām pusēm ielenca milzīgo cirkonija trauku. Biologs deva gaismu un palūdza «Tantru» ieslēgt aizsargjoslu. Melnie spoki kā parasti izgaisa vienā mirklī, taču divi no tiem palika gūstā zem hermētiskā vāka.

Izlīdis no torniņa, biologs devās tieši uz tvertni, pieskārās vākam un sajuta tik asu dūrienu nervos, ka neizturēja un iekliedzās aiz skaudrām sāpēm. Viņa kreisā roka nokārās lejup kā paralizēta.

Mehāniķis Tarons uzvilka termisku aizsargskafandru. Tikai tad izdevās piepildīt tvertni ar tīru Zemes slāpekli un aizmetināt tās vāku. Pēc tam salodēja aizgriežņus, ietina tvertni izolācijas materiālā un noglabāja kolekciju kamerā. Uzvara bija dārgi maksājusi — biologa roka palika paralizēta, neraugoties uz visām ārsta pūlēm. Eons Tāls ļoti cieta, tomēr pat nedomāja atteikties no līdzdalības ekspedīcijā uz spirāldlisku. Un Ergs Noors, dziļi cienīdams viņa neremdināmās zinību alkas, nespēja viņam to liegt.

Spirāldisks — nezināmo pasaulu sūtnis — atradās daudz tālāk no «Buras», nekā ceļotājiem sākumā likās. Izplūdušajā prožektoru gaismā viņi bija nepareizi novērtējumi zvaigžņu kuģa lielumu. Tā izrādījās patiesi grandioza ierīce, kuras diametrs pārsniedza trīssimt piecdesmit metru. Lai izvilktu aizsardzības sistēmu līdz spirāldiskam, nācās noņemt kabelus no «Buras». Noslēpumainais zvaigžņu kuģis pacēlās kā stāva siena, kas izzuda kaut kur debesu plankumainajā tumsā. Ogļu melni mākoņi mutuļodami apslēpa milzīgā diska augšējo malu. Malahītzāla masa sedza visu tā korpusu. Šīs masas saplaisājusī kārtā bija apmēram metru bieza. Tajās vietās, kur kārtā bija stiprāk nodilusi, plaisās zvīvoja spilgti zils metāls. «Burai» pievērstajā diska pusē izcēlās apmēram piecpadsmit metrus plats un desmit metrus augsts vaļņveida spirālisks paaugstinājums. Zvaigžņu kuģa pretējā puse, kas bija iegrimusi necaurredzamā tumsā, šķita vairāk izliekta un atgādināja divdesmit metru biezam diskam pievienotu lodes šķēlumu. Arī tajā pusē vijās augstā vaļņa spirāle. Radās iespaids, it kā uz āru izspiestos kuģi iegremdēta milzīga, spirālē saritināta caurule.

Gigantiskā diska mala bija dziļi iegrimusi augsnē. Pie stāvās metāla sienas pakājes cilvēki ievēroja sakusušu akmens masu, kas acīm redzot kādreiz bija izšķīdusi uz visām pusēm kā bieza darva.

Daudzas stundas pētnieki patērēja, meklējot lūku vai ieeju. Bet tā bija vai nu apslēpta zem malahītzālās krāsas un oksidētās kārtas, vai arī noslēgta tik veiksmīgi, ka uz kuģa virsmas neatstāja nekādas pēdas. Vēl vairāk, neizdevās atrast ne optiskās aparatūras, ne ventilācijas sistēmas izvadkanālus. Metāliskā klints likās pilnīgi viengabalaina. Jau iepriekš paredzējis to, Ergs Noors nolēma atvērt kuģa korpusu ar elektrohidraulisko griezēju, kas spēja pāršķelt viscietaķos un sīkstākos materiālus, kādus izgatavoja uz Zemes. Pēc īsas apspriedes pētnieki vienojās uzgriezt spirāliskā vaļņa virsotni. Tieši tur vajadzēja atrasties tukšumam, caurulei vai gredzenveida ejai, pa kuru varētu nokļūt līdz zvaigžņu kuģa iekšējām telpām, neriskējot atduroties pret daudzām starpsienām.

Pamatīgāk izpētīt spirāldisku būtu pa spēkam tikai speciālai ekspedīcijai. Taču, lai sarīkotu ekspedīciju uz šo bīstamo planētu, vispirms vajadzēja pierādīt, ka nezināmās pasaules zvaigžņu kuģi saglabājušies aparāti, materiāli un iedzīves priekšmeti, ko atstāja tie, kas vadījuši spirāldisku pāri tādiem telpas bezdibeņiem, kurus nepavisam nevarēja salīdzināt ar Zemes zvaigžņu kuģu pārvarētajiem attālumiem — pirmajiem kautrīgajiem soļiem kosmosa plašumos.

Diska pretējā pusē spirāliskais valnis beidzās cieši pie augsnes. Uz turieni pārcēla prožektoru un augstsprieguma vadus. Diska atspoguļotā zilganā gaisma kā migla izplūda līdzenumā un aizsniedza milzīgus, nenosakāmas formas priekšmetus, droši vien klintis, kuru šķēlumā melnoja necaurredzama tumsa. Ne blāvo zvaigžņu atspīdums, ne prožektora stari nelāva saskatīt, kas atrodas aiz šiem tumsas vārtiem. Taču jādoma, tur sākās nogāze uz līdzeno zemieni, ko pētnieki bija pamanījuši «Tantras» nosēšanās laikā.

Dobji rūkdami, piebrauca automātiskie ratiņi, no kuriem izrāpās «Tantras» vienīgais universālais robots.

Nejūtīgs pret trīskārtīgo smagumu tas ātri pievirzījās pie diska un nostājās pretīm metāliskajai sienai, atgādinādams resnu vīru ar īsām kājām, garu vidukli un milzīgu, draudoši noliektu galvu.

Klausīdams Erga Noora pavēlēm, robots ar četriem augšējiem locekļiem pacēla smago griezēju un, izpletis kājas, sastinga, gatavs jebkurā mirklī veikt savu bīstamo uzdevumu.

— Robotu vadīsim tikai mēs divi, es un Keijs Bērs, augstākās aizsardzības skafandros, — telefonos atskanēja ekspedīcijas priekšnieka rīkojums. — Pārējie, vieglajos bioloģiskajos skafandros, atkāpieties pēc iespējas tālāk...

Priekšnieks sastomījās. Kaut kas bija ielauzies viņa apziņā, izraisot sirdī neizsakāmas skumjas un drausmīgu vājumu ceļos.

Cilvēka lepnā griba salūza. Tās vietā stājās trula padevība. Viss lipīgos sviedros Ergs Noors ļengani aizsoļoja melno vārtu virzienā. Nīzas kliedziens, atbalsodamies ķiveres telefonā, lika viņam atjēgties. Uz mirkli viņš apstājās. Bet tad neizprotamais spēks, kas bija ieperinājies smadzenēs, atkal sāka dzīt viņu uz priekšu.

Kopā ar priekšnieku, tikpat lēni, ik brīdi apstādamies un acīm redzot cīnīdamies ar sevi, streipuļoja arī Keijs Bērs un Eons Tāls — tie, kas stāvēja vistuvāk gaismas loka robežai. Tur, tumsas vārtos, miglas mutuļos sakustējās dīvaina, cilvēka prātam neaptverama forma, kas tādēļ šķita jo briesmīgāka. Nekā līdzīga jau pazīstamajai medūzai; pelēcīgā pusēnā kustējās radijums, kas atgādināja melnu krustu ar platām lāpstiņām un izliektu elipsi vidū. Krusta trijos galos šūpojās dīvainas lēcas. Tās vāji spīguļoja prožektora gaismā, kas ar grūtībām izlauzās cauri mitro izgarojumu miglai. Krusta pamatne ieslīga tumsā, droši vien kādā neapgaismotā padziļinājumā..

Ergs Noors gāja ātrāk par citiem. Simt soļu attālumā no neizprotamā radijuma viņš pēkšņi pakrita. Ekspedīcijas dalībnieki likās pamiruši aiz šausmām. Vēl iekams viņi spēja aptvert, ka uz spēles likta priekšnieka dzīvība, melnais krusts izstiepās pāri novilkto vadu lokam un kā fantastiska auga stublājs nosvērās uz priekšu, nepārprotami cenšdamies sasniegt Ergu Nooru.

Nevaldāmās dusmās, kas piešķīra viņai atlētisku spēku, Nīza pielēca pie robota un satvēra vadības kloķus tā pakausi. Lēni un nedroši robots sāka celt savu vareno ieroci. Bet meitene, izmisusi, ka neprot pietiekami ātri iedarbināt sarežģīto mehānismu, jau aizšāvās uz priekšu un apsedza priekšnieku ar savu ķermeni. No trim krusta galiem čūskveidīgi izlocījās gaišas strūkļas vai zibeņi. Plaši izpletuši rokas, Nīza nokrita. Bet, par laimi, robots jau bija pavērsis griezējā paslēpto asmeni tieši pret melnā krusta centru. Tas krampjaini saliecās un pazuda blīvajā tumsā aiz klintīm. Ergs Noors un abi viņa biedri tūdaļ atjēdzās, pacēla meiteni un atkāpās aiz spirāldiska malas. Pārējie ekspedīcijas dalībnieki tikmēr jau vilka šurp no planetārā dzinēja daļām izgatavoto lielgabalu. Ar nekad agrāk neizjustu mežonīgu niknumu Ergs Noors vērsa iznīcinošo starojuma plūsmu pret klinšu vārtiem, sevišķi rūpīgi izslaukot līdzenumu un neatstājot neskartu nevienu kvadrātmetru. Eons Tāls noslīga uz ceļiem pie nekustīgās Nīzas, klusu saukdams viņas vārdu telefonā un mēģinādamas zem silikola ķiveres saskatīt sejas vaibstus. Meitenes acis bija aizvērtas. Elpošanas pazīmes biologam neizdevās saklausīt ne telefonā, ne arī caur skafandru.

— Briesmonis nonāvējis Nīzu! — Eons Tāls rūgti sacīja, tikko ieraudzīja Ergu Nooru.

Augstākās aizsardzības ķiveres šaurais skatu lodziņš neļāva skaidri redzēt priekšnieka acis.

— Nekavējoties nogādājiēt viņu uz «Tantru», pie Lumas! — metāliskie toņi Erga Noora balsī skanēja asāk nekā jebkad. — Palīdziet arī jūs noskaidrot savainojuma raksturu... Mēs, seši, paliksim šeit un pabeigsim iesākto darbu. Lai ģeologs dodas kopā ar jums un savāc visu iespējamo iežu paraugus ceļā no diska līdz «Tantrai» — mēs vairs nevaram ilgāk kavēties uz šīs planētas. Te pētījumi jāveic augstākās aizsardzības tankos. Bez tiem mēs tikai pazudināsim ekspedīciju. Paņemiet trešos ratiņus un steidzieties!

Ergs Noors pagriezās un neatskatīdamies aizsoļoja uz svešo zvaigžņu kuģi. Tūlīt pēc tam lielgabalu izvirzīja uz priekšu. Inženieris mehāniķis, kas to apkalpoja, ik pēc desmit minūtēm raidīja uguns strūkļas, puslokā nosvilinot visu apkārtni līdz pat diska malai. Robots pacēla griezēju pret spirāliskā vaļņa otrās ārējās vītnes kori, kas šeit, pie augsnē iegrimušās diska malas, atradās tieši pret automāta krūtīm.

Skaļā dūkoņa bija dzirdama pat caur augstākās aizsardzības skafandru bruņām. Izraudzītajā zaļganās kārtas iecirknī parādījās arvien vairāk sīku plaisu. Drīz cietā masa sāka gabaliem atsprāgt, spalgi atsizdamās pret robota metālisko ķermeni. Griezējs atdalīja veselu zaļganās masas slāni, atsedzot spilgti zilu, graudainu virsmu, kuras krāsa pat prožektoru gaismā šķita ļoti tikama. Iezīmējis atveres kvadrātu, pietiekami lielu, lai tajā varētu iespraukties cilvēks skafandrā, Keijs Bērs lika robotam izdarīt zilajā metālā dziļu griezienu, kas tomēr nepāršķēla to visā biezumā. Robots izdarīja otru griezienu taisnā leņķī pret pirmo, tad sāka kustināt griezēja smaili turp un atpakaļ, arvien vairāk palielinot spriegumu. Plaisa iegrauzās metālā vairāk nekā par vienu metru. Kad automāts iezīmēja kvadrāta trešo malu, griezienu spraugas paplašinājās un zilais metāls sāka liekties uz āru.

— Uzmanību! Visi atpakaļ! Kārtiet! — Ergs Noors iekliedzās, izslēgdams robotu un atlēkdams sāņus.

Biežais metāla gabals pēkšņi atlicās kā uzgrieztas konservu kārbas vāks. Neiedomājami spilgta, varavīkšņaina liesmu strūkla izlauzās no atveres tangenciāli spirāliskajam valnim. Tikai tas izglāba neapdomīgos pētniekus. Turklāt zilais metāls, acumirkli izkusdams, atkal aizvēra caurumu. Varenais robots bija pārvērties bezveidīgā apdeguša metāla blāķī, no kura žēli rēgojās īsās kājas. Ergu Nooru un Keiju Bēru paglāba tikai tālredzīgi uzvilkto skafandri. Sprādziens bija atsviedis pētniekus no spirāldiska, izkaisījis pārējos ekspedīcijas dalībniekus, apgāzis lielgabalu un pārrāvis augstsprieguma vadus.

Attapušies no satricinājuma, cilvēki saprata, ka palikuši tikpat kā bez aizsardzības. Par laimi, viņi gulēja nenodzīsušā prožektora gaismas lokā. Neviens nebija cietis, tomēr Ergs Noors nolēma, ka tagad pietiek. Pametuši nevajadzīgos instrumentus, vadus un prožektoru, pētnieki sasēdās ratiņos un steidzīgi atgriezās uz «Tantru».

Veiksmīgā apstākļu sagadīšanās sprādziena laikā nebūt nebija priekšnieka tālredzības rezultāts. Otrs mēģinājums iekļūt svešajā zvaigžņu kuģī varēja beigties daudz bēdīgāk... Bet Nīza, mīļā astronavigatore, kas notiks ar tevi?... Ergs Noors cerēja, ka skafandrs būs vājinājies melnā krusta nāvējošo spēku. Pieskāriens melnajai medūzai taču nenogalinājabiologu! Bet vai šeit, tālu no Zemes lieliskajiem ārstniecības institūtiem, viņi spēs tikt galā ar nezināmo ieroču darbības sekām?...

«Tantras» pārejas kamerā Keijs Bērs norādīja priekšniekam uz bruņu plati, kas sargāja viņa kreiso plecu. Ergs Noors palūkojās spoguļos, kas vienmēr atradās pārejas kamerās, lai tie, kas atgriežas no svešās planētas, varētu sevi rūpīgi apskatīt. Cirkonija-titāna sakausējuma plāksnītes robā bija iestrēdzis debeszila metāla gabaliņš, kas, iedūries izolācijas starplikā, tomēr nebija pārplēsis skafandra iekšējo kārtu. Ne bez pūlēm izdevās izraut šo metāla šķembu. Ar lielu risku un galu galā tomēr nejauši viņi bija ieguvuši miklainā spirāldiska metāla paraugu, kuru nogādās tagad uz Zemi.

Atbrīvojies no skafandra, Ergs Noors, drausmīgās planētas smaguma nospiests, beidzot iegāja vai, pareizāk, iestreipuļoja kuģī.

Visa ekspedīcija gaidīja viņu ar lielu nepacietību. Katastrofu pie diska ļaudis bija novērojuši stereovizofonos, un tādēļ neviens nekā nejautāja par mēģinājuma rezultātiem.

IV NODAĻA

LAIKA UPE

Veda Konga un Dars Veters stāvēja uz apaļās skrūvliedņa platformas, kas nesteidzīgi slīdēja pāri bezgalīgajām stepēm. Viegls vējiņš sacēla platus viļņus ziedošo zaļu jūrā. Tālumā pie apvāršņa parādījās un atkal pazuda milzīgs melnraibu lopu ganāmpulks. Sie dzīvnieki bija izaudzēti, krustojot senos jakus, govīs un bifeļus.

Nelieli pauguri, rāmu upju ielejas. Brīnišķīgs plašums un miers bija jūtams šajā līdzenajā apgabalā, ko dēvēja kādreiz par Rietumsibīrijas zemieni.

Dars Veters domīgi aplūkoja zemi, ko pirms gadsimtiem klāja vienmuļi purvi un reti, panīkuši ziemēlu meži. Viņš atcerējās kāda sena meistara gleznu, kas vēl bērnībā bija atstājusi uz viņu neizdzēšamu iespaidu.

Varenas upes likumā veca, apsūbējusi koka baznīciņa no augsta zemes raga sērdienīgi veras pārupes lauku un pļavu plašumā. Tievs, nomelnējis krusts uz baznīcas kupola gandrīz skar svina pelēkos mākoņus. Kapsētiņā aiz baznīcas vēja brāzmas šausta retas, — izpūrušas bērzu un vītolu galotnes. Zemei pieplakuši zari it kā sniedzas pēc pussatrunējušiem krustiem, ko gadi un vētras nogāzuši mitrajā zālē. Upes viņā krastā mākoņi sabiezē draudoši blīvos, violeti pelēkos blāķos. Piatā straume zaigo nežēlīgā, dzelžainā spīdumā. Tas pats saltais spīdums caustrāvo visu ainavu. Kā priekšplāns, tā apvārsnis izmirkuši auksto, nemājīgo ziemēlu uzmācīgajā rudens lietū. Visa gleznas zilganpelēkzalo krāsu gamma stāsta par neauglīgas zemes plašumiem, kur dzīvotgrūti, kur cilvēku nemitīgi apdraud aukstums un bads un tik ļoti jūtama senajiem cilvēces neprāta laikiem raksturīgā vientulība.

Kā logs uz tālu tālu pagātņi Daram Veteram šķita šī glezna, ko viņš bija redzējis muzejā aiz caurspīdīgām aizsargbrūnām, restaurētu un neredzamu staru apgaismotu.

Dars Veters klusēdams palūkojās uz Vedu. Jaunā sieviete, uzlikusi roku uz skrūvliedņa apmales margām, par kaut ko sasprindzināti domāja. Viņas skatieni glāstīja lokanos zaļu stiebrus, kas rāmi viļņoja vējā kā nepārredzams, sudrabains ūdens klajums. Skrūvliedņa apaļā platforma lēni peldēja pāri stepēi. Pa laikam ap ceļotājiem sagriežās svelmaini virpuliši, nebēdīgi jaucot Vedas matus un sviežot karstas vēja brāzmas Dara Vetera acīs. Taču automātiskais līdzsvarotājs darbojās ātrāk par domu, un lidojošā platforma ikreiz tikai ietrīcējās vai nedaudz sašūpojās.

Dars Veters noliecās pār kursrāža aptveri. Kartes strēmele virzījās

strauji uz priekšu, atspoguļojot skrūvlidņa pārvietošanos. Viņi acīm redzot bija aizklīduši pārāk tālu uz ziemeļiem. Jau sen šķērsota sešdesmitā paralēle, pārlidota Obas un Irlišas sateka. Tagad platforma tuvojās augstienei, ko sauc par Sibīrijas uvāliem.

Četrus mēnešus nostrādājuši ekspedīcijā, kas Altaja priekškalnēs pētīja senus kurgānus, abi ceļotāji jau bija pieraduši pie stepju plašuma. Viņi paši zināmā mērā jutās pārcelti tajā laikmetā, kad tikai bruņotu jātnieku pulciņi retumis klaiņoja dienvidu stepēs.

Veda pievērsās Daram Veteram un klusēdama izstiepa roku. Tur, sasīlūšā gaisa strāvās, it kā atrauta no zemes, peldēja tumša saliņa. Dažas minūtes vēlāk skrūvlidnis sasniedza nelielu uzkalnu — acīm redzot senas raktuves tukšo iežu konusu. Ēkas nebija saglabājušās; tikai ķiršiem apaudzis paugurs vientuļi pacēlās stepē.

Piepeši lidojošā platforma krasi savērās uz sāniem.

Dars Veters gluži automātiski satvēra Vedu un metās uz platformas uzslieto malu. Skrūvlidnis izlidzinājās, bet tai pašā mirklī nokrita paugura pakājē. Amortizatoru atgrūdiens iesvieda lidotājus taisni krūmu biezoknī. Taču pēc īsa brītiņa pāri stepi jau skanēja Vedas smiekli. Dars Veters iedomājās savu saskrāpēto, izbrīnā sastingušo seju un piebalsoja Vedai, priecādamies, ka viņa nav cietusi un avārija beigusies laimīgi.

— Ne velti skrūvlidņiem aizliegts pacelties augstāk par astoņiem metriem, — tikko nenoslāpusi aiz smiekliem, sacīja Veda Konga. — Tagad es saprotu...

— Ja kaut kas sabojājas, mašīna tūdaļ krīt. Un tad atliek tikai cerēt uz amortizatoriem. Neko darīt, likumīga maksa par vieglumu un niecīgiem izmēriem. Taču šī, liekas, nebūs vienīgā maksa par mūsu veiksmīgajiem lidojumiem, — Dars Veters piemetināja ar mazliet mākslotu vienaldzību.

— Kā tā? — Veda kļuva nopietna.

— Lai līdzsvara mehānismi darbotos nevainojami, tiem jābūt sarežģītiem. Baidos, ka paies ļoti daudz laika, iekams izdosies tajos atrast un novērst vainu. Tāpēc vajadzēs turpināt ceļu tā, kā to darīja mūsu visprimitīvākie senči...

Vedas acis šķelmīgi iedzirkstījās. Viņa sniedza Daram Veteram roku, un tas viegli pacēla jauno sievieti. Abi nokāpa lejā pie nokritušā skrūvlidņa, nozieda savas skrambas ar dziedinošu šķidumu, salīmēja ieplēstās drēbes, Dars Veters apguldīja Vedu krūmu ēnā un pats ņēmās pētīt avārijas cēloņus. Nojauta viņu nevīla. Kaut kas samaitājis automātiskajā līdzsvarotājā, un tā bloķējošā ierīce bija izslēgusi dzinēju. Tikko Dars Veters atvēra aparāta vāku, viņam kļuva skaidrs, ka no remonta nekas neiznāks — pārāk ilgi vajadzētu iedziļināties sarežģītajā elektronikā. Nopūtīes aiz nepatikas, viņš atlieca nogurušo muguru un pašķielēja uz krūmu, zem kura bezrūpīgi snauda Veda

Konga. Svelmainajā stepē līdz pat apvārsnim nemanīja nekādu dzīvības zīmju. Tikai divi plēsīgi putni meta slaidus lokus dūmakas zilajā mirgā...

Paklausīgais lidaparāts bija kļuvis par nedzīvu metāla disku, kas nevarīgi gulēja zemē. Dīvaina vientulības sajūta pārņēma Daru Veteru. Šķita, ka šajā brīdī viņš atrauts no visas pasaules.

Tai pašā laikā viņš neizjūta ne mazāko baiļu. Lai iestājas nakts, tad ar neapbruņotu aci varēs redzēt daudz tālāk; viņi noteikti saskatīs kaut kur ugunis un dosies tām pretim. Sajā lidojumā, diemžēl, nekas netika paņemts līdz — ne radiotelefons, ne lukturi, ne arī pārtika.

«Kādreiz stepē varēja nomirt badā, ja neveda līdz pietiekami daudz pārtikas... Un ūdens!» domāja bijušais ārējo staciju pārzinis, aizsegdams acis no spilgtās gaismas. Viņš izraudzījās ēnainu vietīņu zem ķiršu krūma Vedai blakus un bezrūpīgi atgūlās zālē, kuras sausie stieбри viegli durstīja ķermeni. Klusā vēja zuzoņa un saules svelme iegremdēja dvēseli aizmirstībā: lēni tecēja domas, un atmiņā cita pēc citas iznira tālās pagātnes ainas — nebeidzamā virknē garām aizslidēja senas tautas, ciltis, atsevišķi cilvēki... Kā milzīga upe, kas mainās ik brīdī, no senatnes atplūda notikumi, sejas un tērpi.

— Veter! — viņš pussnaudā sadzirdēja mīlotās balsi, atzīlba un piecēlās sēdus.

Sarkanā saules ripa jau skāra tumstošo apvārsni. Gaisā nejuta ne mazāko vēja dvesmu.

— Veter, manu pavēlniek, — Veda šķelmīgi noliecās viņa priekšā, atdarinādama senās Āzijas sievietes, — vai jums nelabpatiktu mosties un atcerēties mani?

Mazliet pavingrojis, Dars Veters galīgi nokratīja miegu. Veda piekrita ierosinājumam sagaidīt nakti. Tumsai iestājoties, viņi arvien vēl dedzīgi pārsprieda paveikto darbu. Piepeši Veters pamanīja, ka Veda dreb. Viņas rokas bija kļuvušas saltas, un Dars Veters noprata, ka vieglais tērps nespēj pasargāt Vedu no ziemeļu nakts vēsuma.

Aiz sešdesmitās paralēles vasaras nakts ir gaišas, un viņiem bez pūlēm izdevās salasīt lielu kaudzi žagaru.

Skalī ieknakstējās elektriskā dzirkstele, ko Dars Veters izvilināja no skrūvliedņa akumulatora, un drīz spožās ugunsкура liesmas sabiezināja apkārtne tumsu, vienlaikus dāvinot cilvēkiem savu dzīvinošo siltumu.

Veda pārstāja drebēt un atplauka kā ziedīnš saulē. Abi iegrima domās, jo ugunskurs gandrīz hipnotiski valdzināja viņus. Acīm redzot no tiem simttūkstoš gadiem, kuru laikā uguns bija cilvēka galvenais glābiņš un patvērums, dvēselēs saglabājusies neiznīcināma mājīguma un miera sajūta, ko uguns vienmēr radīja tajās stundās, kad cilvēku ielenca aukstums un tumsa.

— Kas nomāc jūs, Veda?

— Es atcerējos to sievieti lakatā... — Veda klusi atbildēja, nenovērsdama acis no zeltaini dzirkstošajām oglēm.

Dars Veters tūdaļ saprata. Īsi pirms lidojuma viņi bija atrakuši Altaja stepēs kādu skitu kurgānu. Samērā labi saglabājušās koka gulbūves iekšpusē viņi atrada veca virsaiša ģindeni un visapkārt tam, zem kapkalna uzbēruma, — izkaisītus zirgu un vergu kaulus. Vecais virsaitis bija apbedīts ar zobenu, vairogu un bruņās, bet pie viņa kājām, divaini salīcis, gulēja pavisam jaunas sievietes skelets. Sievietes galvaskausam pieklāvēs zīda lakats, kas kādreiz bija cieši aptīts ap seju. Neraugoties uz visām pūlēm, lakatu saglabāt nevarēja. Taču nedaudzu minūšu laikā, iekams tas sabira pišļos, izdevās precīzi atveidot daiļās sejas vaibstus, kas pirms gadu tūkstošiem bija iespiedušies audumā. Saglabādams nedabiski izvalbīta acu formu, lakats atklāja kādu drausmīgu detaļu: sieviete neapšaubāmi bija nožņaugta un iemesta sava vīra kapā, lai pavadītu to viņpasaules nezināmajās gaitās. Viņai bija ne vairāk par deviņpadsmit, viņam — ne mazāk par septiņdesmit gadiem, tiem laikiem ļoti liels vecums.

Dars Veters atcerējās diskusiju, kas sakarā ar šo atradumu bija iedegusies starp ekspedīcijas jaunajiem dalībniekiem. Vai šī sieviete sekoja vīram labprātīgi, vai arī viņu piespieda? Kāpēc, kādā nolūkā viņa to darija? Ja aiz lielas mīlestības, tad kā gan viņu varēja nogalināt un nesaglabāt pasaulei kā aizgājēja labāko piemiņu?

Strīdu izšķīra Veda. Ilgi vērdamās kurgāna tumšajā paugurā, viņa centās gara acīm ielūkoties pagātnes dziļēs.

— Papūlieties saprast šos cilvēkus! Tolaiku vienīgajiem satiksmes līdzekļiem — zirgiem, kamieļiem, vēršiem seno stepju plašumi bija patiesi bezgalīgi. Un šajos neaptveramajos plašumos klejoja atsevišķas lopkopju ciltis, ko nesaistīja nekas, bet šķīra neizdzēšams naidis. Atmiņas par neskaitāmām pārestībām un līdz ar to niknums krājās no paaudzes uz paaudzi; katrs atnācējs bija ienaidnieks, katra cilts — laupījums, no kā varēja iegūt lopus un vergus, tas ir, cilvēkus, kas strādāja piespiedu kārtā kā lopī un tika valdīti gluži tāpat — ar pātagu. Tāda sabiedrības iekārta radīja, no vienas puses, ļoti lielu, mums pilnīgi nepazīstamu indivīda brīvību viņa sīkajās vēlmēs un kaislībās un, no otras puses, neiedomājamu cilvēka noslēgtību un garīgā apvāršņa šaurību. Kāda neliela mednieku un augļu vācēju cilts spēja nodrošināt sev iztiku, bet šie brīvie klejotāji dzīvoja pastāvīgās bailēs no kareivīgu kaimiņu uzbrukumiem, kas nemitīgi draudēja tiem ar verdzību un pat nāvi. Bet, ja nu kāda zeme bija biezāk apdzīvota un, izveidojot prāvu karaspēku, to izdevās pasargāt no kaimiņu iebrukumiem, tad ļaudīm par savu drošību nācās maksāt ar atteikšanos no brīvības, jo šādās spēcīgās valstīs vienmēr attīstījās despotija un tirānija. Tā tas bija senajā Ēģiptē, Asīrijā un Bābelē.

Sieviete, it īpaši skaista, senatnē vienmēr bija varmāku rotaļlieta

un laupījums. Viņa nevarēja eksistēt, nepakļaujoties vīrieša varai un nenodrošinot sev viņa aizsardzību.

Pašas sievietes griba un centieni nozīmēja tik maz, tik neciešami maz, ka šādos apstākļos.... kas zin... Varbūt nāve šķita daudz vieglāka...

It kā nojaušot drauga domas, Veda pievirzījās tuvāk pie viņa un, lēni rušinādama pārrogojošos zarus, vēroja zilganās liesmu mēlītes.

— Cik daudz nelokāmas izturības vajadzēja toreiz, lai nenogrimtu dzīves atvarā, bet celtos augšup!... — viņa sacīja.

— Man liekas, — Dars Veters iebilda, — ka mēs pārspilējam senās dzīves grūtības. Ļaudis bija pieraduši pie tām. Turklāt stingras kārtības trūkums bieži izraisīja dažādas nejaušības. Kā dzirkstis no krama cilvēka spēks un griba izšķīla no šīs dzīves romantiskus prieka uzliesmojumus.

— Jābrīnās, — Veda teica, — cik ilgi mūsu senči nespēja aptvert vienkāršo patiesību, ka sabiedrības likteņus nosaka viņi paši, ka sabiedrība ir tāda, kāda tās locekļu idejiskā attīstība un morāle, kas savukārt atkarīga no ekonomikas.

— Jā, tas ir ļoti vienkārši! — Dars Veters atbildēja. — Izveidot sabiedrisku iekārtu pēc zinātnes principiem taču nozīmē ne tikai uzkrāt ražošanas spēkus, bet arī izdarīt kvalitatīvu lēcieni, tāpēc ka jaunas sabiedriskas attiecības bez jauniem cilvēkiem ir tikpat neiedomājamas kā jaunais cilvēks bez jaunās ekonomikas. Un, tiklīdz saprata šo dialektisko savstarpējo atkarību, par sabiedrības galveno uzdevumu kļuva cilvēka audzināšana, fiziskā un garīgā pilnveidošana. Kad īsti tas notika?

— Sašķeltās pasaules ērā, Atomu laikmeta beigās, drīz pēc Otrās Lielās Revolūcijas.

— Labi, ka ne vēlāk! Iznīcinošā kara tehnika..

Dars Veters apklusā un palūkojās uz tumšo klajumiņu, kas melnēja starp ugunsgrābiem un paugura nogāzi. Pavisam tuvu bija dzirdama smaga dipona un aprauta, gārdzoša elpa. Šīs neparastās skaņas lika ceļotājiem pietrūkties kājās.

Mirkli vēlāk ugunsgrābi priekšā izauga milzīgs, melns vērsis. Liesmas asiņaini atblāzmojās viņa nikni zībošajās acīs. Šņākdams un kārpīdams zemi, nezvērs gatavojās uzbrukt. Ugunsgrābi gaismā vērsis likās neticami liels. Nolaistā galva atgādināja granīta laukakmeni. Vareno muskuļu ietvertais skausts draudoši slējās augšup. Ne Vedai, ne Daram Veteram nekad nebija nācies tik tuvu saskarties ar prāta ietekmei nepieejamu, nāvējošu un ļaunu spēku.

Piespiedusi rokas pie krūtīm, Veda stāvēja nekustīgi, it kā no tumsas izaugušais rēgs būtu hipnotizējis viņu. Dars Veters instinktiვი aizsedza sievieti, kā to tūkstošiem reižu darījuši viņa senči. Bet jaunās ēras cilvēka rokas bija neapbruņotas.

— Veda, lēciet pa labi... — viņš tikko paspēja izvest, kad dzīvnieks metās tiem virsū.

Abu ceļotāju lieliski trenētie ķermeņi varēja sacensties ātrumā ar pirmatnēji smagnējo vērši. Milzenis aizdrāzās garām un ielauzās krūmu biezoknī, ka zari vien nobrikšķēja. Veda un Dars Veters tagad atradās tumsā pie paša skrūvliedņa. Jau nedaudzus soļus no ugunskura nakts nelikās vairs tik tumša, un Vedas tērpu neapšaubāmi varēja redzēt no tālienes. Dars Veters veikli pasvieda savu ceļabiedri uz augšu, un viņa, apmetuši gaisā kūleni, laimīgi uzlēca uz lidaparāta platformas. Kamēr vērsis, kārpīdams zemi, gatavojās jaunam uzbrukumam, Dars Veters nostājās mašīnā blakus Vedaī. Viņi ātri saskatījās, un bijušais ārējo staciju pārzinis izlasīja Vedas acīs tikai neslēptu sajūsmu. Dzinēja vāks bija noņemts vēl dienā, kad Veters centās izpētīt sarežģīto elektronisko ierīci. Sakopojis visus spēkus, viņš noplēsa no platformas margām kabeli, pabāza neizolēto galu zem transformatora galvenās kontakta spaiļes un piesardzīgi atbīdīja draudzeni. Sajā mirklī vērsis ar ragiem aizķēra platformas apmali un mašīna sašūpojās no spēcīgā trieciena. Dars Veters piegrūda kabeļa galu vērsim pie deguna. Dzeltens zibens, dobjs sitiens — un neganta dzīvnieks smagi sabruka zemē.

— Jūs viņu nositāt! — Veda sašutusi iesaucās.

— Diez vai, zeme taču ir sausa! — izmanīgais varonis apmierināti pasmaidīja.

Apstiprinādams šos vārdus, vērsis iemāvās, piecēlās un aizrikšoja nedrošā gaitā, it kā apzinādamies savu kaunpilno sakāvi. Ceļotāji atgriezās pie ugunskura. Jauns žagaru klēpis atdzīvināja pusizdzisušo liesmu.

— Man vairs nav auksti, — Veda teica. — Uzkāpsim paugurā.

Drīz pakalna virsotne aizsedza ugunskuru. Bālās ziemeļu vasaras zvaigznes izplūda pie apvāršņa miglainās lodītēs.

Rietumos neredzēja nekā. Ziemeļos pie augstieņu nogāzēm tikko saskatāmi mirgoja uguņu virknes. Tālu dienvidos staroja lopkopju novērošanas torņa prožektors.

— Mums neveicas, nāksies soļot visu nakti... — murmināja Dars Veters.

— Nē, nē, skatieties! — Veda norādīja uz austrumiem, kur pēkšņi iedegās spilgts gaismas kvadrāts. Līdz šīm ugunīm bija tikai daži kilometri. Noteikuši pēc zvaigznēm virzienu, viņi atgriezās lejā pie ugunskura. Veda mirkli pakavējās pie dziestošajām oglēm, it kā cenzdamās kaut ko atcerēties.

— Esi sveicināts, mūsu nams... — viņa domīgi teica. — Klejotājiem, liekas, vienmēr bijuši tādi mājokļi — īslaicīgi un nedroši. Un šodien arī es esmu kļuvusi par tā laikmeta sievieti.

Veda pievērsās Daram Veteram un ar žestu, kas apliecināja dziļu

uzticību, aplika roku viņam ap kaklu.

— Es tik asi izjutu vajadzību pēc aizstāvja!.. Es nebaidījos, nē! Tā drīzāk bija... valdzinoša padevība likteņa spēkam...

Veda salika rokas pakausī un vijīgi pastaipījās ugunskura priekšā. Taču jau mirkli vēlāk viņas sapņainās acis atguva draisko mirdzumu.

— Nu ko, vediet... varoni! — sievietes zemā balss ieguva noslēpumaini maigu pieskaņu.

Gaišajā naktī paloja zāļu smaržas, čabinājās sīki dzīvnieki, kļiedza naktsputni. Veda un Dars Veters soļoja piesardzīgi, baidīdamies iekrist neredzamās alās vai izžuvušās zemes plaisās. Stepju līgas skarainie stieбри švīkstēdami slīdēja gar gājēju potītēm. Tiklīdz kaut kur parādījās tumši krūmāju silueti, Dars Veters ik reizes tos vērīgi aplūkoja.

Veda klusītiņām iesmējās.

— Varbūt vajadzēja paņemt līdz akumulatoru un kabeli?

— Jūs esat vieglprātīga, Veda, — draugs viņai labsirdīgi atbildēja, — vieglprātīgāka, nekā es domāju!

Jaunā sieviete pēkšņi kļuva nopietna.

— Esmu pārāk stipri izjutusi jūsu aizsardzību...

Un Veda sāka runāt — vai, pareizāk, skaļi domāt —

par ekspedīcijas turpmāko gaitu. Izrakumu pirmais posms stepju kurgānos bija galā. Viņas līdzstrādnieki steidzās uz jaunām darba vietām. Bet Dars Veters pagaidām bija brīvs un varēja sekot draudzenei. Spriežot pēc ziņojumiem, kas laiku pa laikam sasniedza viņus, Mvena Masa darbs ritēja veiksmīgi. Un, kaut arī tas nesekmētos, Padome tik un tā neieceltu Daru Veteru vecajā amatā. Lielā Loka laikmetā uzskatīja par kaitīgu ilgstoši turēt cilvēkus vienā un tai pašā darbā. Tad notrulinājās visvērtīgākais — radošā iedvesma. Tāpēc darbiniekiem tikai pēc garāka pārtraukuma ļāva atgriezties vecajās vietās.

— Vai pēc sešiem gadiem, kas pavadīti ciešā saskarē ar kosmosu, mūsu darbs neliemas sīks un vienmuļš? — Vedas skaidrais, vērīgais skatiens meklēja atbildi Dara Vetera acīs.

— Sis darbs nav ne sīks, ne vienmuļš, — Dars Veters atteica, — bet tas neprasa sasprindzinājumu, pie kura esmu pieradis. Es kļūstu pārāk rāms un bezrūpīgs, it kā mani ārstētu ar zilajiem sapņiem!

— Ar zilajiem?... — Veda pārjautāja, un viņas aizturētā elpa atklāja Daram Veteram vairāk nekā vizīteiksmīgākie vārdi.

— Es turpināšu pētījumus tālāk uz dienvidiem, — Veda pēc brīža piebilda, — bet tikai tad, kad sapulcēsies jauna brīvprātīgo racēju grupa. Līdz tam aizbraukšu uz zemūdens izrakumiem. Biedri jau sen aicina mani talkā.

Dars Veters saprata, un viņa sirds priecīgi iepukstējās. Bet jau nākamajā mirklī viņš apslēpa savas jūtas un, gribēdams Vedai

palīdzēt, mierīgi jautāja:

— Jūs domājat izrakumus zemūdens pilsētā uz dienvidiem no Sicīlijas? Atlantīdas pili es redzēju brīnišķīgus priekšmetus, kas atrasti tur...

— Nē, tagad mēs strādājam Vidusjūras austrumu daļas, Sarkanās jūras un Indijas okeāna piekrastē. Tur meklē kultūras vērtības, kas saglabājušās, sākot ar Krētas-Indijas periodu un beidzot ar Tumšo gadsimtu iestāšanos.

— Saprotu, — Dars Veters domīgi teica, vērodams pelēcīgo līdzenumu. — Arheologi meklē to, ko cilvēki paslēpa vai, biežāk, vienkārši iemeta jūrā, kad, uzbrūkot jaunām, barbariski svaigām, tumsonīgām un bezrūpīgām ciltīm, gāja bojā senās civilizācijas saliņas. Varu iedomāties arī senās kultūras sabrukumu, kad antīkās valstis, kuru spēks bija ciešajās saitēs ar dabu, nespēja pasaulē nekā grozīt, jo netika galā ar parazitējošo sabiedrības virsotni un verdzību, kas kļuva aizvien atbaidošāka.

— Un ļaudis aizstāja antīko verdzību ar feodālismu un viduslaiku reliģisko tumsību, — Veda piemetināja. — Bet kas tad jums palicis nesaprotams?

— Man, diemžēl, ir ļoti vājš priekšstats par KrētasIndijas kultūru.

— Jūs nezināt jaunākos pētījumus. Sās kultūras pēdas tagad atrastas milzīgā platībā no Amerikas līdz Krētai, Vidusāzijas dienvidiem, Ziemeļindijai un Rietumķīnai.

— Grūti iedomāties, ka tik senos laikos jau varēja pastāvēt mākslas priekšmetu slēptuves, kādas vēlāk sastopam Kartāgā, Grieķijā un Romā.

— Aizbrauksim, tad redzēsiet, — Veda klusi sacīja.

Iesākās lēzens kāpums. Dars Veters ilgi neatbildēja.

Tikai sasniedzis pauguru virknes muguru, viņš pēkšņi apstājās.

— Pateicos par uzaicinājumu, braukšu...

It kā neticēdama savām ausīm, Veda pagrieza galvu, bet ziemeļu nakts mijklēslī viņas ceļabiedra acis likās tumšas un neizdibināmas.

Atstājuši kalnu aiz muguras, ceļinieki ieraudzīja tuvumā ugunis. Polarizētos kupolos ietvertās spuldzes neizkļiedēja starus un tādēļ šķita daudz tālākas, nekā bija īstenībā. Koncentrētā gaisma liecināja par nakts darbiem. Elektriskās strāvas dūkoņa kļuva aizvien stiprāka. Augstu paceltu zilganu spuldžu staros sudrabaini vizēja slaidas metāliskas sijas. Brīdinošs kauciens lika gājējiem apstāties — bija sācis darboties aizsargrobots.

— Seit jums draud briesmas. Ejiet pa kreisi, netuvojoties stabu līnijai! — ierēcās neredzams skaļrunis.

Viņi paklausīgi novirzījās pa kreisi, kur atradās neliels baltu pārvietojamu mājiņu puduris.

— Neskatieties uz lauka pusi! — automāts turpināja par viņiem

rūpēties.

Divu mājiņu durvis vienlaikus atvērās, un divi gaismas kūļi sakrustojās uz tumšā ceļa. Vīriešu un sieviešu pulciņš sirsnīgi sveica ceļiniekus un brīnījās, ka viņi izraudzījušies tik primitīvu pārvietošanās paņēmieni, turklāt vēl naktī.

Šaura kabīne, kurā virmoja ar gāzi piesātinātas aromatizēta ūdens strūklas un ādu tīkami kairināja mikroskopiskas elektrības lādiņu dzirkstis, deva lielisku atsvaidzinājumu.

Drīz, pilnīgi atspirguši, ceļinieki sēdās pie galda.

— Veter, mīlais, mēs esam nokļuvuši pie kolēģiem!

Veda ielēja vēsu, zeltainu dzērienu šauros pokālos, kas tūdaļ nosvīda.

— Lai dzīvo «Desmit tonusi»! — Dars Veters priecīgi satvēra savu kausu.

— Vērša uzvarētāj, stepē jūs kļūstat mežonīgs, — Veda smiedamās viņu apsauca. — Es stāstu interesantus jaunumus, bet jūs domājat tikai par barību!

— Izrakumi? — Dara Vetera balsi skanēja šaubas.

— Tikai ne arheoloģiski, bet paleontoloģiski. Sdit pēti perma perioda fosilos dzīvniekus, kuru vecums divsimt miljoni gadu. Kad iedomājos mūsu nožēlojamus tūkstošus, kļūst tā ka mazliet neveikli...

— Pēti un nemaz neizrok?

— Jā!

— Kā tad tā?

— Luk, to es arī vel nezinu.

Sarunā iejaucās viens no galda biedriem, kalsns, dzeltenīgs vīrs:

Pašreiz mūsu grupa nomaina citu. Drīz pabeigsim priekšdarbus un sāksim caurskatīšanu.

— Droši vien ar cietajiem izstarojumiem! — uzminēja Dars Veters.

— Ja neesat pārāk noguruši, ieteicu paskatīties. Rīt mēs pārvietosim aparatūru. Tad nebūs nekā interesanta.

Veda un Dars Veters ar prieku piekrita. Viesmīlīgie saimnieki piecēlās un aizveda viņus uz blakus māju. Tur zem indikatoru ciparnīcām īpašos sienu padziļinājumos glabājās aizsargtērpi.

— Jonizācija, ko rada mūsu generatori, ir ļoti stipra, — it kā atvainodamās, teica slaida sieviete, kas palīdzēja Vedai uzvilkt aizsargtērpu, uzlikt caurspīdīgo ķiveri un nostiprināt uz muguras somiņu ar baterijām.

Polarizētajā gaismā uz grumbuļainās stepes augsnes nedabiski asi izcēlās ikviens izcilnītis. Aiz kvadrātveidīga laukuma, ko norobežoja plānas latiņas, atskanēja dobjš vaids. Pēkšņi zeme tur uzblīda, saplaisāja un iebruka, izveidojot piltuvi, kuras centrā parādījās spožs, metālisks cilindrs ar smailu galu. Spirāliski izciļņi apvija cilindra

pulētās sienas, bet priekšgalā rotēja zilgana metāliska elektrofrēze. Cilindrs pārvēlās pāri piltuves malai, pagriezās, atsegdams skatienam aizmugurē ņirbošas lāpstīņas, un dažus metrus no pirmās piltuves, iedūris pulēto degunu svērtēniski zemē, tūdaļ sāka no jauna ierakties.

Dars Veters pamanīja, ka aiz cilindra stiepjas divi kabeļi — viens izolēts, otrs metāliski spožs, bez jebkāda seguma. Veda pieskārs viņa rokai un norādīja uz magnija latīņu žogu, aiz kura patlaban no zemes izrausās otrs cilindrs, kas, līdzīgi pirmajam, pārvēlās pa kreisi un atkal pazuda, ienirdams augsnē.

Dzeltenādainais vīrs deva zīmi pasteigties.

— Tagad es viņu pazīstu, — Veda čukstēja. — Tas ir Ljao Lans, paleontologs, kas noskaidrojis, kā dzīvība paleozoja ērā izplatījies Āzijas kontinentā.

— Viņš pēc izcelšanās ir ķīnietis? — Dars Veters jautāja, atcerēdamies zinātnieka šaurās, mazliet iešķībās acis. — Kauns atzīties, bet es neesmu lasījis viņa darbus.

— Kā redzu, Zemes paleontoloģija nav jūsu stiprā puse, — Veda atzīmēja. — Citu pasaulu paleontoloģija jums droši vien labāk zināma.

Dara Vetera iztēlē pavidēja neskaitāmas dzīvības formas: miljoniem divainu skeletu dažādu planētu iežos — atmiņas par sen aizritējušiem laikiem, kas paslēptas ikvienas apdzīvotas pasaules noslēpumos. Atmiņas, ko pati daba radījusi un nemītīgi papildina līdz tam laikam, kad parādās domājoša būtne, kas spēj ne tikai atcerēties, bet arī atjaunot aizmirsto.

Runādami viņi bija sasnieguši nelielu platformu slaidas pusarkas galā. Tās centrā blāvoja liels ekrāns. Apsēdušies uz zemiem soliņiem visapkārt ekrānam, astoņi cilvēki sastinga gaidās.

— Tūdaļ «kurmji» beigs savu darbu, — Ljao Lans sacīja. — Kā jūs droši vien būsiet uzminējuši, tie auž zemes dzīlēs metālisku tīklu. Izmirušo dzīvnieku skeleti atrodas šeit irdenā smilšakmenī, apmēram četrpadsmit metrus zem augsnes. Vēl trīs metrus dziļāk izklāts metāliskais tīkls, kam pieslēgti lieljaudas induktori. Apakšzemes elektriskais lauks atspoguļo rentgena starus uz ekrāna, kur tad arī izveidojās pārakmeņoto kaiulu attēli.

Divas lielas metala lodes sagriezās uz masīviem cokoliem. Iedegās prožektoru. Sirēnas kaucieni brīdināja par briesmām. Miljonu voltu līdzstrāva izplatīja visapkārt spirtu ozona dvesmu, ietina spaiļas un izolatorus zilganā oreolā.

Pie vadības pults Ljao Lans šķietami nevērīgi grozīja dažādus rokturus. Lielais ekrāns kļuva gaišāks, tā dzīlēs brīžiem neskaidri pavidēja redzes laukā izkaisītu, divainu priekšmetu apveidi. Tad kustība izbeidzās un gandrīz visu ekrānu aizņēma izplūdis plankums, kura kontūras pakāpeniski iezīmējās aizvien asāk.

Vēl dažas manipulācijas ar vadības pults rokturiem, un novērotāju

priekšā uz miglaina fona parādījās nezināmas būtnes skelets. Platas, nagainas ķetnas ievilkas zem ķermeņa, gara aste saritināta aplī. Sevišķi uzkrītoši bija ārkārtīgi biezie, masīvie kauli ar platiem, izliektiem galiem un vareniem izciļņiem muskuļu piestiprināšanai. No augšas redzamais galvaskauss atgādināja kaula blāķi ar nelīdzenu, grumbainu virsmu. Ljao Lans izmainīja fokusa dziļumu un palielinājumu. Tagad galvaskauss aizņēma visu ekrānu. Tas nepārprotami piederēja senam rāpulim, kas pirms divsimt miljoniem gadu bija dzīvojis šeit, aizvēsturiskas upes krastos.

Galvaskausa virsējā daļa sastāvēja no apbrīnojami masīviem, vismaz divdesmit centimetru bieziem kauliem. Acu dobumus, deniņu ieplakas un galvaskausa loku izciļņus no augšas sedza vareni kaulu izaugumi. Pakauša daļā pacēlās prāvs konuss ar milzīgas paura acs dobumu. Ljao Lans aiz sajūsmas skaļi uzelpoja.

Dars Veters nenovērsdamies skatījās uz senā radījuma neveiklo, smago skeletu. Muskuļu spēka pieaugums prasīja aizvien izturīgākus kaulus, kuriem bija jānes milzīga slodze, bet augošais skeleta svars savukārt prasīja aizvien spēcīgākus muskul.us. Tādējādi arhaiskajiem organismiem raksturīgā dažādu ķermeņa daļu tiešā savstarpējā atkarība ieveda daudzu dzīvnieku attīstību strupceļos, no kuriem daba izkļuva tikai tad, kad viens vai otrs fizioloģisks jauninājums deva iespēju pārvarēt vecās pretrunas un sasniegt jaunu, augstāku evolūcijas pakapi. Likās neticami, ka šādu radījumu attīstības gaitā varējis izcelties cilvēks ar daļu un apbrīnojami veiklu ķermeni.

Dars Veters skatījās uz biežajiem uzacu lokiem, kas apliecināja perma rāpuļa trulo asinskāri, un blakus redzēja Vedas dzidrās acis un izteismīgo, gudro seju... Cik neaptverama atšķirība dzīvās matērijas organizācijā! Viņš nevilus pagrieza galvu, cenzdamies labāk saskatīt Vedas vaibstus zem ķiveres, un, kad atkal pievērsās ekrānam, tajā jau bija redzams cits attēls. Parabolisks, plakans salamandras galvaskauss. Senais abinieks droši vien nekustīgi gulēja perma purvu tumšajā, siltajā rāvā un gaidīja, kamēr laupījums pienāks tam tuvāk. Tad strauji aizcirtās platā rīkle un... atkal bezgala pacietīgā, bezjēdzīgā gaidīšana. Daru Veteru nez kādēļ kaitināja un nomāca visi šie ilgās, nežēlīgās evolūcijas pierādījumi. Viņš piecēlās, un Ljao Lans, uzminējis viņa noskaņojumu, ierosināja doties uz māju, kur ceļinieki varēs atpūsties. Nerimstoši zinātkārā Veda tikai ar pūlēm piespieda sevi novērsties no ekrāna, kad pētnieki, lai veltīgi netērētu spēcīgo strāvu, pieslēdza tam elektroniskus fotografēšanas un skaņu ierakstu aparātus.

Drīz Veda apgūlās uz platā divāna sieviešu mājas viesistabā. Dars Veters, pārcilādams atmiņā šāsdienas iespaidus, kādu brīdi vēl paklaidināja pa līdzeno laukumiņu mājas priekšā.

Ziemeļu rīta rasa noskaloja no zāļu stiebriem dienas putekļus. Atgriezies no nakts darba, nenogurdināmais Ljao Lans tūdaļ piedāvāja

nogādāt ciemiņus ar mazu elektromobili — «elfu» līdz tuvākajai aviācijas bāzei. Reaktīvo lēcējlidmašīnu bāze atradās tikai kādus simts kilometrus uz dienvidaustrumiem, Tromjuganas upes lejtecē. Veda gribēja iepriekš sazināties ar savu ekspedīciju, taču paleontologu rīcībā nebija pietiekami spēcīga raidītāja. Kopš mūsu senči atklāja radio izstarojumu kaitīgumu un ieviesa šajā ziņā stingrus ierobežojumus, virziena raidījumiem kļuva nepieciešama daudz sarežģītāka aparatūra, it īpaši ja vajadzēja pārvarēt lielākus attālumus. Bez tam stipri samazinājās raidstaciju skaits. Ljao Lans nolēma saistīties ar tuvāko lopkopju novērošanas torni. Šādi torņi uzturēja savstarpējus sakarus un varēja paziņot visu nepieciešamo sava rajona centrālajai stacijai. Jauna praktikante, kas pieteicās vadīt «elfu», lai nogādātu to atpakaļ, ierosināja pa ceļam piebraukt pie tuvākā torņa: tad ciemiņi varēsot paši izmantot TVF1. Dars Veters un Veda ar prieku piekrita. Spēcīgs vējš uzvirpuļoja gaisā retus putekļus un saplīvināja elektromobiļa vadītājas kuplos, īsi apgrieztos matus. Braucēji ar grūtībām iespiedās šaurajā trīsvietīgajā sēdekli. Bijušā ārējo staciju pārziņa varenais augums radija viņa ceļabiedrēm jūtamas neērtības. Pie apvāršņa dzidri zilajās debesīs tikko varēja saskatīt novērošanas torņa slaido siluetu. Taču drīz vien «elfa» jau apstājās torņa pakājē. Zem plastmasas nojumes, kas balstījās uz platām metāla konstrukcijām, stāvēja tāda pati mašīna. Nojumes centra iesākās lifta vadstieņi, kas sniedzās līdz torņa virsotnei. Maza kabinīte pa vienam nogādāja braucējus gar torņa dzīvojamo stāvu līdz pašai augšai, kur viņus sveica saulē iededzis, gandrīz pilnīgi kails jauneklis. Pēkšņais apmulsums, kas pārņēma mazās «elfas» vadītāju, lika Vedai noprast, ka jaunās paleontoloģes laipnībai ir daudz dziļākas saknes...

Apala istabiņa ar kristāla sienām manāmi šūpojās, un vieglais tornis dūca kā uzvilktā stīga. Istabas griesti un grīda bija krāsoti tumšos toņos. Gar logiem stāvēja šauri galdi ar binokļiem, skaitļošanas mašīnām un ierakstu burtnīcām. No deviņdesmit metru augstuma skatienam pavērās milzīgs apgabals līdz pat kaimiņu torņiem. No šejienes pastāvīgi vēroja ganāmpulkus un aprēķināja lopbarības krājumus. Šur tur stepē bija izkaisīti zaļi, koncentriski riņķi — slaukšanas labirinti, kuros divas reizes diennaktī sadzina visus pienalopu ganāmpulkus.

Pienu, kas nesaskāba, tāpat kā Āfrikas antilopu pienš, atdzesēja turpat apakšzemes saldētavās, kur to varēja uzglabāt ļoti ilgi. Ganāmpulku pārdzišanai izmantoja «elfas», kādas bija ikvienā novērošanas tornī. Dežūras laikā novērotāji varēja mācīties, tāpēc šeit lielāko tiesu strādāja jaunieši ar nepabeigtu izglītību. Viens no viņiem aizveda ciemiņus pa vītņu kāpnēm uz dzīvojamo stāvu, kas bija iekārts dažus metrus zemāk, starp torņa sakrustotajām sijām. Telpu sienas šeit pārklāja skaņu izolācija, un ceļotāji pēkšņi nokļuva pilnīgā klusumā.

Tikai nemitīgā šupošanās atgādināja, ka istaba atrodas tādā augstumā, kas pie mazākās neuzmanības varēja kļūt liktenīgs.

Cits jauneklis taisni šobrīd strādāja pie TVF aparāta. Viņa sarunu biedres sarežģītais matu sakārtojums un spilgtais tērps liecināja, ka tā atrodas centrālajā stacijā. Tie, kas strādāja stepē, parasti nēsāja tikai vieglus, īsus virsvalkus. Meitene uz ekrāna izsauca joslas staciju, un drīz novērošanas torņa televizofonā parādījās Veda Kongas galvenās palīdzes — Miko Eigoro nelielais, slaikais augums un skumjā sejiņa. Meitenes tumšajās, slīpajās acīs, tādās pašās kā Ljao Lanam, iedzirkstījās priecīga izbrīna, un mazā mute atvērās acīm redzot aiz pārsteiguma. Taču jau mirkli vēlāk Vedu un Daru Veteru uzlūkoja bezkaislīga seja, kas neizteica nekā cita, izņemot lietišķu uzmanību. Atgriezies torņa virsotnē, kur starp «elfas» vadītāju un pirmo jaunekli bija izraisījusies dzīva saruna, Dars Veters tūdaļ devās uz gredzenveida balkonu, kas aptvēra stikla istabu. Valgano rīta svaigumu sen bija nomainījusi dienas tveice, kas izdzēsa spilgtās krāsas un sikos augsnes nelidzenumus. Zem svelmaini dzidrajām debesīm uz visām pusēm pletās brīvā stepē. Dars Veters no jauna atcerējās savas neskaidrās ilgas pēc ziemeļnieciski drēgnās senču zemes.. Atspiedies ar elkoņiem pret līganās platformas margām, bijušais ārējo staciju pārzinis tik stipri kā vēl nekad izjuta cilvēku seno sapņu piepildījumu. Skarbā daba atvirzīta tālu uz ziemeļiem, un dienvīdu dzīvinošais siltums pārplūdinājis šos lidzenumus, kas kādreiz stinga saltu mākoņu ēnā.

Veda Konga ienāca stikla istabā un paziņoja, ka radiooperators apņēmies vest viņus tālāk. «Elfās» vadītāja pateicās vēsturniecei ar sirsnīgu skatienu. Aiz caurspīdīgās sienas Veda ieraudzīja pārdomās nogrimušā Dara Vetera muguru.

— Jūs domājat... — viņam blakus pēkšņi atskaņēja draudzenes balss. — Varbūt par mani?

— Nē, Veda, es domāju par kādu senindiešu filozofijas tēzi. Pasaule nav radīta cilvēkam, un pats cilvēks tikai tad kļūst liels, kad izprot, cik skaista un vērtīga ir dabas dzīve...

— Jūs nepateicāt visu. Un es jūs nesaprotu...

— Jā, laikam gan nepateicu. Vajadzēja vēl piebilst, ka tikai cilvēkam lemts izprast ne vien dzīves skaistumu, bet arī nepatīkamās, ēnas puses. Un tikai cilvēks spēj sapņot un padarīt dzīvi labāku!

— Saprotu, — Veda klusi teica un pēc brīža piemetināja: — Jūs esat pārmainījies, Veter

— Protams, esmu! Četrus mēnešus ar vienkāršu lāpstu nācās rakt jūsu kurgānus, cilāt smagus akmeņus un pussatrunējušus balķus. Pēc tāda darba cilvēks gribot negribot vienkāršāk skatās uz dzīvi, un tās vienkāršie prieki kļūst viņam mīļāki...

Nejokojiet, Veter, — Veda sarauca uzacis, — es runāju nopietni.

Kad iepazinu jūs, kura rokās bija viss Zemes spēks, visi sakari ar tālajām pasaulēm... Tur, savās observatorijās, jūs atgādinājāt seno laiku pārdabisku būtni, ja nemaldos, to sauca par dievu! Bet šeit, mūsu vienkāršajā darbā, daudziem līdzās... — Veda aplusa.

— Vai tad daudziem līdzās, — Dars Veters ziņkārīgi taujāja, — es zaudēju savu cildenumu? Nez ko gan jūs sacītu, ieraugot mani kā Spirālceļa mašīnistu, kāds biju pirms iestāšanās Astrofizikas institūtā? Jeb, teiksim, kā augļu vācēju mehāniķi tropos? Vai arī šie darbi mazāk cildeni?

Veda skanīgi iesmējās.

— Atklāšu jums kādas jaunas dvēseles noslēpumu. Trešā cikla skolā es biju iemīlējusies Spirālceļa mašīnistā — nekā lieliskāka un varenāka es toreiz nespēju iedomāties... Bet nu jau nāk mūsu radiooperators. Brauksim, Veter!

Iekams lidotājs ielaida Vedu un Daru Veteru kabīnē, viņš vēlreiz apjautājās, vai viņu veselība ļaiij izturēt lēcējlidmašīnas lielo paātrinājumu. Lidotājs acīm redzot stingri ievēroja noteikumus. Tikai otrreiz saņēmis apstiprinošu atbildi, viņš nosēdināja abus dziļajos sēdekļos milzīgai lietus lāsei līdzīgās mašīnas caurspīdīgajā priekšgalā. Veda jutās ļoti neērti, jo, tiklīdz lidaparāta korpuss uzslējās stāvus, sēdekļi tūdaļ sagāzās atpakaļ. Atskanēja gonga signāls, varena atspere uzsvieda lidmašīnu gandrīz svērtēniski gaisā, un Vedas ķermenis iegrima sēdekli kā elastīgā šķidrumā. Dars Veters ar pūlēm pagrieza galvu, lai smaidot uzmundrinātu draudzeni. Lidotājs ieslēdza dzinēju. Neganti auri, svina pielieti ķermeņi, un pilienveidīgā lidmašīna aizjoņoja, aprakstot slaidu loku divdesmit trīs tūkstošu metru augstumā.

Likās, kopš starta pagājušas tikai dažas minūtes, kad ceļotāji, ne visai stingri turēdamies kājās, izkāpa no lidaparāta tieši pie savām mājiņām Altaja stepēs, un lidotājs jau māja viņiem ar roku, lūgdams atvirzīties pēc iespējas tālāk. Dars Veters noprata, ka dzinēju nāksies ieslēgt no pašas zemes. Seīt taču nebija katapultas kā bāzē! Aizraudams Vedu sev līdzī, viņš steidzīgi devās ekspedīcijas mitekļu virzienā, no kurienes viegliem soļiem skrēja preti Vedas palīdzē Miko Eigoro. Mirkli vēlāk abas sievietes jau bija apskāvušās kā pēc ilgas šķiršanās.

V NODAĻA

STATUJA JŪRAS DIBENĀ

Siltais, dzidrais okeāns liegi šūpoja apbrīnojami spožus, zaļganzilus viļņus. Dars Veters lēni iegremdējās līdz kaklam ūdenī un, izpletis rokas, centās noturēties ar kājām uz ieslīpā sēkļa. Pāri lēzenajiem viļņiem raudzīdamies dzirkstošajā tālē, viņš juta, ka saplūst ar jūru un kļūst par neaptveramās stihijas daļu. Sai stihijai viņš varēja uzticēt vēl nenorimušās skumjas. Skumjas, ko izraisīja šķiršanās no kosmosa valdzinošā diženuma, no bezgalīgā domu un atziņu okeāna, no skarbā un sasprindzinātā dienu rituma. Tagad viņa dzīve bija gluži citāda. Viņš milēja Vedu. Un augošā milestība darīja skaistāku gan neierasto darbu, gan lieliski trenēto smadzeņu sērīgo domu brīvību. Ar mācekļa entuziasmu viņš nodevās vēstures pētišanai. Laika upe, atspoguļodamās smadzenēs, palīdzēja viņam pārvarēt dzīves krīzi. Dars Veters bija dziļi pateicīgs Vedai par smalkjūtīgi noorganizēto lidojumu uz cilvēku pārveidoto ziemeļu zemi. Raugoties jūras plašumā, tāpat kā vērojot lielus darbus, paša zaudējumi allaž šķita nenozīmīgi. Dars Veters pamazām samierinājās ar negrozāmo, kas cilvēka lepnumam parasti ir visgrūtākais uzdevums...

Klusa, gandrīz bērnišķīga balss sauca viņa vārdu. Dars Veters pazina Miko un, savicinājis rokas, atgūlās uz muguras, lai pagaidītu viņu. Meitene strauji ieskrēja jūrā. No piķa melnajiem matiem pilēja smagas lāses, bet iedzeltenā āda zem plānās ūdens kārtiņas likās pilnīgi zaļa. Kopā viņi aizpeldēja pretim saulei uz vientuļu, tuksnešainu saliņu, kuras melnais kupris pacēlās apmēram kilometru no krasta. Visi Loka ēras bērni, izaugdami pie jūras, kļuva par lieliskiem peldētājiem; Darām Veteram šajā ziņā vēl piemita iedzimtas spējas. Sākumā viņš peldēja nesteigdamies, jo baidījās meiteni nogurdināt, bet Miko viegli un bezrūpīgi turējās līdz. Viņas mākslas apmulsināts, Dars Veters palielināja tempu. Taču arī tad, kad viņš šāvās uz priekšu pilnā sparā, Miko neatpalika un viņas jaukāji sejiņā neizmainījās ne vaibsts. No salas krasta atskanēja dobji viļņu šļaksti. Dars Veters nogūlās uz muguras, bet meitene apmeta vēl slaidu loku un tikai tad atgriezās.

— Miko, jūs esat lieliska peldētāja! — Dars Veters sajūsmā iesaucās un, dziļi ievilcis krūtīs gaisu, aizturēja elpu.

— Es peldu sliktāk nekā nirstu, — meitene atzinās, un Dars Veters vēlreiz dabūja pabrīnīties.

— Mani senči cēlušies no Japānas, — Miko turpināja.

— Tur kādreiz dzīvoja cilts, kuras piederīgās visas bija pārļu zvejnieces un aļģu vācējas. Mātes iemācīja šo mākslu savām meitām

no paaudzes uz paaudzi, un sievietes tūkstoš gados sasniedza apbrīnojamu veiklību. Tagad šī īpašība gluži nejauši iemiesojusies manī.

— Es nekad nevarēju iedomāties...

— Ka nirēju attālā pēcnācēja kļūs par vēsturnieci? Manā dzimtā ir tāda leģenda. Pirms vairāk nekā tūkstoš gadiem dzīvoja japāņu mākslinieks Janagihara Eigoro.

— Eigoro? Tātad jūsu uzvārds?...

— Reta sagadišanās mūsu laikā, kad vārdus un uzvārdus izveido pēc patikas no jebkurām skaņām. Starp citu, ļaudis tomēr cenšas lielāko tiesu izvēlēties balsienus vai pat veselus vārdus no savu senču valodas. Jūsu vārds, ja nemaldos, veidots no krievu valodas saknēm?

— Pareizi! Tikai nevis no saknēm, bet no veselīem vārdiem. Pirmais — dāvana, otrais — vējš, virpulis...

— Es nezīnu sava vārda nozīmi. Bet tāds mākslinieks tiešām dzīvoja. Mana vectēva tēvs sameklējis vienu no viņa gleznām kādā senā glabātuvē. Liels audekls — jūs varat to apskatīt pie manis, — vēsturniekam tas neapšaubāmi interesants. Ļoti spilgti attēlota tautas skarbā un varonīgā dzīve, trūkums un pieticība... Peldēsim tālāk?

— Vēl vienu mirklīti, Miko! Bet kā tad palika ar nirējām?

— Mākslinieks iemīlējās pārļu zvejniecē un apmetās turpat uz dzīvi, kļūdams par cilts locekli. Arī viņa meitas bija nirējas un visu mūžu pavadīja jūrā. Skatieties, cik dīvainā sala — apaļa tvertne vai zems tornis, gluži kā cukura rūpnīcās!

— Cukura! — Dars Veters neviļus iesprauslojās. — Bērnībā tādas tuksnešainas salas mani allaž vilināja. Pilnīgi vientuļas tās paceļas jūrā, glabājot savās tumšajās klintīs vai birztalās brīnišķus noslēpumus — visu, ko vien sirds vēlas, visu, par ko tā sapņo, tur iespējams atrast.

Miko apbalvoja viņu ar skanīgiem smiekliem. Nerunīgā un vienmēr mazliet skumjā meitene tagad bija pārmainījusies līdz nepazīšanai. Jautri un drosmīgi traukdamās pretim smagajiem viļņiem, Miko joprojām atgādināja Daram Veteram cieši noslēgtas durvis — tik ļoti viņa atšķīrās no skaidrās, vienkāršās Vedas, kuras bezbailība nozīmēja drīzāk lielisku uzticēšanos pasaulei nekā patiesu neatlaidību.

Starp lielajiem klinšu blūkiem pie paša krasta iezīmējās dziļas, saulstaru zeltītas zemūdens ejas. Aplātas ar tumšiem sūkļu pauguriem un izrotātas ar aļģu bārkstīm, šīs galerijas veda uz saliņas austrumu krastu, kur pavērsās tumšs atvars. Dars Veters nožēloja, ka nebija paņēmis no Vedas precīzu piekrastes karti. Dažus kilometrus no šejienes, rietumu jomā, laistījās jūras ekspedīcijas plosti. Tur Veda kopā ar biedriem tagad droši vien sauļojās liedagā. Šodien mašīnās mainīja akumulatorus, un visa ekspedīcija atpūtās. Bet viņš, savas bērnišķīgās kaislības aizrauts, bija devies izpētīt neapdzīvotu salu.

Stāva andezīta klinšu^[11] krauja pacēlās virs peldētāju galvām. Akmens bluķu lūzums šķita pavisam svaigs. Acīm redzot zemestrīce nesen bija iegāzusi ūdenī pussagruvušo krasta daļu. Jūra trieca pret saliņu prāvus viļņus. Mīko un Dars Veters ilgi peldēja gar salas austrumu krastu, līdz beidzot atrada klintis plakanu izcilni, kurā Dars Veters palīdzēja meitenei uzrāpties.

Izbiedētas kaijas šaudījās pāri salai. Viļņi, atsizdamies pret klintīm, tricināja milzīgo andezīta masu. Visapkārt tikai kaili akmeņi un sīksti krūmi. Nekur nemanīja zvēra vai cilvēka pēdas.

Peldētāji uzkāpa saliņas virsotnē, palūkojās lejup, ieklausījās viļņu dārdos un atgriezās. Klinšu plaisās augošie krūmi izplatīja sīvu smaržu. Kraujas dienvidu pusē Dars Veters atgūlās uz silta, līdzena akmens un laiski raudzījās ūdenī.

Mīko noliecās pie pašas klints malas un centās kaut ko saskatīt dziļumā. Seit nebija piekrastes sēkļu vai nogruvušu akmeņu. Stāvā krauja nokārās pāri tumšiem, eļļainiem ūdeņiem. Gar kraujas šķautnēm saules vizuļi uzbūra žilbinošu apmali. Tur, kur beidzās klints mestā ēna, gaisma ielauzās dzidrajā ūdenī un tikko manāmi izeaigojās jūras dibena dzeltenās smiltis.

— Ko jūs tur redzat, Mīko?

Domās iegrimusi meitene neatbildēja uzreiz.

— Nekā. Jūs vilina tuksnešainas salas, bet mani — jūras dzelme. Man liekas, ka arī tur vienmēr var atrast kaut ko interesantu, izdarīt kādu atklājumu.

— Kāpēc tad jūs strādājat stepē?

— Tas nav vienkārši pasakāms. Jūra sagādā man tik lielu prieku, ka nevaru būt visu laiku tās tuvumā. Mīļotu mūziku arī nav iespējams klausīties jebkurā laikā. Toties katra tikšanās ar jūru man sevišķi dārga...

Dars Veters apstiprinoši palocīja galvu.

— Varbūt ienirsim? — viņš norādīja uz gaišajām smiltīm dziļumā.

Meitenes uzacis, kas pie deniņiem vienmēr likās uzrautas, pacēlās vēl drusku augstāk.

— Vai jūs pratisiet? Te nav mazāk par divdesmit pieciem metriem. Tāds dziļums pa spēkam tikai pieredzējušam nirējam...

— Centīšos... Un jūs?

Atbildes vietā Mīko pielēca kājās, palūkojās apkārt, izraudzījās prāvāku akmeni un atstiepa to līdz kraujas malai.

— Ļaujiet man vispirms pamēģināt! Ar akmeni — tas gan neatbilst maniem principiem. Bet tur, apakšā, iespējama spēcīga straume — ūdens šķiet pārāk tīrs...

Meitene pacēla rokas, saliecās, iztaisnojās, atliecās atpakaļ. Dars Veters uzmanīgi sekoja elpošanas kustībām, lai varētu tās atdarināt. Mīko neteica vairs ne vārda. Izpildījusi dažus vingrinājumus, viņa

satvēra akmeni un metās lejup tumšajā dzelmē.

Kad bija aizritējusi minūte, bet drosmīgā meitene joprojām neiznira, Daru Veteru pārņēma neskaidras bažas. Viņš savukārt devās meklēt akmeni un nosprieda, ka viņam nepieciešams daudz lielāks. Beidzot, izvēlējies četrdesmit kilogramu smagu andezīta gabalu, viņš ieraudzīja Miko. Meitene paātrināti elpoja un likās stipri nogurusi.

— Tur... tur... zirgs, — viņa ar pūlēm izdvesa.

— Kāds zirgs?

— Milzīga zirga statuja... tur, dabiskā nišā. Tūdaļ es paskatīšos, kā nākas.

— Miko, tas ir ļoti grūti. Labāk aizpeldēsim atpakaļ, paņemsim ūdenslidēju tērpus un laivu.

— O, ne! Es gribu pati, tūlīt! Tā būs mana un nevis aparātu uzvara. Pēc tam pasauksim visus.

— Tādā gadījumā es pavadišu jūs! — Dars Veters satvēra savu akmeni.

Miko pasmaidīja.

— Paņemiet mazāku, lūk, šo. Un kā būs ar elpošanu?

Dars Veters paklausīgi atkārtoja visus vingrinājumus, tad ar akmeni rokās kūleniski ielēca jūrā. Ūdens iesitās viņam sejā, apvēla uz muguras, sažņaudza krūtis, radija ausīs trulas sāpes. Lai tās pārvarētu, nācās sasprindzināt muskuļus, sakost zobus. Aizvien biezāka kļuva vēsā, pelēcīgā krēsla, aizvien vairāk nobālēja liksmā dienas gaisma. Saltais, naidīgais dzelmes spēks draudēja viņu pieveikt. Galva reiba, acis viesās griezīgas sāpes. Pēkšņi meitenes cietā plauksta pieskārs Dara Vetera plecam. Tai pašā mirklī viņa kājas skāra jūras dibena blīvās, sudrabaini spīguļojošās smiltis. Ar pūlēm pagriezis galvu Miko norādītajā virzienā, viņš pārsteigts sagrīļojās, izlaida no rokām akmeni un tūdaļ aizšāvās uz augšu. Viņš pat neatcerējās, kā bija nokļuvis krastā, jo acis aizplīvuroja sarkana migla. Kādu brīdi viņš tikai krampjaini elsoja... Taču drīz spiediena sekas pārgāja, un redzētais atausa atmiņā. Tas bija tikai mirklis, bet cik daudz detaļu paspēja saskatīt acis un iegaumēt smadzenes!

Tumšās klintis slējās augšup, veidojot kaut ko līdzīgu milzīgai arkai, zem kuras stāvēja gigantiska zirga statuja. Neviena aļģe, neviens gliemežvāks nebija pielipis pie tās pulētās virsmas. Nepazīstamais tēlnieks laikam gribējis šajā skulptūrā vispirms atveidot spēku. Viņš bija palielinājis ķermeņa priekšējo daļu, nesamērīgi paplašinājis varenās krūtis, augstu paslējis lepni izliekto kaklu. Kreisā priekškāja pacelta, ceļa locītavas apaļums vērsts tieši pret skatītāju, bet milzīgais pakavs gandrīz pieskaras krūtīm. Trīs pārējās kājas veidotas it kā spējā atgrūdienā. Radās iespaids, ka milzīgais dzīvnieks traucas uz priekšu un tūdaļ nospiedīs skatītāju ar visu savu pasakaino spēku. Varenā kakla liekumā reljefi izcēlās viļņojošas krēpes. Arī galva atspiedās

gandrīz pret krūtīm, bet acis lūkojās caur pieri — ļauni un draudoši. Pat nezvēra mazās, pieblieztās ausis uzsvēra tā nevaldāmi nikno dabu.

Pārlicinājusies, ka Dars Veters jūtas apmierinoši, Miko atstāja viņu uz plakanās klints un vēlreiz ienīra dziļumā. Miršanas nomocīta, meitene šķita beidzot pietiekami izbaudījusi sava atraduma lielisko skatu. Viņa apsēdās Daram Veteram blakus un klusēja, līdz pilnīgi atguva elpu.

— Interesanti, kāds gan varētu būt šīs statujas vecums? — Miko pati sev domīgi jautāja.

Dars Veters paraustīja plecus, atcerēdamies to, kas bija viņu visvairāk pārsteidzis.

— Kāpēc statuja nemaz nav apaugusi ar aļģēm vai gliemežnīcām? Miko strauji pievērsās viņam.

— Jā, jā! Es pazīstu šādus atradumus. Tie visi izrādījās pārklāti ar īpašu sastāvu, kas neļauj apaugt ar dzīvām būtnēm. Tādā gadījumā statuja radīta apmēram SPE pēdējā gadsimta beigās.

Jūrā, starp krastu un saliņu, parādījās kāds peldētājs. Tuvodamies viņš pa laiku izslējās no ūdens un pacēla roku sveicienam. Dars Veters pazina Mvena Masa platos plecus un spīdīgi tumšo ādu. Drīz slaidā, melnā figūra bija sasniegusi krasta akmeņus, un atklāts, labsirdīgs smaids žilbinoši iemirdzējās jaunā ārējo staciju pārziņa mitrajā sejā. Viņš laipni pamāja meitenei un ar plašu, brīvu žestu sveicināja Daru Veteru.

— Mēs ar Renu Bozu esam atbraukuši uz vienu dienu, lai izlūgtos jūsu padomu.

— Ar Renu Bozu?

— Fiziķi no Zinību robežu akadēmijas...

— Es viņu mazliet pazīstu. Viņš taču pēti telpas un lauka mijiedarbību... Kur jūs atstājāt viņu?

— Krastā. Viņš nepeld, katrā ziņā ne tā kā jūs...

Viegls šlakstiens pārtrauca Mvena Masa runu.

— Es aizpeldēju pie Vedas! — Miko sauca viņiem no jūras.

Dars Veters draudzīgi uzsmaidīja meitenei.

— Peld ar atklājumu! — viņš paskaidroja Mvenam Masam un izstāstīja par zemūdens statuju.

Afrikānis klausījās bez sevišķas intereses. Viņa garie pirksti nemitīgi ņirbēja, aptaustīdami zodu, bet skatienā izpaudās nemiers un cerība.

— Jūs satrauc kaut kas nopietns? Tādā gadījumā nekavēsim veltīgi laiku...

Mvens Mass izmantoja šo uzaicinājumu. Sēdēdams kraujas malā virs dzelmes, kas slēpa mīklaino skulptūru, viņš stāstīja par savām nežēlīgajām šaubām. Viņa tikšanās ar Renu Bozu nav bijusi nejauša. Tukāna epsilon brīnišķīgās pasaules aina pārāk dziļi ietekmējusi viņu.

Un kopš tās nakts viņa sapnis ir tuvināties šai pasaulei, par katru cenu pārvarot drausmīgo šķērsli — telpu. Panākt, lai no ziņojuma, signāla vai skata pārraides līdz uztveršanai nepaietu cilvēka mūžam neaptverams laika posms — sešsimt gadu! Sajust šīs daļās, mums tik ļoti līdzīgās dzīves pulsu, pāri izplatījuma bezdibenim sniegt roku cilvēkiem brāļiem! Mvens Mass bija veltījis ļoti daudz pūļu, lai iepazītos ar neatrisinātajiem jautājumiem un nepabeigtajiem mēģinājumiem, kas jau tūkstošiem gadu nodarbināja zinātniekus, kuri pētīja telpu kā matērijas funkciju. To pašu problēmu, par kuru Veda Konga sapņoja naktī, kad viņa pirmo reizi uzstājās Lielā Loka pārraidē...

Zinību robežu akadēmijā šādus pētījumus patlaban vadīja Rens Bozs — jauns fiziķis matemātiķis. Kopēji centieni darīja neizbēgamu viņu tikšanos, no kuras vēlāk izauga patiesa draudzība.

Tagad Rens Bozs uzskata, ka problēma izstrādāta līdz eksperimenta stadijai. Bet, tāpat kā viss, kas saistīts ar kosmiskiem mērogiem, arī šis eksperiments nav iespējams laboratorijas apstākļos. Milzīgā problēma prasa milzīgu eksperimentu. Rens Bozs nācis pie secinājuma, ka eksperimentam jāizmanto ārējās stacijas, un visa Zemes enerģētiskā jauda, to skaitā arī Q enerģijas rezerves stacija Antarktīdā.

Briesmu sajūta iezagās Dara Vetera apziņā, kad viņš ieraudzīja Mvena Masa liesmaini zibošās acis.

— Jūs gribat zināt, kā es rīkotos? — viņš mierīgi uzstādīja izšķirošo jautājumu.

Mvens Mass palocīja galvu un aplaizīja sakaltušās lūpas.

— Es atturētos no mēģinājuma, — Dars Veters noskaldīja, nerēķinoties ar sāpju izteiksmi, kas pavīdēja afrikāņa sejā un pazuda tik ātri, ka neuzmanīgāks sarunu biedrs to vispār nebūtu ievērojis.

— Tā es arī domāju! — Mvenam Masam negribot paspruka.

— Kāpēc tad jūs meklējāt manu padomu?

— Man likās, ka izdosies jūs pārliecināt.

— Labi, pamēģiniet! Bet tagad peldēsim atpakaļ. Tur biedri droši vien jau gatavo ūdenslidēju tērpus, lai rūpīgāk apskatītu atrasto statuju.

Veda dziedāja, un divas sievietes viņai piebalsoja.

Ieraudzījusi peldētājus, Veda, bērnišķīgi saliecot pirkstu, aicināja viņus pie sevis. Dziesma pārtrūka. Vienā no sievietēm Dars Veters pazina Evdu Nalu. Pirmo reizi viņš redzēja zinātnieci bez gaišā ārstes tērpa. Evdas slaido, lokano augumu sevišķi izcēla vēl neiedegušās ādas zilbinošais baltums. Droši vien slavenā psihiatre pēdējā laikā ļoti daudz strādājusi. Viņas zilganmelnie taisnā celiņā šķirtie mati bija augstu uzskāti pie deniņiem. Izliektie vaigu kauli pāri mazliet iekritušajiem vaigiem uzsvēra melno, vērīgo acu gareno griezumu.

Sejas izteiksme tikko jaušami atgādināja ēģiptiešu sfinksu, kas kopš senseniem laikiem stāvēja tuksneša malā, sargājot piramīdas — mūsu planētas vecākās valsts ķēniņu kapenes. Tagad, daudzus gadsimtus pēc tam, kad tuksnesis pazudis, smiltajos šalko raženas birzis, bet pati sfinksa apsegta ar stikla kupolu, kas neapslēpj mīklainās, laika izgrauztās sejas diženos vaibstus.

Dars Veters atcerējās, ka Evdas Nalas senči bijuši peruāņi vai čilieši, un sveica viņu pēc Dienvidamerikas seno saules pielūdžu parašas.

— Darbs ar vēsturniekiem jums nācis par labu, — Evda sacīja. — Varat pateikties Vedaī...

Dars Veters steidzās pievērsties mīļajai draudzenei, bet Veda paņēma viņu pie rokas un aizveda pie gluži nepazīstamas sievietes.

— Tā ir Čara Nandi! Mēs visi šeit esam ciemos pie viņas un mākslinieka Kārta Sana, kas dzīvo šajā krastā jau veselu mēnesi. Viņu pārvietojamā studija atrodas liča galā.

Dars Veters sveicināja jauno sievieti, kas pavērās viņā tik milzīgām, zilām acīm, ka viņam uz mirkli aizrāvās elpa.

Šajā sievietē bija kaut kas tāds, kas viņu izcēla visu pārējo vidū. Viņa stāvēja starp Vedu Kongu un Evdu Nalu, kuru skaistums, ko vēl uzsvēra spēcīgais intelekts, tomēr nobālēja salīdzinājumā ar svešinieces neparasto daili.

— Jūsu vārds zināmā mērā līdzīgs manējam, — Dars Veters sacīja.

Nepazīstamās lūpu kaktiņos ietrīcējās aizturēts smīns.

— Tāpat kā jūs esat zināmā mērā līdzīgs man.

Pāri Čaras Nandi kupļajiem, vāji sprogotajiem, spoži melnajiem matiem Dars Veters palūkojās uz Vedu un plati pasmaidīja.

— Veter, jūs neprotat teikt sievietēm komplimentus, — Veda zobgalīgi atzīmēja.

— Vai tas nepieciešams arī tagad, kad zudusi vajadzība izlikties?

— Jā, nepieciešams, — Evda Nala iejaucās. — Un šī nepieciešamība nekad nezudīs!

— Būšu priecīgs, ja man to izskaidros, — Dars Veters mazliet sarauca uzacis.

— Pēc mēneša es lasīšu rudens lekciju Prieka un bēdu akadēmijā. Liela vērība tajā būs veltīta tiešo emociju nozīmei... — Ieraudzījusi Mvenu Masu, Evda ar galvas mājienu aicināja to pienākt.

Afrikānis kā parasti tuvojās klusiem, vingriem soļiem. Dars Veters pamanīja, ka Čaras melnīgsnējos vaigos uzliesmo kvēls sārtums, it kā saules stari, kas piesātinājuši viņas ķermeni, šajā vietā pēkšņi būtu izlauzušies cauri iedegušajai ādai. Mvens Mass vienaldzīgi paklanījās.

— Es atvedīšu Renu Bozu. Viņš sēž tur, uz akmens.

— Iesim pie viņa, — ierosināja Veda, — pie reizes satiksim arī

Miko. Viņa aizskrējusi pēc aparātiem. Čara Nandi, jūs pavadīsiet mūs? Meitene pakratīja galvu.

— Mans pavēlnieks nāk. Saule jau zemu, drīz sāksies darbs...

— Pozēt droši vien grūti? — Veda jautāja. — Tas ir īsts varoņdarbs! Es to nespēju.

— Arī es domāju, ka nespēju. Bet, ja mākslinieka ideja aizrauj, tad pati gribot negribot iesaistos jaunradē un sāku meklēt tēla iemiesojumu savā ķermenī... Tūkstošiem nokrāsu taču apslēptas katrā kustībā! Tās jātver kā gaistoša mūzika...

— Čara, māksliniekam jūs esat īsts atradums!

— Atradums? Kā tad! — Vedu pārtrauca skanīgs bass. — Un kā es viņu atradu? Vienkārši neticami! — mākslinieks Kārts Sans augstu pacēla varenu dūri. Vējš jauca viņa gaišos matus un lika asinīm straujāk ritēt nosarkušajos vaigos.

— Pavadiet mūs, ja nesteidzaties, — Veda lūdza, — un pastāstiet!

— Kas nu es par stāstītāju! Bet tas tik un tā ir interesanti. Redzat, es gribu rekonstruēt rasu tipus, kādi senatnē līdz pat Sašķeltās pasaules ērai pastāvēja uz Zemes. Kad mana glezna «Gondvānas meita» bija iemantojusi atzinību, es iecerēju mākslinieciski atveidot citas rases tipu. Ķermeņa skaistumā visspilgtāk izpaužas rases īpašības, ko izkopusi daudzu paaudžu veselīga un tīra dzīve. Senatnē katrai rasei bija savs īpašs smalkums, sava dailes mēraukla, kas izveidojusies vēl mežonības laikos. Tā domājam mēs, mākslinieki, ko uzskata par atpalikušiem no kultūras kalngaliem... Un vienmēr uzskatīja, droši vien jau sākot ar vissenāko akmens laikmetu. Redziet nu, esmu atkal aizmaldījies sāņus... Vārdu sakot, biju iecerējis gleznu «Vidusjūras jeb Tetisa meita». Senās Grieķijas, Krētas, Divupes, Amerikas un Polinēzijas mītos mani pārsteidza tas, ka dievi nākuši lielāko tiesu no jūras. Kas gan var būt brīnīšķīgāks par Afrodītes mītu — helēņu teiku par seno grieķu mīlas un skaistuma dievieti? Pats vārds: Afrodīte Anadiomena — dzimusi no putām, cēlusies no jūras... Dieviete, kas dzimusi no naksnīgās jūras putām un zvaigžņu mirdzuma pirmajos rītausmas staros, — kāda tauta izdomājusi vēl kaut ko dzejiskāku!...

— No zvaigžņu mirdzuma un jūras putām... — Veda Konga sadzirdēja sev blakus čukstu un slepus palūkojās uz Čaru.

Meitenes stingrais, kā no koka vai akmens izgrieztais profils modināja atmiņas par senajām tautām. Nelielais, taisnais deguns ar mazliet noapaļoto galu, ieslīpā piere, spēcīgais zods, bet galvenais — lielais atstatums no deguna līdz ausīm — visas antīkajām Vidusjūras tautām raksturīgās iezīmes atspoguļojās Čaras vaibstos.

Veda nemanot apskatīja viņu no galvas līdz papēžiem un nosprieda, ka šajā sievietē viss drusku pārmērīgs. Pārāk gluda āda, pārāk tievs viduklis, pārāk plati gurni... Arī stāja uzsvērti taisna. Un tāpēc pārāk izceļas tvirtās krūtis. Bet varbūt māksliniekam vajadzīgs

tieši pārmērīgai, spilgti izteiktais?

Drīz ceļā viņiem gadījās akmeņu grēda, un Veda bija spiesta grozīt un papildināt tikko iegūto priekšstatu. Čara Nandi neparasti viegli, it kā dejodama, lēca no akmens uz akmeni.

«Viņā, bez šaubām, ir indiešu asinis,» Veda nolēma. «Vēlāk pajautāšu...»

— Lai radītu «Tetisa meitu», — mākslinieks turpināja, — man vajadzēja ciešāk sadraudzēties ar jūru, dziļāk izjust un saprast šo stihiju. Manai krētietai, tāpat kā Afrodītei, taču vajadzēja iznākt no jūras, bet tā, lai ikviens to saprastu. Kad taisījos gleznot «Gondvānas meitu», nostrādāju trīs gadus kādā Ekvatoriālām Āfrikas mežsaimniecībā. Pabeidzis gleznu, iestājos par mehāniķi uz slīdlaivas un divus gadu?! izvadāju pastu Atlantijas okeānā — zināt, visām šīm zivju, olbaltumvielu un sāls rūpniecām, kas peld uz milzīgiem metāla plostiem.

Kādu vakaru vadīju savu slīdlaivu Atlantijas centrālajā daļā, rietumos no Azoru salām, kur pretstraume saplūst ar ziemeļu straumi. Tur cits aiz cita allaž veļas milzīgi viļņu kalni. Mana slīdlaiva brīžiem uzšāvās gandrīz līdz zemajiem mākoņiem, brīžiem strauji ienira viļņu lejās. Dzenskrūve rēca, es stāvēju uz komandtilta līdzās stūres vīram. Un pēkšņi — nekad to neaizmirsīšu!...

Iedomājieties vilni, augstāku par citiem, kas negantā ātrumā nesas mums pretī. Giganta mugurā, gandrīz ska-, rot ar rokām zemos, blīvos, pārļaini sartos mākoņus, stāv meitene, iedegusi kā sarkana bronza... Vilnis vejas bez mazākā trokšņa, un viņa lido neizsakāmi lepna un vientuļa neaptveramā okeāna vidū. Slīdlaiva uzšāvās viļņa galotnē un aizjoņoja meitenei garām. Bet viņa laipni pamāja mums ar roku. Tikai tad es ievēroju, ka meitene stāv uz akvapilāna — zināt, tāda kājām vadāma dēļa ar akumulatoru un mazu motorīņu.

— Zinu, — Dars Veters atsaucās. — Pats kādreiz esmu izmantojis šo ierīci slīdēšanai pa viļņiem.

— Visvairāk mani satrieca tas, ka apkārt bija tikai zemi mākoņi, tuksnešains okeāns, vakara gaisma un meitene, kas joņoja milzīgas bangas mugurā. Sī meitene ir...

— Čara Nandi! — Evda Nala sacīja. — Tas saprotams. Bet no kurienes viņa radās?

— Kaut vai! — Kārts Sans bija spiests samierināties ar faktiem. — Bet man kopš tā brīža jūs kļūvāt par Vidusjūras meitu, manas nākamās gleznas vienīgo iespējamo modeli. Es gaidīju veselu gadu.

— Vai drīkstētu jūs apciemot un paskatīties? — Veda Konga jautāja.

— Lūdzu, tikai ne darba laikā. Labāk vakarā. Es strādāju ļoti lēni un neciešu tad citu cilvēku klātbūtni.

— Jūs gleznojat ar krāsām?

— Mūsu darbs ļoti maz mainījies gadu tūkstošos, kopš pastāv glezniecība. Cilvēka acs un optiskie likumi palikuši tie paši. Asāka kļuvusi vienīgi dažu toņu uztvere, izgudrotas jaunas hromkatoptriskas krāsas^[12] ar iekšējiem refleksiem, atrasti dažī jauni krāsu saskaņošanas paņēmieni. Bet visā visumā sirmās senatnes mākslinieks strādāja tāpat kā es. Un vienā otrā ziņā, domājams, labāk... Ticība, pacietība — mēs esam kļuvuši pārāk strauji un svārstīgi. Bet mākslā brīžiem labāk būt naivam... Redzat nu, jau atkal esmu novirzījies no tēmas! Man, mums laiks... Iesim, Čara.

Visi apstājās, pavadot skatieniem mākslinieku un viņa modeli.

— Tagad es zinu, kas viņš ir, — ieminējās Veda. — Es redzēju «Gondvānas meitu».

— Es arī, — reizē atsaucās Evda Nala un Mvens Mass.

— Gondvāna. Vai šis vārds cēlies no Gondu zemes Indijā? — Dars Veters vaicāja.

— Nē. Tas cēlies no dienvidu kontinentu kopīgā nosaukuma un īstenībā nozīmē senās melnās rases zemi.

— Kāda ir šī «Gondvānas meita»?

— Glezna ļoti vienkārša. Tropiska mūžameža malā, kur sākas nepārredzama stepe, žilbinošas saules versmē iet melnādaina meitene. Viņas seja un tvirtais, kā no metāla lietais ķermenis pa pusei jau atrodas svelmainās gaismas joslā, pa pusei caurspīdīgā, bet dziļā pusēnā. Baltu ilkņu virkne grezno meitenes slaido kaklu, īsie mati sasiesti pakausī zem ugunīgi sarkanu ziedu vainaga. Ar labo, pāri galvai pacelto roku viņa atliec mežmalas pēdējo zaru, ar kreiso atgrūž no ceļa dzelkšņainu auga stublāju. Aizturētajā ķermeņa kustībā, brīvajā elpā, spēcīgajā rokas vēzienā spilgti izpaužas jaunā, bezrūpīgi draiskā dzīvība, kas saplūst ar dabu straumei līdzīgā, mūžam mainīgā vienotībā. Un skatītājs uztver šo vienotību kā nojautu, kā intuitīvu pasaules izpratni... Tik dziļa trauksme pavīd tumšajās acīs, kas pāri zilgano zāļu jūrai raugās uz tālo kalnu siluetiem, ka nav šaubu — meitene jūt, cik lieli pārbaudījumi gaida viņu jaunajā, tikko atklātajā pasaulē!

Evda Nala apklusā.

— Kādā veidā Kārtam Sanam izdevies visu to parādīt? — Veda Konga jautāja. — Varbūt ar sarauktajām, šaurajām uzacīm, ar mazliet noliekto kaklu, atklāto, neaizsargāto pakausi. Apbrīnojamas acis, pilnas noslēpumu un seno džungļu gudrības... Bet visdīvainākais, ka šis tēls vienlaikus rada bezrūpīga, dejojoša spēka un trauksmainas nojautas iespaidu.

— Zēl! Neesmu to apskatījis... — Dars Veters nopūtās. — Vajadzēs aizbraukt uz Vēstures pili. Gleznas krāsas es redzu, bet kaut kā nevaru iztēloties meitenes pozu.

— Pozu? Lūk, te jums «Gondvānas meita»... — Evda Nala nometa

dvieli, augstu pacēla labo roku, nedaudz atliecās un nostājās pusprofilā pret Daru Veteru. Tad paspēra mazu soli uz priekšu un, nepabeigusi to, sastinga, tikko pirksti aizsniedza zemi. Un tūdaļ viņas lokanais ķermenis atplauka.

Visi apstājās, neslēpjot sajūsmu.

— Evda, es nevarēju iedomāties!... — Dars Veters iesaucās. — Jūs esat bīstama kā pa pusei atsegts dunča asmens.

— Veter, jau atkal jums neveicas ar komplimentiem! — Veda iesmējās. — Kāpēc «pa pusei» un nevis «līdz galam»?

— Viņam taisnība, — Evda Nala pasmaidīja, atgūdamā agrāko izskatu. — Tieši pa pusei. Mūsu jaunā paziņa, apburošā Čara Nandi, lūk, runājot Dara Vetera episkajā valodā, līdz galam atsegts un zibošs asmens.

— Neticu, ka pasaulē ir tāda sieviete, ko varētu salīdzināt ar jums! — pēkšņi atskanēja mazliet aizsmakusi balss.

Evda Nala pirmā ieraudzīja īsi apgrieztos, rudos matus un bālās, zilganās acis, kas lūkojās viņā ar tādu sajūsmu, kādu viņai vēl nebija nācies redzēt nevienā sejā.

— Es esmu Rens Bozs! — kautrīgi sacīja rudmatis, kad viņa nelielais, šaurais stāvs bija parādījies aiz akmeņiem.

— Mēs tieši meklējām jūs, — Veda satvēra fiziķa roku. — Lūk, Dars Veters.

Rens Bozs pietvīka. Vasaras raibumi, kas bagātīgi klāja viņa seju un kaklu, kļuva vēl redzamāki.

— Es aizkavējos augšā, — Rens Bozs norādīja uz akmeņaino nogāzi. — Tur ir kāds ļoti vecs kaps.

— Tajā apglabāts slavens senatnes dzejnieks, — Veda paskaidroja.

— Kapa akmenī iecirsts uzraksts. — Fiziķis attina metāla loksnīti un pārbrauca tai pāri ar īsu lineālu. Uz blāvās virsmas parādījās četras zilu zīmju rindas.

— O, tie ir eiropiešu burti — rakstu zīmes, ko lietoja pirms vispasaules lineārā alfabēta ieviešanas! Tām ir nejēdzīga forma, kas mantota no vēl senākām piktogrammām. Bet šo valodu es pazīstu.

— Tad izlasiet, Veda!

— Lūdzu, pacietieties dažas minūtes! — viņa teica, un visi sasēdās apkārt uz akmeņiem.

Veda iesāka lasīt:

«Izdziest ar laiku un saplūst ar telpu —

Kuģi un cilvēki, ilgās kas trīc...

Es tomēr ņēmu ar pēdējo elpu

Skaistāko sapni no Zemes sev līdz!...»

— Lieliski! — Evda Nala piecēlās. — Neviena mūsdienu dzejnieks

neizteiktu spilgtāk laika varenību. Gribētos tikai zināt, kādu Zemes sapni viņš uzskatījis par skaistāko.

Tālumā parādījās caurspīdīga plastmasas laiva, kurā sēdēja divi braucēji.

— Lūk, Miko un Serliss, viens no mūsu mehāniķiem. Ai nē, — Veda sevi pārlaboja, — tas ir Frits Dons, jūras ekspedīcijas priekšnieks! Līdz vakaram, Veter, jums jāpaliek trijatā, tādēļ es paņemšu Evdu līdz.

Abas sievietes ieskrēja ūdenī un peldus devās uz salu. Laiva mainīja virzienu, acīm redzot lai uzņemtu viņas, taču Veda ar rokas mājienu aizsūtīja to uz priekšu. Rens Bozs labu laiku nekustīgi noraudzījās peldētājām pakaļ.

— Atjēdzieties, Ren, ķersimies pie lietas! — Mvens Mass viņam uzsauca. Fizikis mulsi pasmaidīja.

Drīz smilšainā pludmale starp divām akmeņu grēdām pārvērtās zinātniskā auditorijā. Apbruņojies ar gliemežvāka lausku, Rens Bozs zīmēja un rakstīja. Reizēm viņš satraukumā metās pie zemes, lai kaut ko izdzēstu un pēc tam uzzīmētu no jauna. Ar aprautiem saucieniem Mvens Mass izteica savu piekrišanu vai uzmundrināja fiziķi. Dars Veters, atspiedis elkoņus pret ceļiem, laiku pa laiku slaucīja sviedrus, kas pārkļāja viņa pieri aiz nemitīgās piepūles saprast runātāju. Beidzot rudmatis aplusa un, smagi elpodams, piesēda smiltis.

— Jā, Ren Boz, — pēc ilgstošas klusēšanas teica Dars Veters, — jūs esat izdarījis lielu atklājumu!

— Vai tad es viens?... Jau pirms daudziem gadsimtiem senais matemātiķis Heizenbergs izvirzīja nenoteiktības principu, tas ir, pierādīja, ka nav iespējams noteikt siko daļiņu precīzo vietu telpā. Patiesībā šī neiespējamība kļuva par iespējamību, kad cilvēki izprata savstarpējās pārejas stāvokļus, tas ir, apguva repagulārreķinus. Apmēram tajā pašā laikā zinātne atklāja atoma kodolā gredzenveida mezonu mākonī un pārejas stāvokli starp nukleonu^[13] un šo gredzenu, tas ir, pēc būtības jau saskārās ar antigravitācijas jēdzienu.

— Manis pēc. Es neesmu bipolārās matemātikas^[14] pazinējs un vēl vājāk orientējos tādā šīs zinātnes nozarē kā repagulārreķini jeb pārejas šķēršļu pētīšana. Bet tas, ko jūs panācāt ēnas funkciju analizē, neapšaubāmi ir kaut kas principiāli jauns, lai arī vēl grūti saprotams mums, parastajiem cilvēkiem, kam trūkst matemātiskās gaišredzības. Tomēr aptvert šī atklājuma diženumu es varu. Tikai, redzat... — Dars Veters sastomījās.

— Ko tad? Ko? — Mvens Mass satraukts jautāja.

— Kā pārvērst visu to eksperimentā? Man liekas, mūsu rīcībā nav līdzekļu, kas ļautu radīt tādu elektromagnētiskā lauka intensitāti.

— Lai līdzsvarotu gravitācijas lauku un iegūtu pārejas

stāvokli? — Rens Bozs vaicāja.

— Protams. Citādi taču telpa aiz sistēmas robežām joprojām paliks ārpus mūsu iedarbības.

— Jums taisnība. Bet, kā allaž dialektikā, izeja jāmeklē pretstatos. Ja pamēģinātu iegūt antigravitācijas ēnu nevis diskreti, bet vektoriāli...

— Oho!... Bet kā?

Rens Bozs ātri ievilkā smiltis trīs taisnes, šauru sektoru un tad šķērsoja visas šīs līnijas ar liela rādiusa loku.

— Spirālveida kustību pazina jau pirms gadu tūkstošiem, — piesardzīgi ieminējās Mvens Mass.

Rens Bozs nevērīgi atmata ar roku:

— Kustību, bet ne tās likumus! Tātad, lūk, ja elektromagnētiskais un gravitācijas lauks ir vienas un tās pašas matērijas īpašības divas puses un ja telpa ir gravitācijas funkcija, tad elektromagnētiskā lauka funkcija ir antitelpa! Pāreja starp tām dod nulltelpas vektoriālo ēnas funkciju, kas vienkāršajā sarunu valodā pazīstama kā gaismas ātrums. Un es uzskatu par iespējamu iegūt nulltelpu jebkurā virzienā. Mvens Mass grib uz Tukāna epsilon. Man viss viens, kaut tikai varētu izdarīt eksperimentu. Izšķirošo eksperimentu! — fiziķis atkātoja un gurdi nolaida gaišās skropstas.

— Eksperimentam nepieciešamas ne vien ārējās stacijas un visa Zemes enerģija, bet acīm redzot vēl kaut kāda iekārta. Diezin vai tā būs vienkārša un ātri izgatavojama?

— Sajā ziņā mums laimējies. Mēs varam izmantot Kora Julla iekārtu, kas atrodas Tibetas observatorijas tuvumā. Pirms simt septiņdesmit gadiem tur veica dažādus mēģinājumus, pētījot telpu. Protams, šo to nāksies pārveidot, bet brīvprātīgo palīgu netrūks. Kurā katrā laikā es varu sadabūt piecus, desmit, divdesmit tūkstošus. Pietiek pasaukt, un viņi tūdaļ ņems atvaļinājumu.

— Jūs tiešām esat visu paredzējuši. Paliek tikai pēdējais, visnopietnākais iebildums — eksperimenta bīstamība. Rezultāts var būt gluži negaidīts, jo saskaņā ar lielo skaitļu likumu šāds mēģinājums nav iespējams šaurā mērogā. Te no paša sākuma vajadzīgs kosmisks vēriens...

— Kurš zinātnieks gan nobīsies riska? — Rens Bozs paraustīja plecus.

— Ne jau par personīgo risku ir runa! Es zinu, ka tūkstoši atsauksies, tiklīdz būs nepieciešami brīvprātīgie bīstamam pasākumam. Bet šajā eksperimentā jāiekļauj ārējās stacijas, observatorijas — visi tie aparāti, kuru radīšanai cilvēce patērējusi milzumu darba. Aparāti, kas pavēruši mums logu uz kosmosu, ļāvuši cilvēcei ieskatīties citu pasaulu dzīvē, jaunradē, atziņās. Sis logs ir cilvēces lielākais sasniegums! Un vai jums, man, jebkuram cilvēkam

un pat cilvēku grupai ir tiesības riskēt ar to, ka tas aizcirtīsies kaut uz īsu laiku? Es gribētu zināt: vai jūs jūtat, ka jums tādas tiesības ir un ar ko tās pamatotas?

— Man ir, — Mvens Mass piecēlās, — un pamatotas... Jūs piedalījāties izrakumos... Vai tad miljardiem skeletu aizmirstos kapos atstāja jūs vienaldzīgu? Vai tad viņi nebrēc uz mums, neprasa, nepārmet? Man bieži rādās miljardi mirušo, kuru jaunība, skaistums un dzīvesprieks aizslīdējis kā smiltis, kas izbirst caur pirkstiem. Un visi viņi prasa atminēt lielo laika mīklu vai vismaz uzsākt cīņu ar to! Bet uzvarēt telpu īstenībā nozīmē uzvarēt arī laiku — lūk, kāpēc esmu pārliecināts par savu taisnību un iecerētā darba vērtību!

— Es izteikšu savas jūtas citādi, — Rens Bozs sacīja. — Bet tas ir tikai cits šās problēmas aspekts. Kosmiskā telpa joprojām nav pieveikta, tā atdala pasaules, neļauj mums apmeklēt attīstības ziņā tuvas planētas un saplūst ar tām vienā varenā, priekiem bagātā saimē. Ja šo šķērslī izdotos novākt, tā būtu vislielākā pārvērtība pēc Pasaules apvienošanas ēras, kad cilvēce beidzot darīja galu dažādo tautu nejēdzīgi nošķirtai pastāvēšanai un apvienojās, izdarot milzu lēcieni savā attīstībā un līdz ar to iegūstot nesalīdzināmi lielāku varu pār dabu. Katrs solis šajā ceļā ir svarīgāks par visu pārējo, par visiem citiem pētījumiem un atziņām.

Tikko Rens Bozs aplkusa, ierunājās Mvens Mass.

— Ir vēl viens apstāklis, personisks. Jaunībā man reiz gadījās izlasīt vecu vēsturisku romānu krājumu. Tajā bija kāds stāsts par jūsu senčiem, Dar Veter. Viņiem uzbrucis liels iekarotājs — nežēlīgs cilvēku bende, kādu netrūka visu sabiedrības zemāko pakāpju vēsturē. Stāstā aprakstīts spēcīgs jauneklis, kas bezgala mīlējis. Viņa meiteni saņēmuši gūstā un aizveduši, — toreiz to apzīmēja ar vārdu «aizdzīt». Iedomājieties, sasietus vīriešus un sievietes kā lopus dzina uz iekarotāju dzimteni. Ģeogrāfiju ļaudis vēl nezināja, vienīgais pārvietošanās līdzeklis bija jājamie un nastu nesēji dzīvnieki. Tālaika cilvēkiem pasaule bija miklaināka, bīstamāka un grūtāk aptverama nekā mums kosmiskā telpa. Un tomēr jaunais varonis meklējis savu ilgu priekšmetu, daudzus gadus klizdams pa neiedomājami bīstamiem ceļiem, līdz beidzot atradis meklēto kaut kur dziļi Āzijas kalnos. Grūti izteikt jaunības iespaidu, bet vēl tagad man brīžiem liekas, ka arī es varētu iet uz kāroto mērķi, pārvarot visus kosmosa šķēršļus!

Dars Veters vāji pasmaidīja.

— Saproto... Un tomēr man nav skaidra loģiskā sakarība, kas saista krievu stāstu ar jūsu centieniem kosmosā. Rena Boza motīvi skaidrāki. Bet jūs jau brīdinājat, ka šis apstāklis ir tīri personisks...

Dars Veters aplkusa. Viņš klusēja tik ilgi, ka Mvens Mass nemierīgi sakustējās,

— Tagad es saprotu, — Dars Veters lēni teica,

— kāpēc ļaudis agrāk smēķēja, dzēra, kāpēc šaubu un svārstību, trauksmes un vientulības stundās uzmundrināja sevi ar narkotiskām vielām. Šobrīd arī es esmu vientuļš un šaubos. Ko lai saku jums? Kas es tāds esmu, ka drīkstu aizliegt jums lielo eksperimentu? Bet vai man ir tiesības atļaut to? Jums jāgriežas pie Padomes, tad...

— Nē, ne tā! — Mvens Mass piecēlās, un viņa milzīgais ķermenis saspringa it kā nāves briesmās. — Pasakiet mums: vai jūs izdarītu šo eksperimentu? Kā ārējo staciju pārzinis. Nevis kā Rens Bozs... Viņa stāvoklis — pilnīgi cits!

— Nē! — Dars Veters nekavēdamies atbildēja.

— Es vēl nogaidītu.

— Ko?

— Eksperimentālas iekārtās būvi uz Meness!

— Bet enerģija?

— Mēness gravitācijas lauks ir vājāks. Tas samazinās izmēģinājuma mērogu. Varēs iztikt ar dažām Q enerģijas stacijām.

— Bet tas prasīs simt gadus, un es to vairs nepieredzēšu!

— Jūs nē. Taču cilvēcei nav tik svarīgi, vai eksperiments notiks tagad vai paaudzi vēlāk.

— Toties man tas nozīmē beigas, beigas visiem sapņiem! Un Rēnam Bozām...

— Neiespējamību eksperimentāli pārbaudīt teoriju un tādad — neiespējamību labot un papildināt to.

— Vairāk galvu — vairāk prāta. Mēģiniet griezties pie Padomes!

— Padome jau izlēmusi — ar jūsu domām un vārdiem. Mums nav ko gaidīt no tās, — Mvens Mass klusi teica.

— Jums taisnība. Arī Padome nepiekritīs.

— Ilgāk vairs neiztaujāšu jūs. Jau tā jūtos vainīgs — mēs ar Renu uzvēlām jums visu lēmuma nastu.

— Tas bija mans pienākums, jo pieredzes ziņā esmu vecāks. Nav jūsu vaina, ka uzdevums izrādījās reizē liels un bīstams.

Rens Bozs pirmais ierosināja atgriezties ekspedīcijas pagaidu apmetnē. Trīs vīri, drūmi un nerunīgi, aizsoļoja pa smilšaino liedagu. Katrs citādi pārdzīvoja atteikšanās rūgtumu. Dars Veters pa laikam uzmeta skatienu ceļabiedriem un domāja, ka viņam šobrīd visgrūtāk. Dara Vetera dabā bija daudz pārgalvības, ar ko viņam nācās cīnīties visu mūžu. Acīm redzot viņa raksturā saglabājies kaut kas no senajiem laupītājiem. Kādēļ gan citādi viņš būtu izjutis tādu prieku draiskajā cīņā ar vērsi?... Un bijušā ārējo staciju pārziņa dvēsele ar sašutumu protestēja pret saprātīgo, kaut arī ne visai drosmīgo lēmumu.

VI NODAĻA

ZILO SAUĻU LEĢENDA

No slimnieku kajītes iznāca ārste Luma Lasvi un biologs Eons Tāls. Ergs Noors piesteidzās viņiem klāt.

— Nīza?

— Dzīva, bet...

— Mirst?

— Pagaidām ne. Tikai smagi paralizēta. Skartas mugurkaula smadzenes, parasimpātiskā sistēma^[15], asociatīvie un jutekļu centri. Elpošana vienmērīga, tomēr ārkārtīgi palēnināta. Sirdsdarbība — viens sitiens simt sekundēs. Tā nav nāve, bet pilnīgs kolapss^[16], kas var ilgt nenoteiktu laiku.

— Apziņa un ciešanas izslēgtas?

— Izslēgtas.

— Absolūti? — priekšnieka asais skatiens kļuva sevišķi bargs, taču ārste neapmulsa.

— Absolūti!

Ergs Noors palūkojās uz biologu. Tas apstiprinoši pamāja ar galvu.

— Ko domājat darīt?

— Gādāt par pastāvīgu temperatūru, pilnīgu mieru, vāju apgaismojumu. Ja kolapss nepastiprināsies, tad... vai nav vienalga — miegs... kaut līdz Zemei... Bet tur — nekavējoties uz Nervu strāvu institūtu. Trieciens neapšaubāmi bija elektriskas dabas. Skafandrs izrādījās bojāts trīs vietās. Labi, ka viņa gandrīz nemaz neelpoja!

— Es pamanīju caurumiņus un aizlipināju tos ar savu plāksleri, — biologs sacīja.

Ergs Noors mēmā pateicībā paspieda viņa roku.

— Tikai... — iesāka Luma, — vajadzētu pēc iespējas ātrāk atbrīvoties no palielinātā smaguma... Un tai pašā laikā bažas rada ne tik daudz starta paātrinājums kā tieši atgriešanās pie normālā smaguma spēka.

— Saprotu: jūs baidāties, ka pulss vēl vairāk palēnināsies. Bet tas taču nav svārsts, kura svārstību biežums mainās atkarībā no gravitācijas lauka intensitātes.

— Organisma impulsu ritms pakļaujas vispār tiem pašiem likumiem. Ja sirdsdarbība palēnināsies kaut vai divkārt — līdz vienam sitienam divsimt sekundēs, smadzenes saņems pārāk maz asiņu un...

Ergs Noors iegrima domās.

Viņa līdzstrādnieki pacietīgi gaidīja.

— Vai nevarētu rast izeju, ja organismu pakļautu paaugstinātam

spiedienam skābekļa bagātinātā atmosfērā? — priekšnieks nedroši jautāja un, ieraudzījis biedru apmierinātos smaidus, tūlīt saprata, ka doma pareiza.

Zem Eona melnajām ūsām pazibēja līdzeni, balti zobi, un tūdaļ viņa skarbā seja kļuva bezbēdīgi jautra.

— Kaut arī nesamaņā, Niza paliks dzīva, — ārste atviegloti uzelpoja. — Mēs iesim gatavot kameru. Es gribu pielāgot Zirdai domāto silikola vitrīnu. Tajā pietiks vietas hidrauliskajam krēslam, ko starta laikā izmantosim kā gultu. Kad paātrinājuma slodze atkritīs, iekārtosim Nizu galīgi.

— Tiklīdz būsiat sagatavojušies, ziņojiet uz centrālo komandpunktu. Mēs nekavēsimies vairs ne mirkli. Pietiek melnās pasaules tumsas un smaguma!...

Ļaudis aizsteidzās uz dažādām kuģa telpām, kā nu kurš cīnīdamies ar melnās planētas drausmīgo pievilksanas spēku.

Drīz atskanēja starta signālu uzvarošā melodija.

Astronauti jutās tik viegli un atraisīti kā vēl nekad. Visi ieslīga sēdekļu mikstajos apkampienos. Taču startēt no smagās planētas bija ļoti grūti un bīstami. Kuģa atraušana nepieciešamais paātrinājums tuvojās cilvēka izturības robežai, un navigatora visnecīgākā kļūda varēja novest pie ekspedīcijas bojā ejas.

Planetārajiem dzinējiem apdullinoši kaucot, Ergs Noors virzīja zvaigžņu kuģi tangenciāli pret apvārsni. Augošā smaguma ietekmē hidraulisko sēdekļu sviras noliecās aizvien zemāk. Vēl mazliet — sviras nolieksies līdz galam, un tad paātrinājuma spiediens kā milzu veseris sašķaidīs cilvēku trauslos kaulus. Ekspedīcijas priekšnieka rokas uz vadības pults kļuva neciešami smagas. Bet spēcīgie pirksti darbojās, un «Tantra», aprakstot slaidu loku, cēlās no blīvās tumsas pretim bezgalības dzidrajam melnumam. Ergs Noors nenovērsa acis no līmeņrāža sarkanās svītras — tā svārstījās tuvu nullpunktam, apliecinot, ka raķete ik brīdi var nosvērties lejup. Smagā planēta joprojām nebija izlaidusi «Tantru» no sava gūsta. Ergs Noors nolēma ieslēgt anamezona dzinējus, kas spēja pacelt zvaigžņu kuģi no jebkuras planētas. Džinkstoša vibrācija lika kuģim ietricēties. Sarkanā svītra palēcās dažus desmitus milimetru uz augšu. Vēl tikai mazliet...

Pēkšņi ekspedīcijas priekšnieks ieraudzīja periskopā, ka «Tantra» pārkļājas ar plānu zilgas liesmas kārtu, kas lēni aizplūst gar kuģa korpusu. Atmosfēra palikusi aiz muguras! Saskaņā ar supravadāmības likumu palikušajām elektriskajām strāvām izplatījumā bija jānoplūst taisni gar kuģa sienām.

Zvaigznes atkal kļuva par gaismas adatām, un «Tantra» atbrīvojusies aizlidoja aizvien tālāk no briesmīgās planētas. Neciešamais pievilksanas spēka slogs samazinājās ar katru sekundi. Astronauto ķermeņi kļuva arvien vieglāki. Drīz savu skanīgo dziesmu

atsāka mākslīgās gravitācijas aparāts. Pēc daudzām melnās planētas drausmīgā smaguma apstākļos pavadītajām dienām parastais Zemes pievilksanas spēks šķita neapprakstāmi niecīgs. Cilvēki pielēca kājās. Ingrīda, Luma un Eons aiz prieka sagriezās fantastiski sarežģītā un stiaujā dejā. Taču pēc brīža iestājās neizbēgamā reakcija, un «Tantras» apkalpes lielākā daļa devās atpūsties, lai isā miegā pilnīgi atgūtu spēkus. Nomodā palika tikai Ergs Noors, Pels Lins, Purs Hiss un Luma Lasvi. Vajadzēja aprēķināt tādu pagaidu kursu, lai kuģis, aprakstot milzīgu loku perpendikulāri visai T zvaigznes sistēmas rotācijas plaknei, nokļūtu brīvajā starpzvaigžņu telpā un pie tam neskartu šīs sistēmas meteorītu un ledus joslas. Tikai pēc tam kuģim varēja piešķirt normālo ātrumu un uzsākt ilgstošo darbu, lai aprēķinātu īsto kursu.

Piecdesmit piecas stundas kuģa sienas dūca no anamezona dzinēju vibrācijas. Beidzot skaitītāji rādīja, ka «Tantras» ātrums — deviņsimt septiņdesmit miljoni kilometru stundā — jau tuvojās drošības robežai. Attālums no dzelzs zvaigznes diennaktī palielinājās vairāk nekā par divdesmit miljardiem kilometru.

Grūti aprakstīt atvieglojuma sajūtu, kas pārņēma trīspadsmit ceļotājus pēc visa pieredzētā un pārciestā: mirušās planētas, bojā gājušā «Algoraba» un drausmīgās melnās saules. Taču atbrīvošanās prieks bija nepilnīgs: četrpadsmitā apkalpes locekle — Niza Krita, ieslīgusi nāvei līdzīgā miegā, nekustīgi gulēja īpašā slimnieku kajītes nodaļā...

Piecas sievietes — Ingrīda, Luma, otrā elektronikas inženiere, ģeoloģe un ritmiskās vingrošanas skolotāja Jone Mare, kas veica arī pārtikas sadalītājas, gaisa operatores un zinātnisko materiālu kolektors pienākumus, — bija sapulcējušās it kā uz senlaicīgu bērū ceremoniju. Nīzas ķermeni apguldīja uz bieza paklāja, ko sievietes bija sašuvušas no vismikstākajiem Vidusjūras sūkliem. Paklāju novietoja uz gaisa spilvena un ieslēdza sārtā silokola kupolā. Precīza ierīce — termobarooksistats — spēja gadiem ilgi uzturēt nepieciešamo temperatūru, spiedienu un gaisa režīmu apaļā kupola iekšienē. Mīksti gumijas izciļņi saturēja Nīzas ķermeni vienā un tai pašā stāvoklī, kuru ārste gribēja mainīt reizi mēnesī. Vislielākās rūpes viņai sagādāja nekrotiski izgulējumi, kas varēja rasties pilnīgā nekustīguma apstākļos. Tāpēc Luma nolēma pati uzraudzīt Nīzas ķermeni un uz vienu vai diviem gadiem atteikties no ilgstoša miega. Katalepsija nepārgāja. Ārstei izdevās vienīgi paātrināt Nīzas pulsu līdz vienam sitienam minūtē. Lai cik mazs bija šis sasniegums, tas tomēr ļāva samazināt plaušām kaitīgo skābekļa koncentrāciju.

Bija aizritējuši četri mēneši. Zvaigžņu kuģis lidoja pa precīzi aprēķinātu kursu, neskarot brīvo meteorītu joslas. Piedzīvojumu un pārmērīgā darba nomocītā apkalpe iegrima septiņu mēnešu miegā. Šoreiz nomodā palika nevis trīs, bet četri cilvēki. Dežurantiem Ergam

Nooram un

Pūram Hisam pievienojās ārste Luma Lasvi un biologs Eons Tāls.

Ekspedīcijas priekšnieks, kas bija atradis izeju no visklūmīgākā stāvokļa, kādā Zemes zvaigžņu kuģim jebkad gadījies nokļūt, jutās ļoti vientuļš. Četri lidojuma gadi, kas vēl šķīra «Tantru» no Zemes, pirmo reizi likās bezgala gari. Viņš netaisījās mierināt sevi ar ilūzijām. Tikai uz Zemes bija cerības izglābt Nīzu.

Ergs Noors ilgi atlika to, ko citos apstākļos būtu izdarījis jau otrajā dienā pēc starta, proti, «Buras» stereofilmu apskati. Viņš gribēja kopā ar Nīzu redzēt un dzirdēt pirmās vēstis no Zemes vasaras nakšu zilās zvaigznes brīnum skaistajām planētām. Lai tad kopā ar viņu īstenotu visu laikmetu drosmīgākos un romantiskākos sapņus — atklātu jaunas zvaigžņu pasaules — cilvēces nākamās apmetnes kosmosā...

Filmas, ko uzņēma astoņu parseku attālumā no Saules pirms astoņdesmit gadiem un ko pēc tik ilga laika atrada nenoslēgtajā kuģi uz T zvaigznes melnās planētas, bija lieliski saglabājušās. Drīz pussfēriskais stereoekrāns pārcēla četrus skatītājus no «Tantras» uz turieni, kur augstu pāri galvām mirdzēja zilā Vega.

Atri mijās īsi sižeti — aizvien lielāks auga žilbinoši zilais spīdeklis, un pa starpām ievijās kadri no kuģa dzīves. Lūk, pie skaitļošanas mašīnas strādā pavisam * jauns ekspedīcijas priekšnieks, bet novērojumus veic vēl jaunāki astronomi. Lūk, obligātās ikdienas sporta nodarbības un dejas, kurās ekspedīcijas dalībnieki sasnieguši akrobātisku meistarību. Zobgalīga balss paskaidroja, ka visā ceļā uz Vegu pirmo vietu paturējusi bioloģe. Tiešām, meitene ar īsiem, gandrīz linu baltiem matiem un lieliski attīstītu ķermeni neatdarināmi viegli un graciozi izpildīja vissarežģītākos vingrojumus.

Raugoties pussfēriskajā ekrānā, kur cits pēc cita parādījās spilgti attēli, kas bija pilnīgi saglabājuši dabiskās krāsas, neviļus aizmirsās, ka šos jautros, enerģiskos astronautus sen aprijuši dzelzs zvaigznes riebiģie nezvēri.

Skopā ekspedīcijas hronika drīz bija galā. Projekcijas aparāta gaismas pastiprinātāji sāka skaļi dūkt — violetais spīdeklis liesmoja tik nevaldāmi, ka pat šeit Vegas attēls piespieda cilvēkus uzlikt aizsargbrilles. Milzīgā,

stipri saplakusi zvaigzne, kā diametra, tā masas ziņā turpat trīs reizes lielāka par Sauli, trakā ātrumā griezās ap savu asi. Tās ekvatoriālais ātrums bija trīssimt kilometru sekundē. Neaprakstāmi spilgta gāzes lode, kuras virskārta sakarsusi līdz vienpadsmit tūkstošiem grādu, pāri miljoniem kilometru izpleta pārļaini sārtus uguns spārnus. Vegas stari kā teiksmaini šķēpi traucās izplatījumā. Šķita, ka tie noslauka un sadragā visu, kas gadās ceļā. Šo staru neciešamajā spožumā slēpās zvaigznes tuvākā planēta. Bet nekādi

Loka pasaulēs radīti kuģi nespēja ienirt šādā liesmu jūrā.

Fotogrāfiskos attēlus nomainīja mutvārdu ziņojums par ekspedīcijas novērojumiem. Uz ekrāna parādījās stereometrisku rasējumu līnijas, kas iezīmēja Vegas pirmās un otrās planētas izvietojumu. «Burai» neizdevās tuvoties arī otrajai planētai, kuru no centrālā spīdekļa šķīra simt miljoni kilometru.

Milzīgas protuberancesuzšaudamās no zvaigznes atmosfēras — caurspīdīgā violeto liesmu okeāna, izstiepa telpā savas svilinošās rokas. Vegas enerģija bija tik liela, ka zvaigzne izstaroja galvenokārt visspēcīgākos — spektra violetās un neredzamās daļas kvantus^[17]. Pat raugoties caur triskāršu filtru, tā šķita drausmīgi nereāla, kā tikko saskatāms un tomēr nāvējošs rēgs... Pārvarot spīdekļa gravitāciju, izplatījumā laiku pa laikam sacēlās gaismas vētras, kuru tālās atbalsis bīstami svaidīja «Buru». Kosmisko staru un cita veida cieto izstarojumu skaitītāji atteicās darboties. Droši aizsargātā kuģa iekšienē sāka pieaugt kaitīgā jonizācija. Ekspedīcijas dalībnieki varēja tikai minēt, cik milzīga staru enerģija tur, aiz kuģa sienām, neganti laužās tukšumā, cik daudzus kvintiljonus kilovatu daba nelietderīgi izšķieda.

«Buras» priekšnieks piesardzīgi tuvināja zvaigžņu kuģi trešajai planētai, ko aptvēra tikai plāna, caurspīdīga atmosfēra. Acīm redzot zilās zvaigznes ugunīgā

Protuberances — sakarsētu gāzu izvirdumi, kas 110 zvaigznes (piemēram, no Saules) virsmas tiek izsviesti milzīgā attālumā.

Elpa bija aizpūtuši vieglo gāzu apvalku, kas tagad izveidoja lielās planētas ēnas pusē garu, vāji mirdzošu asti... Indīgi fluora un oglekļa oksīda izgarojumi, inerto gāzu blīvums — šādā atmosfērā neviena Zemes radība nespētu dzīvot ne mirkli.

No planētas dzilēm izspraucās asas, šķautnainas virsotnes un stāvas, robotas sienas — milzīgas akmens masas, sarkanas kā tikko cirstas brūces un melnas kā bezdibeņi. Negantu viesuļvētru appūstajās vulkānisko iežu plakankalnēs zaigoja iegruvumi un plaisas, kurās pa asiņainām uguns dzīslām plūda nokaitēta magma.

Augstu uzvijās biezi pelnu mākoņi, kas planētas apgaismotajā pusē šķīta žilbinoši zili, bet ēnas pusē — necaurredzami melni. Gigantiski, tūkstošiem kilometru garī zibeņi šaudījās visos virzienos, liecinot, ka elektrība piesātinājusi nedzīvo atmosfēru.

Milzīgās, violetās saules draudīgais rēgs, melnas debesis, ko pa pusei aizsedza pērļaini zaigojošs vainags, bet lejā uz planētas — sārtas, kontrastainas ēnas mežonīgajā klinšu haosā, ugunīgas plaisas, krokas un riņķi, nemītīga zaļo zibeņu mirga...

Stereoteleskopi uztvēra un elektronu filmas pierakstīja visu to ar aukstu, necilvēcisku precizitāti.

Taču pie aparātiem stāvēja dzīvas būtnes, un ceļotāji, dabiski, izjuta viņu protestu pret inertās matērijas nejēdzīgi postošo spēku šai

naidīgajā trakojošās kosmiskās uguns pasaulē. Fantastiskās ainavas hipnotizētie cilvēki priecīgi saskatījās, kad balss reproduktorā paziņoja, ka «Bura» dodas uz ceturto planētu.

Pēc dažām sekundēm zvaigžņu kuģa ķīla teleskopos parādījās Vegas pēdējā, ārējā planēta, kas bija gandrīz tikpat liela kā Zeme. «Bura» sāka strauji nolaisties. Acīm redzot ceļotāji bija nolēmuši, par katru cenu izpētīt pēdējo planētu, izmantot pēdējo iespēju atklāt pasauli, ja arī ne brīnišķīgu, tad vismaz derīgu apdzīvošanai.

Ergs Noors nevilus atzīmēja, ka domās lietojis piekāpīgo vārdu «vismaz»... To pašu savā laikā droši vien darīja arī «Buras» ļaudis, aplūkojot planētu spēcīgos teleskopos.

«Vismaz!...» Sai vienā vārdā bija ietverta atteikšanās no sapņa par Vegas brīnum skaistajām pasaulēm, par kosmosa dzīlēs apslēptām pērlēm, kuru dēļ Zemes cilvēki labprātīgi panesa četrdesmit piecu gadu ilgu ieslodzījumu zvaigžņu kuģī un vairāk nekā uz sešdesmit gadiem atstāja dzimto planētu.

Bet šobrīd, aizrautīgi skatīdamies ekrānā, Ergs Noors par to nedomāja. Kopā ar «Buras» apkalpi viņš it kā lidoja pāri neiedomājami tālajai planētai. Tiem — bojā gājušajiem un šiem — dzīvajiem ceļotājiem par lielu apbēdinājumu planēta izrādījās līdzīga Zemes tuvākajam kaimiņam Saules sistēmā — Marsam, ko astronauti pazina jau kopš bērnības. Tas pats plānais, caurspīdīgais gāzu apvalks ar zaļgani melnām, allaž skaidrām debesīm, tā pati līdzinā tuksnešaino kontinentu virsma ar pussagruvušu kalnu paliekām. Tikai uz Marsa naktīs valdīja stindzinošs aukstums un diennakts temperatūra krasi svārstījās. Tur bija sekli, milzīgām peļķēm līdzīgi purvi, kas izžuva gandrīz pavisam sausi, trūcīgs, rets lietus vai sarma un izmirstoša dzīvība — sīki augi un dīvaini, kūtri dzīvnieki, kas mūža lielāko daļu pavadīja, ierakušies augsnē.

Seit turpretim zilās saules gaviļējošās liesmas sakarsēja planētu tādā mērā, ka tā viscaur atgādināja Zemes svelmainākos tuksnešus. Ūdens tvaiki necīgā daudzumā pacēlās gaisa apvalka augšējos slāņos, bet milzīgos lidzenumus apēnoja tikai konvekcijas strāvu virpuļi, kas nemitīgi satrauca atmosfēru. Arī šī Vegas planēta, tāpat kā pārējās, ļoti ātri griezās ap savu asi. Naktīs atdziestot, ieži sadrupa un kalni pakāpeniski pārvērtās smilšu klajumos. Oranžas, violetas, zaļas, zilganas vai žilbinoši baltas smiltis klāja visu planētu milzīgiem plankumiem, kas no tālienes izskatījās pēc jūrām vai fantastisku augu biezokņiem. Noārdīto kalnu grēdas, daudz augstākas nekā uz Marsa, bet tikpat nedzīvas, sedza spoži melna vai brūna garoza. Zilās saules ultravioletais izstarojums sadrupināja minerālus un iztvaicēja vieglos elementus.

Gaišie, smilšainie līdzenumi, šķiet, paši izdvesa uguni. Ergs Noors atcerējās, ka senos laikos, kad ar zinātni nodarbojās nevis Zemes

iedzīvotāju vairākums, bet tikai niecīga ļaužu grupa, rakstnieki un mākslinieki sapņoja par citu planētu cilvēkiem, kas pielāgojušies dzīvei paaugstinātas temperatūras apstākļos. Tas bija dzejiski, skaisti un stiprināja ticību cilvēka varenībai. Tālu planētu ļaudis, kas zilo sauļu liesmainajā elpā sagaida savus brāļus no Zemes!... Daudzus, to skaitā arī Ergu Nooru, bija dziļi saviļņojusi glezna, kas glabājās dienvidu apdzīvotās joslas austrumu centra muzejā. Ugunīgi sarkanu smilšu lidzenums pie apvāršņa tīts dūmakā, pelēkas, svelmainas debesis un zem tām — termiskos skafandros tērptas figūras, kas met neiedomājami asas, zilganmelns ēnas. Cilvēki sastinguši dinamiskās izbrīna pozās gandrīz līdz baltkvēlei nokaitētas metāliskas celtnes priekšā. Blakus — gluži kaila sieviete ar atraisītiem, sarkaniem matiem. Viņas gaišā āda zaigo žilbinošajā gaismā spožāk par smiltīm, bet violetās un sarkanās ēnas vēl spilgtāk izceļ lokanā, slaidā stāva daiļās līnijas, kas it kā simbolizē dzīvības uzvaru pār kosmosa stihijām.

Drosmīgs, tomēr pilnīgi nereāls sapnis, nesavienojams ar bioloģiskās attīstības likumiem, kas tagad, Loka ērā, izzināti daudz dziļāk nekā toreiz, kad tika radīta glezna.

Ergs Noors nodrebēja, kad planētas virsma uz ekrāna sāka strauji tuvoties. Nezināmais astronauts vadīja «Buru» aizvien tuvāk planētai. Nelielā attālumā pavidēja smilšaini konusi, melnas klintis un zaļi spīguļojošu kristālu lauki. Zvaigžņu kuģis metodiski, vītņi pēc vītņes, pārlidoja planētu no pola līdz polam. Nekādu pazīmju, kas liecinātu par ūdens vai kaut visprimitīvāko augu esamību...

Skumja vientulības sajūta pārņēma ļaudis pie ekrāna. Likās, viņi paši aizmaldījušies nedzīvajās tālēs un nokļuvuši zilās zvaigznes liesmu varā... Ergs Noors asi izjuta «Buras» apkalpes cerības un rūgto vilšanos, veltīgi meklējot kaut iznīkušas dzīvības pēdas. Cik pazīstami katram, kas lidojis uz neapdzīvotām planētām, kur nav ūdens un atmosfēras, šie spraigie meklējumi, kad ik brīdi liekas, ka esi atklājis bojā gājušu ēku vai pilsētu drupas, kuras patiesībā ir tikai nedzīvu klinšu masīvi un plaisas nemūžam dzīvības neskartās kalnu kraujās!

Uz ekrāna strauji slīdēja garām nokveldētā, negantu viesuļu uzvandītā planētas virsma, kurā nemanīja pat niecīgu ēnas plankumiņu. Apzinādamies sava ilgi lolota sapņa sabrukumu, Ergs Noors centās saprast, kā varēja izveidoties tik nepareizs priekšstats par zilās zvaigznes nosvilinātajām planētām.

— Mūsu brāļi būs vilušies, kad uzzinās to, — biologs, pievirzījies priekšniekam, klusi teica. — Tūkstošiem gadu Zemes cilvēki lūkojās uz Veģu. Ziemeļu puslodes vasaras naktīs visi jaunieši, mīlētāji un sapņotāji vērās debesis. Vega, spilgta un zila, vasarās stāv gandrīz zenītā — kā gan ļaudis varēja neјūsmot par šo spīdekli? Jau pirms tūkstošiem gadu cilvēce zināja samērā daudz par zvaigznēm. Bet

divainā kārtā ļoti ilgi neviens neiedomājās, ka gandrīz katra ar spēcīgu magnētisku lauku apveltīta, lēni rotējoša zvaigzne rada planētas, tāpat kā gandrīz katra planēta — pavadoņus. Cilvēki nezināja šo likumu, bet sapņoja par brāļiem citās pasaulēs un vispirms uz Vegas — zilās saules. Atceros tulkojumā no kādas senas valodas burvīgas vārsmas par zilās zvaigznes dievišķīgajiem ļaudīm.

— Sevišķi neatlaidīgi es sāku domāt par Veģu pēc «Buras» ziņojuma, — priekšnieks pievērsās Eonam Tālam. — Skaidrs, ka gadu tūkstošu ilgas pēc tālām, skaistām pasaulēm aizmigloja acis ne tikai man, bet arī daudziem saprātīgiem, nopietniem cilvēkiem.

— Kā jūs tagad atšifrēju «Buras» ziņojumu?

— Ļoti vienkārši. «Vegas četras planētas ir pilnīgi neapdzīvotas. Nav nekā skaistāka par mūsu Zemi. Kāda laime būs atgriezties!»

— Jums taisnība! — biologs iesaucās. — Kāpēc tas agrāk neienāca nevienam prātā?...

— Varbūt arī ienāca, tikai ne mums, astronautiem. Un, domājams, arī ne Padomei. Bet tas dara mums godu, jo dzīvē uzvar sapņotāju drosme un nevis skeptiķu mazdūšība!

Tikko uz ekrāna beidzās planētas aplidojums, «Buras» izsūtītā automātiskā stacija pārraidīja ziņas par fizikālajiem apstākļiem uz svešās pasaules virsmas. Pēc tam atskanēja spēcīgs sprādziens — tika nomesta ģeoloģiskā bumba zvaigžņu kuģi sasniedza milzīgs minerālo daļiņu mākonis. Sūkņi kaukdami ierāva putekļus uzņemšanas kanālu filtros. Svelmainās planētas smiltāju un kalnu minerāli, saspridzināti smalkā pulverī, ieplūda silikola ampulās, bet atmosfēras augšējo slāņu gaiss — kvarca balonos. «Bura» devās atpakaļ trīsdesmit gadu ilgā ceļā, kuru nobeigt tai nebija lemts. Tagad cits zvaigžņu kuģis nesa Zemei visu, ko ar tik lielām pūlēm, pacietību un drosmi izdevies iegūt bojā gājušajiem ceļotājiem...

Ierakstu turpinājumu — sešas spoles ar novērojumiem — sīki izstudēs Zemes astronomi un svarīgākos datus pēc tam pārraidīs Lielajam Lokam.

Noskatīties filmas par «Buras» turpmāko likteni, bet it sevišķi noklausīties pēdējo traģisko skaņu lenti nevienam negribējās. Pārāk svaigi atmiņā vēl bija pašu pārdzīvojumi. So materiālu izskatīšanu nolēma atlikt līdz visas apkalmes kārtējai atmodai. Dežuranti devās īslaicīgā atpūtā, un priekšnieks palika viens pie vadības pults.

Ergs Noors vairs nedomāja par sabrukušajām sapņu pilīm. Viņš centās novērtēt rūgtās zināšanu druskas, par kurām cilvēcei nācās samaksāt ar divu ekspedīciju — «Buras» un «Tantras» — ārkārtīgajām pūlēm un upuriem. Bet varbūt tikai liela vilšanās dara sasniegumus rūgtus?

Pirmo reizi Ergs Noors iedomājās dzimto planētu kā neizsmelamu gara bagātību krātuvi. Miljardiem izsmalcinātu, zinību alkstošu

cilvēku atbrīvoti no smagām rūpēm un stihiju vai primitīvās sabiedrības radītām briesmām. Tiesa, agrākās ciešanas, meklējumi, neveiksmes, kļūdas un vilšanās nav izzudušas arī tagad, Loka laikmetā. Tās tikai paceltas augstākā pakāpē — zinātnē, mākslā un celtniecībā, kur izpaužas cilvēka radošais gars. Vienīgi zināšanas un radošs darbs atpestījuši Zemi no bada šausmām, pārapdzīvotības, lipīgām slimībām, kaitīgiem dzīvniekiem, pasargājuši no kurināmā izsīkšanas un derīgu elementu trūkuma, glābuši cilvēkus no nīkuļošanas un priekšlaicīgas nāves. Arī tās zināšanu drumslas, ko atvedīs «Tantra», papildinās vareno domu lavīnu, kas ar katru gadu desmitu sper jaunu soli uz priekšu sabiedrības pilnveidošanā un dabas izzināšanā!

Ergs Noors atvēra «Tantras» ceļojuma žurnāla seifu un izņēma kārbīņu ar spirāliskā zvaigžņu kuģa metālu, kas bija iegūts uz melnās planētas. Smagā, debeszilā lauska cieši iegulās delnā. Ergs Noors zināja, ka mūsu Saules sistēmā, kā arī tuvāko zvaigžņu pasaulēs šāda metāla nav. Lidz ar vēsti par Zirdas bojā eju tā, šķiet, ir svarīgākā ziņa, ko viņi nogādās Zemei un Lielajam Lokam...

Dzelzs zvaigzne atrodas samērā netālu no Saules, un speciāli sagatavotai ekspedīcijai tagad, pēc «Buras» un «Tantras» pieredzes, melnā planēta nebūs vairs bīstama, lai cik drausmīgi melno krustu un medūzu pulki arī mitinātos šajā mūžīgās tumsas valstībā. Spirāldisku viņi atvēra neveiksmīgi. Ja nevajadzētu tik ļoti steigties, viņi droši vien jau toreiz būtu sapratuši, ka gigantiskā vītņveida caurule ir zvaigžņu kuģa dzinēju sistēmas daļa.

Ekspedīcijas priekšnieka atmiņā vēlreiz uzausa pēdējās, liktenīgās dienas notikumi: pašai dziedīgā Niza ar savu ķermeni sargāja viņu, kas bija nevarīgi saļimis briesmoņa tuvumā. Tikai īsu laiku dziedēja meitenes skaidrā milestība, kurā seno Zemes sieviešu cēlā uzticība apvienojās ar jaunā laikmeta atklātību un gudro drosmi...

Purs Hiss nedzirdami ienāca centrālajā komandpunktā, lai nomainītu priekšnieku. Ergs Noors devās uz bibliotēku-laboratoriju un no turienes nevis pa kuģa vidējās daļas gaiteni uz guļamtelpām, bet gan tieši uz slimnieku kajīti.

Izkliedētā dienas gaismā laistījās silikola skapji ar medikamentiem un instrumentiem, metāliski spīguļoja rentgena aparāti, mākslīgās asinsriņķošanas un elpošanas ierīces. Ekspedīcijas priekšnieks atbīdīja blīvo aizkaru, kas sniedzās līdz pašiem griestiem, un iegāja īpašā nodalījumā, kur valdīja dziļa krēsla. Vājā, mēnesnīcai līdzīgā gaisma silikola sārtajā kristālā ieguva tikami siltu nokrāsu. Divi tiratroni, kas bija ieslēgti, lai novērstu pēkšņa kolapsa briesmas, tikko dzirdami klikšķēja, stimulēdami paralizētās meitenes sirdsdarbību. Aiz sārti sudrabainas gaismas pielietā kupola sienām Niza likās iegrimusi saldā miegā. Senču veselīgā, tīrā un sātigā dzīve simt paaudžu laikā

bija noslīpējusi līdz augstai mākslinieciskai pilnībai sievietes ķermeņa — Zemes daiļākā radījuma — spēcīgās, lokanās formas.

Cilvēki sen zināja, ka liktenis piešķīris viņiem planētu ar milzīgu ūdens bagātību. Ūdens veicināja varenas augu valsts izveidošanos, bet tā savukārt radīja milzīgus nesaistīta skābekļa krājumus. Tad neatturami sāka attīstīties dzīvnieku valsts, kas simtu miljonu gados pakāpeniski pilnveidojās, līdz beidzot parādījās domājoša būtne — cilvēks. Dzīvības attīstības vēstures gigantiskā pieredze neskaitāmās planētu sistēmās neapstrīdami pierādījusi: jo grūtāks un garāks ir aklās evolucionārās izlases ceļš, jo pilnīgākas kļūst augstāko, domājošo būtnu formas, jo smalkāk, mērķtiecīgāk tās piemērojas apkārtējās vides apstākļiem, dzīves prasībām. Un, lūk, taisni šo mērķtiecību mēs saucam par skaistumu.

Viss esošais kustas un attīstās pa spirāli. Domājot par dzīvības un it īpaši par cilvēku sabiedrības attīstību, Ergs Noors uzskatāmi iztēloja sev šo grandiozo vispārējās augšupejas spirāli. Jo smagāki bioloģisko mašīnu — organismu dzīves un darba apstākļi, jo grūtāks sabiedrības attīstības ceļš, jo ciešāk sagriežta augšupejas spirāle un blīvāks vītņu sakārtojums, — jo lēnāks ir attīstības process un jo vairāk standartizētas, līdzīgas formas tas rada.

Viņš veltīgi dzinies pēc brīnišķīgajām zilo zvaigžņu planētām un aplami mācījās Nīzu! Cilvēks nelido uz jaunām pasaulēm, lai atklātu neapdzīvotas planētas, uz kurām gluži nejauši, dabas untumu dēļ, izveidojušies labvēlīgi apstākļi, bet gan pārdomāti, plānveidīgi, soli pa solim virzās uz priekšu pa visu Galaktikas zaru, lai vairotu atziņas un darītu dzīvi skaistu... kā Nīza...

Dziļās skumjās Ergs Noors pēkšņi noslīga uz ceļiem pie sārta silikola sarkofaga. Meitene, šķiet, nemaz neelpoja. Viņas plaksti bija cieši aizvērti, un garās skropstas meta violetas ēnas uz vaigiem. Starp pusatvērtajām lūpām vizēja baltie zobi. Kreisajā plecā, pie elkoņa locītavas un uz kakla iezīmējās bāli zilgani plankumi — nezvēra elektrisko triecienu pēdas.

— Vai redzi, vai jel atceries ko savā miegā? — Ergs Noors, dziļi saviļņots, jautāja un tai pašā brīdī juta, ka viņa griba kļūst mikstākā par vasku, ka sažņaudzas krūtis un pietrūkst elpas.

Ekspedicijas priekšnieks tā saspieda sakļautos pirkstus, ka tie kļuva zilgani. Viņš centās iedvest Nīzai savas domas, savu kvēlo aicinājumu: dzīvo un esi laimīga! Bet rudmatainā meitene palika nekustīga kā sārta marmora statuja, kas tikai atveido dzīvu modeli.

Ārste Luma Lasvi nemanāmi ienāca slimnieku kajītē un tūdaļ sajuta cita cilvēka klātbūtni. Piesardzīgi atbīdījusi aizkaru, viņa ieraudzīja ceļos noslīgušo priekšnieku, kas bija sastindzis kā piemineklis tiem miljoniem vīriešu, kuriem nācies apraudāt savas mīlotās. Ne jau pirmo reizi ārste sastapa šeit Ergu Nooru, un viņas

sirdī pamodās skaudrs žēlums. Kad priekšnieks drūmi piecēlās, Luma steigšus piegāja viņam klāt un satraukti pačukstēja:

— Man jārunā ar jums.

Ergs Noors pamāja ar galvu un, piemiedzis acis, iegāja slimnīcas priekšelpā. Viņš neapsēdās uz piedāvātā krēsla, bet palika stāvēt, atspiedies pret izstarotāja statni. Lai smeltos drosmi gaidāmajai sarunai, Luma Lasvi izslējās visā savā nelielajā augumā. Priekšnieka skatiens tomēr neļāva viņai sagatavoties.

— Jūs zināt, — ārste nedroši iesāka, — ka mūsdienu neiroloģija izpētījusi emociju rašanos tiklab cilvēka apziņā, kā arī zemapziņā. Un pat zemapziņu izdodas ietekmēt ar medikamentiem, ievadot tos senajās smadzeņu daļās, kas kontrolē organisma, tai skaitā arī nervu sistēmas un daļēji arī augstākās nervu darbības ķīmisko regulāciju.

Ergs Noors sarauca uzacis. Luma Lasvi juta, ka runā pārāk gari un izvairīgi.

— Es gribu teikt, ka medicīna spēj ietekmēt smadzeņu centrus, kuros lokalizēti spēcīgi pārdzīvojumi. Es varētu...

Erga Noora spjā pavidēja izpratne, atplaisnījās tikko jaušams smails.

— Jūs varētu iedarboties uz manu mīlestību, — viņš ātri jautāja, — un līdz ar to atbrīvot mani no ciešanām?

Ārste nodūra acis.

Ergs Noors pateicīgi sniedza viņai roku un pakratīja galvu.

— Es neatteikšos no savas jūtu bagātības, lai kādas ciešanas tā man sagādātu. Ciešanas, ja vien tās nav pārmērīgas, ved uz saprašanu, saprašana — uz mīlestību. Tā noslēdzas loks. Jūs esat laba, Luma, bet nevajag!

Un ar parasto straujumu priekšnieks pazuda aiz durvīm.

Steigdamies, kā avārijas laikā, elektronikas inženieri un mehāniķi pēc trīspadsmit gadiem atkal uzstādīja centrālajā komandpunktā un bibliotēkā TVF ekrānus. Zvaigžņu kuģis bija sasniedzis joslu, kurā kļuva iespējams uztvert Zemes atmosfēras izkliedētos radioviļņus.

Dzimtās planētas balsis, skaņas, formas un krāsas uzmundrināja ceļotājus un tai pašā laikā modināja viņos nepacietību — kosmiskā ceļojuma ilgums kļuva aizvien grūtāk paciešams.

Parastajā tālo kosmisko reisu vilnī «Tantra» sauca piecdesmit septīto mākslīgo pavadoni. Kuru katru stundu varēja gaidīt atbildi no šīs varenās raidstacijas, kas saistīja Zemi ar kosmosu.

Beidzot zvaigžņu kuģa signāli sasniedza Zemi.

Visa «Tantras» apkalpe bija nomodā un pulcējās ap uztvērējiem. Trīspadsmit gadus pēc Zemes laika rēķina un deviņus atkarīgos gadus astronautiem nebija sakaru ar dzimto planētu. Tagad viņi atgriezās dzīvē un ar neremdināmu kāri uzsūca katru vārdu, kas nāca no Zemes. Vispasaules radiotīklā ļaudis apsprieda svarīgus jautājumus, kurus, kā

parasti, varēja izvirzīt ikviens, kas to vēlējās.

Tā nejauši uztverts augšnes pētnieka Heba Ura priekšlikums izraisīja sešas nedēļas ilgu diskusiju un vissarežģītākos aprēķinus.

«Heba Ura priekšlikums — apspriediet!» skanēja Zemes balss. «Visi, kas domājuši un strādājuši šajā virzienā, visi, kam līdzīgi uzskati vai pretēji slēdzieni, izsakiet tos!» Cik daudz prieka sagādāja ceļotājiem šī parastā plašās apspriešanas formula! Hebs Urs bija iesniedzis Astronautikas padomei priekšlikumu sistemātiski izpētīt mums pieejamās zilo un zaļo zvaigžņu planētas. Pēc viņa domām, tās bija spēcīgu izstarojumu pasaules, kurās minerālu savienojumi, kas zemes apstākļos ir ķīmiski pasīvi, var tikt stimulēti cīņai pret entropiju,

citiem vārdiem, iegūt dzīvas matērijas īpašības. Īpašas dzīvības formas, kas cēlušās no smagajiem minerāliem, būs aktīvas augstāko spektra klašu spīdekļu milzīgās temperatūras un negantās radiācijas apstākļos. Neveiksme, ko cieta ekspedīcija, kas neatrada uz Siriusa nekādu dzīvības pazīmju, pēc Heba Ura domām, bija likumsakarīga, jo šis ātri rotējošais spīdekļis ir dubultzvaigzne bez spēcīga magnētiskā lauka. Nevienš neapstrīdēja Heba Ura uzskatu, ka dubultzvaigznes nevar atzīt par planētu sistēmu radītājām. Taču viņa priekšlikuma būtība izraisīja «Tantras» apkalpes aktīvu pretestību.

Ekspedīcijas astronomi Erga Noora vadībā sastādīja un nosūtīja ziņojumu, kurā bija ietverti to cilvēku secinājumi, kas pirmie redzējuši Veģu «Buras» uzņemtajā filmā.

Un Zeme ar sajūsmu uzklausa šo vēsti no mājup lidojošā zvaigžņu kuģa.

«Tantra» izsakās pret Heba Ura ierosinātajām ekspedīcijām. Zilās zvaigznes tiešām izstaro tādu enerģijas daudzumu, kura pietiktu dzīvības radīšanai no smagajiem savienojumiem. Taču ikviens dzīvs organisms ir enerģijas filtrs, kas, izveidodams struktūru, bezgalīgi sarežģīdams vienkāršās minerālu un gāzu molekulas, darbojas pretim termodinamikas otram likumam jeb entropijai. Tāda ārkārtīgi sarežģīta vielas uzbūve var rasties tikai ļoti gara vēsturiska procesa rezultātā — tāad prasa fizisko apstākļu ilgstošu nemainību. Bet tieši apstākļu nemainības uz karsto zvaigžņu planētām nav, jo vareno izstarojumu virpuļos jebkurš sarežģītāks savienojums ātri iznīkst un sairst visvienkāršākajās sastāvdaļās. Tādēļ tur nav un arī nevar būt stabilu veidojumu, kaut gan minerāli iegūst visizturīgāko kristāla struktūru ar kubisku atomrežģi.

Pēc «Tantras» apkalpes domām, Hebs Urs atkārtoti planētu attīstības dinamiku vēl neizpratušo seno astronomu vienpusīgos spriedumus. Katra planēta zaudē savus vieglos elementus, kas aizlido telpā un izkļūst. Sevišķi intensīvi šis process notiek zilo saulu augstās temperatūras un staru spiediena apstākļos.

«Tantra» minēja virkni piemēru un ziņojuma noslēgumā apgalvoja, ka smago elementu koncentrācijas process neļauj uz zilo zvaigžņu pasaulēm izveidoties dzīvajai matērijai.

Piecdesmit septītais pavadonis pārraidīja zvaigžņu kuģa zinātnieku iebildumus tieši uz Padomes observatoriju.

Galu galā pienāca brīdis, ko nepacietīgi gaidīja Ingrīda Ditra, Keijs Bērs un, patiesību sakot, visi ekspedīcijas locekļi. «Tantra» sāka palēnināt lidojumu un, izvairīdamās no Saules sistēmas ledus joslas, tuvojās zvaigžņu kuģu stacijai uz Tritona. Milzīgais ātrums vairs nebija vajadzīgs — no Tritona, Neptuna pavadoņa, «Tantra», veicot deviņsimt miljonus kilometru stundā, sasniegtu Zemi nepilnās piecās stundās. Taču kuģa paātrināšana prasītu tik daudz laika, ka, startējis no Tritona, zvaigžņu kuģis aizjūnotu Saulei garām un atkal ielauztos tālu starpzvaigžņu telpā.

Lai veltīgi nešķiestu dārgo anamezonu un neapgrūtinātu kuģus ar smagu iekārtu, lidojumiem Saules sistēmā izmantoja raķetes ar planetārājiem jonu dzinējiem. So raķešu ātrums nepārsniedza astoņsimt tūkstošu kilometru stundā, lidojot uz iekšējām planētām, un divarpus miljona kilometru stundā — lidojot uz vistālākajām, ārējām. Parasti ceļš no Neptuna līdz Zemei ilga divarpus līdz trīs mēnešus.

Tritons, tikai nedaudz mazāks par Jupitera milzīgajiem pavadoņiem — Ganimedu, Kalisto un planētu Merkuru, bija apveltīts ar plānu atmosfēru, kas sastāvēja galvenokārt no slāpekļa un ogļskābes.

Ergs Noors nosēdināja zvaigžņu kuģi norādītajā vietā uz Tritona pola, netālu no stacijas ēkas platajiem kupoliem. Nokaines terasē, kraujas malā, tieši virs stacijas apakšzemes telpām, laistījās karantēnas ēku stikli. Seit ceļotājiem vajadzēja pavadīt piecas nedēļas pilnīgā izolācijā, kamēr kvalificēti ārsti rūpīgi pārbaudīs, vai viņu organismā nav ieperinājušies jaunu, nezināmu infekciju dīgļi. Briesmas bija pārāk lielas, lai ar tām nerēķinātos. Tāpēc visiem, kas apmeklēja citas, kaut arī neapdzīvotas planētas, nācās bez ierunām pakļauties šai procedūrai neatkarīgi no tā, cik ilgi viņi uzturējušies zvaigžņu kuģī. Arī pašus kuģus sanatorijas zinātnieki rūpīgi izmeklēja, iekams stacijas vadība deva atļauju turpināt ceļu mājup. Uz planētām, ko cilvēki jau sen bija apguvuši, kā, piemēram, uz Veneras, Marsa un dažiem asteroīdiem, karantēnas apskate notika vietējās starta stacijās pirms aizlidošanas.

Dzīvot sanatorijā bija patīkamāk nekā zvaigžņu kuģī. Te pavērās daudz plašākas iespējas — laboratorijas dažādām nodarbībām, koncertu zāles, kombinētas vannas ar elektrību, mūziku, ūdeni un viļņveida svārstībām, pastaigas vieglajos skafandros pa sanatorijas kalnaino apkārtni. Un, beidzot, no šejienes varēja uzturēt sakarus ar dzimto planētu. Sie sakari bija ne vienmēr regulāri, toties no ziņojuma izsūtīšanas līdz tā saņemšanai uz Zemes pagāja tikai četras stundas!

Ievērojot vislielāko piesardzību, uz sanatoriju pārveda arī Nīzas silikola sarkofagu. Ergs Noors un biologs Eons Tāls atstāja «Tantru» kā pēdējie. Iet bija viegli pat ar smagajām svina zolēm, ko piestiprināja pie apaviem, lai pavadona niecīgā pievilkšanas spēka apstākļos izvairītos no nejaušiem lēcieniem.

Nodzisa gaismekļi, kas apspīdēja nosēšanās lauku. Tritons nokļuva Saules apgaismotajā Neptuna pusē. Lai cik nespodri pelēcīga šķita Neptuna atstarotā gaisma, gigantiskās planētas milzu spogulis, ko šķīra no Tritona ne vairāk par trīssimt piecdesmit tūkstoši kilometru, izkļiedēja tumsu, radīdams uz pavadona gaišu mijkrēsli, kas atgādināja pavasara krēslu Zemes polārajos apgabalos. Tritons riņķoja ap Neptunu pretēji planētas griešanās virzienam un aplidoja planētu no austrumiem uz rietumiem gandrīz sešās Zemes diennaktīs. Tādēļ «diena» ilga šeit apmēram septiņdesmit stundas. Sajā laikā Neptuns paspēja četras reizes apgriezties ap savu asi, un tagad pavadona ēna manāmi pārvietojās uz planētas miglainā diska.

Priekšnieks un biologs gandrīz vienlaikus ieraudzīja tālumā nelielu raķeti. Tas nebija zvaigžņu kuģis ar paplašinātu pakalējo galu un augstām līdzsvara plāksnēm. Spriežot pēc smailā priekšgala un šaurā korpusa, tā varētu būt starpplanētu raķete, taču masīvais gredzens pakalējā galā un garā vārpstveida piebūve augšā stipri atšķīra to no parastajiem šā tipa kuģiem.

— Šeit, karantēnā, ir vēl viens kuģis? — Eons neizpratnē jautāja. — Vai tad Padome būtu atteikusies no savas tradīcijas?...

— Nerīkot jaunu zvaigžņu ekspedīciju, kamēr iepriekšējā nav atgriezies? — Ergs Noors domīgi turpināja. — Izslēgts tas nav... Savus termiņus mēs gan ieturējām, bet ziņojums, ko vajadzēja sūtīt no Zirdas, aizkavējies par diviem gadiem.

— Varbūt tā ir ekspedīcija uz Neptunu? — biologs minēja.

Nogājuši divus kilometrus, viņi sasniedza sanatoriju un uzkāpa platā terasē, ko rotāja sarkana bazalta plāksnes. Melnajās debesīs spilgtāk par visām zvaigznēm mirdzēja neliels, no pavadona pola labi saskatāmais Saules disks. Nežēlīgs simt septiņdesmit grādu sals apsildītajā skafandrā nelikās bargāks par salu Zemes polārajā naktī. Lielas amonjaka vai ogļskābes pārslas lēni krita lejup nekustīgajā atmosfērā, piešķirot apkārtnei sniegaina Zemes vakara rāmo mieru.

Ergs Noors un Eons Tāls vēroja pārslu lidojumu tikpat aizgrābti kā viņu tālie senči mērenajā joslā, kuriem pirmais sniegs nozīmēja zemkopja darba cēliena beigas. Arī viņiem šis neparastais sniegs taču vēstīja darba un ceļa gaitu tuvo noslēgumu!

Neapzinātu jūtu mudināts, biologs sniedza priekšniekam roku.

— Mūsu piedzīvojumi nu ir galā. Mēs varam pateikties jums, ka esam sveiki un veseli!

Ergs Noors neviļus izdaria noraidošu žestu.

— Vai tad visi ir veseli? Un kam jāpateicas par manu veselību?
Eons Tāls nesamulsa.

— Esmu pārliecināts, ka Nīza tiks izglābta! Šejienes ārsti grib nekavējoties uzsākt ārstēšanu. Saņemta instrukcija no Grima Sara — vispārīgo paralīžu laboratorijas vadītāja.

— Vai savainojuma raksturs jau noskaidrots?

— Pagaidām nav. Bet tas neapšaubāmi cēlies no strāvas, kas ietekmē autonomo nervu sistēmu ķīmiskās reakcijas. Atrast līdzekļus šīs strāvas neizprotami ilgstošās iedarbības iznīcināšanai nozīmē izārstēt meiteni. Un mums taču ir izdevies radīt līdzekļus pret stabilajām psihiskajām paralīzēm, ko tik daudzus gadsimtus uzskatīja par neārstējamām! Sajā gadījumā būs noticis kaut kas līdzīgs, tikai ārējā kairinājuma rezultātā. Kad pabeigs eksperimentus ar mūsu gūstekņiem, — vienalga, vai tie dzīvi vai miruši, — tad arī mana roka sāks atkal darboties.

Ekspedīcijas priekšnieks nokaunējies sarauc uzacis. Savu bēdu nomākts, viņš bija aizmirsis, cik daudz biologs darījis viņa labā. Tā neklājas pieaugušam cilvēkam! Viņš satvēra Eona roku, un divi zinātnieki senā, vīrišķīgā žestā apliecināja savas abpusējās simpātijas.

— Jūs domājat, ka melno medūzu un šī krusteniskā riebekļa nāvējošie orgāni ir vienas un tās pašas dabas? — Ergs Noors vaicāja.

— Nešaubos. Mana roka ir tam par ķīlu... — biologs atteica. — Elektriskās enerģijas uzkrāšanās un pārveidošanās izpaudusies melno radījumu — ar elektrību bagātās planētas iemītnieku pielāgošanās dzīves apstākļiem. Šie radījumi, bez šaubām, ir plēsoņas, tikai viņu upurus mēs vēl nezinām.

— Bet atcerieties, kas notika ar mums visiem, kad Nīza...

— Tā ir cita lieta. Es ilgi domāju, iekams sapratu. Līdz ar drausmīgā krusta parādīšanos atskanēja ārkārtīgi spēcīga infraskaņa, kas satrieca mūsu apziņu. Sajā melnajā pasaulē arī skaņas ir melnas, nedzirdamas. Nomācis sava upura apziņu ar infraskaņu, šis radījums to vēl ietekmē ar īpašu hipnozi, kādu mēdza lietot arī mūsu izmirušās milzu čūskas, piemēram, anakondas. Lūk, kas būtu mūs pazudinājis, ja vien Nīza...

Ekspedīcijas priekšnieks paskatījās uz tālo Sauli, kas apspīdēja arī dzimto Zemi. Saule — cilvēka mūžsenā cerība vēl no aizvēsturiskajiem laikiem, kad nevarīgs un vientuļš tas nīkuļoja nežēlīgās dabas klēpī. Saule — prāta gaismas iemiesojums, kas izklīdē tumsu un naksnīgos rēģus. Un kopš šā brīža cerību dzirksts pavadīja viņu līdz ceļojuma pēdējai stundai...

Tritona stacijas pārzinis ieradās sanatorijā pēc Erga Noora. Zeme izsauca ekspedīcijas priekšnieku, un pārziņa ierašanās karantēnas telpās nozīmēja izolācijas galu, iespēju jau vistuvākajā laikā pabeigt «Tantras» trīspadsmit gadu ilgo ceļojumu. Kad ekspedīcijas priekšnieks

atgriezās, viņš šķita vēl nopietnāks nekā parasti.

— Mēs startēsim šodien pat. Mani lūdza paņemt līdz sešus cilvēkus no starpplanētu raķetes «Amata», ko atstās šeit, lai apgūtu jaunas rūdu atradnes uz Plutona. Mēs aizvedīsim ekspedīciju un materiālus, ko tā savākusi.

Sie seši pārbūvējuši vienkāršu starpplanētu raķeti un veikuši nedzirdētu varoņdarbu. Viņi ieniruši pekles dibenā — Plutona biezajā neona-metāna atmosfērā un lidojuši amonjaka sniega vētru tumsā, ik mirkli riskēdami ietriekties vienā no neskaitāmajām tēraudcietā ledus smailēm. Viņiem izdevies atrast tādu apgabalu, kur paceļas neapledojuši, kaili kalni. Plutona noslēpums beidzot atklāts — šī planēta nepieder pie mūsu Saules sistēmas. Saule kādreiz sagūstījusi to, pārvietodamās Galaktikā. Lūk, kāpēc Plutons ir daudz blīvāks nekā visas pārējās tālās planētas. Pētnieki atraduši dīvainus minerālus no gluži svešas pasaules. Bet vēl svarīgāks tas, ka vienā no kalnu virsotnēm viņi redzējuši gandrīz pilnīgi izpostītu celtnu pēdas, kas liecina par kādu neiedomājami senu civilizāciju. Iegūtie dati, protams, jāpārbauda. Būvmateriālu saprātīgā apstrādāšana vēl jāpierāda... Bet lai nu kā, veikts apbrīnojams varoņdarbs. Es lepojos ar to, ka mūsu zvaigžņu kuģis nogādās varoņus dzimtenē, un degu nepacietībā uzzināt vairāk par viņu gaitām. Karantēnas periods viņiem beidzies pirms trim dienām... — Ergs Noors aplkusa, garā stāstījuma nogurdināts.

— Bet te taču ir nopietna pretruna! — Purs Hiss iesaucās.

— Pretruna — patiesības māte! — Ergs Noors mierīgi atbildēja ar vecu sakāmvārdu. — Laiks gatavot «Tantru»!

Daudzkārt pārbaudītais zvaigžņu kuģis viegli atrāvās no Tritona un aizjoņoja pa milzīgu loku perpendikulāri ekliptikas plaknei. Doties taisnā ceļā uz Zemi nevarēja:

jebkurš kuģis aizietu bojā platajā meteorītu un asteroīdu joslā, kas izveidojusies no bojā gājušās planētas — Faetona. Šī planēta kādreiz pastāvējusi starp Marsu un Jupiteru, un to saplosījis Saules sistēmas giganta milzīgais pievilkšanas spēks.

Ergs Noors nemitīgi paātrināja «Tantras» lidojumu. Viņš netaisījās vārdzināt savus pasažierus noteikumos paredzētās septiņdesmit divas dienas, bet nolēma, izmantojot zvaigžņu kuģa milzīgo jaudu, ar minimālu anamezona patēriņu sasniegt dzimto planētu piecdesmit stundās.

Zemes raidījumi, lauždamies izplatījumā, sasniedza zvaigžņu kuģi. Planēta apsveica uzvaru pār dzelzs zvaigznes un ledainā Plutona tumsu. Komponisti atskaņoja «Tantrai» un «Amatai» par godu sacerētās simfonijas un romances.

Kosmosā viņojoja svinīgas triumfa melodijas. Marsa, Veneras un asteroīdu stacijas sauca zvaigžņu kuģi, ievijot savus akordus kopējā

cieņas un sajūsmas kori.

— «Tantra», «Tantra», — beidzot atskanēja Astronautikas padomes balss, — atļaujam nosēsties Elhomrā!

Centrālais kosmodroms atradās kādreizējā Ziemeļāfrikas tuksnesī, un zvaigžņu kuģis cauri saules gaismas piestrāvotajai Zemes atmosfērai traucās tieši uz turieni.

VII NODAĻA

SIMFONIJA FA MINORĀ — KRĀSU TONALITĀTE 4750 μ

Caurspīdīgas plastmasas sienas aptvēra plašo verandu, no kuras atklājās skats uz liedagu. Blāvā gaisma, kas plūda no griestiem, nekontrastēja ar spilgto mēnesnici, bet papildināja to, mikstinot ēnu skarbo melnumu. Verandā bija sapulcējušies gandrīz visi jūras ekspedīcijas dalībnieki. Tikai visjaunākie vēl rotaļājās mēnesstaru sudrabetajā līcī. Ar savu daiļo modeli bija ieradies mākslinieks Kārts Sans. Ekspedīcijas priekšnieks Frits Dons, purinādamš garos, zeltainos matus, stāstīja par Miko atrastā zirga apskates rezultātiem. Analizējot statujas materiālu, lai noskaidrotu tās svaru, pētnieki nāca pie gluži negaidīta secinājuma. Zem virskārtas kausējuma izrādījās tīrs zelts! Ja zirgs bija liets, tad skulptūras svars sasniedza vismaz četrsimt tonnu. Šāda milzeņa pacelšanai vajadzēja izsaukt lielus kuģus ar speciālu aparatūru.

Atbildot uz jautājumu, kā izskaidrot tik nejēdzīgu dārgmetāla šķiešanu, viens no ekspedīcijas vecākajiem līdzstrādniekiem atcerējās vēsturiskos arhīvos saglabājušos leģendu par kādas valsts zelta krājuma pazūšanu: toreiz zeltu vēl izmantoja kā darba vērtības ekvivalentu. Noziedzīgie valdnieki, kas bija tiranizējuši un izputinājuši tautu, gatavodamies aizbēgt uz citu valsti, — tajos laikos dažādu tautu savstarpējo satiksmi kavēja šķēršļi, ko sauca par robežām, — savākuši visu savas zemes zelta krājumu un likuši no tā atliet statuju, ko vēlāk uzstādīja galvaspilsētas centrālajā laukumā. Zeltu tā arī neatrada. Vēsturnieks izteica minējumu, ka ļaudis toreiz vienkārši nav iedomājušies, kāds metāls slēpjas zem lētā kausējuma virskārtas.

Sis stāstījums izraisīja dzīvas pārrunas. Milzīgais zelta tīrradnis bija lieliska dāvana cilvēcei. Kaut gan smago, dzelteno metālu sen vairs neuzskatīja par vērtības simbolu, tas joprojām bija nepieciešams elektrisko aparātu, ārstniecības preparātu un it īpaši anamezona izgatavošanai.

Verandas stūrī Veda Konga, Dars Veters, gleznotājs, Čara Nandi un Evda Nala bija sasēdušies ciešā pulciņā. Veltīgi izmeklējies nezin kur pazudušo Mvenu Masu, viņiem kautri pievienojās Rens Bozs.

— Jūs pirmīt gluži pareizi atzīmējāt, ka mākslinieks vai, pareizāk, māksla vienmēr nenovēršami atpaliek no zināšanu un tehnikas straujās izaugsmes, — Dars Veters sacīja.

— Jūs neesat mani sapratis, — Kārts Sans iebilda. — Māksla jau labojusi savas kļūdas un izpratusi savu pienākumu pret cilvēci. Tā

pārstājusi radīt nomācošas monumentālas formas, attēlot reāli nepastāvošu, tīri ārēju varenību un spožumu. Izkopt cilvēka jūtu pasauli,

lūk, mākslas svarīgākais uzdevums! Tikai māksla spēj noskaņot psihi, sagatavot to vissarežģītāko iespaidu uztveršanai. Kās gan nezina, cik brīnum viegli cilvēks iedziļinās visgrūtākajos jautājumos, ja tas iepriekš attiecīgi noskaņojies ar mūziku, krāsām, formām?... Un kā noslēdzas cilvēka dvēsele, ja tajā mēģina ielauzties rupji un varmācīgi. Jums, vēsturniekiem, vislabāk zināms, cik daudz posta cilvēce piedzīvojusi cīņā par savu jūtu attīstību un audzināšanu.

— Kādu laiku, tas bija senā pagātnē, māksla tiecās pēc abstraktām formām, — Veda Konga piemetināja.

— Māksla tiecās pēc abstrakcijām, cenšamās sekot prātam, kas cilvēka dzīvē bija iekarojis neapstrīdami pirmo vietu. Taču izpausties abstrakti māksla nespēj, atskaitot mūziku, kas ieņem īpašu vietu un savā ziņā arī ir gluži konkrēta. Tas bija aplams ceļš.

— Kuru ceļu tad jūs uzskatāt par īsto?

— Māksla, manuprāt, ir pasaules cīņu un trauksmju atspoguļojums cilvēku jūtās, dažkārt dzīves ilustrācija, kas tomēr pakļauta kopējai lietderībai. Šo lietderību var dēvēt arī par skaistumu, bez kura nav laimes un dzīves jēgas. Citādi māksla viegli izvirst untumainās fantāzijās, it īpaši ja tas radītāji pietiekami nepazīst dzīvi, vēsturi...

— Man vienmēr gribējās, lai māksla cīnītos par pasaules pārveidošanu un ne tikai atspoguļotu to, — ieminējās Dars Veters.

— Piekrītu! — Kārts Sans iesaucās. — Ar vienu vienīgu iebildumu, proti, ka tai jāpalīdz pārveidot ne tikai ārējā, bet galvenokārt iekšējā, jūtu pasaule. Audzināšana... ievērojot visas pretrunas...

Evda Nala uzlika Dara Vetera rokai savu spēcīgo, silto plaukstu.

— No kāda sapņa jūs šodien atteicāties?

— No ļoti liela...

— Ikviens, kas redzējis seno laiku mākslas darbus, — gleznotājs tikmēr attīstīja savu domu, — kinofilmas, teātru uzvedumu un gleznu izstāžu ierakstus, zina, cik brīnišķīgi noslīpētas, graciozas un brīvas no visa liekā šķiet mūsu tagadējās izrādes, dejas, gleznas... Es nemaz nerunāju par pagrimuma laikmetiem.

— Gudrs, bet daudzvārdīgs, — Veda Konga pačukstēja.

— Māksliniekam grūti iekļaut vārdos vai formulās tās sarežģītās parādības, ko viņš redz un atlasa no apkārtējās vides, — iejaucās sarunā Čara Nandi, un Evda Nala atbalstīja viņu ar galvas mājieni.

— Bet man gribētos, — turpināja Kārts Sans, — savākt un sakausēt vienā tēlā brīnišķīgi patiesu jūtu, formu un krāsu daļuma tīros graudus, kas izkaisīti dažādos cilvēkos. Atjaunot visaugstākajā

skaistuma izpaušmē tālās pagātnes rasu tipus, no kuru sajaukuma izveidojusies mūslaiku cilvēce. «Gondvānas meita», piemēram, pauž vienotību ar dabu, lietu un parādību iekšējās sakarības neapzinātu nojautu, lielā mērā instinktu cauraustu emociju un jūtu kompleksu.

«Tetisa — Vidusjūras meita» — spēcīgi attīstītas jūtas, bezbailīgi plašas un bezgala daudzveidīgas. Tā jau ir cita pakāpe, kad saplūšanu ar dabu nosaka emocijas un nevis instinkti. Erosa spēks — lūk, kā es to iedomājos. Senās Vidusjūras tautas — krētieši, etruski, helēņi, pirmindieši — tikai viņu vidū varēja izaugt cilvēka tips, kas radīja ar sieviešu hegemoniju saistīto kultūru. Kāda laime, ka atradu Čaru, kurā nejauši apvienojušās antīko grieķu, krētiešu un vēlāko Centrālās Indijas tautu iezīmes!

Veda pasmaidīja, priecādamās par sava minējuma pareizību, bet Dars Veters pačukstēja viņai, ka gleznotājam būtu grūti atrast labāku modeli.

— Ja man izdosies «Vidusjūras meita», tad neizbēgami piepildīšu arī trešo savas ieceres daļu — uzgleznošu staltu, mierīgu ziemeļu sievieti ar zeltainiem vai gaiši brūniem matiem, skaidrām, rāmām acīm, kas vērīgi lūkojas pasaulē, sievieti, kura atgādina senās krievietes, skandināvietes vai anglietes. Tikai pēc tam varēšu stāties pie sintēzes — radīt mūslaiku sievietes tēlu, kurā sakopotas viņas priekšteču labākās īpašības.

— Kāpēc jūs gleznojat tikai «meitas» un nevis «dēlus»? — Veda mīklaini pasmaidīja.

— Vai tad jūs nezināt, ka saskaņā ar fizioloģijas likumiem daiļums sievietē vienmēr pilnīgāk, spilgtāk izteikts?... — gleznotājs sarauca uzacis.

— Kad pienāks kārtā trešajai gleznai, ielūkojieties ciešāk Vedā! — Evda Nala sacīja. — Diez vai...

Gleznotājs strauji piecēlās.

— Jūs domājat, es neredzu! Esmu spiests aizvērt acis, lai šis tēls mani nesavaldzinātu tagad, kad visas domas pieder citam. Bet Veda...

— Sapņo par mūziku... — jaunā sieviete mazliet pietvīka. — Zēl, ka saules klavieres naktī ir mēmas!

— Šīs klavieres darbina pusvadītāju uztverta saules gaisma? — vaicāja Rens Bozs, pārlieddamies pāri krēsla balstam. — Tādā gadījumā tās varētu pieslēgt kādam citam strāvas avotam.

— Cerams, tas neprasa pārāk daudz laika... — Veda nopriecājās.

— Apmēram stundu.

— Nevajag. Pēc stundas vispasaules tīklā sāksies pēdējo ziņu pārraide. Mēs esam aizrāvušies ar darbu, un divus vakarus neviens nav ieslēdzis uztvērēju.

— Tad nodziediet mums kaut ko, Veda, — Dars Veters lūdza. — Kārtam Sanam ir sens stīgu instruments, kas saglabājies vēl no

feodālās sabiedrības Tumšajiem gadsimtiem.

— Ģitāra, — Čara Nandi pateica priekšā.

— Bet kas spēlēs?... Mēģināšu — varbūt pati tikšu galā.

— Es labprāt spēlēšu! — Čara pieteicas aizskriet uz studiju pēc ģitāras.

— Skriesim kopā, — Frits Dons ierosināja.

Čara draiski atmeta kuplās, melnās cirtas. Serliss pagrieza sviru un atbīdīja vienu no verandas sienām, paverot skatienam liča austrumu krastu. Frits Dons aizjoņoja milzīgiem lēcieniem. Čara skrēja, atliekusi galvu. Drīz viņa atpalika. Taču melnajā, neapgaismotajā studijas ejā abi ienira gandrīz vienlaikus un mirkli vēlāk jau atkal strauji un stalti traucās pa mēnesnīcas sudraboto jūras krastu. Frits Dons sasniedza verandu pirmais, bet Čara ielēca tajā no sāniem un tādējādi reizē ar viņu nokļuva istabā.

Veda sajūsmā sasita plaukstas.

— Frits Dons taču ir pavasara desmitciņas uzvarētājs!

— Bet Čara Nandi beigusi augstāko deju skolu! Abas pakāpes — seno un moderno... — tādā pašā toni atbildēja Kārts Sans.

— Mēs ar Vedu arī mācījāmies, tikai zemākajā pakāpē, — Evda Nala nopūtās.

— Zemākajā pakāpē tagad mācās visi, — gleznotājs viņu pakīrcināja.

Pacēlusi mazo zodu. Čara lēni pieskārs ģitāras stīgām. Melodiskajās skaņās vibrēja ilgas un aicinājums. Čara dziedāja jaunu, no dienvīdu joslas tikko atceļojušu dziesmu par nepiepildīto sapni. Melodijā ieplūda Vedas zemā balss un kļuva it kā par virzošo staru, ko apvija brīžiem uzliesmojošais, brīžiem dziestošais Čaras dziedājums. Duets skanēja lieliski — tik dažādas bija dziedātājas un tik ļoti viņas papildināja viena otru. Dāra Vetera skatiens slidēja no vienas uz otru, un viņš nekādi nevarēja izlemt, kuru no sievietēm dziesma vairāk rotāja: Vedu, kas balstījās pret uztvērēju, noliekusi galvu ar mēnesstaru sudrabotajām kuplo matu pīnēm, vai Čaru, kas turēja ģitāru uz kailajiem ceļiem un bija tik ļoti iedegusi, ka zobu baltums un dzidrā acu zilgme krasi izcēlās viņas sejā.

Dziesma beidzās. Kādu brīdi Čara it kā neziņā glāstīja stīgas. Pēkšņi Dārs Veters sakoda lūpas. Skanēja tā pati mūzika, kas reiz jāti attālinājusi viņu no Vedas un tagad arī viņai sagādāja mokas.

Akords aizgūtnēm steidzās panākt akordu un bezspēcīgi izdzisa, nesaplūdis ar iepriekšējo. Melodija šķita aprauta kā vilņi, kas šļākdami veļas krastā, uz mirkli pārplūdina sēkļus un tad cits pēc cita atplūst jūras melnajā atvarā. Čara nekā nezināja — viņas skanīgā balss atdzīvināja vārdus par mīlu, kas lido izplatījuma saltajās tālēs no zvaigznes uz zvaigzni, cenždamās atrast, izprast un sajūst, kur viņš... Varonis neatgriezīsies. Lai! Sirds tomēr tiecas būt viņa tuvumā,

palīdzēt viņam ar klusu lūgšanu, maigu domu, dedzīgu sveicienu!

Veda klusēja. Kaut ko sliktu jauzdama, Čara pārtrauca dziesmu, pietrūkās, pameta ģitāru gleznotājam un, vainīgi noliekusi galvu, tuvojās sastingušajai vēsturniecei.

Veda pasmaidīja.

— Nodejojiet mums kaut ko, Čara!

Meitene piekrita. Bet te iejaucās Frits Dons:

— Ar dejām vajadzēs pagaidīt — tūlīt sāksies pārraide!

Virs nama jumta izbīdīja teleskopisku cauruli. Tās galā pacēlās divas sakrustotas metāla plāksnes ar apli, ko vainagoja astoņas puslodes. Istabu piepildīja majestātiskas skaņas.

Raidījuma sākumā skatītājiem parādīja jaunu spirālisku pilsētu ziemeļu apdzīvotajā joslā. Tolaik arhitektūrā valdīja divi virzieni: vieni atzina par labākām piramidālās, otri — vītņveidīgi spirāliskās pilsētas. Celtniecībai izraudzījās sevišķi piemērotas vietas, no kurām bija ērti vadīt automātiskās rūpnīcas, kas pamišus ar plavu un birztalu lokiem iejoza vai nu jūras, vai liela ezera krastā uzcelto pilsētu.

Pilsētas cēla augstienēs, jo mājas izvietoja uz terasēm, lai ikviena fasāde būtu vērsta pret sauli, vēju un zvaigznēm. Ēku aizmugurē atradās mašīnu, noliktavu, sadales punktu, darbnīcu un virtuvju telpas, kas bieži vien iesniedzās dziļi pazemē. Piramidālās arhitektūras piekritēji uzsvēra savu pilsētu priekšrocības — samērā nelielu augstumu un prāvo ietilpību. Spirālisko pilsētu celtnieki būvēja vairāk nekā kilometru augstus ēku kompleksus.

Jūras ekspedīcijas dalībnieki ieraudzīja uz ekrāna slaidu spirāli: saulē laistījās miljoniem opalescētu plastmasas sienu, porcelānspožu kausēta akmens karkasu un pulēta metāla sastiprinājumu. Katra spirāles vītne no perifērijas pamazām cēlās uz centru. Eku masīvus atdalīja dziļas, vertikālas nišas. Reibinošā augstumā karājās viegli tilti, balkoni un dārzu terases. Dzirkstošas kontrforsu strēles krita lejup līdz pat pilsētas pakājei, kur starp arkādu tūkstošiem viļņoja platas kāpnes. Tās veda uz parku terasēm, kas radiāli aizstiepās līdz pirmajai zaļo birztalu joslai. Arī pilsētas ielas izliecās spirālēs. Ārējās šķita pakārtas gaisā un apvija pilsētas perimetru, iekšējās bija segtas un atgādināja kristāla tuneļus. Ielās nemanīja nevienas braucamās ierīces — nepārtrauktas transportieru ķedes bija apslēptas garenos dobumos.

Rosīgi, smaidoši un nopietni cilvēki ātri gāja pa ielām vai arī nesteidzīgi pastaigājās zem arkādēm, meklējot vientulību neskaitāmās klusās vietinās: starp kolonām, kāpņu pārejās, gaisa dārzos...

Lielpilsētas skatu drīz vien nomainīja teksta pārraide.

— Turpinām apspriest Virzīto starojumu akadēmijas projektu par lineāra alfabēta aizstāšanu ar elektronu ierakstu sistēmu, — sacīja cilvēks, kura seja parādījās uz ekrāna. — Projekts nav guvis vispārēju atbalstu. Iebildumus izraisa galvenokārt tas, ka lasīšanai nepieciešami

ļoti sarežģīti aparāti. Tādējādi grāmata vairs nebūtu cilvēka uzticamākais draugs un pavadonis. Neraugoties uz šķietamo izdevīgumu, projektu, domājams, noraidīs.

— Ilgi apsprieda! — Rens Bozs atzīmēja.

— Liela pretruna, — Dars Veters atsaucās. — No vienas puses, valdzoša ierakstu vienkāršība, no otras — lasīšanas grūtības.

Cilvēks uz ekrāna turpināja:

— Apstiprinājies vakardienas ziņojums — trīsdesmit septītā zvaigžņu ekspedīcija atgriežas...

Dars Veters pamira, pretrunīgu jūtu plosīts. Veda Konga lēni piecēlās. Viņas acis iepletās arvien platākas. Dars Veters skaidri dzirdēja viņas nevienmērīgo elpu.

— ... no četrsimt pirmā kvadrāta puses. Kuģis tikko atstājis mīnuslauku1 vienas simtdaļas parseka attālumā no Neptuna orbītas. Ekspedīcija aizkavējusies sakarā ar to, ka bija iekļuvusi melnas saules pievilkšanas sfērā. Cilvēku zaudējumu nav! Kuģa ātrums, — diktors nobeidza, — apmēram piecas sestdaļas absolūtās vienības. Ekspedīcija sasniegs Tritonu pēc divdesmit vienas dienas. Gaidiet ziņas par lieliskiem atklājumiem!

Raidījums turpinājās. Sekoja citi ziņojumi, bet tos neviens vairs neklausījās. Visi ielenca Vedu.

Mīnuslauks — negatīvi lādēts lauks starpzvaigžņu telpā.

Jaunā sieviete tvīka un smaidīja, bet viņas acu dziļēs varēja izlasīt slēptu trauksmi. Pienāca arī Dars Veters. Veda sajuta stingru rokas spiedienu. Šī roka bija kļuvusi viņai tik tuva un nepieciešama! Dars Veters skatījās viņai taisni acīs. Jau sen viņš nebija skatījies tā. Veda atcerējās skumjo pārgalvību, kas pa laikam izpaudās viņu agrākajās attiecībās. Un zināja — Dars Veters tagad lasa viņas sejā ne tikai prieku vien...

Palaidis Vedas roku, Dars Veters sirsnīgi pasmaidīja un atkāpās. Ekspedīcijas dalībnieki ar lielu interesi apsprieda ziņojumu. Veda palika biedru lokā, taču ar acu kaktiņiem joprojām sekoja Daram Veteram. Viņa redzēja, ka to uzrunā Evda Nala, kurai drīz vien piebiedrojās Rens Bozs.

— Vajag sameklēt Mvenu Masu, viņš vēl nekā nezina! — Dars Veters, it kā nupat atjēdzies, iesaucās. — Nāciet, Evda. Un jūs, Ren?

— Es arī nākšu. Vai drīkst? — Čara Nandi jautāja.

Liedaga malā kļuva čaloja viļņi. Dars Veters apstājās, ļaudams vakara vēsmai seju. Pagriezies viņš sastapa Evdas Nalas skatienu.

— Es aizbraukšu neatvadījies, — viņš atbildēja uz sievietes mēmo jautājumu.

Evda paņēma viņu zem rokas. Kādu laiku visi gāja klusēdami.

— Es domāju, — vai tas nepieciešams? — Evda pačukstēja. — Liekas, tomēr... jums taisnība! Ja Veda...

Evda apklusā. Dars Veters saspieda viņas delnas un pielika tās pie sava vaiga. Sekodams Evdai un Daram Veteram, Rens Bozs visu laiku piesardzīgi atvirzījās no Čaras, bet tā neatlaidīgi turējās Rēnam blakus un pa laikam smīnēdama uzlūkoja viņu ar milzīgām, draiskām acīm. Evda tikko dzirdami iesmējās un negaidot sniedza fiziķim brīvo roku. Rens Bozs satvēra to ar strauju, plēsīgu kustību, kas šķita visai komiska, jo nepavisam neatbilda šā kautrīgā cilvēka dabai.

— Kur tad lai meklējam jūsu draugu? — Čara apstājās pašā ūdens malā.

Dars Veters palūkojās apkārt un mēness gaismā ieraudzīja smiltis iemītas pēdas. Tās šķīra pilnīgi vienādas atstarpes, pie kam simetriski izvērstie pirkstgali atkārtojās tik precīzi, ka likās iespiesti ar mašīnu.

— Viņš aizgājis uz turieni, — Dars Veters izstiepa roku akmeņu grēdas virzienā.

— Jā, tās ir viņa pēdas, — Evda apstiprināja.

— Kāpēc jūs esat tik pārliecināta? — Čara vēl mazliet šaubījās.

— Paskatieties, cik vienmērīgi soli, — tā var staigāt tikai pirmatnēji mednieki vai arī tie, kas mantojuši viņu veiklību. Bet man liekas, ka Mvens, neraugoties uz savām vispusīgajām un dziļajām zināšanām, ir tuvāks dabai nekā jebkurš no mums... Nezinu, kā jūs, Čara? — Evda pievērsās domās iegrimušajai meitenei.

— Es? Ak nē! — Un, norādot uz priekšu, viņa iesaucās: — Lūk, kur viņš!

Uz tuvākā akmens parādījās afrikāņa milzīgais stāvs, kas laistījās mēnesnīcā kā pulēts, melns marmors. Mvens Mass enerģiski vicināja rokas, it kā draudēdams kādam. Atlētiskā ķermeņa varenie muskuļi saspringa un blīvos mezglos viļņoja zem spožās ādas.

— Gluži kā pusnakts gars no bērnu pasakām! — Čara satraukti čukstēja.

Pamanījis nācējus, Mvens Mass nolēca no klints un apgērbās. Nedaudzos vārdos Dars Veters izstāstīja viņam notikušo, un Mvens Mass izteica vēlēšanos nekavējoties satikt Vedu Kongu.

— Ejiet kopā ar Čaru, — Evda sacīja, — mēs vēl mazliet pakavēsimies šeit...

Dars Veters pacēla roku. Afrikāņa sejā atspoguļojās izpratne. Savādu, gandrīz bērnišķīgu jūtu uzplūdumā viņš nomurmināja sen aizmirstus atvadu vārdus. Dars Veters bija aizkustināts un klusējošās Evdas pavadībā domīgs devās tālāk. Rens Bozs apjucis pamiņājās uz vietas, tad pagriezās, lai pievienotos Mvenam Masam un Čarai Nandi.

Dars Veters un Evda sasniedza zemes ragu, kas norobežoja līci no atklātās jūras. No šejienes varēja labi saskatīt ugunis, kas no visām pusēm ieskāva jūras ekspedīcijas milzīgos diskveida plostus.

Dars Veters iestūma caurspīdīgo laivu ūdenī un nostājās Evdas priekšā, vēl masīvāks un varenāks nekā

Mvens Mass. Evda izstiepās uz pirkstgaliem un noskūpstīja aizejošo draugu.

— Veter, es būšu ar Vedu, — Evda atbildēja uz viņa domām. — Mēs kopā atgriezīsimies savā joslā un sagaidīsim tur ekspedīciju. Padodiet ziņu, kad iekārtosieties! Es vienmēr būšu priecīga palīdzēt jums...

Evda ilgi noraudzījās pakaļ laivai sudrabetajā ūdenī...

Dars Veters piestāja pie otrā plosa, kur mehāniķi vēl strādāja, steigdamies nobeigt akumulatoru uzstādīšanu. Pēc Dara Vetera lūguma viņi iededzināja trīs zaļas spuldzes un izvietoja tās trijstūrī.

Pusotras stundas vēlāk pirmais spirāllidnis, kas parādījās šai apvidū, apstājās tieši virs plosa un nolaida liftu. Dars Veters iekāpa lifta kabīnē, uz mirkli parādījās zerii apgaismota kuģa un pazuda lūkā. Jauna diena vēl nebija aususi, kad viņš atgriezās Padomes observatorijas rajonā — savā pastāvīgajā mitekļi, kftvēr nebija paspējis apmainīt. Dars Veters atvēra izpūšamos krānus abās istabās. Pēc dažām minūtēm pazuda visi putekļi, kas bija sakrājušies viņa prombūtnes laikā. Viņš izbīdīja no sienas gultu un, noskaņojis istabu uz jūras smaržu un šalkoņu, pie kuras bija pieradis pēdējā laikā, cieši aizmiga.

Dars Veters pamodās nelāgā omā. Pasaule šķita zaudējusi jebkuru pievilcību. Veda bija tālu un paliks tālu, kamēr... Bet viņa pienākums palīdzēt Vedai un nevis vēl vairāk sarežģīt stāvokli!

Virpuļojošs vēsa, elektrizēta ūdens stabs uzgāzās viņam vannas istabā. Dars Veters tik ilgi stāvēja zem dušas, kamēr nosala. Atspirdzināts, viņš piegāja pie televizofona, atbīdīja aparāta spoguļgludās durtiņas un izsauca tuvāko darba sadales staciju. Uz ekrāna parādījās jaunekļa seja. Informators pazina Daru Veteru un sveicināja viņu ar tikko manāmu godbijību, ko uzskatīja par smalkas pieklājības pazīmi.

— Man gribētos, — Dars Veters sacīja, — dabūt grūtu un ilgstošu darbu, kas saistīts ar fizisku piepūli, piemēram, antarktiskajās raktuvēs.

— Tur viss aizņemts, — runātāja balsī bija jāušams apbēdinājums, — nevienas brīvas vietas nav arī Veneras, Marsa un pat Merkura raktuvēs. Jūs zināt, ka uz turieni, kur grūtības vislielākās, jaunatne visvairāk tiecas.

— Jā, bet es, diemžēl, vairs nevaru sevi pieskaitīt šai jaukajai cilvēku kategorijai... Kādas patlaban iespējas? Darbs man vajadzīgs nekavējoties.

— Ir viena vieta dimantu atradnēs Vidussibīrijā, — jauneklis lēni iesāka, lūkodamies uz Daram Veteram neredzamu tabulu, — protams, ja vien jūs vēlaties uz raktuvēm. Bez tam ir vietas uz okeānu plostiem — pārtikas rūpnīcām, uz saules sūkņu staciju Tibetā, bet tie jau ir

viegli darbi. Arī citās vietās — nekā sevišķi grūta.

Dars Veters pateicās informatoram un lūdza ļaut viņam padomāt, bet tikmēr neatdot vietu dimantu raktuvēs.

Viņš izslēdza sadales staciju un savienojās ar Sibīrijas namu*— plašu centru, kurā bija sakopota ģeogrāfiskā informācija par šo zemi. No turienes viņam pārraidīja atmiņas mašīnu jaunākos ierakstus, un Dara Vetera priekšā uz ekrāna izauga nebeidzami mežu masīvi. No pārpuvotās reto lapegļu taigas, kas senos laikos aizņēma gandrīz visu mūžīgā sasaluma joslu, vairs nebija ne vēsts. Tās vietā pacēlās slaidi mežu milzeņi— Sibīrijas ciedru priedes un senatnē gandrīz izmirušās Amerikas sekvojas. So milzeņu stumbri veidoja krāšņas joslas ap pauguru virsotnēs uzceltiem betona kupoliem, no kuriem bija izlidušas gigantiskas tērauda caurules, kas aizstīdza pāri ūdensšķirtnēm, sasniedza tuvākās upes un ierāva tās gandrīz bez atlikuma savu piltuvju rīklēs. Dobji dūca milzīgi sūkņi. Simtiem tūkstošu kubikmetru ūdens ielauzās vulkānisko iežu dzīlēs, šnācot un virpuļojot izskaloja tos, lai no jauna paceltos virspusē un pa ceļam atstātu skalošanas kameru sietos desmitiem tonnu dimantu. Plašās, spoži apgaismotās telpās cilvēki sēdēja pie šķirošanas mašīnu kustīgajām ciparnīcām. Mirdzošie akmeņi nepārtrauktā plūsmā bira tvertņu kalibrētajās atverēs. Sūkņu staciju operatori uzraudzīja skaitļošanas mašīnas, kas aprēķināja iežu mainīgo pretestību, ūdens spiedienu un patēriņu, šahtu dziļumu un cieto daļiņu izskalojumu. Dars Veters nosprieda, ka saules apspīdēto mežu līksmā aina pašlaik diezin vai atbilst viņa noskaņojumam, un izslēdza Sibīrijas namu. Tai pašā mirkli atskanēja izsaukuma signāls. Uz ekrāna atkal parādījās darba sadales stacijas informators.

— Es gribēju precizēt jūsu pārdomas. Nupat saņemts pieprasījums — atbrīvojusies vieta titāna raktuvēs Dienvidamerikas rietumu piekrastē. Tās ir zemūdens raktuves, grūtākais no visiem darbiem, kādu varu piedāvāt šodien... Bet tur jāierodas steidzoši!

Dars Veters sāka bažīties.

— Es nepaspēšu izturēt pārbaudi tuvākajā Darba psihofizioloģijas stacijā.

— Spriežot pēc jūsu agrākajā amatā obligāto pārbaudījumu rezultātiem, tas nebūs vajadzīgs.

— Tādā gadījumā nosūtiet ziņojumu un dodiet koordinātes! — Dars Veters nekavējoties atsaucās.

— Spirālceļa rietumu maģistrāle, septiņpadsmitais dienvidu atzarojums, stacija 6L, punkts KM40. Sūtu brīdinājumu.

Nopietnā seja uz ekrāna pazuda. Dars Veters savāca sīkās mantas, kas piederēja viņam personīgi, ielika kārbīnā lentas ar tuvinieku attēliem un balsīm, kā arī svarīgāko domu ierakstus. No sienas viņš noņēma kādas vecas krievu gleznas reprodukciju, no galda — Vedai

Kongai līdzīgas aktrises statueti. Visus priekšmetus un tāpat nepieciešamās drēbes novietoja alumīnija kastē ar reljefiem ciparu apliem un lineārā alfabēta zīmēm uz vāka. No šīm zīmēm Dars Veters salika jaunās darba vietas koordinātes un, atvēris sienā lūku, iegrūda tajā kasti. Bezgalīga transportiera lenta satvēra to un tūdaļ aiznesa. Dars Veters vēlreiz pārbaudīja istabas. Jau daudzus gadsimtus uz planētas nebija neviena īpaša telpu apkopēja. Sīs funkcijas pildīja visi iedzīvotāji. Tas kļuva iespējams, tikai pateicoties cilvēku augstajai disciplīnai, kā arī rūpīgi pārdomātajai dzīvojamo un sabiedrisko telpu iekārtai, kurā ietilpa daždažādi aptīrīšanas un ventilācijas automāti.

Nobeidzis istabu apskati, Dars Veters izgāja un pagrieza sviru pie durvīm uz leju, tādējādi signalizēdams telpu sadales stacijai, ka viņa dzīvoklis atbrīvojies. Saule bija manāmi sasildījusi baltām piena stikla plāksnēm pārsegto ārējo galeriju, bet uz plakanā jumta jūras vējš, kā vienmēr, Uzpūta gājējam spirtu vēsmu. Viegli tiltiņi, kas lielā augstumā savienoja milzīgo ēku režģus, šķiet, lidinājās gaisā un aicināt aicināja uz nesteidzīgu pastaigu. Taču Dars Veters vairs nepiedēdēja sev. Pa automatiskās nobrauktuves cauruli viņš nokļuva apakšzemes magnetoelektriskajā pastā, un mazs vagoniņš nogādāja viņu līdz Spirālceļa stacijai. Dars Veters nebrauca ziemeļu virzienā uz Beringa jūras šaurumu, kur aizvijās Rietumu maģistrāles savienojuma loks. Uz Dienvidameriku, it īpaši tik talu kā līdz septiņpadsmitajam atzarojumam, būtu jābrauc apmēram četras diennaktis. Bet pāri ziemeļu un dienvidu apdzīvotajām joslām regulāri lidoja kravas mašīnas. To līnijas apjoza planētu un, šķērsojot okeānus, savienoja Spirālceļa dažādās maģistrāles. Dars Veters nolēma aizbraukt pa centrālo maģistrāli līdz dienvidu apdzīvotajai joslai un cerēja, ka gaisa pārvadājumu priekšnieks būs ar mieru uzskatīt viņu par steidzamu kravu. Tādējādi ceļu izdotos saīsināt līdz trīsdesmit stundām, un bez tam Dars Veters varētu tikties ar Astronautikas padomes priekšsēdētāja Groma Orma dēlu, par kura audzinātāju-rnentoru Groms Orms bija viņu izraudzījis.

Sākot ar nākamo gadu, zēnam jāveic divpadsmit Herkulesa varoņdarbi, bet pagaidām viņš norīkots Patruļu dienestā Rietumāfrikas purvos.

Kurš jauniets gan nevēlējās nokļūt Patruļu dienestā — raudzīties, vai okeānā neparādās haizivis, tropiskajos purvos — kaitīgi kukaiņi, vampīri un rāpuļi, apdzīvotajās joslās — slimību mikrobi, stepju un mežu joslās — epizootijas un mežu ugunsgrēki? Kurš gan nesapņoja par ciņu pret dažādiem tālās pagātnes mošķiem, kas mīklainā kārtā laiku pa laikam atkal iznira planētas visnotaļākajos stūrīšos un, līdzko tika atklāti, nekavējoties bija jāiznīcina? Ciņa pret dzīvības kaitīgajām formām nebeidzās. Uz jauniem iznīcināšanas līdzekļiem mikroorganismi, kukaiņi un sēnītes atbildēja, radot jaunas, pret

visindīgākajām ķīmikālīgām izturīgas formas. Tikai pēc Sašķeltās pasaules ēras cilvēki iemācījās pareizi lietot spēcīgās antibiotikas,

«Ja Diss Kens norikots purvu patruļās,» Dars Veters sprieda, «tad viņš vēl jaunībā kļuvis par nopietnu darbinieku.»

Groma Orma dēls, tāpat kā visi Loka ēras bērni, uzauga kādā ziemeļu joslā skolā pie jūras krasta. Turpat viņš bija izturējis arī pirmos pārbaudījumus DPA — Darba psihofizioloģijas akadēmijas stacijā.

Jauniešiem vienmēr deva darbu, kas atbilda viņu vecuma psiholoģiskajām īpatnībām, tieksmei uz tālēm, paaugstinātajai atbildības sajūtai, egocentrismam.

Milzīgais vagona joņoja klusi, gandrīz nemanāmi. Dars Veters uzkāpa augšējā stāvā, ko sedza caurspīdīgs jumts. Tālu lejā, abās Ceļa pusēs, garām aizslidēja ēkas, kanāli, meži un kalni. Šaura automātisko rūpnīcu josla uz robežas starp zemkopības un mežu joslām apžilbināja ceļotāju ar saulē vizošiem «mēness» stikla kupoliem. Aiz kristālisko ēku sienām varēja neskaidri saskatīt gigantisko mašīnu vienkāršos, skarbos apveidus.

Parādījās un tūdaļ nozuda piemineklis Zinām Kādam — ķīmiķim, kas bija atradis lētu mākslīgā cukura sintezēšanas paņēmieni. Pēc tam Spirālceļa arkāde sāka šķērsot tropiskās zemkopības joslas mežus. Nepārredzamā tālē aizstiepās biezokņi ar dažādas krāsas lapām un mizu, dažādas formas un augstuma kokiem. Pa šauriem, gludiem ceļiem, kas šķīra atsevišķos masīvus, lēni rāpoja apputeksnēšanas, augļu novākšanas un uzskaites mašīnas. Kā zirnekļu tīmekļi mirgoja neskaitāmie vadi. Kādreiz senos laikos pārpilnību simbolizēja zeltains, nobriedis labības lauks. Bet jau Pasaules apvienošanās ērā cilvēki saprata, cik ekonomiski neizdevīgi ir viengadīgie kultūraugi. Kad zemkopību koncentrēja tropiskajā joslā, vairs nevajadzēja ik gadus audzēt zālaugus un krūmus, kuru kopšana prasīja daudz darba. Ilggadīgie koki, kas mazāk noplicina augsni un labāk pārcieš dažādas klimata svārstības, kļuva par galvenajiem lauksaimniecības augiem jau simtiem gadu pirms Loka ēras.

Maizes, ogu un riekstu koki, ar tūkstošiem olbaltumvielām bagātu augļu šķirņu, deva vairāk nekā centneru barojošās masas no katra stumbrā. Kolosāli augļu koku masīvi divās joslās, ziemeļos un dienvidos no ekvatora, simtiem miljonu hektāru platībā apjoza visu planētu. Tās bija īstas mītiskās auglības dievietes Cereras jostas. Vienu no otras tās šķīra ekvatoriālā mežu josla — mitru tropisku mežu okeāns, kas apgādāja planētu ar koksni — baltu, melnu, violetu, sārtu, zeltainu, pelēcīgi spīguļojošu, cietu kā kauls un mīkstu kā ābols, smagu kā akmens un vieglu kā korķis. Te ieguva desmitiem sveķu šķirņu, kas bija daudz lētāki par sintētiskajiem un turklāt ar vērtīgām tehniskām vai dziednieciskām īpašībām.

Meža gigantu galotnes pacēlās līdz Spirālceļa stigai, un tagad abās ceļa pusēs šalkoja zaļa jūra. Tumšajās mežu dzīlēs, kur klajumi veidoja nelielas salas, bija redzamas mājas uz augstiem metāla pāļiem un divainas, zirnekļiem līdzīgas mašīnas, kas spēja pārvērst astoņdesmit metru garo milzeņu stumbrus kārtīgās baļķu un dēļu grēdās.

Apvāršņa kreisajā pusē no dūmakas pamazām iznira ekvatora kalni. Vienā no tiem — Kenijā atradās Lielā Loka sakaru stacija. Pamazām mežu jūra atkāpās sāņus, paverot skatienam klinšainu augstieni. Un tad gar ceļa malām parādījās zilas, kubiskas ēkas.

Vilciens pieturēja Ekvatora stacijā. Dars Veters izkāpa un tūdaļ nokļuva plašā, ar zaļu stiklu bruģētā laukumā. Blakus kājnieku tiltiņam, kas bija pārsviests pāri zilgano Atlasa ciedru galotnēm, pacēlās balta, porcelānam līdzīga Lualabas aplīta piramīda. Piramīdas virsotni vainagoja Sašķeltās pasaules ēras darba virsvalkā tērpta cilvēka tēls. Labajā rokā tas turēja āmuru, bet ar kreiso cēla augšup, pret bālajām ekvatoriālajām debesīm, spožu lodi ar četriem antenu radziņiem. Tas bija pieminekļis pirmo Zemes mākslīgo pavadoņu radītājiem, kas ar neizmērojamu atjautību, drosmi un neatlaidību veikuši savu varoņdarbu. Cilvēka mazliet atliektais ķermenis, kas ar varenu grūdienu raidīja lodi debesis, pauda iedvesmas un apgarotības pilnu sasprindzinājumu. So sasprindzinājumu viņš it kā pārņēma no divaini tērtām figūrām, kas ielenca visu pieminekļa pakāji.

Dars Veters allaž ar saviļņojumu aplūkoja šī pieminekļa skulptūru sejas. Viņš zināja, ka ļaudis, kas uzbūvējuši pirmos mākslīgos pavadoņus un pārkāpuši kosmosa sliekšni, bija krievi — tās pašas apbrīnojamas tautas piederīgie, no kuras viņš cēlies. Sl tauta bija spērusi pirmos soļus gan jaunās sabiedrības celtniecībā, gan ari kosmosa iekarošanā...

Un, tāpat kā vienmēr, Dars Veters arī šoreiz nolēma kādu brīdi uzkavēties pieminekļa tuvumā, lai, raugoties seno varoņu tēlos, mēģinātu tajos saskatīt tiklab līdzību ar saviem laika biedriem, kā arī atšķirību no tiem. Zern Dienvidāfrikas leikodendronu sudraboti bārkstainajiem zariem, kas no visām pusēm ieskāva saulē zaigojošo piramīdu, parādījās divi slaidi stāvi. Viens no jaunekļiem skriešus devās preti Daram Veteram. Ar roku aptvēris audzinātāja masīvo plecu, jauneklis slepus aplūkoja labi pazīstamos vaibstus: prāvo degunu, plato zodu, pārgalvīgi izliektās lūpas, kas tik ļoti nesaderēja ar saaugušajām uzacīm un tēraudpelēko acu padrūmo izteiksmi.

Dars Veters uzmeta atzinīgu skatienu slavenā vīra dēlam. Viņa tēvs bija uzcēlis bāzi Centaura planētu sistēmā un jau piekto trīsgadi pēc kārtas vadīja Astronautikas padomi. Gromam Ormani nevarēja būt mazāk par simt trīsdesmit gadiem, viņš bija trīs reizes vecāks par Daru Veteru.

Diss Kens pasauca savu biedru, tumšmatainu jaunekli.

— Mans labākais draugs Tors Ans, komponista Ziga Zora dēls.

— Mēs kopā strādājam purvos, — turpināja Diss, — gribam kopā veikt savus varoņdarbus un arī turpmāk strādāt kopīgi.

— Tu joprojām aizraujies ar iedzimtības kibernetiku? — Dars Veters vaicāja.

— O jā! Tors sajūsminājis mani vēl vairāk. Viņš ir muziķis, tāpat kā tēvs. Viņš un viņa draudzene... abi cer darboties tajā laukā, kur mūzika atvieglo dzīvā or ganisma attīstības izpratni, tas ir, vēlas pētīt tā uzbūves simfoniju.

— Tu izsakies ļoti miglaini, — Dars Veters sarauc uzacis.

— Es vēl neprotu, — Diss apjuka. — Varbūt Tors pateiks labāk.

Otrais jauneklis pietvika, taču izturēja Dara Vetera pētošo skatienu.

— Diss domā iedzimtības mehānisma ritmus: attīstoties no olšūnas, ikviens organisms veidojas, pievienojot sev it kā veselus molekulu akordus. Sākotnējā dubultspirāle izvēršas pēc tiem pašiem principiem, pēc kādiem attīstās simfonija. Citiem vārdiem — programma, pēc kuras notiek organisma uzbūve no dzīvām šūnām, ir muzikāla!

— Tā?... — Dars Veters pārspīlēti brīnījās. — Bet tad arī visu dzīvās un nedzīvās matērijas evolūciju jūs galu galā reducēsiet līdz kaut kādai milzu simfonijai?

— Šīs simfonijas plānu un ritmiku nosaka fizikas pamatlikumi. Mums atliek vienīgi saprast, kā izveidota muzikāli kibernetiskā 1 mehānisma programma un no kurienes smelta tai nepieciešamā informācija, — ar jauneklīgi nesatricināmu pārliecību apstiprināja Tors Ans.

— No kā jūs patapinājāt šos interesantos uzskatus?

— No mana tēva Ziga Zora. Viņš nesen publicējis trīspadsmito kosmisko simfoniju fa minorā un krāsu tonalitātē 4750 angstrēmu.

— Noteikti paklausīšos! Es mīlu zilo krāsu... Bet jūsu tuvākie plāni? Vai zināt jau, kādus Herkulesa varoņdarbus jums uzdos?

— Tikai pirmos sešus.

— Nu, protams! Otros sešus taču nosaka tikai tad, kad pirmie paveikti, — Dars Veters atcerējās.

— Iztirīt un padarīt pieejamu Koniguta alas pirmo stāvu. Šī ala atrodas Vidusāzijā, — Tors Ans iesāka.

— Izbūvēt pāri kalniem ceļu uz Mentālā ezeru, —

turpināja Diss Kens, — atjaunot vecu maizes koku birzi Argentīnā, noskaidrot, kādēļ nesenā pacēluma apgabalā pie Trinidādes parādījušies lieli astonkāji...

— Un iznīcināt tos!

— Tie būtu pieci. Bet kur sestais?

Jaunekļi mazliet samulsa.

— Mums abiem konstatētas muzikālas spējas, — Diss Kens pietvīkdams sacīja. — Un mums uzdots savākt materiālus par Bali salas senajām dejām, rekonstruēt tās gan muzikāli, gan horeogrāfiski.

— Tas ir, sameklēt izpildītājas un radīt ansambli? — Dars Veters iesmējās.

— Jā, — Tors Ans nodūra acis.

— Interesants uzdevums! Bet to var veikt tikai grupa, tāpat kā ceļa būvi uz Mentālā ezeru.

— O, mums ir lieliska grupa! Un visi tās dalībnieki grib jūs par mentoru. Tas būtu tiešām brīnišķīgi!

Dars Veters šaubījās, vai varēs palīdzēt viņiem sestajā uzdevumā. Bet zēni, starodami un palēkdami aiz prieka, apliecināja, ka šī uzdevuma izpildē viņiem solījies palīdzēt «pats» Zigs Zors.

— Pēc gada un četriem mēnešiem es atradīšu sev darbu Vidusāzijā, — Dars Veters teica, ar patiku vērdamies jaunekļu laimīgajās sejās.

— Cik labi, ka jūs vairs neesat ārējo staciju pārzinis! — Diss Kens iesaucās. — Es pat neuzdriktējos cerēt, ka strādāšu kādreiz ar tādu mentoru! — pēkšņi jauneklis nosarka tā, ka viņa piere pārklājās sīkām sviedru lāsītēm, bet Tors atvirzījās no viņa, tādējādi izteikdams savu sašutumu.

Dars Veters palīdzēja Groma Orma dēlam izkļūt no neveiklā stāvokļa.

— Vai jums daudz laika?

— Ai, nē! Mūs atlaida tikai uz trim stundām. Mēs atvedām drudža slimnieku no savas purvu stacijas.

— Tātad drudzis tomēr vēl atgadās! Es domāju...

— Ļoti reti un vienīgi purvos, — steidzīgi iebilda Diss. — Tādēļ jau mēs esam šeit!

— Mūsu rīcībā ir vēl divas stundas. Iesim uz pilsētu. Jums droši vien būs interesanti aplūkot Jauno sasniedzumu namu?

— Nē, nē! Mēs labāk gribētu... lai jūs atbildat uz mūsu jautājumiem — mēs esam sagatavojušies, un tas ir tik svarīgi pareizā ceļa izvēlei...

Dars Veters piekrita, un viņi trijatā devās uz vienu no Viesu zāles klusajām istabām, ko nepārtraukti vēdināja mākslīgs jūras vējš.

Divas stundas vēlāk Dars Veters atkal iekāpa vagonā. Viņš pamodās, kad vilciens pieturēja ķīmiķu pilsētiņā. Milzīga ēka, kas atgādināja desmitstarainu stikla zvaigzni, pacēlās tieši virs lielas ogļu atradnes. Iegūtās ogles šeit pārstrādāja un pārvērta ārstniecības līdzekļos, vitamīnos, hormonos, mākslīgā zīdā un kažokādās. Atkritumus izmantoja cukura ražošanai. Kādā ēkas starā no oglēm ieguva retos metālus — germāniju un vanādiiju. Cik milzīgas bagātības gan slēpās šai melnajā izraktenī!

Dara Vetera vecais biedrs, kas strādāja šeit par ķīmiķi, bija ieradies stacijā viņu sagaidīt. Reiz Indonēzijā dzīvoja trīs jautri puīši — augļu novākšanas mašīnu stacijas mehāniķi... Tagad viens no viņiem ir ķīmiķis, kas vada lielas rūpnīcas laboratoriju, otrs — slavens dārzkopis, kas izgudrojis jaunu apputeksnēšanas paņēmieni, bet trešais — viņš, Dars Veters, tagad no jauna atgriežas pie zemes krūts un pat vairāk — taisās nokāpt zemes dziļēs Draugi pabija kopā desmit minūtes, bet arī šāda tikšanās izrādījās daudz tikamāka par sarunu ar TVF starpniecību.

Tālākais ceļš bija samērā īss. Gaisa pārvadājumu līnijas pārzinis atzina Dara Vetera lūgumu par pamatotu un apliecināja Loka laikmeta cilvēkiem raksturīgo labvēlību. Dars Veters pārlidoja okeānu un nokļuva Spirālceļa rietumu maģistrālē, dienvidos no septiņpadsmitā atzarojuma, kura galā, okeāna krastā, viņš pārsēdās sMdlaivē.

Augstie kalni pienāca cieši pie krasta. Lēzenajās nogāžu pakājēs baltas akmens terases saturēja uzbērto augsni ar paralēlām dienvidu priežu un vidringtoniju 1 alejām. Mijās zilganzaļu un bronzas krāsas skuju vainagi. Augstāk, kailajās klintīs, rēgojās tumšas aizas,

Vidringtonija — Dienvidafrika augošs skuju koks.

Kuru dziļumā pāri ūdenskritumiem kūpēja veseli miglas mākoņi. Namiņi ar zilganpelēkiem jumtiem un žilbinoši dzeltenām vai oranžām sienām stiepās retā virknē gar terašu malām.

Tālu jūrā iesniedzās uzbērums, ko noslēdza viņu apskalots tornis. Tas stāvēja kontinenta sēkļa malā, kur sākās stāva zemūdens nogāze. Tornis sedza ieeju kilometru garā, svērtēniskā šahtā — masīvā betona caurulē, kas spēja izturēt okeāna dziļu milzīgo ūdens spiedienu. Šī caurule ieurbās tieši zemūdens kalna virsotnē, kas sastāvēja no gandrīz tīra rutila — titāna oksīda. Visi rūdas pārstrādāšanas procesi notika lejā — zem ūdens, kalna iekšienē. Virspusē parādījās tikai gatavi titāna stieņi un minerālo atkritumu dulķes, kas aizplūda okeānā. Dzeltenie viņi šūpoja slīdlaivu, kad tā tuvojās piestātnei torņa dienvidu pusē. Izdevīgā brīdī Dars Veters pārlēca uz bangu apšļākto platformu, tad uzkāpa iežogotā galerijā, kur pulcējās no dežūras brīvie raktuves darbinieki, lai sagaidītu jauno biedru. Šis, pēc Dara Vetera domām, tālās un nošķirtās raktuves darbinieki nemaz neizskatījās pēc drūmiem vientuļniekiem, kādus viņš, sava noskaņojuma ietekmēts, bija domājis sastapt. Viņu sveica mazliet nogurušas, tomēr priecīgas sejas. Pieci vīrieši, trīs sievietes — šeit strādāja arī sievietes...

Pēc desmit dienām Dars Veters jau šķita apradis ar jauno darbu.

Raktuvei bija sava enerģētiskā saimniecība — kontinenta veco šahtu dziļumā apslēpta E tipa jeb, kā senatnē teica, otrā tipa kodolenerģijas stacija, kas neradīja bīstamus izstarojumus un tādēļ izrādījās ļoti ērta vietējo vajadzību apmierināšanai.

Sarežģīts mašīnu komplekss pārvietojās zemūdens kalnā,

ieurbdamies aizvien dziļāk trauklajā, sarkanbrūnajā minerālā. Strādāt bija visgrūtāk agregāta apakšējā stāvā, kur iežus automātiski izcēla un sadrupināja. Mašīna saņēma signālus no augšas, no centrālā komandpunkta, kur apkopoja visus datus par griežņu un drupinatāju darbu, izrakteņa mainīgo cietību un stigrību, kā arī ziņas par rūdas hidrauliskās bagātināšanas stobru darbu. Atkarībā no metāla satura rūdā nācās palielināt vai samazināt agregāta darba ātrumu. Visas novērošanas un pārbaudes funkcijas nevarēja uzticēt kibernetiskajiem automātiem, jo ūdensdrošo telpu niecīgais apjoms nejāva tādus uzstādīt.

Dara Vetera pienākumos ietilpa apakšējā agregāta pārbaude un regulēšana. Cita citai sekoja dežūras pustumšās, ciparnīcām pieblīvētās kamerās, kur kondicionētā gaisa sūkņi spēja tikai nedaudz mazināt drausmīgo karstumu, kas paaugstinātā spiediena apstākļos likās vēl neciešamāks.

Atstājuši šaurās kameras, Dars Veters un viņa jaunais palīgs pēc darba ilgi stāvēja uz balustrādes, ieelpoja svaigo gaisu, peldējās, paēda un tad atgriezās savās istabās vienā no piekrastes namiņiem. Dars Veters mēģināja atjaunot matemātikas studijas, lai apgūtu jauno kohleārrēķinu metodi. Likās, viņš jau paspējis aizmirst savas agrākās saites ar kosmosu. Tāpat kā visi raktuves darbinieki, viņš ikreiz juta gandarījumu, izvadot kārtējo plostu ar rūpīgi sakrautiem titāna stieņiem. Pēc polāro gaisa masu samazināšanās vētras bija kļuvušas nesalīdzināmi vājākas un daudzas kravas varēja transportēt pa jūru ar plostiem. Kad raktuves darbiniekus nomainīja, Dars Veters kopā ar diviem citiem entuziastiem nolēma tajā vēl palikt.

Bet nekas nav mūžīgs šajā pasaulē, un beidzot sakarā ar mašīnu kārtējo remontu titāna raktuvēs pārtrauca darbus. Pirmo reizi Dars Veters nokļuva pašā cirtnē, kur tikai speciāls skafandrs spēja paglābt cilvēku no milzīgā karstuma un spiediena, kā arī no indīgo gāzu strūklām, kas laiku pa laikam izlauzās no iežu plaisām. Žilbinošajā gaismā rutīla sienas mirgoja un laistījās ugunssarkanu dimantu spožumā. Likās, ka akmeņi slēpjas neskaitāmas, asinīm pielijušas, naidīgi zibošas acis. Cirtnē valdīja neparasts klusums. Elektrohidrauliskais dzirksteļu kalts un diski — ultraīso vilņu izstarotāji — bija aprimuši pirmo reizi pēc daudziem mēnešiem. Zem šīm ierīcēm rosījās tikko atbraukušie ģeofiziķi, kas visur novietoja jutīgus aparātus, lai izdevīgajos apstākļos precizētu atradnes kontūras.

Tikmēr bija iestājušās klusas, siltas dienvidu rudens dienas. Klaiņodams kalnos, Dars Veters neparasti asi

Izjuta, cik diženas ir šīs akmens masas, kas gadu tūkstošiem nekustīgi stinga šeit, starp jūru un debesīm. Švīkstēja sausie zāļu stiebri, lejā tikko dzirdami čaloja paisuma vilņi. Nogurušais ķermenis alka miera, bet smadzenes kāri tvēra iespaidus, kas pēc ilgstošā, smagā

darba pazemē šķīta sevišķi svaigi un spilgti.

Ielpodams sasīlušo klinšu un vīstošo zāļu smaržu, bijušais ārējo staciju pārzinis atguva ticību tam, ka nākotne sola viņam vēl daudz laba. Un šī labuma būs jo vairāk, jo labāks un spēcīgāks kļūs viņš pats.

«Sēsi rīcību — pļausi parašu.

Sēsi parašu — pļausi raksturu.

Sēsi raksturu — pļausi likteni.»

Daram Veteram ienāca prātā vecs aforisms. Jā, cilvēka dižākā cīņa ir cīņa pret egoismu! Ne ar sentimentāliem vēlējumiem un nevarīgu, kaut arī skaistu morāli, bet ar dialektisku izpratni, ka egoisms nav vis kaut kādu ļaunu spēku darbības rezultāts, bet gan pirmatnējā cilvēka dabiskais paš aizsardzības instinkts, kas bija svarīgs un vajadzīgs mežonības apstākļos. Lūk, kāpēc spilgtos, spēcīgos indivīdos egoisms bieži vien ir ļoti attīstīts un to grūti uzvarēt. Bet šāda uzvara nepieciešama! Tā varbūt ir pašreizējās sabiedrības vislielākā nepieciešamība. Tāpēc sabiedrība arī veltī tik daudz spēka un laika audzināšanai, tik rūpīgi izpēti katra cilvēka iedzimtības struktūru. Lielajā rasu un tautu sajaukumā, no kura radusies mūsu planētas iedzīvotāju vienotā saime, reizēm vēl atdzimst visnegaidītākās tālo senču rakstura īpašības. Gadās apbrīnojamas psihiskas novirzes, ko cilvēki iemantojuši Sašķeltās pasaules ēras lielā posta laikā, kad neievēroja piesardzību kodolenerģijas izmantošanā un līdz ar to iedragāja daudzu cilvēku iedzimtības struktūru...

Ari Daram Veteram agrāk bija garš ciltskoks. Tagad tas vairs nav vajadzīgs. Senču pētišanu aizstājusi tieša iedzimtības mehānisma analīze, kas, pieaugot cilvēku mūža ilgumam, kļūst aizvien nozīmīgāka. Sākot ar Vispārējā darba ēru, ļaudis dzīvo līdz simt septiņdesmit gadiem, bet tagad noskaidrojies, ka arī trīs simt gadu vēl nav galējā robeža....

Akmeņu klaudzoņa iztraucēja Daru Veteru no neskaidrajām pārdomām. Kalna nogāzē parādījās elektrokausēšanas sekcijas operatore, kautrīga, mazrunīga sieviete, un neliela auguma kustīgs vīrietis, ārējā dienesta inženieris. Abi, "pietvikuši no ātrā gājiena, sveicināja Daru Veteru un gribēja pāiet garām, taču viņš tos aizturēja.

— Jau sen taisos jūs lūgt, — Dars Veters uzrunāja operatori, — atskaņot man trīspadsmito zilo fa minorā. Jūs esat mums bieži spēlējusi, bet to nekad.

— Jūs domājat Ziga Zora kosmisko simfoniju? — sieviete pārjautāja un pēc Dara Vetera apstiprinošā galvas mājiena iesmējās.

— Nav daudz cilvēku uz planētas, kas varētu to nospēlēt... Saules klavieres ar trīskāršu klaviatūru ir pārāk nabadzīgas, bet transkribējuma pagaidām nav... Un diezin vai būs. Bet kāpēc jums nesazināties ar Augstākās mūzikas namu, lai pārraida ierakstu? Mūsu

uztvērējs ir universāls un pietiekami spēcīgs.

— Es nezinu, kā to dara, — Dars Veters nomurmināja. — Man agrāk nenācās...

— Tad es pati gādāšu, lai simfoniju pārraida šovakar! — mūziķe apsolīja un roku rokā ar savu pavadoni devās tālāk.

Visu pēcpusdienu Dars Veters nespēja atvairīt sajūtu, ka šovakar notiks kaut kas sevišķi svarīgs. Ar divainu nepacietību viņš gaidīja vienpadsmito stundu — laiku, ko Augstākās mūzikas nams bija noteicis simfonijas atskaņošanai.

Labprāt uztņēmusies rīkotājas lomu, elektrokausēšanas sekcijas operatore nosēdināja Daru Veteru un citus klausītājus mūzikas zāles pussfēriskā ekrāna fokusā, tieši pretī reproduktora sudrabetajam režģim. Tad viņa nodzēsa gaismu un paskaidroja, ka citādi nāktos grūti sekot simfonijas krāsainajai daļai, kas izpildāma tikai speciāli iekārtotā zālē un šeit, diemžēl, bus aprobežota ar ekrāna iekšējo platību.

Ekrāns vāji mirgoja tumsā. No ārpuses atlidoja apslāpētas vilņu šalkas. Tad kaut kur neiedomājami tālu izcēlās sulīga, zema, gandrīz taustāmi blīva skaņa. Tā pamazām pieņēmas spēkā, satricinot istabu un klausītāju sirdis, pēkšņi saplaka, uzvījās visaugstākajos reģistros, sadrumstalojās un sašķīda miljonos kristāla lausku. Tumsā pazibēja neskaitāmas oranžas dzirkstis. Tas bija kā pirmatnējs zibens spēriens, kas pirms miljoniem gadsimtu pirmo reizi saistīja vienkāršos oglekļa savienojumus sarežģītākās molekulās, kuras kļuva par organiskās matērijas un dzīvības pamatu.

Uzplūda trauksmainu, haotisku skaņu virpulis, tūkstošbalsīgs gribas, ilgu un izmisuma koris, ko pavadīja nespodri, sārti un blāvi purpura uzliesmojumi.

Īso, spalgi vibrējošo akordu secībā iezīmējās cikliska kārtība. Un augstumā pamazām sagriezās izplūdusi, pelēka uguns spirāle. Kora virpulī pēkšņi ielauzās stiepti toņi — lepni un skanīgi, mērķtiecīgi un spēka pilni.

Telpas neskaidri liesmainajos apveidos iecirtās asas, zilas uguns šautras, kas aizjoņoja uz tumsas bezdibeni aiz spirāles malām un noslika melno, mēmo šausmu stingumā.

Tumsa un klusums — tā beidzās simfonijas pirmā daļa.

Pārsteigtie klausītāji vēl nebija paspējuši kaut cik atjēgties, kad mūzika sāka skanēt no jauna. Varenu akordu kaskādes daudzkrāsainas, žilbinoši vizošas gaismas pavadībā krita uz leju. Toņi pazeminājās un atslāba, izdzisa melanholiskā ritmā spīguļojošās ugunis. Vēlreiz kaut kas trauksmainis un šaurs ietrīsējās krītošajās kaskādēs, un atkal zilās liesmas sāka ritmiski dejojošo augšupeju.

Dars Veters bija saviļņots līdz sirds dziļumiem. Zilajās skaņās viņš nojauta tieksmi uz arvien sarežģītākiem ritmiem un formām un

nosprida, ka līdz šim nevienam nav izdevies labāk attēlot dzīvības pirmatnējo cīņu ar entropiju... Kāpieni, aizsprosti, filtri, kas aiztur uz zemākajiem enerģijas līmeņiem krītošās kaskādes. «Tā, tā, tā! Lūk, kādi bija organiskās matērijas pirmsākumi!»

Zilās šautras saslēdzās ģeometrisku figūru, kristālisku formu un režģu rotaļā. To pavadīja aizvien sarežģītāki minora akordi, kas saira, atkal savienojās un pēkšņi izšķīda pelēcīgajā mijkrēslī.

Simfonijas trešo daļu ievadīja augoši basa toņi, kuru ritmā uzliesmoja un dzisa laika un telpas bezgalībā aizslidoši zili lukturi. Skarbie basi plūda aizvien ātrāk un varenāk, līdz beidzot izveidoja aprautu, draudošu melodiju. Zilās liesmas atgādināja ziedus, kas šūpojas tievu, ugunīgu kātu galā. Un šie ziedi skumji nosliga lejup ik reizes, kad telpā ielauzās zemas, dārdošas fanfaru skaņas, kas pamazām izdzisa tālē. Taču liesmu vai lukturu skaits nemitīgi palielinājās, ziedu kāti kļuva aizvien biezāki. Lūk, divas ugunīgas svītras iezīmēja izplatījumā ceļu, un bezgalībā aizpeldēja jautras, zeltaini skanīgas dzīvības balsis, ar savu brīnišķo siltumu sasildot matērijas drūmo vienaldzību. Tumšais ceļš pārvērtās upē, milzīgā zilu liesmu straumē, ko spilgti, krāsaini uguns zibšņi izraibināja aizvien sarežģītākiem rakstiem.

Iepaļū, slaidu liniju un sfērisku virsmu augstākie apvienojumi izstrāvoja majestātisku skaistumu, tāpat kā spraigie daudzpakāpju akordi, kuru mijā, izvēršdamās aizvien plašāk un spēcīgāk, strauji auga sarežģīta, skanīga melodija...

Daram Veteram noreiba galva. Viņš vairs nespēja sekot visām mūzikas un gaismas nokrāsām un uztvēra tikai vispārējos gigantiskās ieceres apveidus. Augstu, kristāldzidru skaņu okeāns šalca neparasti varenās, spoži zilās prieka gammās. Toņi kļuva aizvien augstāki, un pati melodija uzvirpuļoja nevaldāmā augšupejošā spirālē, līdz beidzot pārtrūka žilbinošā uzliesmojumā.

Simfonija bija galā, un Dars Veters saprata, kā viņam trūcis visus šos mēnešus. Tas bija darbs, tuvāks ķosmosam, tuvāks cilvēces nākotnes centieniem nemitīgi augšupejošai spirālei. Tieši no mūzikas zāles viņš devās uz tālsarunu istabu un izsauca ziemeļu apdzīvotās joslas centrālo darba sadales staciju. Jaunais informators, kas bija Daru Veteru nosūtījis uz šejieni, pazina viņu un nopriecājās.

— Sorit jūs izsauca no Astronautikas padomes, bet man neizdevās sazināties ar jums. Tūdaļ savienošu.

Ekrāns nodzisa un pēc brīža atkal iedegās. Dars Veters ieraudzīja Miru Omu, vecāko no četriem Padomes sekretāriem. Viņš izskatījās ļoti nopietns un, kā Daram Veteram likās, skumjš.

— Notikusi liela nelaime! Aizgājis bojā piecdesmit septītais pavadoņs. Padome aicina jūs uzņemties ārkārtīgi grūtu uzdevumu. Nekavējoties aizsūtīšu jums starpplanētu raķeti. Esiet gatavs!

Dziļi pārsteigts, Dars Veters vēl ilgi raudzījās satumsušajā ekrānā.

VIII NODAĻA

SARKANIE VIĻŅI

Uz observatorijas platā balkona brīvi klejoja vējš. Tas nesa pāri jūrai saulainās Āfrikas ziedu smaržu, modinot dvēselē trauksmainas ilgas. Mvens Mass nekādi nespēja nokratīt šaubas un atgūt iekšējo līdzsvaru, kāds nepieciešams pirms tik atbildīga izmēģinājuma. Rens Bozs ziņoja no Tibetas, ka Kora Julla iekārtas rekonstrukcija pabeigta. Piecdesmit septītā pavadonā četri novērotāji labprāt uzņēmās risku, lai nodrošinātu grandioza eksperimenta sekmīgu norisi.

Taču eksperiments notika bez Padomes atļaujas, bez visu varbūtību plašas iepriekšējas apspriešanas, un tas piešķīra šim pasākumam glēvas slepenības piegāršu.

Viņu sprauštais diženais mērķis it kā attaisnoja šādu piesardzību, bet... dvēselei tomēr vajadzētu būt pilnīgi tīrai! No jauna radās sensenais cilvēka konflikts — starp mērķi un tā sasniegšanas līdzekļiem. Tūkstošu paaudžu pieredze māca, ka jāprot precīzi noteikt pārejas robežu, kā to abstraktos matemātikas jautājumos panāk ar repagulārreķinu metodi. Bet ko lai dara, ja šāda precizitāte nepieciešama intuīcijā, morālē?...

Afrikāni dziļi satrauca Beta Lona dzīves stāsts. Pirms trīsdesmit diviem gadiem viens no Zemes izcilākajiem matemātiķiem Bets Lons atklāja, ka dažas novirzes parādības varenu spēka lauku mijiedarbībā var izskaidrot ar paralēlu dimensiju pastāvēšanu. Viņš izdarīja virkni interesantu eksperimentu, kuros izmēģinājuma objekti pazuda bez pēdām. Zinību robežu akadēmija atrada tomēr kļūdu viņa teorētiskajos aprēķinos un deva novērotajām parādībām principiāli citu izskaidrojumu. Beta Lona neparasti asais prāts acīm redzot bija attīstījies lielā mērā uz viņa tikumisko balstu un aiztures centru rēķina. Būdams spēcīga, egoistiska rakstura cilvēks, viņš nolēma turpināt eksperimentus šajā pašā virzienā. Lai iegūtu izšķirošus pierādījumus, viņš iesaistīja izmēģinājumos bezbailīgus jaunekļus, kas bija ar mieru uzņemties jebkuru risku, lai tikai varētu kalpot zinātnei. Cilvēki Beta Lona eksperimentos pazuda tāpat-kā priekšmeti, un neviens no viņiem neapliecināja savu esamību «tajā pusē», tas ir, citā dimensijā, kā nežēlīgais matemātiķis to bija cerējis. Kad Bets Lons tādējādi bija aizgādājis «nebūtībā» vai, pareizāk, vienkārši iznīcinājis divpadsmit jaunekļus, viņu nodeva tiesai. Taču matemātiķis pierādīja, ka viņa pārliecība bijusi godīga. Viņš esot ticējis, ka cilvēki paliek dzīvi arī citā dimensijā, un bez tam rīkojies tikai ar savu upuru piekrišanu. Ievērojot to, Betam Lonam piesprieda trimdu. Desmit gadu viņš pavadīja uz Merkura, bet vēlāk atrada vientuļu patvērumu

Aizmirstības salā. Pēc Mvena Masa domārn, Beta Lona un viņa paša dzīvē bija daudz kopīga. Arī tajā gadījumā aizliedza slepenu eksperimentu, kas balstījās uz zinātnes noraidītiem apsvērumiem, un šī līdzība Mvenam Masam ļoti nepatika.

Parīt būs kārtējā Loka pārraide, un tad viņš atbrīvosies uz veselām astoņām dienām — savam eksperimentam.

Mvens Mass atlieca galvu. Zvaigznes likās viņam sevišķi spilgtas un tuvas. Daudzas viņš sauca senos vārdos kā vecus draugus. Patiesi, vai tad šie spīdekļi nebija cilvēka vecu vecie draugi, kas vadīja viņa gaitas, lika pievērsties cildenām domām un sapņiem!

Lūk, pret ziemeļu apvārsni noliekusies ne visai spoža zvaigznīte. Tā ir Polārzvaigzne jeb Cefeja gamma. Sašķeltās pasaules ērā Polārzvaigzne atradās Mazā Lāča zvaigznājā, taču Galaktikas ārējā daļa līdz ar Saules sistēmu pamazām pārvietojas Cefeja virzienā. Piena ceļā mirdzošais Gulbis, viens no interesantākajiem ziemeļu debess zvaigznājiem, jau noliecis uz dienvidiem slaido kaklu. Tajā liesmo skaista dubultzvaigzne, ko senie arābi nosaukuši par Albireo. Patiesībā tur ir veselas trīs zvaigznes: dubultzvaigzne Albireo I un ļoti tāla, milzīga, zila zvaigzne Albireo II ar lielu planētu sistēmu. Tā atrodas gandrīz tikpat tālu no mums kā gigantiskais Denebs Gulbja astē — balta zvaigzne, kas izstaro tikpat daudz gaismas, cik četri tūkstoši astoņi simti Sauļu. Pagājušajā Loka raidījumā mūsu uzticamais draugs Gulbja 61. ziņoja, ka uztvēris Albireo II sūtītu vēstījumu, kas ceļojis izplatījumā četrsimt gadu un izrādījies ārkārtīgi interesants. Albireo II slavenais kosmosa pētnieks, kura vārds Zemes valodā skanētu Vlihs ozs Dizs, gājis bojā Liras zvaigznāja apkaimē, kur sadūries ar kosmosa bīstamāko parādību — zvaigzni Ookr. Mūsu planētas zinātnieki pieskaitīja šīs zvaigznes pie E klases, kas nosaukta tā par godu senatnes lielākajam fiziķim Einšteinam. Sis7 ievērojamais teorētiķis bija paredzējis tādu spīdekļu atklāšanu, kaut gan vēlāk viņa uzskatus ilgi apstrīdēja un noteica pat zvaigžņu iespējamās masas robežu, tā dēvēto Candrasekara maksimumu. Taču senais astrofiziķis Candrasekars balstījās savos aprēķinos tikai uz elementāro gravitācijas mehāniku un vispārējo termodinamiku, pilnīgi neievērojot zvaigžņu pasaules milžu un pārmilžu sarežģīto elektromagnētisko struktūru. Bet tieši elektromagnētiskie spēki noteica E klases zvaigžņu eksistenci. Šie spīdekļi izmēru ziņā sacentās ar M klases sarkanajiem milžiem — tādiem kā Antares vai Betelgeize, tomēr atšķirās no pēdējiem ar lielāku blīvumu, kas atbilda apmēram Saules blīvumam. Šādas zvaigznes kolosālais gravitācijas spēks aizkavēja enerģijas izstarošanu, neļāva gaismai atstāt spīdekli un aizņņot izplatījumā. Bezgala ilgi pastāvēja kosmosā šīs neiedomājami milzīgās masas, kas aprija un izšķīdināja savā inertajā okeānā visu, ko vien spēja satvert to gravitācijas neatvairāmie taustekļi. Senindiešu reliģiskajā mitoloģijā

par «Brāmas naktīm» sauca augstākās dievības bezdarbīga miera periodus, ko, pēc senajiem ticējumiem, nomainīja «dienas» jeb radīšanas periodi. Te patiesi bija zināma līdzība ar ilgstošu matērijas uzkrāšanu, kuras rezultātā spīdekļa virskārta sasila līdz OO klasei, tas ir, līdz simttūkstoš grādiem, kaut gan ar dievību tam, protams, nebija nekāda sakara. Galu galā radās kolosāls uzliesmojums, kas izsvaidīja telpā jaunas zvaigznes ar jaunām planētām. Sādā ceļā radies arī Krabja miglājs, kura caurmērs tagad jau sasniedz piecdesmit biljonus kilometru. Eksplozijas jauda bija tik liela, it kā vienlaikus uzspridzinātu kvadriljonu Sašķeltās pasaules ēras ūdenraža bumbu.

Pilnīgi tumšās E klases zvaigznes var konstatēt tikai pēc to gravitācijas laukiem. Ikvienu zvaigžņu kuģi, kas aizmaldījies šo briesmoņu tuvumā, gaidīja nenovēršama bojā eja. Visai nopietnus draudus zvaigžņu kuģiem radīja arī spektra klases T infrasarkanie spīdekļi, tāpat kā tumšie makrodaļiņu mākoņi vai pavisam atdzisušie TT klases ķermeņi.

Mvens Mass nodomāja, ka Lielā Loka izveidošana, kas saistīja saprātīgu būtnu apdzīvotās pasaules, bija vislielākā revolūcija ne tikai Zemei, bet jebkurai apdzīvotai planētai. Vispirms tā bija uzvara pār laiku, pār atsevišķu cilvēku ierobežoto mūža ilgumu, kas neļāva ne mums, ne arī citiem mūsu domu brāļiem ielauzties izplatījuma attālākajos novados. Loka raidījums nozīmēja vēstījumu nākotnei, jo šādā formā ietērpta cilvēka doma turpina šķērsot telpu, kamēr sasniedz vistālākos kosmosa apgabalus. Līdz ar to iespēja izpētīt ļoti tālas zvaigznes kļuvusi pilnīgi reāla un būtībā pārvērtusies tikai par laika jautājumu. Nesen mēs saņēmām ziņojumu no milzīgas, ļoti tālas zvaigznes. Līdz lai divi tūkstoši astoņi simti parseku, un raidījums ceļoja telpā vairāk rtekā deviņus tūkstošus gadu, tomēr cilvēkiem tas bija saprotams, un to spēja atšifrēt visi līdzīgu attīstības pakāpi sasniegušie Loka locekļi. Cita lieta, ja ziņojums pienāk no lodveida zvaigžņu kopām, kuras daudz vecākas par mūsu plakanajam sistēmām.

Tas pats sakāms arī par Galaktikas centru. Tās aksiālajā zvaigžņu mākonī atrodas milzīga dzīvības zona ar miljoniem planētu sistēmu, kas, Galaktikas centra izstarojumu apgaismotas, nepazīst nakts tumsas. No turienes saņemti neizprotami ziņojumi — sarežģīti, mūsu jēdzieniem neizsakāmu struktūru ainas. Zinību robežu akadēmija jau četrsimt gadus nekādi nespēj tos atšifrēt. Bet varbūt... — pēkšņi fantastisks minējums lika Mvenam Masam aizturēt elpu, — no tuvējām planētu sistēmām, kas ietilpst Lokā, pienāk ziņojumi par planētu iekšējo dzīvi — zinātni, tehniku, mākslu, turpretim Galaktikas vecākās pasaules rāda savas zinātnes un dzīves ārējo, kosmisko attīstību? Kā šo pasauli domājošās būtnes pēc saviem ieskatiem pārveido veselas planētu sistēmas? «Izmēž» no telpas meteorītus, kas kavē zvaigžņu kuģu lidojumus, sagāž meteorītus un pie reizes arī

dzīvībai nederīgās, aukstās, ārējās planētas centrālajā spīdekļī, pagarinot tā mūžu vai arī paaugstinot temperatūru? Var būt, ka Galaktikas centrālo apgabalu iemītnieki pārkārto arī kaimiņu planētu sistēmas, kur rada vislabvēlīgākos apstākļus gigantisku civilizāciju uzplaukumam.

Mvens Mass sazinājās ar Lielā Loka raidījumu ierakstu glabātuvī un nosauca kādu šifru. Tūdaļ uz ekrāna cita citu nomainīja dīvainas ainas, kas sasniegušas Zemi no Centaura omegas lodveida zvaigžņu kopas. Tā ir otra tuvākā šāda veida sistēma, ko atdala no musu Saules tikai seši tūkstoši astoņi simti parseku. Divdesmit divus tūkstošus gadu pasaules telpā ceļoja šo zvaigžņu gaisma, iekams sasniedza Zemes cilvēku acis.

Blīva, zila migla gūlās vienmērīgām kārtām uz ekrāna. Vietām no tās izspraucās svēteniski, melni cilindri, kas samērā ātri griezās ap savu asi. Tikko jaušamie cilindru apveidi laiku pa laikam saplaka, pārvēršoties zemos konusus. Tad zilās miglas vāli izšķīda ugunīgos sirpjos, kas negantā ātrumā griezās ap konusu asīm, melnie cilindri pilnīgi pazuda, un vienlaikus uz ekrāna izauga milzīgas, žilbinoši baltas kolonas, aiz kurām kā slīpas kulisēs rēgojās šķautnaini, zaļi asmeņi.

Mvens Mass berzēja pieri, pūlēdamies saskatīt dīvainajās formās kaut vismazāko jēgu.

Tikmēr šķautnainie asmeņi spirāliski apvija baltās kolonas un pēkšņi sašķīda metāliski spožās lodītēs, kas izveidoja plašu lokveida jostu. Šī josta pamazām kļuva aizvien platāka un augstāka.

Afrikānis pasmīnēja un izslēdza ierakstu, lai atgrieztos pie pirmītējām pārdomām.

«Sakarā ar apdzīvoto pašauju trūkumu Galaktikas augstajos platuma grādos vai, pareizāk, sakaru trūkumu ar tām, mēs, Zemes cilvēki, vēl nespējam izkļūt no Galaktikas aptumšotās ekvatoriālās joslas. Nespējam pacelties pāri kosmiskajiem putekļiem, kuros iegremdēta mūsu zvaigzne — Saule un tās kaimiņi. Tāpēc izzināt kosmosu mums grūtāk nekā citiem...»

Mvens Mass paskatījās uz apvārsni, kur zem Lielā Lāča un Medību Suņiem atradās Berenikes Matu zvaigznājs. Tas ir Galaktikas «ziemeļu» pols. Tieši šajā un tāpat pretējā debess punktā — Skulptora zvaigznājā, netālu no pazīstamās zvaigznes Fomalhauta, pie galaktiskās sistēmas dienvidpola — pavērās viss ārpusgalaktiskās telpas plašums. Nomalē, kur atrodas Saule, galaktiskās spirāles zaru biezums nepārsniedz seši simti parseku. Perpendikulāri Galaktikas ekvatora plaknei vajadzētu nolidot tikai trīssimt līdz četrsimt parseku, lai paceltos pari milzīgā zvaigžņu rata līmenim. Šis zvaigžņu kuģiem neuzveicamais attālums Loka raidījumiem nebija nepārvarams. Taču pagaidām neviena planētu sistēma no šiem apgabaliem vēl nebija

iesaistījusies Lokā...

Mūžīgās miklas, un neatbildētie jautājumi izzustu vienā mirkli, ja zinātnē notiktu vēl viena diža revolūcija un cilvēki iemācītos uzveikt laiku — jebkurā laika posmā pārvarēt jebkuru atstatumu. Tad ne tikai mūsu Galaktika, bet arī citas zvaigžņu salas kļūtu cilvēkiem tikpat tuvas kā sikās saliņas Vidusjūrā, kuras viņi rāmi čaloja nakts tumsā tepat aiz observatorijas sienām. Tikai šī cerība spēja attaisnot izmisīgo eksperimentu, ko bija iecerējis Rens Bozs un īstenos viņš, Mvens Mass, Zemes ārējo staciju pārzinis. Ak kaut varētu labāk pamatot eksperimenta nepieciešamību un saņemt Padomes atļauju...

Spirālceļa oranžās ugunis iedegās spilgtāk un kļuva baltas: pulkstenis rādīja otro stundu pēc pusnakts — šajā laikā sevišķi pieauga transporta kustība. Mvens Mass atcerējās, ka rīt sāksies Liesmaino Kausu svētki, uz kuriem viņu bija ielūgusi Čara Nandi. Ārējo staciju pārzinis nespēja aizmirst iepazīšanos jūras krastā — bronzas sarkano meiteni ar graciozajām, lokanajām kustībām. Viņa šķita sirsnības un strauju, spēcīgu emociju iemiesojums, ko tik reti izdevās sastapt šajā labi disciplinēto jūtu laikmetā.

Mvens Mass atgriezās savā darba istaba, izsauca Metagalaktikas institūtu, kas darbojās naktī, un palūdza atsūtīt viņam rītvakar dažu galaktiku stereofilmas. Saņēmis piekrišanu, viņš uzkāpa uz ēkas iekšējās fasādes jumta. Seit atradās viņa tāllēkšanas aparāts. Mvens Mass milēja šo samērā maz izplatīto sportu un bija sasniedzis tajā izcilu meistarību. Piesprādzējis hēlija balona siksnas, afrikānis ar atsperīgu lēcieni uzvījās gaisā un uz mirkli ieslēdza viegla akumulatora darbināto dzenskrūvi. Aprakstījis sešsimt metru garu loku, viņš nolaidās uz Pārtikās nama jumta un no turienes atkārtoja lēcieni. Pēc piektā lēciena viņš nokļuva nelielā dārzā, kaļķakmens kraujas pakājē, atstāja aparātu alumīnija tornītī un pa kārti nolaidās zemē. Vecas platānas šalcošo lapu iežūžināts, viņš drīz vien iemīga savā spartāniskajā gultā.

... Liesmaino Kausu svētki bija ieguvuši savu nosaukumu no dzejnieka vēsturnieka Zana Sena pazīstamā dzejoļa, kurā apdziedāta senindiešu paraša izvēlēties skaistākās sievietes, lai jauneklīem, kas dodas veikt varoņdarbus, pasniegtu šķēpus un kausus ar degošiem, aromātiskiem sveķiem. Šķēpus un kausus cilvēki sen vairs nelietoja. Tos saglabāja tikai ka varonības simbolus. Toties varoņu skaits planētas enerģisko, drosmīgo iedzīvotāju vidū bija neizmērojami pieaudzis. Milzīgās darba spējas, kādas pagātnē piemita tikai sevišķi izturīgiem cilvēkiem — ģēnijiem, izrādījās pilnīgi atkarīgas no ķermeņa fiziskā spēka, kā arī no hormonu — stimulatoru daudzuma. Sabiedrība tūkstošiem gadu nemitīgi gādāja par savu locekļu fizisko attīstību, un tāpēc ikviens mūsu planētas iedzīvotājs tagad atgādināja senos varoņus — neizsīkstošus cildenos darbos, mīlestībā un zinību

alkās.

Liesmaino Kausu svētki ar laiku kļuva par sieviešu pavasara svētkiem. Ik gadus ceturtajā mēnesī pēc ziemas saulgriežiem jeb pēc vecā laika rēķina — aprīlī Zemes daiļākās sievietes sacentās dejošanas, dziedāšanas un vingrošanas mākslā. Dažādu rasu vissmalkākās skaistuma nianšes, kas izpaudās planētas jauktajos iedzīvotājos, staroja šeit neizsmeļamā daudzveidībā kā noslīpētu dārgakmeņu šķautnes un sagādāja bezgala daudz prieka skatītājiem — sākot ar nerimstošā darba nogurdinātiem zinātniekiem un inženieriem un beidzot ar jūsmīgiem māksliniekiem vai vēl pavisam jauniem trešā cikla skolēniem.

Ne mazāk skaisti bija arī vīriešu jeb tā dēvētie Herkulesa svētki, kas notika rudenī. Brieduma gadus sasniegušie jaunekļi svētkos ziņoja par paveiktajiem Herkulesa varoņdarbiem. Vēlāk izveidojās paradums šajās dienās sarīkot gada laikā paveikto izcilo darbu un sasniegumu skates. Svētki kļuva par kopīgiem vīriešu un sieviešu svētkiem un sadalījās Daiļās Lietderības, Augstākās Mākslas, Zinātniskās Drosmes un Fantāzijas dienās. Kādreiz arī Mvens Mass tika atzīts par pirmās un trešās dienas varoni...

Tirēnu stadiona milzīgajā Saules zālē Mvens Mass ieradās tieši tajā brīdī, kad uzstājās Veda Konga. Viņš uzmeklēja ceturtnā rādiusa devīto sektoru, kur sēdēja Evda Nala un Čara Nandi, un, patvēries arkādes ēnā, klausījās Vedas dziedājumu. Augstu pacēlusi zeltaino galvu un pievērsusi seju zāles augšējām galerijām, jaunā sieviete baltajā tērpā dziedāja kaut ko liksmu. Viņa šķita afrikānim kā pavasara personificējums.

Katrs skatītājs nospieda vienu no četrām pogām, kas atradās viņa priekšā. Aizstājot agrāko laiku skaļos aplausus, zāles griestos iedegās zeltainas, zilas, smaragdzaļas vai sarkanas uguniņas — mākslinieka snieguma vērtējums.

Veda beidza dziedāt, tika apbalvota ar zeltainu un zilu ugunu zibšņiem, kuru vidū tikai pa retam gadījās arī zaļi plankumi, un, kā allaž pietvikusi aiz savīļņojuma, atgriezās draudzeņu pulkā. Sajā brīdī pie viņas pienāca Mvens Mass.

Afrikānis palūkojās apkārt, meklēdams savu skolotāju un priekštecī, bet to nekur neredzēja.

— Kur jūs paslēpāt Daru Veteru? — Mvens Mass jokodams uzrunāja visas trīs sievietes:

— Bet kur jūs likāt Renu Bozu? — Evda Nala atbildēja ar pretjautājumu, un afrikānis pasteidzās izvairīties no viņas vērīgā skatiena.

— Veters Dienvidamerikā iegūst titānu, — teica žēlsirdīgā Veda, un skumju izteiksme pavīdēja viņas sejā.

It kā aizsargādama draudzeni, Čara Nandi pievilka viņu sev klāt.

Abu tik dažādo sieviešu sejas uz mirkli kļuva līdzīgas, jo tās apvienoja rāms, lēnprātīgs maigums.

Čaras taisnās uzacis atgādināja lidojoša putna siluetu un harmoniski saskanēja ar viņas acu gareno griezumu. Vedas uzacu loki tiecās mazliet uz augšu.

«Putns savicinājis spārnus...» nodomāja afrikānis.

Čaras spīdīgi melno sprogu viņi brīvi krita uz pleciem, vēl vairāk izceļot Vedas gaišo, gludi sasukāto matu vienkāršību.

Čara palūkojās uz pulksteni zāles kupolā un piecēlās.

Viņas tērps pārsteidza afrikāni. Platīna ķēdīte aptvēra meitenes plecus, atstājot kaklu pilnīgi kailu. Zem atslēgas kauliem šo ķēdīti saslēdza mirdzošs, sarkans turmalīns.

Tvīrtās krūtis, kas atgādināja platus, apgāztus kausus un likās izvirpotas ar apbrīnojami smalku, precīzu griežni, bija tikpat kā atklātas. No sprādzes krūšu starpā līdz pat jostai stiepās tumši violeta auduma strēle. Tādas pašas strēles bija novilkta pāri krūtīm. Meitenes šauru vidukli apjoza melnām zvaigznēm nosēta balta josta ar mēness sirpim līdzīgu platīna sprādzi. Muguras pusē pie jostas bija piestiprināti melnām zvaigznēm izrotāti balta zīda pussvārkī...

— Drīz mana kārtā, — Čara bezrūpīgi teica, atskatījās uz Mvenu Masu, tad pazuda, daudzu čukstu un skatienu pavadīta.

Uz skatuves parādījās vingrotāja — lieliski noaugusi meitene, ne vecāka par astoņpadsmit gadiem. Zeltainas gaismas apspīdēta, viņa izdarīja virkni strauju lēcienu un akrobātisku pagriezienu, dziedoši skumjās melodijas pāreju brīžos ik reizes sastingstot neiedomā jami grūtas līdzsvara pozās. Skatītāji uzņēma viņu ļoti atzinīgi. Iemirdzējās neskaitāmas zeltainas ugunis. Mvens Mass nosprieda, ka pēc šādas piekrišanas Čarai Nandi nebūs viegli uzstāties. Viņš nemierīgi lūkojās tūkstošgalvainajā laužu pulkā un pēkšņi pamanīja trešajā sektorā Kārtu Sanu. Mvenam Masam likās, ka tas sveicina viņu pārāk jautri. Kam gan citam, ja ne gleznotājam, kas attēlojis Čaru kā «Vidusjūras meitu», vajadzētu uztraukties par viņas panākumiem!

Tikko afrikānis paspēja nodomāt, ka pēc izmēģinājuma aizbrauks apskatīt gleznu, augšā nodzisa ugunis. Caurspīdīgā organiskā stikla grīda avengekrāsas gaismā uzliesmoja kā nokaitēts čuguns. No skatuves apakškulisēm plūda sarkanu ugunu straumes. Tās trauksmaini svaidījās, sekojot gan vijoļu skanīgajam dziedājumam, gan vara stīgu zemajai dūkoņai. Mūzikas spēka un straujuma samulsināts, Mvens Mass pat neievēroja, kā Čara parādījās liesmainās grīdas centrā un iesāka deju, liekot skatītājiem tūdaļ aizturēt elpu.

Mvenu Masu pārņēma šausmas, iedomājoties, kas notiks, ja mūzika prasīs vēl lielāku tempa kāpinājumu. Dejoja taču ne tikai kājas un rokas — viss meitenes ķermenis, atbildot ugunīgajai mūzikai, izdvesa ne mazāk svelmainu dzīvības elpu. Ja senās Indijas sievietes

bija tādas kā Čara, nosprieda afrikānis, tad taisnība dzejniekam, kas salīdzinājis viņas ar liesmainiem kausiem un izraudzījies šo nosaukumu sieviešu svētkiem.

Skatuves un grīdas apgaismojuma atblāzmā Čaras sārti zeltainā āda ieguva spilgtu vara nokrāsu. Mvena Masa sirds neganti iepukstējās. So ādas krāsu viņš jau bija redzējis Tukāna epsilon pasakainās planētas pārraidē! Un tai pašā reizē viņš arī uzzināja, ka cilvēka ķermenis var būt tik apgarots, lai ar savām kustībām, ar vissmalkākajām daiļo formu niansēm izteiktu daždažādas jūtu un domu, kaisles un laimes noskaņas...

Visu laiku tiekdamies neaizsniedzamajā deviņdesmit parseku tālē, Mvens Mass tikai tagad saprata, ka Zemes neizsmēlamajā daiļuma krātuvē iespējams atrast tikpat burvīgus ziedus kā uz Tukāna epsilon brīnišķīgās planētas. Taču ilgi lolots sapnis nevar izgaist vienā mirkli. Čara, kuras tēlā šķita iemiesojusies Tukāna epsilon sarkanādainā meitene, tikai nostiprināja ārējo staciju pārziņa stūrgalvīgo lēmumu.

Evda Nala un Veda Konga — pašas lieliskas dejotājas, pirmo reizi noskatoties Čaras dejā, jutās satricinātas. Antropoloģe un seno rasu vēsturniece nosprieda, ka sirmā senatnē dienvidu zemēs — Gondvānā sieviešu vienmēr bijis vairāk nekā vīriešu, kas gāja bojā cīņās ar neskaitāmajiem plēsoņām. Vēlāk, kad bieži apdzīvotajās dienvidu zemēs izveidojās seno Austrumu despotijas, daudzi vīrieši gāja bojā nemitīgajos karos, ko izraisīja reliģiskais fanātisms vai despotu untumi. Dienvidzemju sieviešu grūtā dzīve spieda viņas līdz pilnībai izkopt savu sievišķību. Ziemeļos, kur daba bija trūcīgāka un iedzīvotāju skaits mazāks, nespēja attīstīties Tumšo gadsimtu valstiskais despotisms. Tur saglabājās vairāk vīriešu, sievietes tika vērtētas augstāk un dzīvoja cilvēka cienīgāku dzīvi.

Veda vērīgi sekoja katram Čaras žestam un domāja, ka viņas kustībās ietverta apbrīnojama pretruna: tās ir vienlaikus maigas un plēsonīgas. Maiguma iespaidu radīja kustību plūstošais ritmiskums un ķermeņa neiedomājamā lokanība. Par plēsonīgumu liecināja krasās pārejas, straujie pagriezieni un gluži negaidītie sastinguma momenti, kas ikreiz iestājās pārsteidzoši zibenīgā ātrumā. So pieglaudīgo lokanību Gondvānas tumšādainās meitas bija ieguvušas tūkstošiem gadu ilgā cīņā par eksistenci. Bet cik harmoniski tās apvienojas Čarā ar ideāli pareizajiem krētiešu-helēņu vaibstiem!

Īsajā adadžo ievijās sitamo instrumentu disonējoša rīboņa. Cilvēka jūtu straujo pacēlumu un kritienu ritms izpaudās plašu, pilnasinīgu kustību un gandrīz pilnīga stinguma mijā, kad dejotāja, šķiet, pārvērtās akmens tēlā. Snaudošu jūtu atmoda, spējš uzliesmojums, nevarīga saļimšana un jauna atdzimšana — vētraina, alku pilna dzīvība, kas, iekalta likteņa važās, tomēr nebeidz cīnīties pret nenovēršamo laika ritumu un pienākuma nepielūdzamo noteiktību.

Evda Nala tvīkstot juta, cik tuvs viņai dejas psiholoģiskais pamats...

Mvens Mass nezināja, ka komponists sacerējis baleta svītu speciāli Čarai Nandi. Taču, redzēdams, cik viegli meitene pārvar visas grūtības, arī viņš vairs nebijās brāzmainā tempa. Sarkani gaismas viņi ieskāva dejojotās ķermeni, purpura liesmas apšļāca spēcīgās kājas, nogrima tumšajās samta krokās un lika rītausmas sārtumā iebļāzmoties baltajam zīdam. Čaras tālu atliektās rokas lēni sastinga pāri galvai. Pēkšņi bez jebkāda fināla aprāvās negantais augšup kāpjošo skaņu virpulis, un tūdaļ nodzisa sarkanās ugunis. Zāles kupolā iedegās parastā gaisma. Meitene gurdi nolieca galvu. Viņas kuplie mati apslēpa seju. Zeltainu zibšņu tūkstošus pavadīja apslāpēts troksnis. Skatītāji izteica Čarai visaugstāko atzinību, kādu vien var saņemt mākslinieks, — viņi pateicās, ceļoties kājās un saliekot rokas virs galvas. Un meitene, kas pirms uzstāšanās bija gluži mierīga, tagad mulsi pasteidzās atstāt skatuvi.

Svētku rīkotāji izsludināja pārtraukumu. Mvens Mass nolēma uzmeklēt Čaru, bet Veda Konga un Evda Nala devās lejup pa gigantiskajām, kilometru platajām zila, necaurspīdīga stikla kāpnēm, kas no stadiona veda tieši uz jūru. Vakara krēsla pamudināja draudzenes, sekojot tūkstošu skatītāju priekšzīmei, meklēt atspirdzinājumu viņos.

— Ne velti es tūdaļ ievēroju Čaru, — Evda Nala sacīja. — Viņa ir brīnišķīga aktrise. Šodien mēs redzējam dzīvības spēka deju! Tāds droši vien bija seno grieķu Eross...

— Es piekritu tagad Kartam Sanam, ka skaistums tiešām svarīgāks, nekā mums liekas. Tajā — dzīves un laimes jēga. To viņš labi pateica! Ari jūsu definīcija ir pareiza, — Veda piekrita, noņemot kurpes un iegremdējot kājas siltajā ūdenī, kas apskaloja kāpņu galu.

— Pareiza, ja psihisko spēku rada veselīgs, enerģijas pārpilns ķermenis, — Evda Nala piebilda, novelkot tērpu un metoties dzidrajos viļņos.

Veda panāca viņu, un abas aizpeldēja uz milzīgu gumijas salu, kas sudrabaini vizēja jūrā pusotra kilometra no stadiona pludmales. Salas plakanā virsma atradās gandrīz vienā līmenī ar ūdeni. Gar malu to apjoza perlamutra plastmasas nojumes, kas atgādināja gliemežvākus; tie bija pietiekami lieli, lai dotu trim četriem cilvēkiem patvērumu no saules un vēja un pilnīgi izolētu viņus no kaimiņiem.

Draudzenes atlaidās uz «gliemežvāka» līganās grīdas un ieelpoja mūžam svaigo jūras aromātu.

— Kopš tā laika, kad satikāties krastā, jūs esat stipri iedegusi! — Veda sacīja, aplūkodama slaveno psihiatri. — Bijāt pie jūras vai arī lietojāt pigmenta graudiņus?

— Graudiņus, — Evda atzinās. — Es sauļojos tikai vakar un šodien.

— Jūs tiešām nezināt, kur pazudis Rens Bozs? — Veda turpināja.

— Apmēram zinu, un ar to man pietiek, lai uztrauktos!

— Vai tad jūs gribat?... — Veda apklusā, nepabeigusi domu, bet Evda pacēla laiski pievērtos plakstus un palūkojās viņai taisni acīs.

— Rens Bozs man liekas nevarīgs, vēl nenobriedis, puicisks, — Veda nedroši iebilda, — bet jums tik viengabalains raksturs un varens prāts... Jūsos vienmēr jūtama tēraudcieta griba.

— To man sacīja arī Rens Bozs. Bet attiecībā uz viņu jūs maldāties. Jūsu novērtējums ir tikpat vienpusīgs kā Rens pats. Viņš ir cilvēks ar drosmīgu, dziļu prātu un milzīgām darba spējām. Pat mūsu laikā uz planētas diezin vai izdosies atrast daudz viņam līdzīgu. Ievērojot Rena spējas, viņa pārējās īpašības šķiet nepilnīgi attīstītas, jo tās ir kā vidusmēra cilvēkiem vai pat vēj bērnišķīgākas. Jūs pareizi atzīmējāt, — Rens liekas puicisks, un tai pašā laikā viņš ir varonis šī vārda visprecīzākajā nozīmē. Lūk, Dars Veters — arī viņā ne mazums puiciska, bet tas vienkārši no fiziska spēka pārpilnības un nevis, kā Rēnam, no šī spēka trūkuma.

— Bet kā jūs novērtējat Mvenu? — Veda painteresējās. — Tagad jūs esat labāk iepazinusies ar viņu.

— Mvens Mass ir vēsa saprāta un pirmatnēji nevaldāmu dziņu kombinācija.

Veda Konga iesmējās:

— Kaut es varētu iemācīties dot tik precīzus raksturojumus!

— Psiholoģija — mana specialitāte, — Evda paraustīja plecus. — Bet atļaujiet tagad jums pajautāt! Jūs zināt, ka ar Daru Veteru mani saista vissirsnīgākā draudzība?...

— Baidāties no kompromisiem? — Veda pietvīka. — Nē, šajā gadījumā nebūs liktenīgu puspatiesību vai melu. Viss ir kristālskaids... — Un, psihiatres pētošā skatienu nesamulsināta, Veda mierīgi turpināja: — Ergs Noors... mūsu ceļi šķirušies jau sen. Es tikai nevarēju pakļauties jaunajām jūtām, kamēr viņš bija kosmosā, nespēju attālināties no viņa un līdz ar to vājināt cerību un ticību, ka viņš atgriezīsies. Tagad arī šajā ziņā viss skaids. Ergs Noors to zina un iet savu ceļu.

Evda Nala apskāva Vedas plecus.

— Tas nozīmē: Dars Veters?

— Jā! — Veda nešaubīdamās atbildēja.

— Vai viņš to zina?

— Nē. Vēlāk, kad «Tantra» būs šeit... Bet vai nav laiks atgriezties? — Veda iesaucās.

— Man, diemžēl, jāaizbrauc, — Evda Nala teica, — atvaļinājums iet uz beigām. Paredzams jauns svarīgs darbs akadēmijā, un man vēl gribas apciemot meitu.

— Jums liela meita?

— Septiņpadsmit gadu. Dēls daudz vecāks. Esmu izpildījusi katras normāli attīstītas un ar normālu iedzimtību apveltītas sievietes pienākumu — divus bērnus, ne mazāk. Tagad gribu trešo — tikai pieaugušu!

Evda Nala smaidīja, un viņas domīgajā sejā pavidēja gaišs milas maigums, izliektā augšlūpa mazliet atsedza baltos zobus.

— Es biju iedomājusies mīļu puisēnu lielām acīm... tikpat maigām, izbrīnā atvērtām lūpām... bet ar vasaras raibumiem un strupu deguntiņu, — Veda šķelmīgi teica.

Kādu brīdi klusējusi, Evda jautāja:

— Jums vēl nav jauna darba?

— Nē, es gaidu «Tantru». Pēc tam būs ilgstoša ekspedīcija.

— Tādā gadījumā brauksim kopā pie manas meitas, — Evda ierosināja, un Veda labprāt tam piekrita.

Visu observatorijas siena aizņēma septiņus metrus augsts, pussfērisks ekrāns, kurā parasti demonstrēja ar milzu teleskopiem uzņemtas filmas. Mvens Mass projicēja uz ekrāna prāvu debess novadu Galaktikas ziemeļpola tuvumā — meridionālo zvaigznāju joslu no Lielā Lāča līdz pat Krauklim un Centauram. Šeit Medību Suņu, Berenikes Matu un Jaunavas zvaigznājos atradās neskaitāmas galaktikas — plakaniem riteņiem vai diskiem līdzīgas kosmosa zvaigžņu salas. Sevišķi daudz to Berenikes Matos, kur dažādos pagriezienos un projekcijās redzamas gan regulāras, gan neregulāras formas, neiedomājami tālas galaktikas, ko šķir no mums miljardi parseku un kas vietumis izveido veselus «mākoņus» ar desmitiem tūkstošu galaktiku katrā. Vislielākās galaktikas diametrā sasniedz divdesmit līdz piecdesmit tūkstošu parseku, tas ir, nav mazākas par mūsu pašu zvaigžņu salu vai arī galaktiku NN 89105+ SB23, ko senatnē sauca par M-31 jeb Andromedas miglāju. So mazo, vāji spīdošo plankumiņu no Zemes var redzēt ar neapbruņotu aci. Cilvēki jau sen atklājuši šā miglāja noslēpumu. Tas izrādījās par gigantisku zvaigžņu sistēmu, pusotras reizes lielāku nekā mūsu milzīgā Galaktika. Andromedas miglāja pētišana, neraugoties uz četrsimt piecdesmit tūkstošiem parseku, kas šķir to no Zemes, stipri palīdzēja izzināt mūsu pašu Galaktikas uzbūvi.

Mvens Mass vēl no bērnu dienām atcerējās dažādu galaktiku lieliskās fotogrāfijas, kas bija iegūtas optisku attēlu elektronu inversijas ceļā vai ar radioteleskopiem, kuri spēja vēl tālāk ielauzties kosmosa dziļēs, kā, piemēram, Pamira un Patagonijas milzu teleskopi, katrs četrsimt kilometru diametrā. Galaktikas — simtu miljardu zvaigžņu sakopojumi — allaž modināja viņā negantu vēlēšanos izzināt to uzbūves likumsakarības, izcelšanās vēsturi un turpmāko likteni. Bet, galvenais, tāpat kā ikvienu Zemes iedzīvotāju, viņu satrauca jautājums par dzīvību kosmosa salu neskaitāmajās planētu sistēmās, par domu

un zinību dzirkstīm, kas tur kvēloja, par civilizācijām, kas droši vien pastāvēja neizmērojamās izplatījuma tālēs.

Uz ekrāna parādījās trīs kāpjošā taisnē izvietotas zvaigznes — Andromedas alfa, beta un gamma, ko senie arābi sauca par Sirrahu, Mirahu un Alamaku. Abās pusēs no šīs taisnes zaigoja divas samērā tuvas galaktikas — milzīgais Andromedas miglājs un skaista spirāle M-33 Trijstūra zvaigznājā. Mvenam Masam apnika skatīties daudzkart redzētajos attēlos, un viņš pārmainīja metālisko filmu.

Lūk, galaktika, ko pazina jau sirmā senatnē un nosauca toreiz NGC 5194 jeb M-51. Šī galaktika Medību Suņu zvaigznājā ir viena no nedaudzajām, kas no Zemes redzama perpendikulāri «rata» plaknei. Spilgti starojošs, blīvs kodols ar miljoniem zvaigžņu un diviem spirālveida zariem, kuru gali kļūst aizvien vājāki un miglaināki, līdz beidzot pazūd izplatījuma tumsā, desmitiem tūkstošu parseku attālumā no galaktikas centra. Starp galvenajiem zariem pamīšus ar melniem plankumiem — tumšas matērijas sablīvējumiem — stiepjas īsas zvaigžņu kopu un starojošu gāzes mākoņu strūkļas, kas izliektas gluži kā turbīnas lāpstiņas.

Ļoti skaista ir milzīgā galaktika NGC 4565 Berenikes Matu zvaigznājā. Septiņu miljonu parseku attālumā mēs redzam tās šķautni. Nosvērusies uz sāniem kā lidojošs putns, galaktika izpleš savu plāno disku, kas acīm redzot sastāv no spirālveida zariem. Tās centrā liesmo stipri saplācis kodols, kas atgādina viengabalainu, ugunīgu masu. Aplūkojot šo galaktiku, skaidri redzams, cik plakanas ir zvaigžņu salas. Tās var salīdzināt ar pulksteņa mehānisma ritentiņu. Ritentiņa malas ir neskaidras, tās it kā izplūst melnajā telpas bezdibēnī. Tādā pašā mūsu Galaktikas nomalē atrodas Saule un niecīgs puteklītis — Zeme, ko tikai zinātnes spēks saistījis ar daudzām apdzīvotām pasaulēm un izpletis cilvēka domu spārnus pāri kosmosa mūžībai!

Mvens Mass pārslēdza reproducējošo iekārtu. Uz ekrāna parādījās galaktika NGC 4594 Jaunavas zvaigznājā, kura allaž bija viņu visvairāk interesējusi. Šī galaktika, ko šķīr no mums desmit miljoni parseku, atgādināja starojošā gāzes plivurā ietītu liesmainas zvaigžņu masas lēcu. Ekvatora virzienā to pāršķēla bieza, melna svītra — tumšas matērijas sablīvējums.

Galaktika šķita noslēpumains lukturis, kas spīd kosmiskā atvara dzīlēs.

Kādas pasaules slēpās šīs galaktikas neparasti spilgtajos staros, kas vidēji atbilda F klases spektram? Vai arī tur ir lielas apdzīvotas planētas un vai, tāpat kā pie mums, domājošas būtnes cenšas atklāt dabas noslēpumus?

Pilnīgā neiespējamība jebkad saņemt atbildi no šīm milzīgajām zvaigžņu salām lika Mvenam Masam sažņaugt dūres. Viņš saprata, cik neaptverami kolosāls ir attālums — līdz šai galaktikai gaisma ceļo

trīsdesmit divus miljonus gadu. Tātad, lai apmainītos ar ziņojumiem, būtu nepieciešami sešdesmit četri miljoni gadu!

Mvens Mass ielika aparātā citu filmu spoli. Uz ekrāna starp retām, nespodrām zvaigznēm iedegās spilgts, ieapaļš gaismas plankums. Neregulāra melna josla sadalīja šo plankumu divās daļās, izceļot melnuma abās pusēs spilgti starojošas, ugunīgas masas, ko aptvēra gredzenveidīgi degošas gāzes lauki. Tā izskatījās ar neiedomājami sarežģītiem un asprātīgiem paņēmieniem iegūts uzņēmums, kurā redzama divu galaktiku sadursme Gulbja zvaigznājā. So mūsu Galaktikai vai Andromedas miglājam līdzvērtīgo milzu galaktiku sadursme jau sen bija pazīstama kā visspēcīgāko radioizstarojumu avots. Strauji plūstošas gigantiskas gāzu strūkļas izveidoja neiedomājami spēcīgus elektromagnētiskus laukus, kas pārraidīja vēsti par titānisko katastrofu uz visām pusēm. Pati matērija nosūtīja šo satricinošo briesmu signālu ar raidstaciju, kuras jauda sasniedza kvintiljardu jeb tūkstoš kvintiljonu kilovatu. Bet attālums līdz šīm galaktikām bija tik liels, ka iegūtais uzņēmums apzīmēja stāvokli, kādā tās atradās pirms daudziem miljoniem gadu. Kā šīs galaktikas izskatās tagad, to varēs redzēt pēc tik ilga laika, ka nav zināms, vai cilvēce tad vispār vēl pastāvēs.

Mvens Mass pietrūkās kājās un ar tādu spēku atspiedās pret masīvo galdu, ka ieknakšķējās pirkstu locītavas.

Miljoniem gadu, kas nav pārvarami pat desmittūkstoš paaudzēm un satrieks arī mūsu visattālāko pēcnācēju apziņu ar nāvējošo vārdu «nekad», — šie neaptveramie laika posmi, kas vajadzīgi, lai apmainītos ar ziņojumiem, varētu sarukt kā uz burvja mājienu. Un šis mājiens ir Rena Boza atklājums, viņu abu kopīgais eksperiments.

Neiedomājami tāli Visuma punkti pēkšņi izrādīsies ar roku tverami.

Senie astronomi uzskatīja, ka galaktikas izkļūst uz visām pusēm. Tālo zvaigžņu salu gaisma, kas sasniedz Zemes teleskopus, uzrāda ļoti divainas īpašības — tās svārstības palēninās, pārvēršoties sarkanos gaismas viļņos. Šī līniju novirze spektrā uz sarkano galu liecina it kā par galaktiku attālināšanos. Pagātnes cilvēki vienpusīgi un primitīvi uztvēra visas parādības — viņi radīja izkļūstošā jeb eksplodējošā Visuma teoriju, vēl nesaprazdami, ka redz tikai lielā iznīkšanas un radīšanas procesa vienu pusi. Bet tieši šo pusi — izkļūšanu un iznīkšanu jeb enerģijas pāreju uz zemākiem līmeņiem, kas atbilst termodinamikas otrajam likumam, uztver mūsu jutekļi un šo jutekļu pastiprināšanai būvētie aparāti. Turpretim otru pusi — enerģijas uzkrāšanos cilvēki neuztvēra, jo pati dzīve smēļ savus spēkus no zvaigžņu izkļūdētās enerģijas, un saskaņā ar to izveidojās arī mūsu pasaules uztvere. Tomēr cilvēka varenais prāts galu galā atklāja un izzināja arī šos apslēptos procesus. Senos laikos cilvēki domāja tā: jo

tālāk no Zemes atrodas kāda galaktika, jo ātrāk tā attālinās no mums. Un, jo dziļāk izplatījumā, jo vairāk galaktiku attālināšanās ātrumi tuvojas gaismas ātrumam. Par redzamā Visuma robežu kļuva tas atstatums, sākot ar kuru galaktikas liktos sasniegušas gaismas ātrumu. Patiesi, šādu galaktiku gaisma mūs nekad nerasnīgtu un mēs tās, dabiski, arī nevarētu ieraudzīt. Tagad mēs zinām tālo galaktiku gaismas sarkanās novirzes cēloņus. No šīm zvaigžņu salām līdz mums nonāk tikai tā gaisma, ko izstaro galaktiku spožie centri. Šīs kolosālās matērijas masas apjož gredzenveida elektromagnētiski lauki, kuru jauda un izplatība stipri ietekmē gaismu, palēninot svārstības un pārvēršot tās aizvien garākos sarkanos viļņos. Astronomi jau sen zināja, ka gaisma, kas nāk no ļoti blīvām zvaigznēm, kļūst sarkanāka, spektra līnijas novirzās un spīdekļi šķiet attālināmies no mums, kā tas ir, piemēram, ar Sīriusa otro komponenti — balto pundurzvaigzni Sīriusu B. Tāpēc, jo tālāka galaktika, jo vairāk centralizēts tās izstarojums un jo stiprāk tajā manāma novirze uz spektra sarkano galu.

No otras puses, gaismas viļņi tālajā ceļā caur izplatījumu it kā «izsvārstās», un gaismas kvanti zaudē daļu savas enerģijas. Tagad šī parādība izpētīta — sarkanie viļņi var būt arī noguruši, «veci» parastās gaismas viļņi. Pat zibenīgais, nenogurstošais gaismas stars «noveco», pārvarot kosmiskus attālumus! Kā gan lai iespēj to cilvēks, ja vien viņam neizdosies uzveikt gravitāciju ar tās pretstatu, kā tas izriet no Rena Boza matemātikas?

Mvena Masa nemiers pamazām izzuda. Viņš tomēr rīkojās pareizi, uzsākot nepieredzēto eksperimentu!

Ārējo staciju pārzinis, kā parasti, izgāja uz observatorijas balkona un sāka strauji soļot turp un atpakaļ. Viņa nogurušajās acīs vēl spīguļoja tālās galaktikas, kas sūtīja Zemei sarkanus gaismas viļņus — aicinājumus un uzmundrinājumus cilvēka, visuvarenajam prātam. Mvens Mass klusi un pašpalāvīgi iesmējās. Sie sarkanie viļņi kļūs cilvēkam tikpat tuvi kā sarkanā dzīvības uguns, kas Liesmaino Kausu svētkos bija sakļāvusies ap Čaru Nandi. Čaru, kurā negaidīti iemiesojās viņa sapņu meitene — Tukāna epsilon planētas daīļa iemītniece.

Jā, tagad viņš virzīs Rena Boza vektoru uz Tukāna epsilon ne tikai cerībā ieraudzīt atkal šo brīnišķīgo pasauli, bet arī par godu viņai — tās pārstāvei Zemes virsū!

IX NODAĻA

TREŠĀ CIKLA SKOLA

Trešā cikla četrsimt desmitā skola atradās Īrijas dienvidos. Plaši lauki, vīna dārzi un ozolu puduri stiepās no zaļajiem pauguriem līdz pat jūrai. Veda Konga un Evda Nala bija atbraukušas nodarbību laikā un nesteidzīgi pastaigājās gredzenveida gaitenī, kas aptvēra visas apaļajā ēkā izvietotās klases. Diena bija apmākusies. Liņāja. Tāpēc mācības notika telpās un nevis, kā parasti, pļavā, zem kokiem.

Veda Konga jutās gluži kā skolniece. Ausīdamās viņa slepus zagās gar ieejām, kurās, tāpat kā skolu lielākajā daļā, durvis aizstāja kulisēm līdzīgi sienu izciļņi. Ari Evdai Nalai iepatikās šī rotaļa. Sievietes piesardzīgi ieskatījās klasēs, cenždamās atrast Evdas meitu un pašas palikt nemanītas.

Pirmajā istabā viņas ieraudzīja uz sienas novilkto zilu vektoru, ko visā garumā apvija spirāle. Divus spirāles iecirkņus savukārt aptvēra šķērselīpses ar iezīmētu taisnleņķa koordinātu sistēmu.

— Bipolārā matemātika! — ar mākslotām šausmām iesaucās Veda.

— Nē, te ir kaut kas nopietnāks! Pagaidīsim mazliet, — Evda atteica.

— Tagad, kad esam iepazinušies ar kohleārās, tas ir, spirāliskās virzes kustības vektoriālajām ēnas funkcijām, — paskaidroja sirms skolotājs ar jauneklīgi spožām acīm, — mēs nonākam pie «repagulārreķinu» jēdziena. Sis nosaukums cēlies no sena latīņu vārda, kas nozīmē «šķērsli, aizvaru» vai, precīzāk, «divpusējā aspektā aplūkotu pāreju no vienas kvalitātes otrā». — Skolotājs norādīja uz plato elipsi, kas šķērsoja spirāli. — Citiem vārdiem, tā ir parādību savstarpējās pārejas matemātiskā analīze.

Veda Konga atkāpās un, satvērusi draudzenes roku, aizvilka viņu sev līdz.

— Tas ir kaut kas jauns! Liekas, no tās pašas sfēras, par kuru jūsu Rens Bozs stāstīja jūras krastā.

— Skola vienmēr dod audzēkņiem tikai jaunākās atziņas, nemitīgi atmetot visu novecojušo. Ja jaunā paaudze atkārtotu novecojušus jēdzienus, tad sabiedrība nevirzītos tik strauji uz priekšu! Jau tā zinību stafetes nodošana no paaudzes uz paaudzi prasa pārmērīgi daudz laika. Desmitiem gadu pāiet, iekams bērns izaug par vispusīgi izglītotu cilvēku, kas spēj veikt diženus darbus. Šī paaudžu pulsācija, kur ikvienam solim uz priekšu seko deviņas desmitdaļas soļa atpakaļ — kamēr aug un tiek apmācīta jaunā maiņa, — ir cilvēkiem vissmagākais bioloģiskais likums. Daudz kas no tā, ko mēs mācījāties matemātikā,

fizikā un bioloģijā, jau novecojis. Cita lieta — jūsu vēsture: tā noveco lēnāk, jo pati ir ļoti veca.

Veda Konga un Evda Nala ieskatījās citā istabā. Skolotāja, kas stāvēja ar muguru pret viņām, un lekcijas aizrautie skolēni nekā nemanīja. Saja klase bija sapulcējušies slaidi septiņpadsmit gadus veci pusaudži. Viņu pietvikušie vaigi nepārprotami liecināja, cik ļoti tos savaldzinājis skolotājas stāstījums.

— Mums, cilvēcei, nācies izturēt vissmagākos pārbaudījumus, — skolotājas balss ietricējās aiz saviļņojuma. — Un līdz pat šim brīžam viens no skolas svarīgākajiem uzdevumiem ir iepazīstināt jūs ar cilvēces vēsturiskajām kļūdām un to sekām. Mēs esam ilgi sarežģījuši dzīvi un sadzīves priekšmetus, lai beidzot nonāktu pie vislielākās vienkāršības. Sadzīves sarežģīšana bieži vien novedusi pie gara kultūras vienkāršošanas. Nedrīkst būt lieku priekšmetu! Tie tikai saista cilvēku, kas, dzīvojot vienkāršībā, uztver un izjūt visu daudz dziļāk, smalkāk. Tāpēc līdztekus svarīgākajām zinātnes problēmām cilvēces gaišākie prāti apsver arī jautājumus par mūsu ikdienas vajadzību apmierināšanu. Mēs esam virzījušies pa dzīvnieku pasaules evolūcijas kopīgo ceļu, kas ļāva atbrīvot uzmanību, automatizējot kustības un attīstot refleksus organisma nervu sistēmā. Sabiedrības ražošanas spēku automatizācija radījusi līdzīgu reflektorisku vadības sistēmu ekonomikā un tādējādi devusi daudziem cilvēkiem iespēju nodarboties ar to, kas ir cilvēka pamatuzdevums, proti, — ar zinātniskiem pētījumiem. No dabas mēs esam mantojuši lielas pētnieciskas smadzenes, kaut gan sākotnēji tās bija paredzētas tikai barības meklēšanai un tās derīguma noteikšanai.

— Labi! — Evda Nala pačukstēja un tai pašā mirklī ieraudzīja savu meitu.

Neko nenojauzdama, meitene domīgi lūkojās viļņotajā loga stiklā, kas neļāva skatienam aizklist ārpus klases.

Veda Konga ziņkārīgi salīdzināja viņu ar māti. Tie paši taisnie, garie, melnie mati. Tikai meitai sasiesti divos lielos mezglos, kuros iepīts zils pavediens. Tā pati ovālā, uz leju it kā sašaurinātā seja, kas pārāk platās pieres un mazliet izspiesto vaigu kaulu dēļ šķita ļoti bērnišķīga. Sniegbaltā mākslīgās vilnas blūzīte izcēla ādas tumšo bālumu, acu, uzacu un skropstu dziļo melnumu. Sarkano koraļļu kaklarota lieliski saskanēja ar jaunavas neapšaubāmi oriģinālo ārieni.

Evdas meita, tapat kā visi viņas klases biedri, bija ģērbusies platās, īsās biksēs līdz ceļiem. Tikai sānu vīlēs iešūtās sarkanās bārkstis atšķīra viņu no citiem.

— Indiāņu rotājums, — Evda Nala atbildēja uz draudzenes mēmo jautājumu.

Apmeklētājas tikko paspēja iegriezties gaitenī, kad skolotāja pēc stundas beigām atstāja klasi. Viņai pakal izskrēja vairāki skolēni, to

skaitā arī Evdas meita. Piepeši, ieraudzījusi māti — savu lepnumu un pastāvīgo priekšzīmi, meitene it kā pamira. Evda nezināja, ka skolā nodibinājies viņas cienītāju pulciņš, kura dalībnieki nolēmuši iet dzīvē to pašu ceļu, kādu savā laikā izraudzījušies slavenā psihiatre.

— Māmiņ! — meitene pačukstēja un, uzmetusi kautru skatienu mātes ceļabiedrei, pieglaudās Evdai.

Skolotāja atgriezās un uzrunāja viešņas.

— Man jābrīdina skolas padome, — viņa sacīja, neievērojot Evdas protestu. — No jūsu apciemojuma mēs varam gūt lielu labumu.

— Lūk, no kā jūs tiešām varat gūt krietnu labumu! — Evda iepazistināja viņu ar Vedu Kongu.

Vēstures skolotāja pietvika un šajā brīdī likās gandrīz tikpat jauna kā viņas audzēknes.

— Ļoti labi! — viņa joprojām mēģināja saglabāt lietišķu toni. — Skolā drīz notiks vecāko grupu izlaidums. Evdas Nalas novēlējumi viņu patstāvīgās dzīves gaitu sākumā un Vedas Kongas pārskats par seno rasu un kultūru vēsturi — mūsu jauniešiem tā būs patiesi liela veiksmē! Vai ne, Rea?

Evdas meita sajūsmā sasita plaukstas. Viegliem sportistes soļiem skolotāja aizskrēja uz dienesta telpām, kas atradās skolas ēkas garajā piebūvē.

— Rea, tu izlaidīsi nākamo stundu, un mēs pastaigāsimies dārzā! — Evda piedāvāja meitai. — Es nepaspēšu tevi vēlreiz apciemot pirms varoņdarbu izraudzīšanas. Pagājušajā reizē mēs vēl galīgi neizlēmām...

Rea klusēdama paņēma mati zem rokas. Mācības katrā skolas ciklā mijās ar praktiskajiem darbiem. Paš reiz sākās viena no Reas mīļākajām stundām — optisko stiklu slīpēšana. Bet kas gan varēja būt interesantāks un svarīgāks par mātes apciemojumu?

Atstājusi māti un meitu divatā, Veda devās uz skolas parku. Bērnišķīgi piekļaudamās pie mātes spēcīgās rokas, Rea soļoja viņai blakus un sasprindzināti domāja.

— Kur tavs mazais Kajs? — Evda jautāja, un meitene tūdaļ manāmi noskuma.

Kajs bija viņas audzēknis. Vecākie skolnieki bieži apciemoja tuvumā izvietotās pirmā vai otrā cikla skolas, kur pēc savas izvēles uzņēmās šefību pār kādu zēnu vai meiteni. Rūpīgi pārdomātās audzināšanas sistēmas apstākļos šāda palīdzība skolotājiem bija ļoti noderīga.

— Kajs pārcelts otrajā ciklā un aizbraucis tālu no šejienes. Man tik žēl... Kāpēc ik pēc četriem gadiem mūs pārceļ no vienas vietas uz otru?

— Tu taču zini, ka vienmuļi iespaidi nogurdina un notrulina psihi.

— Es tikai nesaprotu, kāpēc pirmo no četriem cikliem sauc par nulles ciklu. Tajā taču notiek ļoti svarīgais mazbērnu audzināšanas un apmācīšanas process...

— Vecs, neizdevies nosaukums. Bet mēs izvairāmies no ierastu terminu maiņas, ja vien to neprasa galēja nepieciešamība. Tāda maiņa vienmēr saistīta ar nevajadzīgu enerģijas patēriņu. Un mums visiem bez izņēmuma jācenšas pasargāt cilvēci no enerģijas nelietderīgas izšķiešanas.

— Bet vai tad spēka patēriņu neizraisa arī skolas sadalījums ciklos — dažādu ciklu skolēni taču mācās un dzīvo atsevišķi, vairākkārt pārceļoties no vienas vietas uz otru?

— Sāds patēriņš atmaksājas ar uzviju, jo saasina uztveres spējas un kāpina mācību efektivitāti, kas citādi gadu no gada neizbēgami mazinātos. Jūs, mazie cilvēki, audzinātāju un laika ietekmē pārvēršaties par kvalitatīvi atšķirīgiem radījumiem. Dažādo vecuma grupu kopdzīve traucē audzināšanu un bieži vien kaitina pašus audzēkņus. Mēs esam samazinājuši atšķirības līdz minimumam, sadalot bērnus četrās vecuma grupās jeb ciklos, bet arī šis sadalījums nebūt nav pilnīgs. Taču vispirms aprunāsimies par taviem nodomiem. Man nāksies jums nolasīt lekciju, un varbūt tavi jautājumi līdz ar to paši atkritīs.

Kā īsts Loka ēras bērns, kas nekad nav sastapies ar apvainojošu izsmieklu vai neizpratni, Rea sirsnīgā atklātībā uzticēja mātei savas slepenākās domas. Meitene it kā personificēja jaunību, kas vēl nekā nezina par dzīvi, bet jau pilna domīgu gaidu. Septiņpadsmit gadu vecumā viņa beidza skolu. Tagad jāgatavojas trīsgadīgajam Herkulesa varoņdarbu periodam, kura laikā jaunieši jau strādā kopā ar pieaugušajiem. Pēc šiem varoņdarbiem, kad galīgi noskaidrojušās katra jaunā cilvēka tieksmes un spējas, seko augstākā izglītība, kas dod tiesības uz patstāvīgu darbu izraudzītajā specialitātē. Savā ilgajā mūžā cilvēks parasti ieguva augstāko izglītību piecās sešās specialitātēs un līdz ar to varēja mainīt arī darba veidus. Taču no pirmās un visgrūtākās — Herkulesa varoņdarbu izvēles atkarīgs ļoti daudz. Tāpēc tos izvēlējās pēc rūpīgām pārdomām un katrā ziņā konsultējoties ar kādu vecāku padomdevēju.

— Vai jums jau beigušies psiholoģiskie gala pārbaudījumi? — Evda, saraukusi uzacis, vaicāja.

— Jā. Pirmajās astoņās grupās esmu dabūjusi divdesmit līdz divdesmit četrus punktus, desmitajā un trīspadsmitajā grupā — astoņpadsmit un deviņpadsmit, bet septiņpadsmitajā grupā — septiņpadsmit punktus! — Rea lepni iesaucās.

— Lieliski! — Evda nopriecājās. — Tev atvērti visi ceļi. Vai neesi mainījusi pirmā varoņdarba izvēli?

— Nē. Es kļūšu par medicīnas māsu Aizmirstības salā, bet pēc tam

viss mūsu pulciņš, tavu sekotāju pulciņš, strādās Jitlandes psiholoģiskajā slimnīcā.

Evda neskopojās ar labsirdīgiem jokiem, izjautājot meitu par centīgajiem psihologiem. Tomēr Rea pierunāja māti kļūt par mentori visiem pulciņa dalībniekiem, kam tuvākajā laikā arī vajadzēja izraudzīties savus Herkulesa varoņdarbus.

— Tādā gadījumā man nāksies palikt šeit līdz atvaļinājuma beigām, — Evda iesmējās. — Bet ko darīs Veda Konga?

Rea atcerējās mātes ceļabiedri.

— Viņa ir laba, — meitene nopietni sacīja, — un gandrīz tikpat skaista kā tu!

— Daudz skaistāka!

— Nē, es zinu... Ne jau tāpēc, ka tu esi mana māte, — Rea nepiekāpās. — Varbūt pirmajā brīdī viņa šķiet labāka. Bet tev ir iekšēji spēki, kādu Vcdai Kongai vēl nav. Es nesaku, ka nebūs. Kad būs, tad...

— Apēnos tavu māti kā mēness zvaigzni?

Rea pakratīja galvu.

— Vai tad tu paliksi uz vietas? Tu iesi vēl daudz tālāk!

Evda noglāstīja meitas gludos matus un ielūkojās viņai sejā.

— Vai nepietiks slavinājumu? Baidos, ka mēs zaudējam pārāk daudz laika!..

Veda Konga lēni gāja pa aleju, aizvien dziļāk platlapainu kļavu birzi. Vienmuļi šalca smagās, samirkušās lapotnes. Pirmie vakara miglas vāli cēlās augšup no tuvējās pļavas, bet vējš tos tūdaļ izklīdināja. Veda prātoja par dabas kustīgo mieru un par to, cik veiksmīgi tiek izraudzītas vietas skolu celšanai. Viens no svarīgākajiem audzināšanas uzdevumiem taču ir attīstīt smalku dabas uztveri! Ja notrulinās uzmanība pret dabu, tas pēc būtības nozīmē, ka apstājusies cilvēka attīstība, jo cilvēks, kas vairs neprot novērot, zaudē arī spēju vispārināt. Veda domāja par pedagoģiju — šo izcilo mākslu, kas kļuvusi sevišķi nozīmīga laikmetā, kad sabiedrība beidzot sapratusi, ka izglītība patiesībā nav nekas cits kā audzināšana un, tikai pareizi audzinot bērnu, to iespējams pienācīgi sagatavot grūtajām cilvēka gaitām. Protams, pamatu veido iedzimtas īpašības, bet tās var arī palikt digļa stadijā, ja skolotāji rūpīgi neizkops visu vērtīgo, piešķirot galīgo slīpējumu audzēkņu dvēselēm.

Vēsturnieci atcerējās tās dienas, kad viņa pati vēl bija trešā cikla skolniece — pretrunu pilna būtne, kas ik brīdī gatava uzpurēties un tai pašā laikā ar veselīgas jaunības egocentrismu sprieda par visu pasauli tikai no sava «es» viedokļa. «Cik daudz laba toreiz darījuši skolotāji, — patiesi, nav cildenāka darba mūsu pasaulē!»

Skolotājs — viņa rokās ir skolēna nākotne, jo tikai ar skolotāja pūlēm cilvēks ceļas aizvien augstāk, kļūst aizvien varenāks un spēj tikt galā ar visgrūtāko uzdevumu — pārvarēt pats sevi, savu patmīlīgo

alkatību un neapvaldītās tieksmes.

Sadzirdējusi jauniešu balsis, Veda devās uz priēžu ieskaustu licīti, kura malā desmit puišēli plastmasas priekšautos ar cirvjiem — vēl akmens laikmeta alās izgudrotiem rikiem — tēsa garu ozola baļķi. Jaunie celtnieki godbijīgi sveicināja vēsturnieci un paskaidroja, ka, sekodami seno varoņu priekšzīmei, gribot bez automātiskajiem zāģiem un montēšanas ierīcēm uzbūvēt kuģi. Tas paredzēts ceļojumam uz Kartāgas drupām: brīvlaikā viņi aizbraukšot uz turieni kopā ar vēstures, ģeogrāfijas un praktisko darbu skolotājiem.

Veda novēlēja jaunajiem kuģiniekiem labas sekmes un jau taisījās turpināt pastaigu, kad pēkšņi viņu uzrunāja kāds gara auguma gaišmatis:

— Jūs esat atbraukusi kopā ar Evdu Nalu? Vai drīkstu tādā gadījumā uzdot jums dažus jautājumus?

Veda piekrita.

— Evda Nala strādā Prieka un bēdu akadēmijā. Mēs esam jau mācījušies par Zemes un dažu citu pasaļu sabiedrisko iekārtu, bet mums vēl nekas nav teikts par šīs akadēmijas nozīmi.

Veda pastāstīja par statistiskajiem aprēķiniem, kuru uzdevums noskaidrot prieku un bēdu samēru gan atsevišķu cilvēku, gan arī visas sabiedrības dzīvē, par prieku un bēdu samēra analīzi dažādās vecuma grupās un dažādos cilvēces vēsturiskās attīstības posmos. Kaut arī pārdzīvojumi kvalitatīvi atšķiras, ar lielo skaitļu jeb stohastikas metodēm apstrādātie statistikas dati dod iespēju atklāt svarīgas likumsakarības. Padomes, kas vada sabiedrības attīstību, katrā ziņā cenšas panākt labākus rezultātus. Tikai priekam vairojoties vai arī saglabājoties prieka un bēdu līdzsvaram, var uzskatīt, ka sabiedrība attīstās sekmīgi.

— Tātad Prieka un bēdu akadēmija ir pati galvenā? — nīpri jautāja viens no puišēliem.

Pārējie iesmējās, un Vedas pirmais sarunu biedrs paskaidroja:

— Ols visur meklē virsvadību. Un sapņo par pagātnes lielajiem valdniekiem.

— Bīstams ceļš, — Veda pasmaidīja. — Kā vēsturnieeee varu jums teikt: šie valdnieki bija augstākā mērā saistīti, nebrīvi cilvēki.

— Saistīti tāpēc, ka viņu rīcību noteica apstākļi? — jautāja gaišmataināis jauneklis.

— Jā, tieši tāpēc. Bet tas bija senajās — Sašķeltās pasaules ēras un vēl agrāko laikmetu sabiedrībās, kas attīstījās nevienmērīgi un stihiski. Tagad šādas virsvadības nav, tāpēc ka neviena padome nespēj darboties bez visām pārējām.

— Bet Ekonomikas padome? Bez tās neviens taču nevar iesākt neko nopietnu, — iebilda mazliet samulsinātais Ols.

— Pareizi, jo ekonomika ir vienīgais reālais dzīves pamats. Bet

man liekas, ka jūsu priekšstats par virsvadību nav gluži pareizs... Vai esat jau mācījušies par cilvēka smadzeņu uzbūvi?

Jaunekļi to apstiprināja.

Veda palūdza spieķīti un ar riņķiem atzīmēja smiltis planētas svarīgākos pārvaldes orgānus.

— Lūk, centrā Ekonomikas padome. Tā tieši saistīta ar saviem konsultatīvajiem orgāniem: PBA — Prieka un bēdu akadēmiju, RSA — Ražošanas spēku akadēmiju, SNPA — Stohastikas un nākotnes paredzēšanas akadēmiju, DPA — Darba psihofizioloģijas akadēmiju. Paralēlas saites savieno to ar patstāvīgu orgānu — Astronautikas padomi. Tā savukārt cieši saistīta ar Virzīto izstarojumu akadēmiju un Lielā Loka ārējām stacijām. Tālāk...

Uzzīmējusi sarežģītu shēmu, Veda turpināja:

— Vai tas neatgādina jums cilvēka smadzenes? Pētišanas un uzskaites organizācijas atbilst sajūtu centriem, padomes — asociatīvajiem centriem. Jūs zināt, ka dzīves plūsmu nosaka pievilkšanās un atgrūšanās, sprādzienu un uzkrājumu, kairinājumu un aiztures ritmi. Ekonomikas padome ir sabiedrības galvenais aiztures centrs. Tā saskaņo visus pasākumus un ieceres ar sabiedriskā organisma reālajām iespējām un objektīvajiem likumiem. Šī pretējo spēku harmoniskā mijiedarbība precīzi atspoguļo tiklab mūsu smadzeņu, kā arī sabiedrības funkcijas, kas nemītīgi pilnveidojas. Kādreiz, senos laikos, ļaudis iemācījās ar kibernetikas palīdzību reducēt vissarežģītākos procesus līdz samērā vienkāršām mašīnu operācijām. Bet, jo vairāk pieauga mūsu zināšanas, jo sarežģītākas izrādījās termodinamikas, bioloģijas, ekonomikas parādības un likumi. Līdz ar to izzuda arī vienkāršotie priekšstati par dabu un sabiedrības attīstību.

Jaunekļi klausījās, elpu aizturējuši.

— Kas tad ir pats galvenais šādā sabiedrības iekārtā? — Veda vēlreiz uzrunāja zēnu, kas tik ļoti jūsmoja par pagātnes lielajiem valdniekiem.

Tas mulsi klusēja. Taču gaišmatis pasteidzās biedram talkā.

— Virzišanās uz priekšu! — viņš drosmīgi iesaucās.

— Balva par lielisko atbildi! — sajūsmināta par šādu atjautību, Veda noņēma no kreisā pleca emaljas sprādzi, kas attēloja baltu albatrosu lidojumā pāri zilai jūrai, un pasniedza to zēnam.

Tas mulsi sastomījās.

— Atmiņai par mūsu šīsdienas sarunu un virzišanos uz priekšu! — Veda nepiekāpās, un zēns galā dāvanu pieņēma.

Saturēdama lejup slīdošo tērpu, Veda atgriezās parkā. So sprādzīti viņai bija dāvinājis Ergs Noors. Un pēkšņā vēlēšanās to atdot nozīmēja ļoti daudz, arī nepārvaramu tieksmi drīzāk atbrīvoties no vecajām, vīstošajām vai jau novītušajām jūtām, kas tik ilgi bija saistījušas Vedu.

Apaļājā zālē ēkas centrā bija sapulcējušies visi skolas ciemata iedzīvotāji. Evda Nala, ģērbusies melna tērpā, nostājās uz apgaismotā paaugstinājuma un mierīgi pārlaida skatienu amfiteātra rindām. Auditorija sasprindzināti klausījās viņas ne visai skaļajā, dzidrajā balsī. Kliedošus pastiprinātājus tagad lietoja tikai drošības tehnikā. Līdz ar stereotelevīzijas attīstību bija zudusi vajadzība arī pēc lielām auditorijām.

— Septiņpadsmit gadi ir lūzuma periods cilvēka dzīvē. Drīz Īrijas apgabala sapulcē skanēs tradicionālie vārdi: «Jūs, vecākie, kas esat aicinājuši mani uz darba ceļu, pieņemiet manu prasmi un vēlēšanos, pieņemiet manu darbu un māciet mani dienu un nakti. Sniedziet man palīdzīgu roku, jo grūts ir ceļš, yn es sekošu jums.» Sai senajai formulai ir ļoti nopietns zemteksts, un šodien es gribu runāt tieši par to.

No bērnu dienām jums māca dialektisko filozofiju, ko kādreiz antīkās senatnes slepenajās grāmatās dēvēja par «Divējādības noslēpumu». Toreiz uzskatīja, ka šīs filozofijas varenos ieročus var uzticēt tikai «izredzētajiem» — stipriem, intelektuāli un morāliiski augstvērtīgiem cilvēkiem. Tagad dialektikas likumi kalpo visiem un jau no mazotnes palīdz jums pareizi izprast pasauli. Jūs uzsākat savas mūža gaitas labi iekārtotā sabiedrībā, ko daudzu paaudžu laikā radījuši miljardiem nezināmu darbaļaužu un cīnītāju par labāku dzīvi. Pieci simti paaudžu nomainījušas cita citu, kopš sabiedrībā ieviesta darba dalīšana. Sajā laikā sajaukušās dažādas rases un tautības. Ikvienā no jums ir asinslēse, kā teica senatnē, vai iedzimtības mehānismi, kā sakām tagad, no katras tautas. Izcīnīta gigantiska cīņa, lai atbrīvotu šos iedzimtības mehānismus no izstarojumu neapdomīgas lietošanas sekām un kādreiz izplatītajām slimībām.

Jaunā cilvēka audzināšana ir smalks darbs, kas prasa individuālu analīzi un ļoti rūpīgu, uzmanīgu pieeju. Sen pagājuši tie laiki, kad sabiedrība varēja apmierināties ar pavirši audzinātiem cilvēkiem, kuru trūkumus attaisnoja ar iedzimtības defektiem. Tagad ikviens slikti audzināts cilvēks ir pārmetums visai sabiedrībai — liela audzinātāju kolektīva kļūda un neveiksme.

Bet jums, kas vēl neesat atbrīvojušies no jaunības egocentrisma un sava «es» pārvērtēšanas, skaidri jāizprot, cik daudz atkarīgs no jums pašiem, kādā mērā jūs paši esat savas brīvības un dzīves satura radītāji. Ceļu izvēle jums ļoti plaša. Taču izvēles brīvība vienlaikus nozīmē arī pilnu atbildību par šo izvēli. Sen aizmirsti nekulturālo cilvēku sapņi par atgriešanos mežonīgās dabas klēpī, par brīvajām attiecībām, kādas valdīja pirmatnējā sabiedrībā.

Kad cilvēce skaitliski izauga, tai vajadzēja vai nu pakļauties sabiedriskai disciplīnai, ilgstošai audzināšanai un apmācībai, vai arī iet bojā, jo, neraugoties uz mūsu planētas samērā devīgo dabu, citu

iespēju dzīvot uz tās nav! Nožēlojamie viltus filozofi, kas sapņoja par atgriešanos pagātnē — pirmatnējās dabas klēpī, patiesībā nesaprata un nemilēja dabu. Pretējā gadījumā viņi zinātu, ka daba ir nežēlīga un nolemj ikvienu, kas nepakļaujas tās likumiem, neizbēgamai bojā ejai.

Jaunās sabiedrības cilvēkam nācās gribot negribot disciplinēt savas tieksmes un domas. Sī prāta un gribas audzināšana tagad ir visiem tikpat obligāta kā fizisko spēju izkopšana. Dabas un sabiedrības likumu izzināšana palīdzēja aizstāt cilvēka personīgās vēlēšanās ar apzinātu lietderības izpratni. Kad mēs sakām «gribu», domājam — zinu, ka tas ir iespējami un lietderīgi.

Pirms gadu tūkstošiem senie grieķi mēdza teikt: «metron ariston», citiem vārdiem, mērs ir pats svarīgākais, augstākais. Un arī mēs uzskatām, ka kultūras pamats ir mēra sajūta visās lietās.

Pieaugot kultūras limenim, vājinās tieksme pēc primitīvās, rupjās laimes, ko dod īpašums, jo mantkārība samērā ātri notrulina cilvēku un galu galā atstāj dvēselē tumšu neapmierinātību.

Mēs mācām jūs iegūt daudz lielāku laimi — atsacīties no visa liekā, ārišķīgā, palīdzēt citiem, iededzināt savā dvēselē dzirkstošu darba prieku. Mēs palīdzējam jums atbrīvoties no sīko tieksmju un mantu varas, saistīt savus priekus un bēdas ar kaut ko daudz cildenāku — ar jaunradi.

Gādība par fizisko audzināšanu, desmitu paaudžu tīra, veselīga dzīve atbrīvoja jūs no cilvēka psihes trešā briesmīgā ienaidnieka — vienaldzības: tukšas un slinkas dvēseles. Enerģijas pārpilni, ar līdzsvarotu, veselīgu psihi, kurā, pateicoties emociju dabiskajam samēram, ir vairāk laba nekā ļauna, jūs iecejat pasaulē un stājaties darbā. Jo labāki būsiet jūs, jo labāka būs visa sabiedrība, tāpēc ka šīs kvalitātes ir savstarpēji atkarīgas. Kā sabiedrības sastāvdaļa — tās locekļi jūs radisiet cildenu garīgu vidi, un sabiedrība savukārt darīs cēlākus, pilnveidos jūs. Sabiedriskā vide ir svarīgākais faktors cilvēka audzināšanā un apmācībā. Mūsu dienās cilvēku audzina un rnāca visu mūžu un tāpēc sabiedrības attīstība notiek daudz straujāk.

Evda Nala apklusā un pieglauđa matus ar tādu pašu žestu, kā to darīja Rea, kas, sēdēdama klausītāju solos, nenovērsa no mātes acis.

— Kādreiz par sapņiem dēvēja centienus izzināt reālo pasauli, — viņa turpināja. — Jūs sapņosiet tā visu mūžu un gūsiet prieku atziņās, ciņā un darbā. Neveltiet pārmērīgu uzmanību paguruma mirkļiem, kas seko augstai pacilātībai, jo tie ir likumsakarīgi attīstības spirāles pagriezieni, raksturīgi visai matērijai. Brīvības realitāte ir skarba, bet audzināšanas un mācību disciplīna jūs tai sagatavojusi. Tāpēc jums, kas apzināties savu atbildību, nav liegtas visas tās darba pārmaiņas, kuras galu galā veido cilvēka personīgo laimi.

Sapņus par paradīzes rāmo bezdarbību vēsture nav attaisnojusi, jo tie ir pretrunā ar cilvēka cīnītāja dabu. Katram laikmetam bija un

joprojām ir savas grūtības, bet cilvēce atradusi laimi nemitīgā un straujā kāpumā uz arvien augstākiem jūtu un prāta, zinātnes un mākslas kalngaliem...

Pabeigusi lekciju, Evda Nala atgriezās zālē, kur Veda Konga apsveica viņu kā nesen Čaru Liesmaino Kausu svētkos. Visi klātesošie piecēlās un atkārtoja šo žestu, tādējādi apliecinot savu sajūsmu par viņas lielisko mākslu.

X NODAĻA

TIBETAS EKSPERIMENTS

Kora Julla iekārta pacēlās lēzena kalna virsotnē, nepilnu kilometru no Astronautikas padomes Tibetas observatorijas. Vienīgie koki, kas spēja augt šeit — četrus tūkstošus metru virs jūras līmeņa, bija no Marsa atvestie zaļganmelnie bezlapaini, kuru dīvainie zari it kā tiecās satvert stumbra galotni. Ielejā vējš lieca pie zemes gaiši dzelteno zāli, bet šie tēraudaini atsperīgie ienācēji no svešās pasaules stāvēja pilnīgi nekustīgi. Sadrupušo klinšu lauskaskā akmens strauti plūda pa kalnu kraujām un nogāzēm. Sniega lauki, plankumi un atsevišķas strēmeles zaigoja īpašā baltumā, kādu tīrs kalnu sniegs iegūst tikai zem visdziidrākajām debesīm.

Aiz saplaisājuša diorīta sienu paliekām — kāda sena, ar apbrīnojamu drosmi uzcelta kalnu klostera drupām — rēgojās slaidis tērauda cauruļu tornis, uz kura balstījās divi metāla pusloki. To virspusē, veroties debesīs spīguļoja spožiem rēnija^[18] kontaktiem nosēta milzīga berilija bronzas spirāle. Pirmajai spirālei cieši piegūla otra, kas bija vērsta pret zemi un apsedza astoņus zaļganus borazona konusus. Seit savienojās gigantiskās enerģijas pievadcaurules, kuru šķersgriezums pārsniedza sešus metrus. Ieleju šķērsoja stabi ar virzošiem gredzeniem galos — pagaidu atzarojums no observatorijas maģistrāles, kas raidījumu laikā uzņēma visu planētas enerģiju.

Bužinādams īsos matus, Rens Bozs ar gandarījumu aplūkoja pārmaiņas vecajā iekārtā. Brīvprātīgajiem izdevās paveikt visus darbus neticami īsā laikā. Grūtākais bija bez speciālām, lielām mašīnām izrakt cietajos iežos dziļas, atklātas tranšejas. Bet nu arī tas jau izdarīts. Celtnieki, gluži dabiski, cerēdami, ka viņiem atļaus noskatīties grandiozajā eksperimentā, bija atstājuši būvlaukumu un uzcēluši savas teltis lēzenā nogāzē ziemeļos no observatorijas ēkas.

Mvens Mass, kas pārzināja visus sakarus ar kosmosu, sēdēja iepretim fiziķim un, mazliet sabozies, klāstīja Loka jaunumus. Piecdesmit septīto pavadoni pēdējā laikā izmantoja, lai sazinātos ar zvaigžņu kuģiem un starpplanētu raķetēm, un tādēļ neieslēdza Loka pārraidēs. Kad Mvens Mass pastāstīja par Vliha oz Diza bojā eju E zvaigznes tuvumā, nogurušais fiziķis manāmi atžirga.

— Gravitācijas kolosālā intensitāte E tipa zvaigznēs evolūcijas tālākajā gaitā stipri sakarsē spīdekli. Izveidojas fantastiskas jaudas violets pārmilzis, kas galu galā pārvar gigantisko pievilkšanas spēku. Tam vairs nav spektra sarkanās daļas, — kaut arī gravitācijas lauka intensitāte ir ļoti liela, gaismas viļņi nevis pagarinās, bet saīsinās.

— Kļūst violeti un ultravioletī, — Mvens Mass piekrita.

— Vēl vairāk. Process turpinās. Kvanti kļūst aizvien spēcīgāki, tiek pārvarēts nulles lauks, un rodas antitelpas zona — matērijas kustības otrā puse, kas mūsu niecīgo mērogu dēļ nav pazīstama uz Zemes. Mēs nevarētu panākt nekā līdzīga, kaut arī sadedzinātu visu planētas okeānu ūdeņradi.

Mvens Mass izdarīja galvā fenomenāli ātru aprēķinu.

— Piecpadsmit tūkstoši triljonu tonnu ūdens, pārrēķinot ūdeņraža cikla enerģijā pēc relativitātes principa, aptuveni dod triljonu tonnu enerģijas. Saule vienā minūtē izstaro divi simti četrdesmit miljonu tonnu. Tātad šīs enerģijas daudzums atbilst Saules izstarojušam desmit gadu laikā!

Rens Bozs apmierināti pasmīnēja.

— Bet cik daudz enerģijas dos zilais pārmilzis?

— Acumirkli man grūti aprēķināt. Taču spriediet pats. Lielajā Magelāna Mākonī netālu no Tarantula miglāja atrodas zvaigžņu kopa NGC 1910... Piedodiet, esmu pieradis operēt ar senajiem zvaigžņu nosaukumiem un apzīmējumiem.

— Nav svarīgi.

— Vispār Tarantula miglājs ir tik spožs, ka, atrazdamies plaši pazīstamā Oriona miglāja vietā, tas dotu mums tikpat daudz gaismas, cik pilns Mēness. Zvaigžņu kopā 1910, kuras diametrs nepārsniedz septiņdesmit parseku, ir ne mazāk kā simt šādu pārmilžu. Tur atrodas Zelta Zivs zilais pārmilzis ar spilgtām ūdeņraža līnijām un tumšām svītrām spektra violetajā galā. Tas ir lielāks par Zemes orbītu un izstaro tik daudz gaismas, cik pusmiljons mūsu sauli! Jūs acīm redzot domājat tāda tipa zvaigzni? Starp citu, šajā kopā ir pat lielākas zvaigznes, kuru diametrs atbilst Jupitera orbītai, bet tās vēl tikai sakarst pēc E stadijas.

— Lai paliek pārmilži! Cilvēki gadu tūkstošiem novērojuši planetāros miglājus Ūdensvīra, Lielā Lāča un Liras zvaigznājos un nav sapratuši, ka viņu priekšā ir neitrāli nullgravitācijas lauki, saskaņā ar repaguluma likumu — pāreja no gravitācijas uz antigravitāciju. Tieši tur arī jāmeklē nulltelpas noslēpums...

Rens Bozs, kas bija sēdējis uz vadības blindāžas sliekšņa, pēkšņi pielēca kājās.

— Esmu atpūties. Varam sākt!

Mvena Masa sirds iepukstējās straujāk. Uzbudinājums aizžņaudza kaklu. Afrikānis dziļi ievilka elpu. Rens Bozs ārēji šķita mierīgs. Tikai acu drudzainais spīdums liecināja par gribas un domu koncentrāciju, ko fiziķis pūlējās radīt, uzsākdams bīstamo eksperimentu.

Ar savu vareno roku Mvens Mass saspieda Rena Boza mazo, stiegraino plaukstu. Vēl galvas mājieni — un ārējo staciju pārziņa siluets jau pavīdēja kalna nogāzē, ceļā uz observatoriju. Ledainais vējš draudoši kauca, brāzdamies lejup no sniegotajiem kalnu milzeņiem,

kas sargāja ieleju. Mvena Masa mugurai pārskrēja šermuļi. Viņš neviļus sāka soļot vēl straujāk, kaut gan steigties nebija nozīmes — eksperimentu varēja sākt tikai pēc saulrieta.

Izmantojot Mēness diapazona radio, Mvens Mass nodibināja sakarus ar piecdesmit septīto pavadoni. Stacijā uzstādītie atstarotāji un lokatori bija gatavi nepārtraukti fiksēt Tukāna epsilon nedaudzo minūšu laikā, kamēr pavadonis lidos no trīsdesmit trešā ziemeļu platuma grāda līdz dienvidpolam un zvaigzne būs redzama no tā orbītas.

Mvens Mass ieņēma savu vietu pie aparātu pults pazemes istabā, kas atgādināja tādu pašu istabu Vidusjūras observatorijā.

Tūkstošo reizi izskatījis materiālus par Tukāna epsilon planētu, Mvens Mass metodiski pārbaudīja tās aprēķināto orbītu un vēlreiz sazinājās ar pavadoni, lai galīgi norunātu, ka lauka ieslēgšanas mirkli piecdesmit septītā pavadona novērotāji lēni un piesardzīgi virzīs izstarojuma kūli pa loku, kas četras reizes lielāks par zvaigznes paralaksi.

Laiks šķita apstājies. Mvens Mass nekādi nespēja atkratīties no domām par noziedzīgo matemātiķi Betu Lonu. Beidzot uz TVF ekrāna parādījās Rens Bozs. Viņaisie, sarainie mati likās izpūruši vairāk nekā jebkad.

Spēkstaciju dispečeri ziņoja, ka Zemes enerģētiskā sistēma gatava eksperimentam. Mvens Mass satvēra pults sviras, bet Rena Boza žests lika viņam nolaist rokas.

— Vajadzētu brīdināt rezerves Q staciju Antarktīdā. Mūsu rīcībā esošās enerģijas nepietiks.

— Es izdariju to. Stacija gatava.

Fiziķis vēl kaut ko pārdomāja.

— Čukotkas pussalā un Labradorā uzceltas F tipa enerģētiskās stacijas. Būtu labi, ja arī tās ieslēgtos lauka inversijas brīdī, — baidos, ka citādi aparāts nedarbosies...

— Jau norunāts.

Rena Boza sejā iemirdzējās prieks. Fiziķis pamāja ar roku.

Mirklī vēlāk gigantisks enerģijas stabs sasniedza piecdesmit septīto pavadoni. Observatorijas pussfēriskajā ekrānā parādījās novērotāju satrauktās sejas.

Mvens Mass sveicināja drosmīgos jaunekļus un pārbaudīja, vai enerģijas stabs precīzi seko pavadonim. Tad viņš pārslēdza visu jaudu uz Rena Boza iekārtu. Fiziķa galva pazuda no ekrāna. Jaudas indikatoru rādītāji nosvērās aizvien tālāk pa labi, liecinot par enerģijas nepārtraukti augošo kondensāciju. Signālpuldzes mirgoja aizvien spožāk un gaišāk. Taču, tiklīdz Rens Bozs citu pēc cita ieslēdza lauka izstarotājus, enerģijas uzkrājuma rādītāji lēcienveidīgi atkrita līdz nullei iedaļai. Neciešami spalga metāliska dūkoņa, kas atskanēja no

eksperimentālās iekārtas, lika Mvenam Masam nodrebēt. Afrikānis zināja, ko darīt. Zibenīga rokas kustība, un Q stacijas jauda, ieplūstot aparātu dziestošajos redzokļos, atdzīvināja nevarīgi saļimušos rādītājus. Bet, tikko Rens Bozs ieslēdza kopējo invertoru, rādītāji atkal nokrita līdz nullei. Gandrīz instinktivi Mvens Mass tūdaļ pieslēdza abas F stacijas.

Viņam likās, ka aparātu skalas nodzisušās un dīvaina, bāla gaisma piepildījusi telpu. Skaņas apklusā. Vēl mirklis, un nāves ēna pārslidēja Mvena Masa apziņai, notrulinot visas sajūtas. Afrikānis cinījās pret nelabumu un reiboni. Elsodams aiz piepūles un drausmīgām sāpēm mugurkaulā, viņš ar pārcilvēcisku spēku saņņaudza pults apmali. Bālā gaisma pamazām iedegās spožāk. Kurā istabas kaktā — to Mvens Mass nespēja noteikt vai arī aizmirsā. Varbūt tā nāca no ekrāna, bet iespējams, ka no Rena Boza iekārtas...

Pēkšņi it kā pāršķēlās plīvojošs priekšskars. Mvens Mass skaidri sadzirdēja viņu šļakstus. Neapraktāmi brīnišķīga smarža iesitās viņa plaši ieplestajās nāsīs. Priekšskars aizslidēja pa kreisi, taču istabas kaktā joprojām šūpojās pelēcīgs plīvurs. Mvens Mass neparasti reljefi saskatīja vara kalnus, ko apjoza zaļganzilu koku birzis. Violetas jūras viļņi čaloja tieši pie viņa kājām. Priekšskars atvērās vēl mazliet, un Mvens Mass ieraudzīja savu sapņu tēlu. Sarkanādaina sieviete sēdēja uz kāpņu augšējās platformas pie balta akmens galda un, ar elkoņiem balstīdamās pret pulēto virsmu, lūkojās tālē. Piepeši arī viņa ieraudzīja. Milzīgās acis iemirdzējās pārsteigumā un sajūsmā. Sieviete piecēlās, ar neatdarināmu grāciju izslējās pilnā augumā un sniedza afrikānim savu roku. Viņas krūtīs cilājās dziļos elpas vilcienos. Sajā neprāta mirklī Mvens Mass pēkšņi atcerējās Čaru Nandi.

— Offa alli kor!

Melodiska, maigā un spēcīgā balss saviļņoja ārējo staciju pārzini līdz sirds dziļumiem. Viņš atvēra muti, lai atbildētu. Taču šajā mirklī brīnišķīgā redzējuma vietā pret griestiem uzšāvās zaļa liesma un drausmīgs kauciens ielauzās istabā. Miksts, bet neatvairāms spēks salieca afrikāni trijos likumos, sagrieza viņa ķermeni kā turbīnas rotoru un beidzot saplacināja pret ļaut ko cietu... Mvena Masa pēdējā doma bija veltīta stacijas un Rena Boza liktenim...

Observatorijas līdzstrādnieki un celtnieki, kas eksperimenta laikā atradās tālajā nogāzē, redzēja ļoti maz. Tumši zilajās Tibetas debesīs pazibēja gaisma, kas aizēnoja visas zvaigznes. Tai pašā mirklī neredzams spēks no augšas triecās pret kalnu, kurā bija uzcelta eksperimentālā iekārta. Drausmīgs viesulis uzvandīja kolosālas akmeņu masas. Kilometru plata, melna piltuve, kā no milzīga hidrauliska lieltgabala izšauta, aizjoņoja pāri observatorijas ēkai, pacēlās gaisā, atgriezās un vēlreiz triecās pret kalnu, sagraujot pīšļos ēkas un tālu izsvaidot gruvešus. Mirklī vēlāk viss apklusā. Putekļiem

piesātinātajā atmosfērā saglabājās tikai gruzduma smaka, kurai piejaucās dīvains aromāts, kas atgādināja tropisku jūru piekrastes ziedu smaržu.

Katastrofas vietā cilvēki ieraudzīja starp kalnu un observatoriju izrautu platu vagu ar apsvilinātām malām. Ielejai pievērstā kalna nogāze likās nogriezta kā ar nazi. Observatorijas ēka visumā bija palikusi neskarta. Vaga bija sasniegusi tās dienvidaustrumu sienu, sagraāvusi transformatoru staciju un izbeigusies tieši pie apakšzemes kameras kupola — četrus metrus biezās kausēta bazalta kārtas. Bazalts bija noslīpēts kā ar milzīgu slīpripi. Taču daļa no pārseguma bija saglabājusies, tādējādi pasargājot Mvenu Masu un apakšzemes istabu no pilnīgas iznīcināšanas.

Augsnes padziļinājumā nekustīgi spīguļoja sudraba strautiņš — uztverošās enerģētiskās stacijas izkusušie drošinātāji.

Drīz izdevās atjaunot avārijas kabeļus, un pievedceļa bākas gaismā cilvēki ieraudzīja pārsteidzošu skatu — eksperimentālās iekārtas konstrukciju metāls plānā kārtiņā klāja visu vagu, kas tādēļ laistījās kā hromēta. Pazudušās nogāzes vietā bija izveidojusies stāva krauja, kurā rēgojās daļa no bronzas spirāles. Akmeņi likās izplūduši visapkārt kā zīmoglaka zem karsta spiedoga. Šai stiklainajā masā iespiestās sarkanā metāla vītnes ar baltiem rēnija kontaktu zobīņiem mirgoja prožektora staros kā emaljā ietverts dārgakmens zieds. Raugoties juvelieru izstrādājumā, kura diametrs sasniedza divsimt metru, cilvēki neviļus izjuta godbijību pret nezināmo spēku, kas šeit darbojies.

Kad attīrīja aizbērto eju, apakšzemes kamerā atrada Mvenu Masu. Viņš bija saļimis uz ceļiem un nolicis galvu uz akmens pakāpiena. Acīm redzot, atguvis samaņu, ārējo staciju pārzinis bija mēģinājis izkļūt no šejienes. Brīvprātīgo vidū atradās vairāki ārsti. Drīz vien afrikāņa spēcīgais organisms ar ne mazāk spēcīgu medikamentu palīdzību pārvarēja kontūzijas smagākās sekas. No abām pusēm atbalstīts, grīlodamies un drebēdams, viņš beidzot uztrausās kājās.

— Rens Bozs?...

Ļaudis, kas no visām pusēm ielenca zinātnieku, sadrūma. Observatorijas priekšnieks aizsmacis atbildēja:

— Rens Bozs ir drausmīgi sakropļots. Diezin vai viņam atlicis ilgi dzīvot...

— Kur viņš ir?

— Aiz kalna, austrumu nogāzē. Trieciens izsviedis viņu no ēkas. Kalna virsotnē vairs nekā nav... Pat drupas noslaucītas kā ar slotu.

— Un Rens Bozs joprojām?...

— Viņu nedrīkst aiztikt. Kauli sašķaidīti, laužas ribas...

— Ko?

— Vēdera plēve pārplisusi...

Mvena Masa kājas saļodzījās. Taču fiziskais vājums, šķiet, neietekmēja afrikāņa gribu un prātu.

— Renu Bozu nepieciešams izglābt par katru cenu! Viņš ir ģeniāls zinātnieks!

— Mēs zinām. Tur jau atrodas pieci ārsti. Uzcelta sterila operāciju telts. Sagatavoti divi donori. Darbojas tiratrons, mākslīgā sirds un aknas.

— Tad vediet mani uz sarunu punktu! Pieslēdzieties vispasaules tīklam un izsauciet ziemeļu joslas informācijas centru! Vai ir kādas ziņas no piecdesmit septītā pavadona?

— Pavadonis neatbild.

— Teleskopi veseli?

— Veseli.

— Sameklējiet pavadoni ar teleskopu un aplūkojiet to maksimālā palielinājumā ar elektronu invertoru!...

Ziemeļu informācijas centra nakts dežurants ieraudzīja uz ekrāna asinīm notriektu seju un drudžaini spīdošas acis. Pagāja vairāki mirkli, iekams viņš pazina ārējo staciju pārzini.

— Lūdzu, savienojiet mani ar Astronautikas padomes priekšsēdētāju Gromu Ormu un psihiatri Evdu Nalu!

Dežurants pamāja ar galvu un iedarbināja atmiņas mašīnu. Atbilde pienāca pēc minūtes.

— Groms Orms gatavo materiālus un pavadā šo nakti Padomes dzīvojamā namā. Vai izsaukt viņu?

— Izsauciet! Un Evda Nala?

— Viņa atrodas četršimt desmitajā skolā, Īrijā. Ja vajadzīgs, mēģināšu viņu izsaukt, — dežurants iedziļinājās shēmā, — uz sarunu punktu SP 5654.

— Vajadzīgs! Runa ir par dzīvību un nāvi!

Dežurants pacēla acis no shēmām.

— Notikusi nelaime?

— Liela nelaime!

— Tādā gadījumā dežūru pārņems mans palīgs, bet es nodarbošos tikai ar jūsu lietu. Gaidiet!

Sakopodams domas un spēkus, Mvens Mass atlaidās piebīdītajā krēslā. Istabā ieskrēja observatorijas priekšnieks.

— Nupat fiksēta vieta, kurā būtu jāatrodas piecdesmit septītajam pavadonim. Pavadona tur nav!

Mvens Mass pielēca kājās, it kā nemaz nebūtu cietis katastrofā.

— Palikusi tikai neliela daļa — raķešu osta, — observatorijas priekšnieks turpināja satriecošo ziņojumu. — Sī lauska saglabājusi pavadona orbītu. Droši vien ir arī sīkākas drumslas, bet tās pagaidām vēl nav atrastas.

— Tātad novērotāji?...

— Neapšaubāmi gājuši bojā!

Mvens Mass sažņaudza dūres un atkrita krēslā. Mokpilnā klusumā pagāja dažas minūtes. Tad ekrāns no jauna iedegās.

— Padomes namā pie aparāta Groms Orms, — dežurants teica un pagrieza kādu rokturi.

Uz ekrāna, kurā atspoguļojās liela, blāvi apgaismota zāle, parādījās Astronautikas padomes priekšsēdētāja raksturīgā galva. Šaura, it kā telpu šķeļoša seja ar lielu, kuprainu degunu, dziļas acis zem skeptiski lauztajām uzacīm, jautajošā liekumā cieši sakniebtas lūpas.

Sajutis Groma Orma skatienu, Mvens Mass nolaida galvu kā nedarbos pieķerts zēns.

— Nupat gājis bojā piecdesmit septītais pavadonis! — it kā sasparojies lēcienam tumšā atvarā, afrikānis ar joni izdvesa.

Groms Orms nodrebēja, un viņa seja kļuva vēl bargāka.

— Kā tas varēja notikt?

Mvens Mass runāja īsi un skaidri, nežēlodams sevi un neslēpdams arī to, ka eksperiments izdarīts bez ne? pieciešamās atļaujas. Priekšsēdētāja uzacis saplūda vienā svītrā un lūpu kaktiņos iezīmējās garenas grumbas, taču viņa skatiens joprojām palika mierīgs.

— Pagaidiet, es aprunāšos par palīdzību Rēnam Bozām. Jūs domājat, ka Afs Nuts...

— Ak, ja Afs Nuts!

Ekrāns nodzisa. Mokpilnās gaidās pagāja minūte pēc minūtes. Sasprindzinādam pēdējos spēkus, Mvens Mass piespieda sevi izturēt. Nekas, gan jau... Un, lūk, beidzot atkal parādījās Groms Orms!

— Es atradu Afu Nutu un aizsūtīju viņam starpplanētu raķeti. Aparatūras un asistentu sagatavošanai viņam nepieciešama vismaz stunda. Pēc divām stundām Afs Nuts ieradīsies Tibetas observatorijā. Tagad par jums, — eksperiments izdevās?

Jautājums pārsteidza Mvenu Masu pilnīgi nesagatavotu. Viņš neapšaubāmi bija redzējis Tukāna epsilonu. Bet vai tā bija reāla saskare ar neaizsniedzami tālo pasauli? Varbūt eksperimenta satriecošā ietekme uz organismu un viņa dedzīgā vēlēšanās redzēt šo brīnišķo pasauli, saplūstot kopā, izraisīja žilbinošu halucināciju? Vai viņam ir tiesības paziņot, ka eksperiments izdevies un tā atkārtošanai nepieciešamas jaunas pulēs, upuri, izdevumi? Vai ir pamats uzskatīt, ka Rens Bozs savos meklējumos bijis veiksmīgāks par visiem viņa priekšgājējiem? Nevēlēdamies iesaistīt riskantajā pasakumā citus, viņi bija izdarījuši eksperimentu tikai divatā. Neprātīgie! Ko varēja redzēt fiziķis? Ko viņš varēs pastāstīt?... Ja vispār varēs... Ja paspējis kaut ko ieraudzīt!...

Mvens Mass izslējās taisnāk.

— Pierādījumu, ka eksperiments izdevies, man nav. Ko novērojis

Rens Bozs, es nezinu...

Neslēptas skumjas atspoguļojās Groma Orma sejā. Vēl pirms mirkļa tikai uzmanīga, tā kļuva tagad skarba.

— Ko domājat darīt?

— Lūdzu atļaut man nekavējoties nodot stacijas Jūnijam Antām. Es vairs neesmu cienīgs tās pārzināt. Pēc tam — būšu kopā ar Renu Bozu līdz galam... — afrikānis sastomījās un tūdaļ pārlaboja sevi. — Līdz operācijas beigām. Tad... tad aizbraukšu uz Aizmirstības salu līdz tiesai... Es pats esmu sevi jau notiesājis!

— Iespējams, ka jums taisnība. Bet man nav skaidri daudzi apstākļi, un es atturos no sprieduma. Jūsu rīcību izskatīs Padomes tuvākajā sēdē. Kas varētu jūs vislabāk aizstāt, — pirmkārt, pavadona atjaunošanas darbos?

— Piemērotāku kandidātu par Daru Veteru nezinu!

Padomes priekšsēdētājs piekrītoši pamāja. Kādu laiku viņš uzlūkoja afrikāni, it kā gribētu vēl kaut ko teikt, bet tad pacēla roku mēmā atvadu žestā. Ekrāns nodzisa īstā laikā, jo Mvens Mass ik brīdi atkal varēja zaudēt samaņu.

— Evdai Nalai izstāstiet visu pats, — viņš pačukstēja blakus stāvošajam observatorijas priekšniekam, atkrita krēslā un pēc dažiem veltīgiem mēģinājumiem piecelties sastinga šādā pozā.

Tibetas observatorijas darbinieku un brīvprātīgo uzmanības centrā drīz nokļuva neliela auguma vīrs ar dzeltenīgu seju, jautru smaidu, neparasti pavēlniecisku balsi un žestiem. Asistenti, kas pavadīja Afu Nutu, pildīja viņa norādījumus tik aizrautīgi kā sirmās senatnes kareivji, kas dievināja savus lielos karavadoņus. Tomēr skolotāja autoritāte neapspieda viņu pašu domas un iniciatīvu. Tā bija lieliski sastrādājusies ievērojamu zinātnieku grupa, kas šķita kā radīta, lai cīnītos ar cilvēka briesmīgāko ienaidnieku — nāvi.

Uzzinājis, ka Rena Boza iedzimtības karte vēl nav saņemta, Afs Nuts skaļi izteica savu sašutumu, taču nomierinājās, tiklīdz, viņam paziņoja, ka to sastāda un atvedīs Evda Nala.

Observatorijas pārzinis piesardzīgi vaicāja, kam šāda karte vajadzīga un kādā ziņā Rēnam Bozām varēs palīdzēt viņa tālie senči. Afs Nuts atbildēja, viltīgi piemiegdamis acis.

Katra cilvēka iedzimtās struktūras precīza zināšana nepieciešama, lai saprastu tā psihiskās īpatnības un noteiktu šajā ziņā prognozes. Ne mazāk svarīgi ir dati par indivīda neirofizioloģiskajām īpatnībām, organisma pretestības spējām un imunitāti, selektīvo jutīgumu pret traumām un alerģiju pret medikamentiem. Nezinot visus šos apstākļus, nav iespējams izraudzīties visefektīvāko ārstēšanas metodi. Observatorijas pārzinis gribēja vēl kaut ko jautāt, bet Afs Nuts to nepieļāva:

— Esmu devis ierosinājumu patstāvīgām pārdomām. Plašākiem

paskaidrojumiem man nav laika!

Kalna pakājē sagatavotajā laukumā salika pārvietojamo operāciju zāles ēku, vilka ūdens, elektrības un saspiebtā gaisa vadus. Brīvprātīgie visi bez izņēmuma piedāvāja savus pakalpojumus, un ēku uzcēla trīs stundās. No ārstiem, kas bija piedalījušies eksperimentālās iekārtas būvē, Afa Nuta palīgi izraudzīja piecpadsmi cilvēkus jaunradītās ķirurģiskās klīnikas apkalpošanai. Renu Bozu novietoja zem caurspīdīga plastmasas kupola, kura iekšiene bija pilnīgi sterilizēta un izvēdināta ar sterilu gaisu, ko piegādāja caur īpašiem filtriem. Afs Nuts kopā ar četriem asistentiem iegāja operāciju zāles priekšelpā un palika tur dažas stundas. Sajā laikā uz viņiem iedarbojās baktericīdi viļņi un antiseptiskas emanācijas piesātināts gaiss. Pēc šīm procedūrām pat viņu elpa bija kļuvusi gluži sterila. Rena Boza ķermeni tikmēr stipri atdzesēja. Beidzot ķirurgi iesāka operāciju.

Fiziķa sadragātos kaulus un saplēstos asinsvadus ātri savienoja ar tantala skavām, kas nekairina dzīvos audus. Afs Nuts rūpīgi izmeklēja visus iekšējo orgānu bojājumus. Pārplisušās zarnas un kuņģi atbrīvoja no atmirušajiem iecirkņiem, sašuva un novietoja traukā ar ātri dziedinošo šķīdumu AD-14, kas atbilda fiziķa organisma somatiskajām īpatnībām. Pēc tam Afs Nuts pievērsās sava uzdevuma grūtākajai daļai. Viņš izņēma no vēdera dobuma nomelnējušās, ribu šķembu caurdurtās aknas un, kamēr asistenti tās turēja, ar apbrīnojamu veiklību izvilka simpātiskās un parasimpātiskās sistēmas autonomo nervu tievos pavedienus. Pat niecīgs bojājums vissmalkākajā no šiem nervu pavedieniem varēja izraisīt liktenīgas sekas. Ar nemanāmu kustību ķirurgs pārgrieza vārtu vēnu un pievienoja abiem tās galiem mākslīgo asinsvadu caurules. Līdzīgā kārtā savienojis artērijas, Afs Nuts iegremdēja aknas traukā ar AD šķīdumu. Pēc piecām stundām visi Rena Boza bojātie orgāni jau bija novietoti atsevišķos traukos. Viņa dzislās plūda mākslīgas asinis, ko nemitīgi sūknēja tiklab sirds, kā arī tās mehāniskais dublieris — automātisks sūknis. Tagad kļuva iespējams nogaidīt, kad izņemtie orgāni sadzīs. Afs Nuts nevarēja vienkārši aizstāt bojātās aknas ar kādām citām — no planētas ķirurģiskā fonda. Tas prasītu sarežģītu papildu izmeklēšanu, bet slimnieka stāvoklis neļāva zaudēt nevienu mirkli. Pie operāciju galda ar nekustīgo ķermeni, kas atgādināja preparētu liķi, palika viens no ķirurgiem. Tam vajadzēja dežurēt, kamēr nākamā ārstu maiņa pabeigs sterilizāciju.

Operāciju zāli aptverošās aizsargjoslas durvis ar troksni atvērās. Mirkšķinādams acis un staipīdamies kā tikko pamodies plēsīgs zvērs, savu asinīm aptašķīto asistentu vidū parādījās Afs Nuts. Evda Nala, bāla un nogurusi, sagaidīja viņu pie durvīm un pasniedza Rena Boza iedzimtības karti. Afs Nuts kāri satvēra to, ātri izskatīja un atviegloti nopūtās.

— Liekas, viss būs kārtībā. Iesim atpūsties!
— Un... ja nu viņš pamostas?
— Iesim! Pamosties viņš nevar. Vai tad mēs esam tik stulbi, lai neparedzētu to?

— Cik ilgi jāgaida?

— Četras piecas dienas. Ja bioloģiskās analīzes ir precīzas un aprēķini pareizi, tad varēs operēt otrreiz un novietot visus orgānus savās vietās. Pēc tam — apziņa...

— Cik ilgi jūs paliksiet te?

— Dienas desmit. Katastrofa laimīgā kārtā notikusi mācību starplaikā. Izmantošu šo izdevību, lai iepazītos ar Tibetu, — es vēl neesmu šeit bijis. Mans liktenis — dzīvot tur, kur vairāk cilvēku, tas ir, apdzīvotajā joslā!

Evda Nala ar sajūsmu palūkojās uz ķirurgu. Afs Nuts neapmierināti saviebās.

— Jūs skatāties mani tā, kā senos laikos droši vien skatījās uz dievu tēliem. Tā neklājas spējīgākajai no manām audzēknēm!

— Es tiešām redzu jūs jaunā gaismā. Pirmo reizi kāda man tuva un dārga cilvēka dzīvība atrodas ķirurga rokās, un es tagad labi saprotu to laužu pārdzīvojumus, kuriem nākas saskarties ar jūsu mākslu... Zināšanas tajā apvienojas ar neatkārtojamu prasmī!

— Labi! Jūsmeijiet, ja jau tas jums nepieciešams. Es tikmēr paspēju izdarīt jūsu fiziķim ne vien otro, bet arī trešo operāciju...

— Kādu trešo? — Evda Nala satraukti vaicāja, bet Afs Nuts, viltīgi piemiedzis acis, norādīja uz taciņu, kas aizvijās observatorijas virzienā.

Pa šo ceļu, zemu noliecis galvu, nedrošiem soliem tuvojās Mvens Mass.

— Lūk, vēl viens manas mākslas cienītājs... pret savu gribu. Parunājiet ar viņu, ja nevarat atpūsties, bet man nepieciešams...

Ķirurgs nozuda aiz paugura, kur ārstiem bija uzcelta pagaidu mītne. Jau no tālienes Evda Nala ievēroja, cik ļoti sakrities un novecojis ārējo staciju pārzinis... Nē, Mvens Mass tagad nekā vairs nepārzina! Viņa atstāstīja afrikānim visu, ko Afs Nuts bija teicis, un Mvens Mass atviegloti uzelpoja.

— Tad arī es aizbraukšu pēc kādām desmit dienām.

— Vai tā būs pareizi, Mven? Esmu pārāk apmulsusi un pārsteigta, lai mierīgi apsvērtu notikušo, bet man liekas, ka jūsu vaina neprasa tik kategorisku nosodījumu.

Mvena Masa sejā pavīdēja sāpju izteiksme.

— Es pārāk aizrāvos ar Rena Boza teoriju. Man nebija tiesību jau pirmajā mēģinājumā ieguldīt visu Zemes spēku.

— Rens Bozs pierādīja, ka ar mazāku jaudu nebutu nozīmes mēģināt! — Evda iebilda.

— Tas tiesa. Tomēr vispirms vajadzēja izdarīt netiešus izmēģinājumus. Sava neprāta trauksmē es nevēlējos samierināties ar gaidīšanu. Netērējiet lieki vārdus — Padome apstiprinās manu lēmumu. Arī Goda un tiesību kontrole neatceļ to.

— Es pati esmu Goda un tiesību kontroles locekle!

— Bez jums tur vēl desmit cilvēku. Un, tā kā mans nodarījums skar visu planētu, to neapšaubāmi izskatīs Dienvidu un Ziemeļu kontroles orgānu kopīgā sēdē. Bez jums tajā piedalīsies divdesmit viens cilvēks...

Evda Nala uzlika roku afrikānim uz pleca.

— Apsēdisimies, Mven! Jūs tikko turaties kājās. Zināt, kad pirmie ārsti apskatīja Renu, viņi gribēja sasaukt nāves konsiliju?

— Zinu. Pietrūka divu cilvēku. Ārsti — konservatīvi ļaudis. Pēc vec; iii noteikumiem, kurus nez kāpēc vēl nav atcēlušī, lai atzītu slimnieku par neglābjamu un dāvātu tam vieglu nāvi, nepieciešams vismaz divdesmit divu speciālistu slēdziens.

— Vēl nesen nāves konsilijs sastāvēja no sešdesmit ārstiem!

— Senatnē ļaudis baidījās no ļaunprātībām, tāpēc ārsti toreiz bieži vien sagādāja neglābjamiem slimniekiem ilgas, nevajadzīgas mokas, bet viņu tuviniekiem — smagas morāliskas ciešanas, kaut gan šo slimnieku nāve varētu būt ātra un viegla. Mūsu noteikumos pa daļai vēl izpaužas šo senlaicīgo baiļu paliekas. Tomēr redzat, cik derīga izrādījās tradīcija — pietrūka divu ārstu, un man ar Groma Orma palīdzību izdevās ataicināt Afu Nutu...

— Taisni to es jums gribu atgādināt. Jūsu sabiedriskās nāves konsilijs pagaidām sastāv tikai no viena cilvēka!

Mvens Mass satvēra Evdas roku un pieskārs tai ar lūpām. Evda atļāva viņam šo lielas, intīmas draudzības žestu. Patlaban viņa bija šā spēcīgā, bet morāliskās atbildības nomāktā cilvēka vienīgais tuvais draugs. Vienīgais... Un ja nu Čara?... Nē, lai satiktos tagad ar Čaru, afrikānim būtu nepieciešama pacilātība, kurai vēl trūka spēku. Lai tad viss notiek kā notikdams, līdz atveseļosies Rens Bozs un Astronautikas padome sanāks uz kārtējo sēdi!

— Vai nezināt, kas tā par trešo operāciju, ko Afs Nuts taisās izdarīt Rēnam? — Evda mainīja sarunas virzienu.

Mvens Mass kaut ko pārlika, atcerēdamies Afa Nuta vārdus.

— Viņš grib izmantot Rena Boza pašreizējo stāvokli un attīrīt organismu no uzkrātās entropijas. Tas, kas ar fiziohemoterapiju panākams lēni un grūti, kapitālai ķirurģijai izdosies nesalīdzināmi ātrāk un labāk.

Evda Nala pacentās atcerēties visu, ko zināja par ilggadības pamatiem — organisma attīrīšanu no entropijas. Zīvis un rūpuļi — cilvēka tālie priekšteči — atstājuši viņa organismā pretrunīgu fizioloģisku orgānu noslāņojumus, un katram no tiem bija savas

īpatnības dzīvības procesu entropisko palieku uzkrāšanā. Gadu tūkstošos izpētīti, šie senie veidojumi — kādreizējie novecošanās un slimību perēkļi — sāka padoties enerģētiskai attīrīšanai. Medicīna iemācījās ar īpašām ķīmikālijām un apstarojumiem izskaldīt novecojošo organismu un ar viļņveida impulsiem atkal piešķirt tam jaunības možumu.

Dabā dzīvie radījumi atbrīvojas no augošās entropijas ar to, ka pēctečus lielāko tiesu rada tādi pāri, kuru dalībnieki cēlušies no dažādām vietām, tas ir, apveltīti ar dažādu iedzimtību. Sāda iedzimtības struktūru sajaukšana cīņā pret entropiju un jaunu spēku smelšana no apkārtējās vides ir zinātnes sarežģītākā mīkla, ko jau daudzus gadsimtus pūlas atminēt biologi, fiziķi, paleontologi un matemātiķi. Bet pūlēties bija vērts — iespējamais mūža ilgums jau sasniedzis gandrīz divsimt gadu, un, pats galvenais, galīgi izzudis vecums, šī organisma lēnā, mokpilnā sairšana.

Mvens Mass uzminēja psihiatres domas.

— Lūk, mūsu dzīves jauna pretruna, — afrikānis gausi teica — Varenā bioloģiskā medicīna, kas piepilda organismu ar jauniem spēkiem un aizvien augošā smadzeņu jaunrades darba slodze, kas ātri sadedzina cilvēku. Cik sarežģīti ir pasaules likumi!

— Tas tiesa, un tāpēc mēs pagaidām aizkavējam cilvēka trešās signālsistēmas attīstību, — Evda Nala piekrita. — Domu lasīšana ļoti atvieglina indivīdu savstarpējos sakarus, bet prasa lielu spēka patēriņu un vājina aiztures centrus. Pēdējais — visbīstamākais...

— Un tomēr cilvēku vairākums — īstie, radošie darbinieki milzīgā nervu sasprindzinājuma dēļ nodzīvo tikai pusi no iespējamā mūža. Cik saprotu, pret šo parādību medicīna ir bezspēcīga. Tā var vienīgi aizliegt strādāt. Bet kas gan pametīs darbu, lai nodzīvotu dažus liekus gadus?

— Nevienš! Jo nāve bīdē un liek pieķerties dzīvei tikai tad, kad mūžs pagājis noslēgtībā un nepiedzīvotu prieku gaidās, — Evda Nala domīgi atbildēja, un viņai nevilus ienāca prātā, ka Aizmirstības salā ļaudis droši vien dzīvo ilgāk.

Mvens Mass atkal saprata draudzenes neizteiktās domas un lakoniski piedāvāja atgriezties observatorijas atpūtas telpās.

...Divus mēnešus vēlāk Evda Nala uzmeklēja Čaru Nandi Informācijas pils augšējā zālē, kas ar savām slaidajām kolonām atgādināja gotisku diev-namu. Slīpie saules stari krustojās kaut kur pusceļā starp zāles griestiem un grīdu, radot īpatnēji zeltainu spīdumu augšā un maigu mijkrēsli lejā.

Salikusi rokas uz muguras, meitene stāvēja pie kādas kolonas. Evda Nala, kā vienmēr, bija spiesta klusībā uzslavēt viņas gaumīgo, vienkāršo tērpu.

Čara atskatījās pāri plecam, ieraudzīja Evdu, un tūdaļ viņas

skumjās acis iedzirkstijās.

— Jūs šeit, Čara? Es domāju, jūs gatavojaties pārsteigt mūs ar jaunu deju, bet, kā redzams, esat pievērsusies ģeogrāfijai.

— Deju laiks pagājis, — Čara nopietni atbildēja. — Es meklēju darbu savā vecajā specialitātē. Pašlaik iespējams tikt uz mākslīgās ādas rūpnīcu Celebesā un ilggadīgo augu selekcijas staciju kādreizējā Atakāmas tuksnesī. Cik labi bija strādāt Atlantijas okeānā! Tādu gaišumu un skaidrību, tādu prieku deva spēkpilnās jūras tuvums, draiskās rotaļas un sacensības ar viļņiem, kas vienmēr čaloja blakus, un pietika pabeigt darbu, lai...

— Arī es, tiklīdz padodos melanholijai, atceros psiholoģisko sanatoriju Jaunzēlandē, kur iesāku savas darba gaitas kā medicīnas māsa. Tāpat Rens Bozs. Pēc drausmīgā ievainojuma viņš apgalvo, ka juties vislaimīgāk, kad strādājis par skrūvliedņu regulētāju. Bet jūs taču saprotat, Čara, — tas ir vājums! Nogurums pēc milzīgā sasprindzinājuma, ko prasa augstais jaunrades līmenis, kādu jums, patiesai māksliniecei, izdevies sasniegt. Vēl jūtamāks kļūs šis nogurums, kad jūsu ķermenī sāks apsīkt brīnišķīgais dzīvības enerģijas lādiņš. Bet, kamēr tas nav noticis, neliedziet mums baudīt jūsu mākslu un skaistumu.

— Jūs nezināt, Evda, kā man ap sirdi. Gatavošanās katrai dejai taču ir jūsmīgs meklējums! Es apzinos, ka sniegšu cilvēkiem kaut ko labu, kas iepriecinās un skars visdziļākās jūtas... Tas kļūst par manas dzīves saturu. Tad pienāk brīdis, kad iecere pārkveršas istenībā, un es ļaujos kaislības kāpinājumam, kvēlam un neprātīgam... Laikam arī skatītāji to izjūt, un tādēļ deja izraisa viņos tik spēcīgu atbalsi. Sevi visu atdošu visiem jums...

— Nu, un? Pēc tam iestājas depresija?

— Jā! Es jūtos kā izskanējusi, izdzisusi dziesma. Es taču neradu nekā paliekoša, nenesu cilvēkiem jaunas domas...

— Jūsu devums daudz lielāks — veltīts cilvēka dvēselei!

— Tas ir kaut kas ļoti nemateriāls un pārejošs — šajā gadījumā es domāju sevi!

— Jūs vēl neesat mīlējusi, Čara?

Meitene nolaida skropstas.

— Vai tā izskatās? — viņa atbildēja ar pretjautājumu.

Evda Nala pašūpoja galvu.

— Es runāju par ļoti dziļām jūtām. Ne visi uz tādām spējīgi, bet jūs...

— Saprotu! Emociju bagātība atsver manu trūcīgo intelektu.

— Domas būtība pareiza. Es tikai gribētu piebilst, ka emocionālā ziņā tik apdāvinātam cilvēkam arī intelektuālā dzīve var nebūt trūcīga, kaut gan pēc dabiskā pretstatu likuma tā, protams, būs samērā mazāk attīstīta. Taču mēs runājam abstrakti, lai gan mums

jāapsprīžas steidzamā lietā, kas tieši saistīta ar šo sarunu. Mvens Mass...

Meitene nodrebēja.

Evda Nala paņēma Čaru zem rokas un aizveda viņu uz vienu no zāles apsidām^[19] kur tumši koka paneļi skarbi harmonēja ar raibiem, zili zeltainiem stikliem platajosarkādu logos.

— Čara, mīlā, jūs esat gaismu mīlošs Zemes zieds, kas pārstādīts uz dubultzvaigznes planētas. Jūsu debesīs spīd divas saules — zila un sarkana, un ziediņš nezina, kurai no tām pievērsties. Bet jūs esat sarkanās saules meita. Kādēļ jums tiekties pēc zilās?

Evda Nala cieši pievilka meiteni pie sava pleca, un tā pēkšņi pieklāvās viņai ar visu ķermeni. Mātes maigumā slavenā psihiatre glāstīja meitenes kuplos, mazliet parupjos matus un domāja par to, ka gadu tūkstošu gaitā audzināšanai izdevies cilvēka sīkos personiskos priekus aizstāt ar lieliem, kopīgiem. Bet cik tālu vēl līdz uzvarai pār dvēseles vientulību, it īpaši sarežģītas, jūtu un iesaīdu piesātinātas dvēseles, kas veidojusies šādā dzīvības pārpilnā ķermenī!... Skaļi viņa teica:

— Mvens Mass... Jūs zināt, kas ar viņu noticis?

— Protams, visa planēta apspriež nesekmīgo eksperimentu!

— Un ko domājat jūs?

— Ka viņam taisnība!

— Es arī. Tieši tāpēc viņš jāizrauj no Aizmirstības salas. Pēc mēneša notiks Astronautikas padomes gadskārtējā sanāksme. Viņa pārkāpumu apspriedīs, un lēmumu pēc tam apstiprinās Goda un tiesību kontrole, kas pārrauga katra Zemes cilvēka likteni. Man ir pamatotas cerības uz mīkstu spriedumu, bet nepieciešams, lai Mvens Mass būtu šeit. Cilvēkam ar tikpat stiprām jūtām kā jums nav labi dzīvot ilgi uz salas, it īpaši vientulībā!

— Vai tad es esmu tik veclaicīga sieviete, lai kaldinātu dzīves plānus atkarībā no kāda vīrieša gaitām, kaut arī tas būtu mans izredzētais?

— Čara, mīlais bērns, nevajag! Esmu redzējusi jūs kopā un zinu, ko jūs viņam nozīmējat... tāpat kā viņš jums. Mvens Mass nemēģināja jūs uzmeklēt, viņš darīja visu, lai izvairītos no šādas tikšanās. Un tomēr jūs nedrīkstat viņu nosodīt. Saprotat taču: kā lai cilvēks, tāds pats kā jūs, ierodas pie mīlotās — jā, Čara, taisni tā tas ir! — nožēlojams un uzvarēts, tiesas un trimdas priekšvakarā? Kā lai šāds cilvēks atnāk pie sievietes, kas ir viena no Lielās pasaules krāšņākajām rotām!

— Nē, Evda, es domāju gluži ko citu. Vai tagad esmu vajadzīga viņam — nogurušam un satriektam?... Baidos, ka Mvenam var pietrūkt spēka, šoreiz nevis prāta, bet jūtu kāpinājumam... tādai milas jaunradei, uz kādu mēs abi, liekas, esam spējīgi. Un tādā gadījumā

viņš otrreiz zaudētu ticību sev. Bet šādu lūzumu Mvens Mass nepārcietīs. Lūk, kāpēc es domāju, ka man šobrīd labāk būt Atakāmas tuksnēsī.

— Jums, Čara, taisnība. Bet tikai daļēji. Aiziedams no mūsu pasaules, šis lielais, kaislīgais cilvēks palicis bez jebkāda atbalsta. Viņš kļuvis vēl vientuļāks un vientulībā pārliecīgi nosoda sevi... Es pati aizbrauktu... Bet man jā rūpējas par Renu Bozu, un viņam, kā smagi ievainotam, jādod priekšroka. Daram Veteranam uzdots vadīt jaunā pavadoņa būvi, un tā būs viņa palīdzība Mvenam Masam. Es neklūdišos, ja ieteikšu jums: brauciet pie viņa, neprasot nekā, pat maiga skatiena. Nekādu nākotnes plānu, nekādas mīlestības! Tikai atbalstiet viņu, modiniet šaubas par viņa lēmuma pareizību un tad palīdziet viņam atgriezties mūsu pasaulē! Jūsu spēkos to izdarīt, Čara! Brauksiet?

Meitene paskatījās uz Evdu ar bērnišķīgi atklātām acīm, kurās bija saskrējušas asaras.

— Šodien pat!

Evda Nala noskūpstīja Čaru.

— Jums taisnība, jāsteidzas. Pa Spirālceļu mēs aizbrauksim līdz Mazāzijai. Rens Bozs atrodas Rodas ķirurģiskajā sanatorijā, bet jūs aizsūtīsīm uz Deir ez Zoru — tehniski medicīniskās palīdzības aviabāzi, no kuras spirāllidņi ik dienas dodas uz Austrāliju un Jaunzēlandi. Jau iepriekš varu iztēloties, ar kādu prieku lidotāji nogādās deļotāju — ak vai, ne bioloģi! — Čaru jebkurā vēlamā punktā...

Vilciena priekšnieks ielūdza Evdu Nalu un viņas ceļabiedri apmeklēt vadības centrāli. Sēgtā silikola gaiteni dežuranti, modri vērojot aparātus, staigāja pāri milzīgo vagonu jumtiem no viena vilciena gala līdz otram. Pa vītņu kāpnēm un šo gaiteni abas sievietes nokļuva prāvā kabinē, kas atradās tieši virs pirmā vagona aptecētāja. Kristāla elipsoidā septiņus metrus virs ceļa klātnes sēdēja divi mašīnisti, kurus šķīra elektronu robota augstais, piramidālais jumols. Televizoru paraboliskie ekrāni ļāva skaidri pārredzēt apkārtni. Brīdinošās iekārtas antenu ušiņas vibrēja uz vilciena jumta. Tās signalizētu, tiklīdz piecdesmit kilometru attālumā uz ceļa parādītos kaut visniecīgākais priekšmets. Bet kaut kas tamlīdzīgs varēja, protams, notikt tikai gluži ārkārtējos apstākļos.

Evda un Čara apsēdās uz dīvāna pie kabīnes pakaļējās sienas, apmēram pusmetru augstāk par mašīnistu sēdekļiem. Kā hipnotizētas abas lūkojās pretimslidošajā stīgā. Gigantiskā maģistrāle pāršķēla kalnu grēdas, tās milzīgie uzbērumi šķērsoja zemienes, bet estakādes — jūras līčus un šaurumus. Raugoties no vilciena, kura ātrums sasniedza divsimt kilometru stundā, mežs gar uzbēruma malām izskatījās kā nepārtraukts paklājs — iesārts, gaiši vai tumši zaļš,

atkarībā no iestādītajām koku šķirnēm — priedēm, eikaliptiem vai olīvām. Desmit metrus platā vilciena radītās gaisa strāvas iešūpoja arhipelaga rāmos ūdeņus. Prāvi ņirbu vilniši, vēdekļveidīgi izplatīdamies uz visām pusēm no estakādes, aptumšoja jūras dzidro zilgmi.

Iegrimušas savās domās un rūpēs, abas sievietes klusi vēroja ceļu. Tā pagāja četras stundas. Vēl četras stundas viņas pavadīja kopā ar citiem pasažieriem otrā stāva salonā, lai tad izšķirtos kādā stacijā netālu no Mazāzijas rietumu piekrastes. Evda pārsēdās elektrobusā, kas nogādāja viņu uz tuvāko ostu, bet Čara aizbrauca līdz Austrumu Tauram — pirmā meridionālā atzarojuma gala stacijai. Divas stundas vēlāk viņa nokļuva svelmainajā līdzenumā, ko sausais, sakarsušais gaiss ietina trīcošā dūmakā. Šeit, bijušā Sīrijas tuksneša malā, atradās Deir ez Zora — apdzīvotām vietām bīstamo spirāllidņu bāze.

Nemūžam Čara Nandi neaizmirsīs moksliņās stundas, ko viņa pavadīja, gaidot kārtējo lidmašīnu. Meitene ilgi domāja, ko teiks un kā rīkosies, kad atradis Mvenu Masu, citu pēc cita kaldināja un atmēta visādus plānus, kā sameklēt viņu Aizmirstības salā, kur viss pazuda, nogrimstot vienmuļi, ne ar ko neievērojamu dienu mijā.

Beidzot lejā Nefuda un Rubelhali tuksnešos iezīmējās nepārredzami termoelementu lauki — milzīgas spēkstacijas, kas pārvērta saules siltumu elektriskajā enerģijā. Ar nakts aizbīdņiem un putekļu sargiem pārklāti, šie termoelementi aizstiepās simetriskās rindās uz nostiprinātām un izlīdzinātām smilšu kāpām, pret dienvidiem vērstām kalnu nogāzēm un aizbēriu gravu labirintiem — kā pieminekļi cilvēces gigantiskajai cīņai par enerģiju. Kopš jauno P, Q un F kodolenerģijas veidu apgūšanas stingrās taupības laiks bija pagājis. Tādēļ pamiris šķita vēja dzinēju mežs gar Arābijas pussalas dienvidu krastu, kura jauda arī ietilpa ziemeļu apdzīvotās joslas enerģētiskajā rezervē. Gandrīz vienā mirklī spirāllidnis šķērsoja tikko saskatāmo krasta līniju un aizdrāzās pāri Indijas okeānam. Pieci tūkstoši kilometru tik ātrai mašīnai nebija nekāds attālums. Drīz Čara Nandi, vislabāko novēlējumu pavadīta, izkāpa lidlaukā un nedroši spēra pirmos soļus uz zemes.

Lidostas pārzinis palūdza savu meitu aizbraukt ar nelielo, plakano slīdlaivu uz Aizmirstības salu. Abas meitenes jūsmīgi vēroja, cik veikli un strauji mazais kuģītis lēkā pa atklātās jūras viļņiem. Laiva slīdēja tieši uz salas austrumu krasta līci, kur atradās viena no Lielās pasaules medicīniskajām stacijām.

Kokospalmu vēdekļi, noliekdamies pretim rāmi šalcošajiem viļņiem, sveica Čaru. Stacija izrādījās pamesta. Visi tās darbinieki bija aizbraukuši uz salas vidieni iznīcināt ērces, kas negaidot apsēdušas kādus meža dzīvniekus.

Stacijas tuvumā atradās stalli. Zirgus vēl nodarbināja Aizmirstības

salai līdzīgās vietās un sanatorijās, kur trokšņa dēļ nevarēja izmantot skrūvliedņus vai ceļu trūkuma dēļ — elektrokārus. Čara atpūtās, pārģērbās un devās apskatīt skaistos, retos dzīvniekus. Tur viņa satika sievieti, kas veikli vadīja barības sadalītājas mašīnas. Čara piedāvāja viņai savu palīdzību. Izraisījās saruna. Meitene vēlējās uzzināt, kā vieglāk atrast šeit kādu cilvēku. Sieviete ieteica viņai pievienoties iznīcinātāju vienībām: tās apceļo visu salu un pazīst to pat labāk par vietējiem iedzīvotājiem. Sis padoms Čarai iepatikās.

XI NODAĻA

AIZMIRSTĪBAS SALA

Brāzmainā pretvējā šķērsojot Palkas šaurumu, slīdlaiva joņoja pāri slaido viļņu galotnēm. Vēl pirms diviem tūkstošiem gadu šeit stiepās sēkļu un koraļļu rifu grēda, ko sauca par Ādama tiltu. Jaunākie ģeoloģiskie procesi bija radījuši šajā vietā dziļu ieplaku, un tumši ūdeņi viļņoja tagad pāri dzilēm, kas šķīra trauksmaino cilvēci no rāma klusuma mīlotājiem.

Mvens Mass stāvēja pie reliņa un vērīgi lūkojās tālē, kur apvāršņa malā pakāpeniski iezīmējās Aizmirstības salas siluets. Siltā okeāna apskalotā milzu sala šķita cilvēkiem dabiska paradīze. Primitīvajos reliģiskajos priekšstatos paradīze, kā zināms, bija izredzēto pēcnāves patvērums, kura laimīgie iemītnieki nepazīna ne rūpju, ne darbu. Arī Aizmirstības sala deva patvērumu tiem, ko vairs nevaldzināja Lielās pasaules spraigā dzīve un visas cilvēces kopīgais jaunrades darbs.

Atgriezušies dabas klēpī, viņi pavadīja šeit klusus gadus, diendienā minot seno zemkopju, zvejnieku vai lopkopju vienmuļās takas.

Kaut gan cilvēce bija atdevusi saviem vājākajiem brāļiem lielu auglīgas zemes platību, salas primitīvā saimniecība tomēr nespēja pilnīgi apgādāt iedzīvotājus, it īpaši neražas vai citu stihisku nelaimju gadījumos, kas tik bieži mēdz piemeklēt ekonomiski mazattīstītus novadus. Tāpēc Lielā pasaule sistemātiski palīdzēja Aizmirstības salai ar saviem krājumiem.

Uz trim ostām — ziemeļrietumu, dienvidu un austrumu krastā — piegādāja konservētu pārtiku, medikamentus, bioloģiskās aizsardzības līdzekļus un citus pirmās nepieciešamības priekšmetus. Arī trīs galvenie salas pārvaldnieki dzīvoja ziemeļos, austrumos un dienvidos, un tos sauca par lopkopju, zemkopju un zvejnieku priekšniekiem.

Raudzīdamies uz zilajām kalnu virsotnēm, kas pacēlās pie apvāršņa, Mvens Mass pēkšņi jautāja sev, vai viņš nepieder pie tā dēvētajiem «vēršiem» — ļaudīm, kas vienmēr sagādājuši cilvēcei raizes un nepatīkšanas. Spēcīgs un enerģisks, taču pilnīgi vienaldzīgs pret svešiem pārdzīvojumiem un ciešanām, «vērsis» domā tikai par savu vajadzību apmierināšanu. Vēl sirmā senatnē nesaticību, ciešanas un postu allaž padziļināja tieši šādi ļaudis, kas izsludināja sevi par vienīgajiem patiesības zinātājiem un uzskatīja, ka viņiem ir tiesības apspiest un izskaust jebkuru citu domāšanas un dzīves veidu. Kopš tā laika cilvēce cenšas izvairīties no jebkurām absolūtisma pazīmēm uzskatos, vēlējumos un gaumē un izturas pret «vēršiem» ar vislielāko piesardzību. Tie ir «vērši», kas, ignorējot nepārkāpjamos ekonomikas

likumus, nedomājot par nākotni, dzīvo tikai pašreizējam mirklim. Tā ļaudis droši vien dzīvoja Sašķeltās pasaules ērā, kad neorganizētās saimniekošanas un karu rezultātā izlaupīja un noplicināja visu planētu. Toreiz, iekams visā pasaulē uzvarēja komunisms, izcirta mežus, sadedzināja ogļu un naftas krājumus, kuru izveidošanai bija nepieciešams simtiem miljonu gadu, saindēja gaisu ar ogļskābo gāzi un smirdošiem rūpniecības atkritumiem, iznīcināja skaistos, nekaitīgos dzīvniekus — žirafes, zebras un ziloņus. Zemi piegrūžoja, upes un jūru krastus piesārņoja ar naftas un ķīmisko rūpniecības atkritumiem. Tikai radikāli iztīrījusi ūdeņus, gaisu un zemi, cilvēce piešķir savai planētai tagadējo izskatu. Un patlaban zemeslodi var apstaigāt, pat neieskrāmbājot basas kājas!

Bet viņš, Mvens Mass, vēl nenostādījis divus gadus savā atbildīgajā amatā, iznīcināja mākslīgo pavadoni, kura radišanai bija nepieciešamas tūkstošu cilvēku pūles un visaugstākā inženieru māksla. Pazudināja četrus spējīgus zinātniekus, no kuriem ikviens ar laiku varētu kļūt par Renu Bozu... Arī pašu Renu Bozu tikko izdevās glābt. Un atkal, izraisot skaudru līdzjūtību, viņa gara acu priekšā nostājās Aizmirstības salas trimdinieka Beta Lona tēls. Pirms aizbraukšanas Mvens Mass bija iepazinies ar matemātiķa portretiem un uz visiem laikiem saglabājis atmiņā šā vīra atlētisko augumu, enerģisko seju ar masīviem žokļiem un dziļām, caururbjošām acīm.

Slidlaivas motorists pārtrauca afrikāņa apceri.

— Krasta bangas pārāk lielas. Mums neizdosies piestāt — viņi sit pāri molam. Vajadzēs iegriezties dienvidu ostā.

— Tas nebūs nepieciešams. Vai jums ir kāds glābšanas platiņš? Es ielikšu tajā apgērbu un pats izpeldēšu krastā.

Motorists un stūrmanis ar cieņu palūkojās uz Mvenu Masu. Blāvi, duļķaini viņi cits aiz cita cēlās pāri piekrastes sēkļiem un plīsdami smagām, dārdošām kaskādēm gāzās lejup. Tuvāk krastam haotiskie viņu vāli uzvandīja jūras dibena smiltis un, sajaukuši tās ar putām, izšļāca tālu lēzenajā liedagā. No zemajiem mākoņiem smidzināja silts, silts lietus, ko vējš jauca ar putu šļakatām. Cauri miglainajam lietus plīvuram krastā varēja neskaidri saskatīt dažus pelēkus stāvus.

Mvens Mass sāka atģērbties un iesaiņot savu tērpu. Motorists un stūrmanis saskatījās. Lielajā pasaulē cilvēki palīdzēja cits citam un gādāja par visu sabiedrības locekļu drošību. Vienīgi tie, kas devās uz Aizmirstības salu, atteicās no kolektīvās aizbildniecības. Tomēr Mvena Masa personība iedvesa jūrniekiem tādu cieņu, ka stūrmanis nolēma brīdināt viņu par lielajām briesmām. Taču afrikānis bezrūpīgi atmeta ar roku. Tad motorists atnesa viņam mazu, hermētiski iesaiņotu paciņu.

— Te būs pārtikas koncentrātu krājums mēnesim — ņemiet!

Mvens Mass padomāja un iebāza sainīti līdz ar drēbēm ūdens

necaurlaidīgā kamerā, rūpīgi aizvēra vārstuli un ar plostiņu padusē pārkāpa pāri slidlaivas reliņiem.

— Pagrieziet! — viņš nokomandēja.

Slidlaiva krasī sasvērās. Atsviests no kuģīša, Mvens Mass uzsāka niknu cīņu ar viņiem. Vēl labu brīdi laivas apkalpe vēroja, kā viņš uzlido rēcošas bangas virsotnē, lai tūdaļ nogrimtu ieplakā un pēc brīža parādītos nākamā viņa mugurā.

— Viņš tiks galā, — atviegloti sacīja motorists. — Mūs sāk ievilkst straumē. Laiks doties projām.

Iekaucās dzenskrūve, un laiva aizšāvās uz priekšu. Uz mirkli Mvena Masa tumšais stāvs vēl pavidēja krastā un tad izzuda miglainajā lietus plīvurā.

Pa viņu noblīvēto krastmalu nāca vairāki vīri, kuru gurnus sedza tikai šauras audekla saites. Viņi triumfēdami vilka pa smiltīm milzīgu zivi, kas neganti locījās un sīta ar asti. Ieraudzījuši Mvenu Masu, zvejnieki apstājās un draudzīgi viņu sveicināja.

— Jaunatnācējs no Lielās pasaules, — viens no viņiem smaidīdams teica, — un cik lielisks peldētājs! Paliec pie mums!

Mvens Mass laipni palūkojās uz zvejniekiem, tad pakratīja galvu.

— Man būs grūti dzīvot jūras krastā, raudzīties tālē un domāt par savu zaudēto brīnišķo pasauli.

Kāds zvejnieks ar iesirmu, kuplu bārdu, ko šeit acīm redzot uzskatīja par vīrieša rotu, uzlika atnācējam roku uz pleca.

— Vai tad jūs varēja spaidu kārtā atsūtīt šurp?

Mvens Mass rūgti pasmīnēja un mēģināja izskaidrot, kādā veidā te nokļuvis.

Zvejnieks skumji un līdzjūtīgi pavērās viņā.

— Mēs nesapratīsimies. Ej uz turieni, — zvejnieks izstiepa roku uz dienvidaustrumiem, kur mākoņu plaisā parādījās zilganas kalnu virsotnes. — Ceļš ir tāls, un te nav citu pārvietošanās līdzekļu kā vien... — salinieks ar izteiksmīgu žestu norādīja uz savām muskuļotajām kājām.

Gribēdams pēc iespējas drīzāk atstāt piekrasti, Mvens Mass raiti aizsoļoja pa likloču taciņu lēzeno uzkalnu virzienā.

Līdz salas centrālajiem apgabaliem bija jānoiet nedaudz vairāk par divsimt kilometriem, bet Mvens Mass nesteidzās. Kam gan šeit steigties? Lēni vilkās bezgala vienmuļas, derīga darba neaizpildītas dienas. Sākumā, kamēr viņš vēl nebija pilnīgi atspirdzis pēc pārciestās katastrofas, nogurušais ķermenis alka dabas glāstošā miera. Un, ja nebūtu briesmīgās zaudējuma apziņas, viņš droši vien pat justos laimīgs tuksnešaino augstieņu klusumā un karsto tropisko nakšu pirmatnīgajā tumsā.

Taču dienas sekoja dienām, un afrikānis aizvien vēl klejoja apkārt, meklēdams sirdij tikamu darbu. Drīz vien Mvens Mass sāka

ilgoties pēc Lielās pasaules. Viņu vairs neiepriecināja idiliskās ielejas, kurās cilvēki ar sentēvu paņēmieniem audzēja krāšņas augļu koku birzis, un neieaijāja dzidro kalnu strautu gandrīz hipnotiskā čalošana, kaut arī tagad viņš varēja šo strautu krastos pavadīt neskaitāmas stundas gan pusdienas saulē, gan mēnesnīcā.

Neskaitāmas... Patiesi, kam skaitīt to, kas šeit nevienam nav vajadzīgs? Laika, cik vēlies — vesels okeāns, un tomēr kāds necīgs lielums ir šis atsevišķais, individuālais laiks!... Īss un tūdaļ aizmirsīs brīdis!

Tikai tagad Mvens Mass noprata, cik zīmīgs ir salas nosaukums. Aizmirstības sala — cilvēka senās dzīves, viņa egoistisko darbu un jūtu anonīmais kops! Darbu, ko pēcnācēji aizmirsuši, jo tie kalpoja tikai personīgo vajadzību apmierināšanai, neuzlabojot sabiedrības dzīvi, neizrotājot to ar radošās domas drosmīgu lidojumu.

Apbrīnojami varoņdarbi tādējādi ieslīguši nebūtībā bez vārda un mīņas.

... Salas centrālā apgabala lopkopji uzņēma afrikāni savā kopienā, un nu jau divus mēnešus viņš ganīja milzīgu gauru bifeļu baru pie kāda augsta kalna, ko salas pirmiedzīvotāji senatnē bija apveltījuši ar nejdzīgi garu nosaukumu.

Mvens Mass ik dienas ilgi vārīja melnu putru apkvēpušā podā uz oglēm, bet pirms dažām nedēļām viņam pat nācās vākt mežā augļus un riekstus, sacenšoties ar rijīgajiem pērtiķiem, kas apmētāja viņu ar ēdamā paliekām. Tas notika pēc tam, kad viņš, rīkojoties pēc Lielās pasaules augstākās laimes principa — vispirms sagādāt prieku citiem, — kādā tuksnešainā ielejā bija atdevis diviem sirmgalvjiem savu līdzīgu paņemto pārtikas krājumu. Tagad viņš saprata, ko nozīmē meklēt barību tuksnešainās, neapdzīvotās vietās. Kāds neiedomājams laika patēriņš!..

Mvens Mass piecēlās un pavērās apkārt. Kreisajā pusē saule taisījās nogrimt aiz kalniem, pa labi draudoši rēgojās mežiem apaugusi kupolveida virsotne.

Lejā mijkrešļa pelēcīgajā gaismā mirguļoja strauja upīte, ko ieskāva plūksnotu bambusu audzes. Tur, tikai dažu stundu gājiena attālumā, tropisko augu biezokņos slēpās salas senās galvaspilsētas tūkstošgadīgās drupas. Mūžamežos atradās arī citas lielākas un labāk saglabājušās, bet tikpat pamestas pilsētas. Taču līdz šim Mvens Mass par tām nebija interesējies.

Gauru bifeļi kā melni akmens bluķi gulēja tumšajā zālē. Nakts iestājās ātri. Tūkstošiem zvaigžņu iedegās dziestošajās debesīs. Astronomam ierasta tumsa. Daudzkārt redzēti zvaigznāju apveidi. Dažādu krāsu un spilgtuma spīdekļi. Arī liktenīgais Tukāns zaigoja šajās dienvidu debesīs... Bet cik vājas ir cilvēka neapbruņotās acis! Nekad vairs viņš neredzēs diženos kosmosa skatus — gigantisko

galaktiku spirāles, zilās saules un mīklainās planētas. Visas šīs milzu pasaules viņam allaž būs tikai neizmērojami tālas uguntiņas. Tad jau gandrīz vienalga — vai tās ir zvaigznes vai lukturi, kas piestiprināti pie kristāliskās debesu sfēras, kā domāja senatnē. Viņa redzei tas ir gluži viss viens!

Afrikānis pielēca kājās un sameta žagarus kaudzē. Lūk, šķiltavas — vēl viens priekšmets, kas šajos apstākļos kļuvis nepieciešams. Varbūt, sekojot dažu vietējo iedzīvotāju piemēram, arī viņš drīz sāks ieelpot narkotiskus dūmus, lai paātrinātu bezgala gauso laika ritumu.

Liesmu mēles dejodamas šāvās aizvien augstāk, izkļiedēja tumsu un lika nobālēt zvaigznēm. Visapkārt rāmi šņāca bifeli. Mvens Mass domīgi raudzījās uguni.

Vai šī gaišā planēta nav kļuvusi viņam par tumšu, drūmu māju?

Nē, viņa lepnā atteikšanās no dzīves patiesībā ir tukša un muļķīga pašpaļāvība. Viņš nepazīna sevi, pienācīgi nenovērtēja savu agrāko, jaunrades piesātināto, lielisko dzīvi, nesaprata, cik stipra ir viņa mīlestība pret Čaru. Tad jau labāk dzīvot tikai vienu Lielās pasaules mērķiem veltītu stundu nekā bezjēdzīgi nikot šeit vēl veselu mūžību!

Aizmirstības salā darbojās apmēram divsimt medicīnisku staciju. Ārsti, kas brīvprātīgi bija ieradušies no Lielās pasaules, sniedza vietējiem iedzīvotājiem viskvalificētāko medicīnisko palīdzību. Lielās pasaules jaunieši, kas ietilpa iznīcinātāju vienībās, gādāja, lai sala nekļūtu par sen likvidētu slimību vai kaitīgu dzīvnieku perēkli. Afrikānis visādi centās izvairīties no šiem cilvēkiem, jo tikšanās ar tiem padarītu viņa izstumtības sajūtu vēl daudz asāku.

Rītausmā Mvenu Masu nomainīja cits gans. Brīvprātīgais trimdinieks atbrīvojās uz pāris dienām un nolēma aiziet uz pilsētiņu, lai dabūtu apmetni, — naktis kalnos pamazām kļuva vēsākas.

Bija rāma, tveicīga diena, kad Mvens Mass, atstājis augstieni, nokāpa plašā līdzenumā. Pāri bāli violetu un zeltainu ziedu jūrai lidinājās raibi kukaiņi. Viegla vēsma šūpoja augu stublājus, un ziedu vainagi maigi pieskārs viņa kailajiem ceļiem. Nonācis līdz milzīgā klajuma vidum, Mvens apstājās, mežonīgā dārza liksmā skaistuma un reibinošo smaržu valdzināts. Kādu brīdi viņš domīgi glāstīja vēja šūpotās ziedlapas, kas nez kādēļ modināja atmiņas par gaišajiem bērnības sapņiem.

No tālienes kļuva dzirdama vāja, ritmiska švikoņa. Mvens Mass pacēla galvu un ieraudzīja meiteni, kas strauji tuvojas. Taču negaidot nācēja nogriezās uz citu pusi. Afrikānis skumji palūkojās uz slaido stāvu, ko no visām pusēm ielenča ziedu jūra. Ass žēlums skaudri iedzēla sirdī — tā varētu būt Čara, ja... ja vien notikumi būtu risinājušies citādi!..

Zinātnieka vērīgajai acij tomēr nepalika apslēpts meitenes uztraukums. Viņa bieži atskatījās un bez vajadzības paātrināja soļus, it

kā baidīdamās no vajātājiem. Mvens Mass drīz vien panāca viņu.

Nepazīstamā apstājās. Krusteniski sasiets raibs lakats cieši ietvēra viņas augumu, sarkano svārku mala bija izmirkuši rasā. Kad meitene centās pieglaust vājā izpūrušos, tumšos matus, uz viņas kailajām rokām iedžinkstējās plānas aroces. Skumjas acis vērīgi raudzījās pretimnācējā. Sīkas sviedru lāsītes klāja skaisto, melnīgsnējo seju. Meitene smagi elpoja. Viņa laikam bija veikusi tālu ceļu.

— Kas jūs tāda esat un kurp steigties? — Mvens Mass jautāja. — Varbūt jums vajadzīga palīdzība?

Meitene pētoši aplūkoja viņu, tad steigšus ierunājās:

— Esmu Onāra no piektā ciemata. Bet palīdzība man nav vajadzīga.

— Jūsu izskats liecina ko citu. Jūs esat nogurusi un iebiedēta. Kas var jums draudēt? Kāpēc jūs atsakāties no palīdzības?

Nepazīstamā pacēla acis, kas iemirdzējās tik gaiši un spodri kā Lielās pasaules sievietēm.

— Es zinu, kas jūs esat. Liels cilvēks, no turienes, — viņa parādīja uz Āfrikas pusi. — Jūs esat labs un ticat visiem.

— Esiet arī jūs tāda. Vai jūs kāds vajā?

— Jā! — meitene vairs nespēja slēpt savu izmisumu. — Viņš dzenas man pakaļ...

— Kas viņš tāds, ka iedrošinās bēdēt un vajāt jūs?

Meitene pietvīka un nodūra galvu.

— Kāds cilvēks. Viņš grib, lai es kļūtu par viņa...

— Bet vai tad izvēle nav atkarīga no jums? Kā gan var piespiest mīlēt? Viņš atnāks šurp, un es teikšu...

— Nē, nevajag! Ari viņš ieradīs no Lielās pasaules, kaut gan ļoti sen, un arī viņš ir stiprs... Tikai ne tāds kā jūs... Briesmīgs!

Mvens Mass bezrūpīgi iesmējās.

— Uz kurieni jūs ejat?

— Uz piekto ciematu. Es biju aizgājusi uz pilsētu un satiku...

Mvens Mass sniedza meitenei roku. Tā paklausīgi ielika savus pirkstus viņa plaukstā, un abi devās uz ciematu.

Palaikam bažīgi atskatīdamās, meitene stāstīja, ka šis cilvēks vajājis viņu visur.

Bailes atklāti runāt izraisīja afrikānī bezgalīgu sašutumu. Viņš nespēja samierināties ar varmācību, lai cik nejauši gadījās to sastapt uz mūsu planētas!

— Kāpēc jūs ļaudis nekā nedara, — Mvens Mass jautāja, — kāpēc neziņo Goda un tiesību kontrolei? Vai tad šeit skolās nemāca vēsturi un jūs nezināt, pie kā noved pat nelieli varmācības perēkļi?

— Māca gan... zinām... — Onāra atbildēja, lūkodamās tālē.

Ziedošais līdzenums izbeidzās, un taciņa, apmetot līkumu, ievijās krūmājā. Pagriezienā gājējiem ceļu aizsprostoja drūms liela auguma

vīrs. Viņš bija līdz jostai kails. Atlētiski muskuļi kā bruņu plāksnes sedza viņa spalvainās krūtis. Meitene krampjaini atrāva savu roku no Mvena Masa un pačukstēja:

— Es baidos par jums. Aizejiet! Lūdzu...

— Stāviet! — nodārdēja pavēloša balss.

Loka ērā neviens tik rupji nerunāja. Mvens Mass instinktīvi aizstājās meitenei priekšā.

Sirmais milzis pamēģināja viņu atgrūst, bet Mvens Mass stāvēja stingri kā klints.

Tad nepazīstamais zibens ātrumā trieca viņam dūri sejā. Mvens Mass sagraujās. Ne reizi mūžā viņš nebija pieredzējis aprēķināti nežēlīgus sitienus, kuru nolūks sagādāt skaudras sāpes, apdullināt, apvainot cilvēku.

Mvena Masa aizmiglotajā apziņā neskaidri atbalsojās Onāras izmisuma kliegšana. Viņš metās vīrsū pretiniekam, bet divi briesmīgi sitieni notrieca viņu pie zemes. Onāra centās aizsegt Mvenu Masu, taču ienaidnieks ar mežonīgu uzvaras saucienu uzklupa viņai un brutāli atlieca elkoņus. Nosarkusi aiz nevarīgām dūsmām un sāpēm, Onāra saguma un sāka raudāt.

Bet Mvens Mass jau bija atguvies. Jaunībā, veicot Herkulesa varoņdarbus, viņam ne vienu reizi vien nācās saskarties ar likuma nesaistītiem ienaidniekiem. Un šajā brīdī viņš atcerējās visu, ko bija mācījies, tuvcīņā apkarojot bīstamus dzīvniekus.

Mvens Mass nesteidzīgi piecēlās, uzmeta skatienu niknuma izkļemotajai ienaidnieka sejai un izraudzījās mērķi satriecošam sitienam. Taču pēkšņi, izslējies pilnā augumā, atstreipuļoja atpakaļ. Viņš pazina šos raksturīgos vaibstus, kas tik ilgi vajājuši viņu mokpilno šaubu brīžos pirms Tibetas eksperimenta.

— Bet Lon!

Uzrunātais palaida meiteni un sastinga, vērīgi ielūkodamies nepazīstamajā tumšādainajā cilvēkā, kas tagad bija zaudējis visu tam piemītošo labsirdību.

— Bet Lon, es ilgi domāju par mūsu tikšanos, jo uzskatīju jūs par savu likteņa brāli, — Mvens Mass iekliedzās, — tomēr nekad es nevarēju iedomāties, ka mēs tiksimies šādos apstākļos!

— Kā tā? — Bets Lons nekaunīgi jautāja, apslēpdams acis degošo naidu.

Ar enerģisku žestu afrikānis atmeta visus matemātiķa iebildumus.

— Kam tukši vārdi? Tajā pasaulē jūs tādus nelietojāt un rīkojāties, lai gan noziedzīgi, tomēr lielas idejas labā. Bet šeit?

— Seit? Savā, tikai savā labā! — Bets Lons nicīgi izgrūda caur sakostiem zobiem. — Esmu pietiekami rēķinājies ar citiem, ar vispārējo* labumu! Tagad es saprotu, ka cilvēkam tas viss nav vajadzīgs. To jau zināja arī daži senatnes gudrie.

— Jūs nekad neesat domājis par citiem, Bet Lon, — afrikānis viņu pārtrauca. — Un, ļaudams sev pilnīgu vaļu, esat kļuvis par varmāku, gandrīz vai par dzīvnieku!

Matemātiķis pieliecās, taisīdamies no jauna uzbrukt Mvenam Masam, taču pēdējā mirklī savaldījās:

— Pietiek, jūs runājat pārāk daudz!

— Es redzu, ka jūs esat zaudējis pārāk daudz, un gribu...

— Bet es negribu! Nost no ceļa!...

Mvens Mass nepakustējās. Noliecis galvu, viņš bezbailīgi un bargi stāvēja Beta Lona priekšā. Viņa sāniem pieskārs meitenes trīsošais plecs. Un tas nocietināja Mvenu Masu daudz vairāk nekā saņemtie sitieni.

Matemātiķis kā sastindzis lūkojās uz afrikāni, kura acis šķīla dusmu zibeņus.

— Ejiet! — viņš beidzot norūca, atbrīvodams taku.

Beta Lona naidīgo skatienu pavadīts, Mvens Mass atkal sniedza Onārai roku, un viņi abi devās uz priekšu. Taču likuma galā Mvens Mass tik piepeši apstājās, ka Onāra atdūrās pret viņa muguru.

— Bet Lon, atgriezīsimies kopā Lielajā pasaulē!

Matemātiķis ciniski iesmējās, tomēr Mvens Mass saklausīja rūgtu pieskaņu viņa nekaunīgajā bramanībā.

— Kas jūs tāds esat, ka uzdrošināties to piedāvāt? Vai jūs maz zināt?...

— Zinu. Arī es izdarīju aizliegtu eksperimentu un pazudināju cilvēkus, kas man uzticējās. Mans pētnieka ceļš bija tuvs jūsējam, un mēs... es, jūs un citi jau esam uzvaras priekšvakarā! Jūs esat vajadzīgs cilvēkiem, bet ne tāds..

Matemātiķis nodūra acis un sakustējās, it kā taisīdamies sekot Mvena Masa aicinājumam, taču pēkšņi pagriezās un nicīgi izmeta pāri plecam rupjus nolieguma vārdus. Mvens Mass klusēdams aizsoļoja tālāk pa taku.

Līdz piektajam ciematam bija atlicis apmēram desmit kilometru.

Uzzinājis, ka meitene vientuļā, afrikānis ieteica viņai doties uz salas austrumu krasta ciematiem, lai netiktos vairs ar šo nežēlīgo, brutālo cilvēku. Kādreizējais slavenais zinātnieks kalnu apgabala nošķirtajā, klusajā dzīvē pamazām bija kļuvis par tirānu. Cenzdamies turpmāk nepieļaut līdzīgus atgadījumus, Mvens Mass nolēma tūdaļ aiziet uz ciematu un lūgt, lai šo cilvēku novēro.

Ciematā, atvadoties no Mvena Masa, Onāra pastāstīja, ka kupolveidīgā kalna mežos nesen esot parādījušies tīģeri, kas vai nu aizbēguši no rezervāta, vai arī līdz šim saglabājušies necaurstaigājamajos biezokņos, kuri no visām pusēm ielencā salas augstāko virsotni.

Cieši spiezdama afrikāņa roku, Onāra lūdza viņu uzmanīties un

nekādā gadījumā nešķērsot kalnu nakti.

Ceļā Mvens Mass vēlreiz pārdomāja notikušo. Viņš atcerējās meitenes pēdējo skatienu, kurā izlasīja tik daudz rūpju un uzticības. Un varbūt tieši šis skatiens lika viņam gluži jaunā gaismā redzēt tālās pagātnes īstos varoņus — ļaudis, kas prata saglabāt sirds skaidrību arī naida, pazemojumu un fizisku ciešanu apstākļos, ļaudis, kas veica visgrūtāko varoņdarbu — nezaudēja savu cilvēcisko seju pat tad, kad visa apkārtne sekmēja zvēriska egoisma attīstību.

Cilvēkiem visos laikmetos nācās sastapties ar dzīves pretrunām. Senajā pasaulē, draudu un pazemojumu apstākļos, mīlestības, uzticības un maiguma spēks ārkārtīgi pieauga tieši nāves briesmās, ko radīja rupja, naidīga vide. Pakļaušanās brutālā spēka untumiem darīja visu islaicīgu un nepastāvīgu. Katra indivīda liktenis jebkurā mirklī varēja mainīties viskrasākajā veidā, iznīcinot viņa plānus, cerības, nodomus, jo senatnes slikti iekārtotajā sabiedrībā pārāk daudz kas bija atkarīgs no nejaušiem cilvēkiem. Taču šāds cerību, mīlestības un laimes gaisīgums ne tikai nevājināja jūtas, bet pat stiprināja tās.

Lūk, kāpēc labākais cilvēkā nevarēja aiziet bojā, neraugoties uz Tumsības gadsimtu vai Sašķeltās pasaules ēras verdzību un smagajiem pārbaudījumiem.

Pirmo reizi afrikānis noprata, ka senajā dzīvē, kas viņa laikabiedriem šķita tik grūta, bija gan laime, gan cerības, gan arī jaunrade, brīžiem varbūt pat spēcīgāk izteikta nekā tagad — lepnajā Loka ērā.

Ar īgnumu Mvens Mass atcerējās tā laika zinātnes teorētiķus, kas, balstīdamies uz aplam izprastu evolūcijas gausumu dabā, pareģoja, ka cilvēce nekļūs labāka arī pēc miljona gadu.

Ja viņi būtu vairāk milējuši cilvēkus un pazinuši attīstības dialektiku, tamlīdzīgas nejēdzības nekad neienāktu prātā!

Aiz milzu kalna apaļā pleca saulriets ietina mākoņus purpura spīdumā. Mvens Mass nometa drēbes un ienira upītē.

Atspirdzinājies un galīgi nomierinājies, viņš apsēdās uz plakana akmens, lai apžāvētos un mazliet atpūstos. Līdz tumsai viņam neizdevās sasniegt pilsētiņu, un atlikušo ceļa gabalu pāri kalnam viņš cerēja noiet mēness gaismā. Domīgi vērodams pāri akmeņiem mutuļojošo ūdeni, afrikānis pēkšņi sajuta, ka uz viņu kāds skatās, taču, palūkojies apkārt, nevienu neieraudzīja. No šīs nepatīkamās sajūtas — it kā neredzamas acis visu laiku sekotu viņam — Mvens Mass nespēja atkratīties arī tad, kad pārbrida upīti un sāka kāpt kalnā.

Pa ratu iebrauktajām sliedēm afrikānis ātri uzkāpa tūkstoš astoņsimt metru augstumā. Tad, pārvarēdams kraujas un klinšu terases, viņš devās taisni pāri mežainajai kalna atradzei, lai pa īsāko ceļu nokļūtu pilsētiņā. Šaurajam jaunā mēness sirpim apmēram pēc pusotrām stundām bija jānoriet. Bet kāpelēt pa stāvo taciņu pilnīgā

tumsā būtu pārāk grūti. Mvens Mass steidzās. Retie, zemie koki meta garas ēnas, kas melnām svītru joslām gūlās uz mēness izbalinātās zemes. Mvens Mass uzmanīgi vēroja taku, lai nepakļuptu un neaizķertos neskaitāmo sīko sakņu mudžeklī.

Pēkšņi labajā pusē, kur kalna atradzes nogāze iegrima dziļā ēnā, baismīgs rūciens satricināja zemi. Mežā starp mēness gaismas svītrām un plankumiem tam atsaucās otrs tikpat briesmīgs rēciens. Sajās skaņās bija jaušams spēks, kas ielauzās dvēseles dziļumos, modinot tajā sen aizmirstas bailes un neatvairāmu nāves nojautu. Taču reizē ar senajām šausmām uzliesmoja ne mazāk sena cīņu kaisme, kas mantota no tūkstošiem nezināmu varoņu, kuri, uzbrūkot karstās medību dienās un sīkstī aizstāvoties saltās naktīs, nosargāja cilvēku cilts tiesības uz dzīvi pret mamutu, lauvu, gigantisku Jāču, satracinātu vērsu un nežēlīgu vilku bariem.

Mvens Mass apstājās un, aizturējis elpu, pavērās apkārt. Ne mazākais troksnītis netraucēja naksnīgo mieru. Bet, paspēris dažus soļus uz priekšu, afrikānis tūdaļ manīja, ka viņam seko. Tīģeri? Vai tiešām Onāras ziņas ir pareizas?

Mvens Mass metās skriet. Viņa smadzenes drudžaini centās atrast izeju. Ko darīt, ja plēsoņas — to neapšaubāmi bija vismaz divi — uzklups viņam?

Meklēt glābiņu kokos, kuros tīģeri rāpjas labāk par cilvēkiem, nav nekādas jēgas. Cīnīties? Visapkārt tikai akmeņi. Pat kārtīgu rungu neizdosies nolauzt no šiem tēraudcietajiem zariem. Kad rēcieni skanēja jau pavisam tuvu, Mvens Mass saprata, ka tā ir viņa pēdējā stunda. Pāri puteklainajai taciņai izstieptie zari smacēja afrikāni. Viņš gribēja smelties pēdējo mirkļu vīrišķību no mūžīgajām zvaigžņotās debess dzīlēm, kuru pētišanai bija veltīta visa viņa līdzšinējā dzīve. Un Mvens Mass milzīgiem lēcieniem aizjoņoja uz priekšu. Liktenis izrādījās viņam labvēlīgs. Pēc brīža viņš sasniedza prāvu klajumu, kura vidū pamanīja izsvaidītu akmeņu kaudzi. Pieskrējis pie tās, Mvens Mass sagrauba smagu, šķautnainu akmens blūķi un pagriežās pret mežu. Tagad viņš ieraudzīja savu vajātāju neskaidros rēģus. Mežmalas ēnu režģī tik tikko saskatāmas, slidēja divas svītrainas būtnes. Mēness sirpis jau skāra koku galotnes. Garās ēnas izstiepās pāri visam klajumam, un pa melnajiem ēnu ceļiem divi milzīgi kaķi sāka lavīties tuvāk Mvenam Masam. Tāpat kā toreiz, Tibetas observatorijas pazemes istabā, afrikānis juta nāves elpu. Tikai šoreiz tā neradās viņā, bet nāca no ārpuses, liesmojot plēsoņu fosforisko acu zaļajās ugunīs. Mvens Mass dziļi ieelpoja svaigo vēsmu, ko smacīgajā tveicē bija atnesusi nejauša vēja pūsma, palūkojās augšup, kur mūžības slāvā mirdzēja neaptveramais kosmos, tad izslējās pilnā augumā un pacēla virs galvas vareno akmens blūķi.

— Es naku, biedri!

Draudoši vicinot rēpuļainu zaru, no tumšās kraujas negaidot izšāvās gara ēna. Pazinis matemātiķi, Mvens Mass aiz brīnumiem uz mirkli pat aizmirsā tīģerus. Gandrīz bez elpas aiz trakā skrējiena, tverdams gaisu ar atvērtu muti, Bets Lons nostājās blakus Mvenam Masam. Milzīgie kaķi, kas pirmajā brīdī bija mazliet atkāpušies, no jauna sāka neatvairāmi tuvojies. Kreisajā pusē tīģeri no cilvēkiem šķīra vairs tikai trīsdesmit soļu. Lūk, viņš pievilka pakaļējās ķepas, gatavodamies izšķirošajam lēcienam.

— Ātrāk! — pāri klajumam aizskanēja skaļš sauciens.

Bālas granātmetēju liesmas uzzibsnīja no trim pusēm. Mvens Mass aiz pārsteiguma izlaida savu ieroci no rokām. Tuvākais tīģeris saslējās uz pakalkājām, paralizējošās granātas sprāga ar bungu rībieniem līdzīgu troksni, un plēsoņa nogāzās uz muguras. Otrs ar strauju lēcieni gribēja pazust mežā. Taču no turienes parādījās vēl triju jātnieku silueti. Ar spēcīgu elektrisku lādiņu pildīta stikla granāta sašķīda pret tīģera pieri, un tas izstiepās visā garumā, iecirtis smago galvu sausajā zālē.

Viens no jātniekiem izrāvās uz priekšu. Vēl nekad Lielās pasaules darba tērps — platas, īsas bikses, kas nesniedzās pat līdz ceļiem, brīvi krītošs, zils mākslīgo linu kreklis ar vaļēju apkakli un divām krūšu kabatām — nelikās Mvenam Masam tik skaists kā tagad.

— Mven Mas, es jutu, ka jūs esat briesmās!

Kā lai viņš nepazītu dzidro balsi, kurā patlaban skanēja tāds satraukums! Čara Nandi!...

Aizmirsis atbildēt, afrikānis stāvēja kā sastindzis, kamēr meitene nolēca no zirga un pieskrēja viņam klāt. Mirkli vēlāk piejāja arī pieci Čaras ceļabiedri. Mvens Mass nepaspēja tuvāk aplūkot viņus, jo mēness sirpis jau bija nogrimis aiz mežmalas un visa apkārtnē ieslīgusi smacējošā, naksnīgā tumsā. Čara satvēra Mvena Masa elkoni. Viņš paņēma meitenes smalko plaukstu un pielika to pie savām krūtīm, kur brāžmaini pukstēja sirds. Čaras pirkstgali viegli noglāstīja viņa ādu, un šis tikko jaušamais pieskāriens atdeva Mvenam Masam sen neizbaudītu mieru.

— Čara, tas ir Bets Lons, mūsu jaunais draugs...

Pavēries apkārt un ieraudzījis, ka matemātiķa šeit vairs nav, Mvens Mass sauca pilnā spēkā:

— Bet Lon, neaizejiet!

— Es atgriezīšos! — no tālienes atbildēja varena balss, un tajā nebija vairs ne pēdu no rūgtās nekaunības.

Viens no Čaras pavadoņiem — acīm redzot grupas vadītājs — noņēma segliem piesietu signāllukturi. Vājš gaismas stariņš reizē ar neredzamu radioviļņu kūli uzšāvās debesīs. Mvens Mass noprata, ka pienācēji gaida lidaparātu. Visi pieci izrādījās vēl gandrīz zēni — iznīcinātāju vienības darbinieki, kas par vienu no saviem Herkulesa

varoņdarbiem izraudzījušies patruļdienestu un ciņu pret kaitīgiem dzīvniekiem Aizmirstības salā. Meklējot Mvenu Masu, Čara Nandi bija pievienojusies viņu grupai.

— Jūs maldāties, uzskatot mūs par tik gaišredzīgiem, — grupas vadītājs sacīja, kad visi sasēdās ap radiobāku un Mvens Mass sāka iztaujāt viņus. — Mums palīdzēja meitene ar sengrieķu vārdu.

— Onāra! — Mvens Mass iesaucās.

— Jā, Onāra. Mūsu vienība no dienvidiem tuvojās piektajam ciematam, kad, tikko turēdamās uz kājām, atskrēja šī meitene. Viņa apstiprināja baumas par tīģeriem, kuru dēļ mēs bijām ieradušies, un mudināja nekavējoties doties pa jūsu pēdām, jo baidījās, ka tīģeri var jums uzbrukt, kad pāri kalnam atgriezīsieties pilsētiņā. Un redzat, mēs bezmaz būtu nokavējuši. Tūdaļ atlidos kravas skrūvliedzis un aizvedīs islaicīgi paralizētos ienaidniekus uz rezervātu. Ja tīģeri tiešām izrādīsies cilvēkēdāji, tos iznīcinās. Taču bez iepriekšējiem izmēģinājumiem nedrīkst pazudināt tik retus dzīvniekus.

— Bez kādiem izmēģinājumiem?

Zēns pacēla uzacis.

— Tas neietilpst mūsu kompetencē. Droši vien tīģerus vispirms nomierinās... Viņiem iešļircinās dzīvības aktivitātes pazeminātāju. Kļuvis uz laiku nevarīgs, tīģeris parasti daudz ko iemācās. Tāpat mācīs arī jūsu ienaidniekus.

Skaļa, trīcoša skaņa aprāva jaunekļa stāstījumu. No augšas lēni nolaidās tumša masa. Pēkšņi žilbinoša gaisma pārplūdināja klajumu. Svītrainos kaķus ieslēdza mīkstos, trauslu kravu pārvadāšanai piemērotos konteineros. Tumsā tikko jaušamais milzīgā kuģa siluets pazuda, atsedzot pāri klajumam zvaigžņotās debesis. Kopā ar tīģeriem aizlidoja viens no zēniem, un viņa zirgu atdeva Mvenam Masam.

Afrikāņa un Čaras zirgi soļoja blakus. Ielejā ceļš aizvijās gar upīti, kuras grīvā pie jūras atradās medicīniskā stacija un iznīcinātāju vienības bāze.

— Pirmo reizi, kopš atrodos šeit, es dodos uz jūru, — Mvens Mass pēc brīža ierunājās. — Līdz šim jūra likās nepārkāpjama siena, kas uz visiem laikiem šķīrusi mani no Lielās pasaules.

— Sala bija jums jauna skola? — liksmi un pa pusei jautājoši sacīja Čara.

— Jā. Isā laikā es pārdzīvoju un pārdomāju ļoti daudz. Visas šīs domas jau sen brieda manī...

Mvens Mass pastāstīja par savām vecajām bažām. Cilvēce, pēc viņa domām, attīstoties pārāk racionāli, veltot pārмērīgu uzmanību tehnikai un līdz ar to atkārtotot, protams, nesalīdzināmi mazākā mērā, senatnes kļūdas. Viņam liekoties, ka uz Tukāna epsilon planētas ļoti līdzīga un tikpat daīļa cilvēce daudz vairāk parūpējusies par savas psihs emocionālo pilnveidošanu.

— Arī es izjutu zināmu nesaskaņu ar dzīvi. Un tas sagādāja man daudz ciešanu, — meitene atbildēja. — Man vajadzēja daudz vairāk no senatnes un mazāk no apkārtējās vides. Es sapņoju par neizšķiestiem spēkiem, ko Erosa laikmeta pirmatnējā izlase bija uzkrājusi antīkajās Vidusjūras zemēs, un vienmēr centos modināt savos skatītājos patiesi spēcīgas jūtas. Taču, domājams, tikai Evda Nala līdz galam saprata mani.

— Un Mvens Mass, — afrikānis nopietni piemetināja un izstāstīja, kā Čara iemiesojusies viņam Tukāna sarkanādainās sievietes tēlā.

Meitene pacēla seju, un rītausmas pirmo staru biklajā gaismā Mvens Mass ieraudzīja tik milzīgas un tik dziļas acis, ka sajuta vieglu reiboni, atvirzījās un iesmējās.

— Kādreiz mūsu senči savos romānos par nākotni iztēloja mūs kā pusdzīvus rahītiķus ar hipertrofētiem galvaskausiem. Neraugoties uz miljoniem nokautu un nomocītu dzīvnieku, viņi nespēja izprast cilvēka smadzeņu uzbūvi, jo lida ar nazi tur, kur nepieciešami vissmalkākie molekulārie un atomārie mērītāji. Tagad mēs zinām, ka intensīvai prāta darbībai nepieciešams varens, dzīvības enerģijas pārpilns ķermenis, un šāds ķermenis savukārt rada spēcīgas emocijas.

— Bet mēs joprojām dzīvojam, piekalti pie saprāta ķēdes, — Čara Nandi piekrita.

— Daudz kas jau paveikts. Tomēr mūsu emocionālā dzīve salīdzinājumā ar intelektuālo manāmi atpaliek... Un tieši tāpēc jāgādā, lai mūsu jūtām nebūtu vajadzīga saprāta ķēde, bet drīzāk otrādi — saprātam emociju ķēde. Sie jautājumi man šķiet tik nozīmīgi, ka esmu nolēmis sarakstīt grāmatu.

— Ak, protams! — Čara kaislīgi iesaucās, apmulsa un turpināja: — Ļoti maz lielu zinātnieku veltījuši savus spēkus daiļuma un jūtu pilnības likumu pētīšanai... Es šajā gadījumā nedomāju psiholoģiju.

— Saprotu! — atbildēja afrikānis, ar labpatiku noskatīdamies meitenē, kas aiz mulsuma vēl augstāk pacēla lepno galvu, ļaujot rītausmas stariem atkal iekvēlināt viņas ādā sarkano vara liesmu.

Čara viegli un brīvi sēdēja uz staltā melņa, kas soļoja takti ar Mvena Masa zirgu.

— Mēs esam atpalikuši! — meitene iesaucās, palaizdama pavadu, un viņas melnis tūdaļ aizaušķēja.

Afrikānis sekoja viņai, un drīz abi traucās blakus pa veco ceļu. Panākuši savus biedrus, viņi pievaldīja zirgus, un Čara jautāja Mvenam Masam:

— Bet šī meitene, Onāra?...

— Viņai jātiek uz Lielo pasauli. Jūs pati teicāt, ka uz salas viņa palikusi nejauši, galvenokārt aiz savas pieķeršanās šurp atbraukušajai un nesen mirušajai mātei. Onārai būtu labi pastrādāt pie Vedas — izrakumos nepieciešamas maigas, jutīgas sieviešu rokas. Ir taču vēl

tūkstošiem darbu, kur tādas vajadzīgas. Un Bets Lons, tagadējais Bets Lons, kas atgriezies pie mums, atradīs viņu no jauna!...

Cieši uzlūkojot Mvenu Masu, Čara sarauca uzacis.

— Bet jūs nepametisiet savas zvaigznes?

— Lai kāds būtu Padomes lēmums, es turpināšu kosmosa pētīšanu. Bet vispirms man jāuzraksta par...

— Dvēseļu zvaigznēm?

— Pareizi, Čara! Elpu aizrauj viņu neaptveramā daudzveidība. — Mvens Mass aplusa, pamanījis, ka meitene uzlūko viņu ar maigu smaidu. — Vai jūs tam nepiekrītat?

— Protams, piekrītu! Es domāju par jūsu eksperimentu. Jūs to izdarījāt aiz kaislīgas nepacietības, vē-

lādamies atklāt cilvēkiem plašāku, pilnīgāku pasauli. Arī šajā ziņā jūs esat mākslinieks un nevis zinātnieks.

— Bet Rens Bozs?

— Viņam eksperiments ir tikai nākamais solis pētījumu ceļā.

— Jūs attaisnojat mani, Čara?

— Viscaur! Un esmu pārliecināta, ka jūs attaisno ļoti daudzi, neapšaubāmi — vairākums!

Mvens Mass pārmeta pavadu kreisajā rokā, bet labo pasniedza Čarai. Tā viņi iejāja stacijas ciematā.

Indijas okeāna viļņi vienmuļi dārdēja stāvo klinšu pakājē. Mvenam Masam šķita, ka viļņu dārdos skan Ziga Zora kosmiskās simfonijas basu ritmiskais dziedājums. Spēcīgais Zemes pamattonis — zilais fa — vibrēja pāri jūrai, izraisot dvēselēs varenu atbalsi, liekot cilvēkiem saplūst ar dabu, no kuras viņi cēlušies.

Okeāns — dzidrs un mirdzošs, nepiesārņots, attīrīts no plēsīgām un indīgām zivīm, moluskiem un bīstamām medūzām, tāpat kā tagadnes cilvēka dzīve attīrīta no agrāko gadsimtu naida un bailēm. Bet kaut kur neaptveramajos plašumos slēpjas un nemitīgi atkal savairojas līdz galam neiznīdētās kaitīgās dzīvības sēklas. Un tikai iznīcinātāju vienību modrībai mums jāpateicas par to, ka okeāna ūdeņi joprojām ir droši un tīri.

Vai gluži līdzīgā kārtā jaunieša dzidrajā dvēselē reizēm pēkšņi neizaug ļauna stūrgalvība, kretiniska pašpaļāvība, dzīvniecisks egoisms? Un, ja cilvēks tad nepakļaujas sabiedrības autoritātei, kas virza viņu uz labu, saprātīgu dzīvi, bet vadās no savas nejaušās godkāres un personīgajām kaislībām, viņa vīrišķība pārvēršas zvēriskumā, jaunrade — nežēlīgā viltībā, bet uzticība un pašizliedzība kļūst par tirānijas un nežēlīgas ekspluatācijas balstiem... Nav grūti noraut cilvēkam disciplīnas un sabiedriskās kultūras plīvuru — vajag tikai vienai vai divām paaudzēm padzīvot primitīvos, necilvēcīgos apstākļos... Te, Aizmirstības salā, Mvens Mass ielūkojās šajos zvēra vaibstos. Ja to nesavaldīs un ļaus tam vaļū —

uzplauks visbriesmīgākais despotisms, kas nomīdis visu labo un cēlo. Despotisms, kas tik daudz gadsimtu laikā jau bija uzspiedis cilvēcei savu neierobežoto patvaļu.

Vispārsteidzošākais Zemes vēsturē ir ļaunprātīgo tumsoņu nedziestošais naidis pret zināšanām un skaistumu. Šī neuzticība un šis naidis vijas cauri visām sabiedriskajām formācijām, izpaužoties gan bailēs no pirmatnējās kopienas burvjiem un raganām, gan arī Sašķeltās pasaules ēras progresīvāko domātāju vajāšanā. Kaut kas līdzīgs notika arī uz citām planētām, it īpaši tur, kur augsti attīstītu civilizāciju radītāji nespēja pasargāt savu sabiedrisko iekārtu no nelielu grupu patvaļas — no oligarhijas, kas izveidojās pēkšņi un viltīgi visdažādākajās formās... Mvens Mass atcerējās Loka ziņojumus par apdzīvotām pasaulēm, kur zinātnes augstākos sasniegumus lietoja iebiedēšanai, spīdzināšanai, sodīšanai un domu lasīšanai, lai pārvērstu masas par paklausīgiem pusidiotiem, kas gatavi izpildīt jebkuru visnecilvēcīgāko pavēli. Sāpju kliedziens, izlauzies no šādas planētas, lidoja telpā vēl daudzus gadsimtus pēc tam, kad bija miruši tiklab tā nosūtītāji, kā arī viņu nežēlīgie valdnieki.

Mūsu planēta jau sasniegusi tādu vēsturiskā progresa pakāpi, kad tamlīdzīgas šausmas kļuvušas neiespējamās uz visiem laikiem. Un tomēr cilvēka garīgo attīstību, par kuru nemitīgi gādā tādi ļaudis kā Evda Nala, vēl nebūt nevar atzīt par pietiekamu.

— Mākslinieks Kārts Sans teica, ka gudrība ir zināšanu un jūtu apvienojums. Būsim gudri! — aiz muguras atskanēja Čaras balss.

Un, aizšāvusies afrikānim garām, Čara no kraujas malas ielēca mutuļojošā dzelmē.

Mvens Mass redzēja, kā viņa apmet gaisā slaidu loku, izpleš rokas kā spārnus un pazūd viļņos. Iznīcinātāju vienības puiši, kas peldējās lejā, uz mirkli pamira. Mvena Masa mugurai pārskrēja sajūsmas un reizē izbailu šermuļi. Nekad afrikānis nebija lēcis no tik neprātīga augstuma, bet tagad viņš drosmīgi nostājās kraujas malā un ātri nometa drēbes. Vēlāk viņš atcerējās, ka neskaidros domu zibšņos bija iztēlojies Čaru kā seno cilvēku dievieti, kurai nav nekā neiespējama. Bet, kas viņai pa spēkam, to spēš arī viņš!

Viļņu dārdi apslāpēja meitenes brīdinājuma saucienus, un Mvens Mass, mezdamijs lejā, to pat nedzirdēja. Lidojums šķita bezgala ilgs un brīnīšķīgs Būdams lielisks lēcējs, Mvens Mass ienira ļoti dziļi. Ūdens bija apbrīnojami dzidrs, un tādēļ jūras dibens šķita bīstami tuvs. Afrikānis izlieca ķermeni, un vēl nedzēstais inerces spēks deva viņam tik apdullinošu triecienu, ka uz mirkli viņš zaudēja samaņu, uzšāvās ūdens virspusē un pārvēlās uz muguras. Atjēdzies Mvens Mass ieraudzīja Čaru Nandi, kas steigšus piepeldēja pie viņa. Pirmo reizi izbailu bālums bija padarījis nespodru iedeguma spožo bronzu meitenes sejā. Pārmetums un apbrīna staroja viņas skatienā.

— Kādēļ jūs to darijāt? — viņa, tikko elpodama, iečukstējās.

— Tāpēc, ka to izdarijāt jūs. Es sekošu jums visur... lai kopā uzceltu Tukāna epsilonu uz mūsu Zemes!

— Un atgriezīsieties kopā ar mani Lielajā pasaulē?

— Jā!

Mvens Mass pagriezās, lai peldētu tālāk, un pēkšņi iekliedzās aiz pārsteiguma. Jūras caurspīdīgais ūdens, kas nupat bija viņu tik ļauni izjokojis, šeit, tālāk no krasta, šķita kļuvis vēl dzidrāks. Kopā ar Čaru viņi it kā lidinājās reibinošā augstumā pāri jūras dibenam, kurā caur neiedomājami tiro ūdeni kā caur gaisu varēja saskatīt vissīkākos nelīdzenumus. Mvenu Masu pārņēma bezgalīga drosme un pacilātība, kādu cilvēki parasti izjūt, nokļūstot ārpus Zemes pievilkšanas spēka robežām. Lidojumi pāri vētrainam okeānam un lēcieni no mākslīgajiem pavadoņiem izplatījuma melnumā izraisīja gandrīz tādu pašu bezbailības un veiksmes sajūtu. Ar dažiem spēcīgiem vēzieniem Mvens Mass panāca Čaru. Čukstēdams viņas vārdu, afrikānis izlasīja meitenes skaidrajās acīs kvēlu, drosmīgu atbildi. Un mirkli vēlāk viņu rokas un lūpas savienojās pāri kristāliskajam bezdibenim.

XII NODAĻA

ASTRONAUTIKAS PADOME

Astronautikas padomes, tāpat kā planētas galvenā smadzeņu centra — Ekonomikas padomes zinātniskās sesijas jau kopš seniem laikiem notika īpašā ēkā. Ļaudis uzskatīja, ka speciāli iekārtotas un izrotātas telpas palīdz attiecīgi noskaņot sanāksmes dalībniekus un līdz ar to veicina ātrāku pārlēgšanos no Zemes uz zvaigžņu problēmām.

Čara Nandi vēl nebija redzējusi Padomes galveno zāli. Dziļi saviļņota, viņa kopā ar Evdu Nalu iegāja dīvainā olveida telpā ar izliektiem paraboliskiem griestiem un eliptiskām sēdvietu rindām. Zāli apspīdēja neparasta gaisma, kas šķita nākam no kādas citas zvaigznes, daudz spilgtākas par Sauli. Visas sienu, griestu un sēdekļu līnijas saplūda milzīgās zāles galā. Tur — telpas dabiskajā centrā uz paaugstinājuma atradās projekcijas ekrāni, tribīne un sanāksmes vadītāju — Padomes locekļu krēsli.

Blāvi zeltaini sienu paneļi mijās ar reljefām planētu kartēm. Labajā pusē novietotās kartes attēloja Saules sistēmas planētas, kreisajā — Padomes ekspedīciju izpētītās tuvāko zvaigžņu planētas. Zem griestu zilās apmales ar luminiscējošām krāsām bija uzzīmētas apdzīvoto zvaigžņu sistēmu shēmas, kas saņemtas no citām Loka pasaulēm.

Čaras uzmanību saistīja veca, nomelnējusi un acīm redzot jau vairākkārt restaurēta glezna virs tribīnes.

Melni violetas debesis aizņēma milzīgā audekla augšējo daļu. Neliels, svešs mēness sirpis rīta palsu, nedzīvu gaismu uz veclaicīga zvaigžņu kuģa nevarīgi saslieto priekšgalu, kas asi iezīmējās asinsarkanā saulrieta staros. Kroplīgu, sausu, cietu augu puduri vizēja kā zilgans metāls. Dziļajās smiltīs, tikko vilkdams kājas, streipuloja vieglā aizsargskafandrā tērpies cilvēks. Viņš atskatījās uz sadragāto kuģi un no tā iznestajiem bojā gājušo biedru ķermeņiem. Viņa ķiveres stikli atspoguļoja tikai saulrieta asiņaino blāzmu. Bet ar kaut kādu nezināmu paņēmieni māksliniekam bija izdevies atdzīvināt šos sārtos plankumus, kas satriecošā skarbūmā stāstīja par cilvēka bezgalīgo vientulību un izmisumu svešajā pasaulē. Audekla labajā pusē pa smiltīm klātu uzkalnu rāpoja kāda dzīva būtne — bezveidīga un riebīga. Skaidri salasāmais paraksts zem gleznas — «Palicis viens» — bija tikpat īss, cik izteiksmīgs.

Izcilā mākslas darba aizgrābta, meitene pirmajā brīdī pat neievēroja interesantu zāles īpatnību, proti, — krēslu izvietojumu vēdekļveidīgās terasēs, kas deva iespēju no rindu pamatnēs apslēptām

galerijām tieši nokļūt pie jebkura sēdekļa. Tādējādi ikviena rinda bija izolēta tiklab no augšas, kā arī no apakšas. Tikai apsēdusies līdzās Evdai, Čara pievērsa uzmanību krēslu, solu un barjeru senlaicīgajai apdarei. Tie bija darināti no pārļaini pelēka, dabiska Āfrikas koka. Tagad neviens neizšķiestu tik daudz darba, lai radītu priekšmetus, ko varēja atliet un nopulēt dažās minūtēs. Varbūt aiz cilvēkiem piemītošās cieņas pret senatni koks šķita Čarai siltāks, dzīvāks par plastmasu, un viņa maigi noglāstīja izliekto elkoņa balstu.

Kaut gan sanāksmi bija paredzēts pieslēgt vispasaules televīzijas tīklam, ļaužu šeit sapulcējās ļoti daudz. Padomes sekretārs Mirs Oms, kā parasti, nolasīja īsos ziņojumus, kas bija sakrājušies kopš pagājušās sēdes. Starp vairākiem simtiem klātesošo nevarētu atrast nevienu izklaidīgu vai neieinteresētu personu. Smalkjūtīga uzmanībā pret visu bija Loka ēras cilvēku raksturīgākā iezīme. Taču Čara, liekas, nedzirdēja pirmos ziņojumus, jo arvien vēl turpināja aplūkot zāli un lasīt zem planētu kartēm iegravētos slaveno zinātnieku izteicienus. Sevišķi viņai iepatikās zem Jupitera novietotais aicinājums būt vērīgiem pret dabas parādībām: «Skatieties, kā visur mūs ielenc nesaprotami fakti, kā tie paši duras acīs un ausīs, bet mēs neredzam un nedzirdam, cik lieli atklājumi slēpjas faktu neskaidrajos apveidos.» Zem citas planētas bija rakstīts: «Nav iespējams vienkārši pacelt priekškaru, kas klāj dabas mūžsenos noslēpumus, — tikai pēc neatlaidīga darba, atkāpšanās un novirzīšanās mēs sākam uztvert parādību īsto jēgu un mums atklājas jaunas, neaptveramas perspektīvas. Neizvairieties nekad no tā, kas sākotnēji liekas mazsvarīgs un neizskaidrojams.»

Neliela kustība uz tribīnes — un tūdaļ zālē nodzisa gaisma. Padomes sekretāra rāmā, spēcīgā balss ietriecējās aiz saviļņojuma:

— Tūlīt jūs ieraudzīsiet to, kas vēl nesen likās absolūti neiespējams, — mūsu Galaktikas uzņēmumu no malas. Pirms vairāk nekā simt piecdesmit tūkstošiem gadu, tas ir, pirms pusotrām galaktiskām minūtēm — planētu sistēmas... — Čara pat necentās iegaumēt viņai nesaprotamo burtu un ciparu virknējumu, — ... iemītnieki no Centaura zvaigznāja mēģināja nodibināt sakarus ar Lielo Magelāna mākonī — vienīgo samērā tuvo ārpusgalaktisko zvaigžņu kopu, par kuru zināms, ka tur ir domājošu būtnu apdzīvotas pasaules, kas pa Lielo Loku spēj sazināties ar mūsu Galaktiku. Mēs vēl nevaram precīzi noteikt šīs magelāniskās planētu sistēmas atrašanās vietu, kaut arī esam uztvēruši viņu pārraidīto Galaktikas attēlu. Lūk, tas!

Izstarojot vāju, sudrabainu gaismu, uz milzīgā ekrāna iezaigojās eliptisks zvaigžņu sablīvējums. Dziļa tumsa aptvēra ekrāna malas. Tāda pati tumsa melnētf tukšumos starp sablīvējuma spirālisko atzarojumu nespodri izplūdušajiem galiem. Blāva spīduma oreols ietina lodveida kopas — mūsu Galaktikas vecākās zvaigžņu sistēmas.

Plakani zvaigžņu lauki mijās ar melnām atdzisušas matērijas joslām un mākoņiem. Galaktika bija uzņemta neizdevīgā aspektā — tā likās gareniski izstiepta un sašķiebta, bet liesmojošais centrālais kodols tikko iezīmējās šaurās lēcas vidū. Lai gūtu pilnīgu priekšstatu par mūsu zvaigžņu sistēmu, to acīm redzot vajadzēja uzņemt no attālākām pasaulēm, kuras atrodas lielākos galaktiskā platuma grādos. Taču Loka pastāvēšanas laikā vēl nebija saņemts neviens signāls, kas liecinātu par saprātīgu būtnu esamību citās galaktikās.

Zemes cilvēki vērīgi lūkojās ekrānā. Viņi pirmo reizi redzēja savu zvaigžņu salu no malas, no neaptveramas izplatījuma tāles.

Čara iztēlojās, kā visa planēta, aizturējusi elpu, apskata savu Galaktiku un visos kontinentos un okeānos, visur, kur vien dzīvo un strādā cilvēki, viņu acis šobrīd piekaltas ekrāniem.

— Ar Padomes observatorijas uztvertajām Loka pārraidēm, kas vēl nav nodotas pasaules informācijas tīklam, mēs būtu galā, — sekretārs turpināja. — Pāriesim tagad pie projektiem, ko paredzēts ieteikt plašai apspriešanai.

Jutas Gajas priekšlikums par mākslīgas, elpošanai derīgas atmosfēras radīšanu uz Marsa, ar automātisku iekārtu palīdzību izdalot no dziļumiežiem vieglās gāzes, atzīts par ievēribas cienīgu, jo tas balstās uz nopietniem aprēķiniem. Šādā ceļā varēs iegūt pietiekami daudz gaisa kā elpošanai, tā arī apdzīvoto vietu termoizolācijai, un līdz ar to cilvēkiem vairs nevajadzēs mitināties īpašās siltumnīcu tipa celtnēs. Pirms daudziem gadiem, kad uz Veneras atklāja naftas okeānus un cieto ogļūdeņražu kalnus, tur izbūvēja automātiskas iekārtas, lai radītu mākslīgu atmosfēru zem milzīgiem caurspīdīgas plastmasas kupoliem. Tas deva iespēju tur ieaudzēt augus un uzcelt rūpnīcas, kas piegādā cilvēcei visdažādākos orgāniskās ķīmijas produktus.

Mirs Oms atbidīja metāla plāksnīti un pasmaidīja. Tribīnei tuvākās sēdekļu rindas galā parādījās Mvens Mass, ģērbies tumši sarkanās drēbēs, drūms, svinīgs un nesatricināma miera apdvests. Izrādīdams sapulcei savu cieņu, viņš salika rokas pāri galvai un apsēdās.

Sekretārs atstāja tribīni, kurā tūdaļ uzkāpa jauna sieviete ar īsiem, zeltainiem matiem un izbrīna pilnām, zaļām acīm. Padomes priekšsēdētājs Groms Orms nostājās viņai blakus.

— Parasti mēs paši referējam par jauniem priekšlikumiem. Bet šajā gadījumā jūs iepazīsities ar pētījumu, kas gandrīz pilnīgi pabeigts. Pati autore Iva Džana sniegs jums materiālu atbildīgām pārdomām.

Zeltmatainā sieviete, acīm redzot kautrēdamās, runāja ļoti klusā balsī. Vispirms viņa atgādināja, ka dienviņu puslodes augu valstij piemīt zilgana lapu krāsa, kas raksturīga Zemes senajām augu

formām. Kā parādīja citu planētu augu valsts pētījumi, zilgas lapas parasti izveidojas tur, kur atmosfēra caurspīdīgāka nekā uz Zemes vai arī centrālā spīdekļa radiācijā ir ievērojami vairāk ultravioleto staru.

— Mūsu Saules izstarojums, būdams ļoti stabils spektra sarkanajā daļā, izrādās stipri svārstīgs zilajā un ultravioletajā daļā. Pirms apmēram diviem miljoniem gadu Saules violeto staru intensitāte krasi pieauga.

Toreiz arī radās zilganie augi, bet klajumos mītošie putni un dzīvnieki ieguva melnu nokrāsu. Sakarā ar izmaiņām Saules sistēmas elektromagnētiskajā režīmā mūsu planētas rotācijas ass zaudēja savu stabilitāti. Cilvēci jau sen pazīstami projekti pārsūknēt jūras kontinentu ieplakās, lai izjauktu pašreizējo līdzsvaru un piešķirtu Zemes asij citu stāvokli telpā. Šos projektus izstrādāja vēl tajos laikos, kad astronomi balstījās vienīgi uz elementāro gravitācijas mehāniku, pilnīgi neņemot vērā sistēmas elektromagnētisko līdzsvaru, kas daudz nepastāvīgāks par gravitāciju. Problēmas atrisināšanai jāpieiet tieši no šīs puses. Tas būs daudz vienkāršāk, lētāk un ātrāk. Atcerēsimies, ka astronautikas pirmsākumos mākslīgās gravitācijas radīšana prasīja tādu enerģijas patēriņu, kas pārsniedza cilvēku praktiskās iespējas. Tagad, kad atklāti mezonu saskaldīšanas paņēmieni, mūsu kuģi apgādāti ar vienkāršiem, drošiem mākslīgās gravitācijas aparātiem. Arī Rena Boza eksperiments iezīmē līdzīgu aplinkus ceļu Zemes griešanās režīma efektīvai un ātrai uzlabošanai...

īva Džana aplūka. Seši cilvēki — Plutona ekspedīcijas varoņi, kas sēdēja vienkopus zāles centrā, — sveica viņu, izstiepjot saliktās plaukstas. Jaunās sievietes vaigi manāmi pietvika, un viņa pasteidzās ieslēgt ekrānu ar spokainiem stereometrisku rasējumu režģiem.

— Es zinu, ka jautājumu var aplūkot arī plašāk. Tagad ir reāls pamats domāt par planētu orbītu koriģēšanu un it īpaši par Plutona tuvināšanu Saulei, lai atdzīvinātu šo kādreiz apdzīvoto svešās zvaigznes planētu. Taču patlaban es gribu runāt tikai par Zemes ass novirzīšanu, lai uzlabotu kontinentālās puslodes klimatiskos apstākļus.

Rena Boza eksperiments pierādīja, ka iespējama gravitācijas lauka inversija tā otrajā aspektā — elektromagnētiskajā laukā ar sekojošu vektoriālu polarizāciju, lūk, šajos virzienos...

Figūras uz ekrāna izstiepās un pagriezās. īva Džana turpināja:

— Tad planētas ass zaudēs savu stabilitāti un Zemi varēs pagriezt jebkurā vēlamā stāvoklī, lai Saule to apgaismotu pēc iespējas izdevīgāk un ilgāk.

Uz gara stikla zem ekrāna cits pēc cita parādījās iepriekš izskaitļoti parametri, un ikviens, kas šos simbolus saprata, varēja pārliecināties, ka Ivas Džanas projekts katrā ziņā nav nepamatots.

Apturējusi rasējumu un simbolu kustību uz ekrāna, jaunā sieviete nolieca galvu un atstāja tribīni. Klausītāji uzbudināti sačukstējās.

Apmainījies tikko manāmiem žestiem ar Gromu Ormu, tribīnē uzkāpa Plutona ekspedīcijas priekšnieks.

— Rena Boza eksperiments neapšaubāmi izraisīs lavīnveidīgu ķēdes reakciju, un mēs vistuvākajā laikā pieredzēsim daudzus ļoti svarīgus atklājumus. Man liekas, šis eksperiments ved uz agrāk nepieejamiem zinātnes kalngaliem. Tas pats savā laikā notika ar kvantu teoriju — pirmo tuvinājumu repaguluma jeb savstarpējās pārejas izpratnei, kurai drīz vien sekoja antidaļiņu un antilauku atklāšana. Tad cilvēce apguva repagulārrēķinus, kas beidzot ļāva mums pārvarēt senā matemātiķa Heizenberga nenoteiktības principu. Un, visbeidzot Rens Bozs spēra vēl vienu soli uz priekšu, izanalizējot telpas-lauka sistēmas likumsakarības un tādējādi nonākot pie antigravitācijas un antitelpas jeb — pēc repaguluma likuma — nulltelpas izpratnes. Daudzas neatzītas teorijas ar laiku kļuvušas par zinātnes tālākās attīstības pamatu! Plutona pētnieku grupas vārdā ierosinu nodot šo jautājumu apspriešanai pasaules informācijas tīklā. Planētas ass stāvokļa koriģēšana samazinās enerģijas patēriņu polāro apgabalu apsildīšanai, vēl vairāk izlīdzinās polārās frontes un paaugstinās kontinentu ūdens bilanci.

— Vai jautājums pietiekami skaidrs, lai to liktu uz balsošanu? — Groms Orms vaicāja.

Atbildes vietā uzliesmoja simtiem zaļu uguņu.

— Tādā gadījumā sāksim! — priekšsēdētājs pastiepa roku zem sava sēdekļa pulsts.

Tur atradās trīs signālpogas: labējā nozīmēja «jā», vidējā — «nē», kreisā — «neuzskatu par iespējamu izteikties». Ikviens Padomes loceklis iedarbināja citiem neredzamu signālpogu. Tās nospieda arī Evda Nala un Čara. Lai kontrolētu Padomes lēmuma pareizību, īpaša mašīna aplēsa arī klausītāju uzskatus.

Dažas sekundes vēlāk uz projekcijas ekrāniem iedegās lieli cipari — jautājums bija pieņemts apspriešanai visas planētas mērogā.

Tribīnē atkal uzkāpa Groms Orms.

— Dažu iemeslu dēļ, kurus atļausiet pagaidām neizpaust, mums vispirms jāapspiež bijušā Padomes ārējo staciju pārziņa Mvena Masa pārkāpums, bet pēc tam jāizlemj jautājums par trīsdesmit astoto zvaigžņu ekspedīciju. Vai Padome atzīst manu motivāciju par pietiekamu?

Zaļu uguņu spieti neatstāja ne mazāko šaubu par atbildes vienprātību.

— Vai notikušais visiem labi zināms?

Atkal zaļu zibšņu virpulis.

— Tas ietaupīs mums daudz laika. Un tagad es palūgšu Mvenu Masu pastāstīt, kas pamudinājis viņu izdarīt eksperimentu, kuram bija tik liktenīgas sekas. Fiziķis Rens Bozs vēl nav galīgi atspirdzis no

gūtajiem ievainojumiem un tādēļ nav izsaukts kā liecinieks.

Groms Orms pamanīja sarkanu gaismu pie Evdas Nalas krēsla.

— Padomes ievēribai! Evda Nala vēlas papildināt ziņojumu par Renu Bozu.

— Es lūdzu atļauju runāt viņa vietā.

— Jūsu motīvi?

— Es viņu mīlu!

— Jums dos vārdu pēc Mvena Masa.

Evda Nala izslēdza sarkano signālu un apsēdās.

Tribinē uzkāpa Mvens Mass. Netaupīdams sevi, afrikānis pastāstīja par gaidītajiem rezultātiem un par savu vīziju, kurai viņš pats tomēr īsti netic. Muļķīgā steiga eksperimenta sagatavošanā, ko izraisīja pasākuma slepenais raksturs, neļāva viņiem konstruēt īpasus aparātus novērojumu pierakstīšanai, un viņi bija spiesti iztikt ar parastajām atmiņas mašīnām, kuru uztvērēji jau pirmajā mirklī neizturēja milzīgo slodzi. Par kļūdu jāuzskata arī tas, ka eksperimentā iesaistīja pavadoni. Daudz lietderīgāk būtu piekabināt šim pavadonim vecu starpplanētu raķeti un samontēt tajā vektora orientēšanai nepieciešamos aparātus. Visās aplamībās vainojams tikai viņš, Mvens Mass. Rens Bozs nodarbojies ar savu iekārtu, bet eksperimenta kosmiskā daļa visnotaļ atradusies ārējo staciju pārziņa kompetencē.

Čara sažņaudza pirkstus — Mvena Masa minētie argumenti likās visai iespaidīgi.

— Vai bojā gājušā pavadoņa novērotāji bija informēti par katastrofas iespējamību? — Groms Orms vaicāja.

— Jā, viņi tika brīdināti un bija ar mieru uzņemties risku.

— Par viņu piekrišanu es nebrīnos, — tūkstošiem jaunu cilvēku piedalās bīstamos eksperimentos, kas ik gadus notiek uz mūsu planētas. Gadās, ka daži no viņiem iet bojā... Un citi tikpat vīrišķīgi stājas kritušo vietā, lai turpinātu cīņu pret nezināmo, — skarbi iebilda Groms Orms. — Bet jūs, brīdinādams jaunekļus, paredzējāt šāda rezultāta iespējamību. Un tomēr neatteicāties no riskantā izmēģinājuma...

Mvens Mass klusēdams nolieca galvu.

Čara, kas nenovērsa no viņa acis, šajā mirklī sajuta Evdas Nalas roku uz sava pleca un apspieda nopūtu.

— Izklāstiet iemeslus, kas jūs pamudināja uz šādu rīcību, — pēc brīža sacīja Padomes priekšsēdētājs.

Afrikānis atkal sāka runāt. Šoreiz — ar degsmi un dziļu saviļņojumu. Viņš pastāstīja, ka miljoni nezināmu, sen aizmirstu kapu allaž atgādinājuši viņam laika drausmīgo varu. Domas par tiem nav ļāvušas Mvenam Masam atteikties no mēģinājuma pirmo reizi Zemes un daudzu kaimiņu pasaulu vēsturē spert izšķirošu soli pretim uzvarai pār laiku un telpu, iespraust pirmo zīmi dižajā ceļā, pa kuru

nekavējoties dosies uz priekšu simtiem tūkstošu varenu prātu. Viņš uzskatījis, ka nedrīkst — varbūt pat uz veselu gadsimtu — atlikt šo eksperimentu tikai tādēļ, ka tas apdraud dažu cilvēku dzīvības un uzliek viņam milzīgu atbildību.

Mvens Mass runāja, un Čaras sirds pukstēja straujāk aiz lepnuma par savu izredzēto. Afrikāņa vaina vairs nelikās viņai tik smaga.

Mvens Mass atgriezās savā vietā, lai visu klātbūtnē sagaidītu spriedumu.

Evda Nala nodeva Padomes sekretāram Rena Boza runas ierakstu magnetofona lentā. Aparātu pastiprināta, fiziķa vājā, brīžiem aizlūstošā balss piepildīja visu zāli. Rens Bozs attaisnoja Mvenu Masu. Nepārzinot sarežģīto problēmu visos sikumos, ārējo staciju pārzinis bijis spiests pilnīgi uzticēties viņam, Rēnam Bozām Bet viņš savukārt pārliecinājies Mvenu Masu, ka izmēģinājums būs noteikti sekmīgs. Taču fiziķis arī sevi neuzskatīja par vainīgu. «Ik gadus,» viņš sacīja, «tiek izdarīti nesalīdzināmi mazsvarīgāki eksperimenti, kas reizēm beidzas traģiski. Zinātne — cīņa par cilvēces laimi — prasa upurus, tāpat kā jebkura cīņa. Glēvuļiem, kas sevi pārmērīgi saudzē, nav lemta priekiem bagāta, pilnvērtīga dzīve, bet zinātniekiem, kas baidās riska, — lieli soļi uz priekšu zinātnes attīstīšanā...»

Rens Bozs noslēdza savu runu ar eksperimenta un tajā pieļauto kļūdu analīzi un izteica nesatricināmu pārliecību, ka iesāktais darbs turpmāk noritēs sekmīgi.

— Rens Bozs nav pastāstījis par saviem novērojumiem, — Groms Orms pacēla galvu, pievērsdamies Evdai Nalai. — Jūs gribējāt runāt viņa vietā.

— Es paredzēju šo jautājumu un lūdzu vārdu, — Evda atbildēja. — Rens Bozs zaudēja samaņu dažus mirkļus pēc F stacijas pieslēgšanas un tāpēc nekā neredzēja. Tomēr, atrazdamies tuvu nesamaņai, viņš iegaumēja aparātu rādījumus, kas nepārprotami liecina par nulltelpas rašanos. Lūk, viņa atmiņu ieraksts.

Uz ekrāna cits pēc cita sāka virknēties skaitļi, kurus daudzi klātesošie citīgi pierakstīja.

— Atļaujiet man vēl piebilst Prieka un bēdu akadēmijas uzdevumā, — Evda turpināja. — Tautas aptauja pēc katastrofas devusi šādus rezultātus...

Projekcijas ekrānos iedegās astoņzīmju skaitļu rindas, kas sadalījās četrās ailēs. Pirmajā bija atzīmēti visi tie, kas nosodīja eksperimenta rīkotājus. Otrajā — tie, kas viņus attaisnoja. Skaitļi trešajā ailē pārstāvēja tos, kas apšaubīja izmēģinājuma zinātnisko pamatu, bet skaitļi ceturtajā ailē — tos, kas uzskatīja eksperimentu par priekšlaicīgu. Gala iznākums neapšaubāmi bija Mvenam Masam un Rēnam Bozām labvēlīgs*

Klātesošo sejas noskaidrojās.

Zāles pretējā malā uzliesmoja sarkans signāls, un Groms Orms deva vārdu trīsdesmit septītās zvaigžņu ekspedīcijas astronomam Pūram Hisam. Tas sāka runāt skaļi un temperamentīgi, neveikli mētādams garās rokas.

— Kopā ar vairākiem biedriem — astronomiem es kategoriski nosodu Mvenu Masu. Eksperimenta rīkošana bez Padomes atļaujas rada aizdomas, ka Mvens Mass nav bijis tik nesavtīgs, kā iepriekšējie runātāji to centās iztēlot.

Čara pietvika aiz sašutuma un, tikai paklausīdama Evdas Nalas bargajam skatienam, nepielēca kājās.

Purs Hiss beidza savu runu.

— Jūsu apsūdzības ir smagas, bet nepamatotas, — ar priekšsēdētāja atļauju iebilda Mvens Mass. — Lūdzu, precizējiet, ko jūs domājat šajā gadījumā ar vārdu «savtīgs».

— Nemirstīga slava, ja eksperiments izdosies, — lūk, patiesais jūsu rīcības motīvs. Bet glēvums — jūs baidījāties, ka eksperimentu neatļaus, un tāpēc rīkojāties pārstēdzīgi un slepeni.

Mvens Mass plaši pasmaidīja, bērnišķīgi izpleta rokas un klusēdams apsēdās. Pura Hisa sejā iezīmējās ļauns uzvaras prieks.

Evda Nala atkārtoti lūdza vārdu.

— Pura Hisa spriedums ir pārāk neapdomāts un žultains, lai to varētu ņemt vērā, izšķirot tik nopietnu jautājumu. Viņa uzskati par slepeniem rīcības motīviem atgādina man Tumšos gadsimtus. Tā runāt par kaut kādu nemirstīgu slavu varēja tikai tālas pagātnes cilvēki. Neatrazdami prieku un ilgu piepildījumu reālajā dzīvē, nejudzami kā visas radošās cilvēces daļiņa, viņi baidījās no neizbēgamās nāves un pieķērās visniecīgākajai cerībai ieiet mūžībā. Zinātnieks astronoms

Purs Hiss acīm redzot nesaprot, ka cilvēce saglabā atmiņā tikai tos, kuru domas, griba un sasniegumi turpina ietekmēt mūsu dzīvi. Kad šī ietekme beidzas, arī viņus aizmirst, un viņu vārdi pakāpeniski izgaist nebūtībā. Taču reizēm tie atdzimst no jauna, kā tas noticis ar daudziem senajiem zinātniekiem un māksliniekiem, kad viņu darbi atkal kļūst nepieciešami un sāk ietekmēt sabiedrību, it īpaši tādu sabiedrību kā mūsējā, kuras locekļu skaits sniedzas daudzos miljardos! Es jau sen neesmu sastapies ar tik primitīvu nemirstības un slavas izpratni un brīnos, ka to apliecinājis tieši kosmosa pētnieks.

Izslējusies visā augumā, Evda Nala pievērsās Pūram Hisam, kas, sarkanu zibšņu apspīdēts, bija sarāvies gluži maziņš savā sēdekli.

— Atmetīsim nejēdzības, — Evda turpināja, — un aplūkosim Mvena Masa un Rena Boza rīcību, vadoties no mūsu galvenā kritērija — cilvēces laimes. Agrāk ļaudis bieži neprata noteikt savu darbu reālo vērtību un salīdzināt to ar kaitīgajām sekām, kādas neizbēgami ir katram pasākumam, katrai rīcībai. Mēs jau sen esam atbrīvojušies no šī trūkuma un tāpēc varam runāt par jebkura darba patieso nozīmi.

Arī mūsu laikā, tāpat kā agrāk, jaunus ceļus izcērt atsevišķi indivīdi, jo tikai īpašs smadzeņu noskaņojums pēc ilgstošas sagatavošanās ļauj saskatīt pretrunīgajos faktos apslēptu jaunu zinātnes virzienu. Bet tagad, tiklīdz šāds ceļš pavēries, desmitiem tūkstošu cilvēku sāk to izvērst, attīstīt, un jaunu atklājumu plūsma veļas bezgalībā, pieaugdama kā sniega lavīna. Rens Bozs un Mvens Mass neapšaubāmi izcirtusi jaunu, līdz šim neiestaigātu ceļu. Es neesmu pietiekami kompetenta, bet arī man nav šaubu, ka eksperiments izdarīts priekšlaicīgi. Tā ir tiklab Rena Boza, kā Mvena Masa vaina. Abi viņi atbildīgi par milzīgajiem materiālajiem zaudējumiem un četru cilvēku dzīvībām. Saskaņā ar Zemes likumiem mums jārunā par noziegumu, bet tas nav pastrādāts aiz savtīgiem apsvērumiem un tāad neprasa vismagāko sodu.

Evda Nala lēni atgriezās savā vietā. Runāt neviens vairs netaisījās, bet Padomes locekļi vēlējās dzirdēt priekšsēdētāja galavārdu. Groma Orma slaidais, stiegrainais stāvs noliecās pāri tribīnei, un viņa asais skatiens ieurbās zālē.

— Apstākļi ir pietiekami skaidri sprieduma formulēšanai. Jautājums par Rena Boza atbildību acīm redzot vispār atkrīt. Kurš zinātnieks neizmantotu šādu iespējamību, it īpaši tad, ja viņš pārliecināts par pasākuma sekmēm? Eksperimenta satriecošā neveiksme būs laba mācība tiklab viņam, kā arī mums. Taču nevar apšaubīt arī labumu, ko šis eksperiments devis. Tas daļēji kompensē materiālos zaudējumus, jo gūtfe rezultāti tagad ļaus vieglāk risināt daudzas problēmas, par kurām Zinību robežu akadēmijā vēl tikai sāka domāt.

Mēs attīstām un izmantojam ražošanas spēkus plašā mērogā, atmetot vecās ekonomikas sīki utilitārās pielāgošanās tendences. Tomēr līdz pat šim laikam cilvēki dažkārt vēl neprot izraudzīt saviem pasākumiem visizdevīgākos momentus, jo aizmirst neapgāžamos dialektikas likumus. Viņiem liekas, ka ēka bezgalīgi jāceļ uz augšu. Taču gudrs ir tikai tas vadītājs, kas zina, kad sasniegta attiecīgajam posmam visaugstākā iespējamā pakāpe, laikus apstājas un pagaida vai arī meklē jaunu ceļu. Par tādu vadītāju savā ļoti atbildīgajā postenī nespēja kļūt Mvens Mass: Padomes izvēle izrādījās aplama. Un šajā ziņā Padomei jāatbild tādā pašā mērā kā cilvēkam, kam tā dāvājusi savu uzticību. Vispirmām kārtām vainīgs esmu es pats, jo atbalstīju divu Padomes locekļu ierosinājumu iecelt Mvenu Masu šajā postenī.

Mans priekšlikums Padomei: attaisnot Mvenu Masu viņa rīcības personiskajos motivos, bet aizliegt viņam ieņemt vadošus amatus planētas atbildīgajās organizācijās. Arī mani nepieciešams atcelt no Padomes priekšsēdētāja amata un nosūtīt uz jaunā pavadoņa būvi, lai es varētu likvidēt savas paviršās izvēles sekas.

Groms Orms pārlaida skatienu pāri zālei. Daudzās sejās viņš lasīja

patiesu apbēdinājumu. Taču Loka ēras cilvēki izvairījās pierunāt cits citu, cienīdami savu biedru lēmumus un uzticēdamies to pareizībai.

Mirs Oms apspriedās ar Padomes locekļiem, un skaitļošanas mašīna paziņoja balsošanas rezultātus. Groma

Orma priekšlikumu pieņēma bez iebildumiem, taču ar nosacījumu, ka viņš līdz galam vadīs sanāksmes darbu un tikai tad atstās savu posteni.

Priekšsēdētājs paklanījās. Bet viņa sejā, kas šķita iekalta dzelžainas gribas bruņās, neizmainījās ne vaibsts.

— Tagad man jāpaskaidro, kāpēc pirmīt lūdzu pārcelt zvaigžņu ekspedīcijas apspriešanu, — viņš mierīgi turpināja. — Labvēlīgs spriedums Mvena Masa lietā bija gaidāms, un es domāju, ka arī Goda un tiesību kontrole to apstiprinās. Bet tagad es varu lūgt Mvenu Masu ieņemt savu vietu Padomē — mums jālemj par nākamo zvaigžņu ekspedīciju. Un, apspriežot šo jautājumu, Mvena Masa zināšanas noderēs, it sevišķi tāpēc, ka Padomes loceklis Ergs Noors nevar piedalīties šīsdiēnas sēdē.

Mvens Mass ieņēma savu vietu Padomes ložā. Zaļu uguņu zibšņi apliecināja viņam sanāksmes dalībnieku labvēlību.

Klusi aizslidēja planētu kartes, aiz kurām parādījās drūmas, melnas tabulas ar krāsainiem punktiņiem un ziliem pavedieniem, kas iezīmēja veselam gadsimtam plānotos zvaigžņu kuģu maršrūtus. Padomes priekšsēdētājs šķita pēkšņi pārvērties. Viņa sejā izzuda saltā atturības izteiksme, pelēcīgajos vaigos uzplauka viegls sārtums, bet tēraudzilās acis satumsa. Groms Orms vēlreiz uzkāpa tribīnē.

— Ikvienu zvaigžņu ekspedīcija ir ilgi lolots sapnis un jauna pakāpe mūsu dižajā augšupejas ceļā. Tai pašā laikā ikvienu šāda ekspedīcija saistīta ar miljonu cilvēku darbu, ko nedrīkst izšķiest bez jēgas, bez liela zinātniska vai ekonomiska efekta. Citādi apstāsies mūsu virzišanās uz priekšu un dabas tālākā iekarošana. Tāpēc mēs vienmēr tik rūpīgi domājam, spriežam un rēķinām, iekams starpzvaigžņu tālēs aizjūņo jauns kuģis.

Pienākums lika mums atdot trīsdesmit septīto zvaigžņu ekspedīciju Lielajam Lokam. Jo rūpīgāk mēs tādēļ apspriedām trīsdesmit astotās ekspedīcijas plānu. Taču vairāki pēdējā gada notikumi pašos pamatos mainījuši situāciju, un tas spiež mūs vēlreiz izskatīt iepriekšējo Padomes sesiju un visas planētas apstiprināto ekspedīcijas uzdevumu.

Sakarā ar to, ka mēs esam apguvuši kausējumu apstrādāšanu zem augsta spiediena pie absolūtās nulles temperatūras, ievērojami palielinājusies zvaigžņu kuģu izturība. Jaunie, pilnveidotie anamezoni dzinēji, kas ir krietni ekonomiskāki, ļauj tagad atsevišķam kuģim pārvarēt daudz lielākus atstatumus. Trīsdesmit astotajai ekspedīcijai paredzētie kuģi «Aella» un «Tintažels» novecojuši salīdzinājumā ar

tikko uzbūvēto «Gulbi» — vertikālā tipa cilindrisku kuģi ar četriem līdzsvara ķīļiem. Mēs kļūstam spējīgi veikt aizvien tālākus lidojumus.

Atgriezies no trīsdesmit septītās ekspedīcijas, Ergs Noors ziņoja Padomei par melnu T klases zvaigzni, uz kuras planētas atrasts nepazīstamas konstrukcijas zvaigžņu kuģis. Mēģinājums iekļūt kuģī bezmaz pazudinājis visu ekspedīciju. Tomēr tās dalībniekiem izdevies iegūt metāla šķembu no kuģa korpusa. Šī šķemba sastāv no nezināmas vielas, kas tuva sudraba četrpadsmitajam izotopam. Līdzīgs metāls atrasts uz Kuģa Ķīļa zetas — 08 spektra klases ārkārtīgi karsta spīdekļa planētām.

Zvaigžņu kuģa forma — abpusēji izliekts disks ar rupju, spirālisku virsmu — apspriesta Zinību robežu akadēmijā.

Jūnijs Ants izskatījis visus Loka informācijas atmiņu ierakstus, kas sakrājušies četrsimt gadu laikā, kopš esam iesaistījušies Lokā. Sāda tipa zvaigžņu kuģus nepazīst tajā Galaktikas daļā, ko apvieno Lielais Loks, un tos nevarēja konstruēt būtnes, kuru zināšanu līmenis un zinātnes attīstības virziens ir līdzīgs mūsējam.

Tik milzīgu izmēru diskveidīgs zvaigžņu kuģis, bez šaubām, ir ciemiņš no neiedomājami tālām planētām, varbūt pat no ārpusgalaktiskās telpas. Tas varēja ceļot miljoniem gadu, iekams nolaidās dzelzs zvaigznes sistēmā — mūsu Galaktikas tuksnešainajā nomalē.

Nav vajadzības īpaši paskaidrot, cik svarīgi izpētīt šo kuģi, nosūtot speciālu ekspedīciju uz T zvaigzni.

Groms Orms ieslēdza pussfērisko ekrānu, un tai pašā mirkli zāle it kā nogrima nebūtībā. Skatītāju priekšā lēni plūda atmiņas mašīnu ieraksti.

— Lūk, nesen uztverts raidījums no planētas CR 519 — īsuma labad koordinātes pilnībā neminēšu, — kas attēlo viņu ekspedīciju uz Ahernāra sistēmu.

Zvaigžņu sakārtojums likās tik divains, ka pat pieredzējusi acs tajā nepazītu sen izpētītos spīdekļus. Blāvi gāzes plankumi, tumši mākoņi un beidzot lielas, atdzisušas planētas, kas atspoguļoja ārkārtīgi spožā spīdekļa gaismu.

Diametrā tikai trīsarpus reizes lielāks par Sauli, Ahernārs — spektra klases B5 neapprakstāmi spilgta, zila zvaigzne — izstaroja tikpat daudz gaismas, cik divi simti astoņdesmit Sauļu. Kosmiskais kuģis, no kura bija uzņemts šis attēls, turpināja ceļu. Lidojumā, domājams, pagāja gadu desmiti. Uz ekrāna parādījās spilgti zaļa S klases zvaigzne. Svešās pasaules zvaigžņu kuģim tuvojoties, tā pamazām auga un kļuva aizvien spožāka. Mvens Mass nodomāja, ka tās lieliskā, zaļā gaisma būtu vēl patīkamāka, ja to aplūkotu caur atmosfēru. Un, it kā atsaucoties uz viņa domām, ekrānā atplaiksniņās tālas planētas virsma. Uzņēmumi acīm redzot bija izdarīti ar

pārtraukumiem — ekrāns nerādīja, kā zvaigžņu kuģis tuvojas planētai. Pēkšņi skatītāju priekša izauga daždažādās zaļas gaismas nokrāsās vizoši kalni. Dziļu aizu un stāvu krauju zaļganmelnās ēnas, zilganzaļas un violeti zaļas klintis un ielejas, akvamarīna krāsas sniegi kalnu virsotnēs un zaļgandzelteni, karstā spīdekļa izsvilināti apgabali. Malahīta strauti tecēja uz neredzamiem, kalnos apslēptiem ezeriem.

Tālāk — apaļiem pauguriem nosēts lidzenums pletās līdz pašai jūrai, kas atgādināja saulē zibošu zaļa metāla plāksni. Zilgani koki slēja pret debesīm biezas lapotnes, klajumos purpura strēlēm un plankumiem ziedēja nezināmi krūmi un zāles. Un no ametista krāsas debesīm nemītīgi strāvoja zaļi zeltainas zvaigznes stari. Skatītāji pamira aiz sajūsmas. Mvens Mass izvandīja savu neaptveramo atmiņu, lai precīzi noteiktu zaļā spīdekļa vietu debesīs.

«Ahernārs — Eridānas alfa, augstu pie dienvidu puslodes debesīm, blakus Tukānam. Attālums — divdesmit viens parseks... Zvaigžņu kuģa atgriešanās ar to pašu apkalpi nav iespējama,» viņa galvā šaudljas domas.

Ekrāns nodzisa. Zemes iedzīvotāju apspriedem pielāgotā zāle pēkšņi likās savādi nemājīga.

— Šī zaļā zvaigzne, — no jauna atskanēja priekšsēdētāja balss, — ar bagātīgām cirkonija pazīmēm spektrā ir tikai nedaudz lielāka par mūsu Sauli. — Groms Orms ātri nosauca spīdekļa koordinātes.

— Tās sistēmā, — viņš turpināja, — ir divas planētas, kas riņķo ap centrālo spīdekli viena otrai pretim un saņem no tā tikpat daudz enerģijas, cik Zeme no Saules.

Atmosfēras biezums, sastāvs un ūdens daudzums sakrīt ar Zemes apstākļiem. Tādi ir dati, ko atvedusi planētas CR 519 sūtītā ekspedīcija. Tas pats ziņojums apliecina, ka uz abām planētām nav augsti attīstītas dzīvības. Domājošas būtnes pārveido dabu tik krasi, ka pat samērā pavisms novērotājs, lidodams zvaigžņu kuģī, nevarētu to nemanīt. Jāpieņem, ka šāda dzīvība vai nu nespēj tur attīstīties, vai arī vēl nav attīstījusies. Tā ir neparasti reta veiksmē! Ja uz šīm planētām pastāvētu augstākās dzīvības formas, zaļās zvaigznes pasaule būtu mums slēgta. Pirms vairāk nekā trim gadsimtiem, Loka ēras septiņdesmit otrajā gadā, Zemes iedzīvotāji apsprieda jautājumu par tādu planētu apgūšanu, kurās jau dzīvo domājošas būtnes, kas tomēr vēl nav sasniegušas mūsu civilizācijas līmeni. Toreiz nolēma, ka jebkura ielaušanās šādās planētās neizbēgami novestu pie varmācības, jo izraisītu dziļu savstarpēju nesaprašanos.

Mēs tagad zinām, cik daudzveidīgas ir mūsu Galaktikas pasaules. Zilas, zaļas, dzeltenas, baltas, sarkanas un oranžkrāsas zvaigznes — visas sastāv galvenokārt no ūdeņraža un hēlija, bet atkarībā no elementiem, kas raksturo apvalka un kodola struktūru, tās dēvē par oglekļa, ciāna, titāna vai cirkonija zvaigznēm ar dažādu izstarojumu

un temperatūru. Ap daudzām zvaigznēm riņķo planētas. Arī tām ir dažāds apjoms, blīvums, dažāda atmosfēra un hidrosfēra, dažādas orbītas un griešanās režīmi. Bet mēs zinām arī to, ka uz mūsu planētas, kas par septiņdesmit procentiem klāta ar ūdeni un no tuvās Saules saņem milzīgu enerģijas daudzumu, ir sevišķi labvēlīgi apstākļi spēcīgas, strauji augošas dzīvības attīstībai.

Tāpēc dzīvība pie mums attīstījās ātrāk nekā citās pasaulēs, kur to kavēja ūdens un enerģijas trūkums vai nepietiekama sauszemes platība. Loka raidījumos mēs redzējām stipri applūdinātas planētas, kur dzīvā matērija izmisīgi rāpjas uz augšu pa ūdeni peldošu augu stublājiem.

Arī uz mūsu ūdens bagātās planētas ir samērā maz sauszemes, kur Saules enerģija varētu uzkrāties barībai noderīgos augos, koksnē vai termoelektriskās iekārtās.

Zemes vēsture rāda, ka paleozoiskās ēras pārpurvotajās zemienēs dzīvība attīstījās lēnāk nekā kainozoiskās ēras augstajos kontinentos, kur augiem un dzīvniekiem nācās cīnīties ne tikai par barību, bet arī par ūdeni.

Mēs zinām dzīvības attīstībai visizdevīgāko proporciju starp ūdens un sauszemes aizņemto platību. Tā ir ļoti tuva proporcijai, kas izveidojusies starp Zemes kontinentiem un okeāniem. Bet tādu planētu kosmosā nav pārāk daudz, un tādēļ katra no tām jāuzskata par neatsveramu dārgumu — par jaunu iespēju paplašināt cilvēku dzīves sfēru un tālāk pilnveidot cilvēci.

Mēs sen vairs nebīstamies no Zemes iedzīvotāju skaita stihiska pieauguma, kas biedēja mūsu senčus. Bet mēs neatlaidīgi cenšamies iedziļināties kosmosā, aizvien vairāk izplest cilvēku apdzīvoto joslu, jo arī tā ir virzīšanās uz priekšu — nenovēršams attīstības likums. Apgūt planētas, kuras fizisko apstākļu ziņā stipri atšķiras no Zemes, ir tik grūti, ka jau sen radušies projekti par cilvēku nometināšanu kosmosā īpaši uzbūvētās milzu salās, kas atgādina daudzkārt palielinātus mākslīgos pavadoņus. Jūs zināt, ka vienu šādu salu uzbūvēja īsi pirms Loka ēras sākuma, — es runāju par «Nadiru», kas atrodas astoņpadsmit miljonu kilometru attālumā no Zemes. Tur vēl dzīvo neliela cilvēku kolonija... Bet šo apdzīvošanai neērto, šauro mitekļu neveiksme bija tik nepārprotama, ka atliek vienīgi brīnīties par mūsu senčiem, kas, drosmīgās ieceres apmāti, to nebija paredzējuši.

Zaļās cirkonija zvaigznes dvīņu planētas ļoti līdzīgas mūsējai. Planētas CR 519 iedzīvotājiem tās ir nepiemērotas vai grūti apgūstamas. Tādēļ viņi pasteidzās nosūtīt mums šo ziņojumu, tāpat kā mēs pārraidīsim viņiem savus atklājumus.

Zaļā zvaigzne atrodas tādā atstatumā no Zemes, kādu līdz šim nav pārvarējis neviens mūsu zvaigžņu kuģis. Sasnieguši šo spīdekli, mēs izvirzīsimies tālu kosmosā. Turklāt nevis uz mazas, mākslīgas celtnes,

bet gan balstoties uz drošu bāzi — divām lielām planētām, kas piemērotas augstāko dzīvības formu un varenas tehnikas uzņemšanai.

Lūk, kāpēc es tik sīki runāju par zaļo zvaigzni — man tā šķiet neparasti svarīgs pētījumu objekts. «Gulbja» tipa zvaigžņu kuģi tagad spēj pārvarēt septiņdesmit gaismas gadu attālumu. Tāpēc trīsdesmit astoto zvaigžņu ekspedīciju varbūt derētu sūtīt uz Ahernāru!

Groms Orms apsēdās un pagriezta nelielu sviru uz tribīnes pults.

Priekšsēdētāja vietā pacēlās ekrāns, kurā skatītāji ieraudzīja Dara Vetera masīvo stāvu. Bijušais ārējo staciju pārzinis pasmaidīja. Klātesošie nedzirdami sveica viņu ar zaļu ugunu zibšņiem.

— Dars Veters patlaban atrodas Arizonas radioaktīvajā tuksnesī, no kurienes raķetes tiek uzšautas pavadoņa būvei piecdesmit septiņu tūkstošu kilometru augstumā, — paskaidroja Groms Orms. — Viņš grib izteikt jums savas domas kā Padomes loceklis.

— Es ierosinu pieņemt visvienkāršāko lēmumu, — atskanēja moža balss, kurai pārvietojamais raidītājs piešķīra mazliet metālisku tembru. — Un, proti, nosūtīt nevis vienu, bet trīs ekspedīcijas!

Padomes locekli un skatītāji sastinga aiz pārsteiguma. Taču Dars Veters nebija orators un neizmantoja pauzes efektu.

— Sākotnēji mēs plānojam abus trīsdesmit astotās zvaigžņu ekspedīcijas kuģus sūtīt uz zvaigzni JE 7723...

Mvens Mass tūdaļ iztēlojās šo trīskāršo spīdekli, ko senos laikos dēvēja par Eridānas omikronu 2. Atrazdamās mazāk nekā piecu parseku attālumā no Saules, šī sistēma sastāv no vienas dzeltenas, vienas zilas un vienas sarkanas zvaigznes, ap kurām riņķo divas nedzīvas planētas. Bet ne jau tās saistīja pētnieku uzmanību. Zilā zvaigzne, kas ietilpst šajā sistēmā, irtā dēvētais baltais punduris un izmēru ziņā nepārsniedz prāvu planētu. Tās masa vienlīdzīga pusei no Saules masas, bet vidējais blīvums divtūkstoš piecsimt reižu lielāks nekā vissmagākajam Zemes metālam irīdijam. Zvaigznes gravitācijas, elektromagnētisko lauku un smago ķīmisko elementu tapšanas procesu tuvāka izpētīšana neapšaubāmi pavērtu ceļu uz ārkārtīgi interesantiem un svarīgiem atklājumiem. It sevišķi tāpēc, ka desmitā zvaigžņu ekspedīcija, kas pirms vairākiem gadsimtiem devās uz Siriusu, aizgāja bojā, nepaspējusi veikt savu uzdevumu. Arī Saules kaimiņa — zilās dubultzvaigznes Sīriusa sistēmā viens no spīdekļiem ir baltais punduris. Tā temperatūra gan zemāka, toties izmēri lielāki nekā Eridānas omikronam 2, bet blīvums divdesmit piecus tūkstošus reižu pārsniedz ūdens blīvumu. So samērā tuvo zvaigzni neizdevās sasniegt, jo milzīgās meteoru plūsmas tās apkaimē ir tik izkļiedētas, ka nav iespējams precīzi noteikt to orbītas telpā. Jau toreiz, pirms trīssimt piecpadsmit gadiem, cilvēki iecerēja ekspedīciju uz Eridānas omikronu 2.

— ... Tagad, pēc Mvena Masa un Rena Boza eksperimenta, —

turpināja Dars Veters, — šī ekspedīcija kļūst tik svarīga, ka atteikties no tās nedrīkst.

Bet «Tantras» atrastā svešā zvaigžņu kuģa izpētīšana var mums dot tādas atziņas, kuras pēc savas nozīmes tālu pārspēs Eridānas pētnieku atklājumus. Tāpēc šoreiz varētu neievērot parastos drošības noteikumus un sadalīt zvaigžņu kuģus. «Aellu» sūtīt uz Eridānas omikronu, bet «Tintaželu» — uz T zvaigzni. Abi ir pirmās klases zvaigžņu kuģi, tāpat kā «Tantra», kas viena pati tika galā ar nesalīdzināmi lielākām grūtībām.

— Romantika! — nievājoši iesaucās Purs Hiss, taču, pamanījis klātesošo sejās nosodījumu, tūdaļ apklusā.

— Jā, īsta romantika! — Dars Veters kareivīgi atcirta. — Romantika ir dabas izšķērdīgs krāšņums, bet tā nepieciešama labi iekārtotā sabiedrībā! Miesas un dvēseles spēku pārpilnība izraisa cilvēkā alkas pēc jauniem iesaistītiem, pārmaiņām. Izveidojas īpaša attieksme pret visām parādībām — cenšanās saskatīt tajās vairāk nekā ikdienas vienmuļo gaitu, dzīvot spraigi un pilnasinīgi, pārvarot grūtības un izbaudot uzvaru priekus.

— Es redzu zālē Evdu Nalu, — Dars Veters turpināja. — Viņš jums apstiprinās, ka romantika ir ne vien psiholoģija, bet arī fizioloģija! Jauno zvaigžņu kuģi vajadzētu sūtīt uz Ahernāru, zaļo zvaigzni, tāpēc ka tikai pēc simt septiņdesmit gadiem mūsu planēta uzzinās šīs ekspedīcijas rezultātus. Gromam Ormam viscaur taisnība. Izpētīt Zemei līdzīgas planētas un radīt bāzes turpmākai kosmosa apgūšanai ir mūsu pienākums pret nākamajām paaudzēm.

— Anamezona krājumi sagatavoti tikai diviem kuģiem, — iebilda Padomes sekretārs Mirs Oms. — Nepieciešami desmit gadi, lai, nekaitējot ekonomikas normālajai attīstībai, sagādātu degvielu vēl vienam lidojumam. Nedrīkst aizmirst, ka pavadona atjaunošana jau tagad krietni noslogo mūsu ražošanas spēkus.

— So iebildumu es paredzēju, — Dars Veters atteica, — un tāpēc ierosinu, ja Ekonomikas padome tam piekritis, griezties ar aicinājumu pie visiem planētas iedzīvotājiem. Lai katrs uz vienu gadu atliek izpriecās braucienus un ceļojumus! Lai izslēdz akvāriju televizorus okeānu dzīlēs, pārtrauc dārgakmeņu un reto augu piegādi no Veneras un Marsa, lai apstādina arī apģērbus un rotas lietu rūpnīcas! Ekonomikas padome zinās labāk par mani, kādi uzņēmumi uz laiku jāslēdz, lai ietaupīto enerģiju varētu izmantot anamezona ražošanai. Kas gan atteiksies ierobežot savas vajadzības tikai uz vienu gadu, lai sagādātu mūsu bērniem lielisku dāvanu — divas jaunas planētas, kuras plaukst cilvēka acīm tīkamās, zaļās saules dzīvinošajos staros!

Zinādams, ka šajā brīdī miljoniem acu raugās televizoru ekrānos, Dars Veters izpleta rokas aicinošā žestā, pamāja ar galvu un nozuda. Tur, Arizonas tuksnesī, dobja dārdoņa periodiski satricināja zemi, ik

reizes atgādinot, ka vēl viena raķete uzšāvusies ar kravu zilajā debesu velvē. Zālē visi piecēlās, izstiepjot kreiso roku un tādējādi apliecinot runātājam savu pilnīgo piekrišanu.

Padomes priekšsēdētājs pievērsās Evdai Nalai.

— Vai mūsu viešņa no Prieka un bēdu akadēmijas negribētu izteikties par šo jautājumu cilvēku laimes aspektā?

Evda vēlreiz uzkāpa tribīnē.

— Cilvēka psihe nav pielāgota ilgstošiem kairinājumiem vai arī kairinājumu daudzkārtējai atkārtošanai. Sī īpašība pasargā mūsu nervu sistēmu no pārāk ātras nolietojšanās. Mūsu tālie senči tikko nepazudināja cilvēci, jo nerēķinājās ar to, ka fizioloģija prasa, lai cilvēks bieži atpūstos. Šī fakta iebiedēti, mēs līdz šim pārmērīgi saudzējām psihi, nesaprazdami, ka tieši darbs ir galvenais pārlēgšanās līdzeklis un labākā atpūta no vienmuļiem iespaidiem. Bet, jo smagāks darbs, jo ilgākai jābūt atpūtai, un tad, — jo lielākas būs grūtības, jo vairāk prieka tās sagādās cilvēkam, jo stiprāk tās viņu savaldzinās un aizraus.

Laimi var uzskatīt par nemītīgu darba un atpūtas, grūtību un izpriecu miju. Ilgaus mūžs paplašinājis mūsu pasaules ietvarus, un cilvēks tagad tiecas uz kosmiskām tālēm. Cīņa par jauno, lūk, istā laime! Tāpēc ekspedīcija uz Ahernāru dos cilvēcei daudz vairāk tieša prieka nekā abas pārējās ekspedīcijas. Zaļās saules planētas pavērs mūsu jutekļiem jaunu pasauli. Turpretim kosmosa fizikālo parādību pētīšana, lai cik nozīmīga tā arī būtu, pagaidām ietekmē tikai cilvēka prātu. Cinīdamās par laimes apjoma pieaugumu, Prieka un bēdu akadēmija droši vien ieteiktu ekspedīciju sūtīt vispirms uz Ahernāru, taču, ja iespējamās visas trīs, tad kas gan var būt vēl labāks!

Dziļi saviļņotie sanāksmes dalībnieki apbalvoja Evdu Nalu ar zaļu uguņu lavīnu.

Piecēlās Groms Orms.

— Problēmas nostādne un Padomes lēmums, šķiet, jau pietiekami skaidri, un mana runa acīm redzot būs pēdējā. Lūgsim cilvēci ierobežot savas vajadzības Loka ēras četršimt devītajā gadā. Dars Veters nekā neteica par vēsturnieku atrasto Sašķeltās pasaules eras statuju. Simtiem tonnu tīra zelta varēs izmantot anamezona ražošanai un tādējādi paātrināt lidojumam nepieciešamā degvielas krājuma izgatavošanu. Pirmo reizi Zemes vēsturē nosūtīsim ekspedīcijas vienlaikus uz trim zvaigžņu sistēmām un pirmo reizi mēģināsim sasniegt pasaules, kas atrodas septiņdesmit gaismas gadu attālumā!

Priekšsēdētājs slēdza sanāksmi un lūdza Padomes locekļus vēl mazliet uzkavēties. Vajadzēja steidzīgi sastādīt pieprasījumus Ekonomikas padomei, kā arī Stohastikas un nākotnes paredzēšanas akadēmijai, lai noskaidrotu visas iespējamās nejaušības tālajā ceļā līdz Ahernāram.

Čara nogurusi sekoja Evdai un brīnījās, kā slavenās psihiatres vaigi joprojām saglabā parasto svaigumu. Meitenei gribējās pēc iespējas ātrāk palikt vienai, lai klusībā pilnīgi izjustu Mvena Masa attaisnošanu. Kāda brīnišķīga diena! Tiesa, Mvenu Masu nevainagoja ar varoņa lauriem, par ko Čara bija slepus sapņojusi. Uz ilgu laiku, ja ne uz mūžu, viņu atstādināja no liela un svarīga darba... Bet vai tad viņu neatstāja sabiedrībā? Vai tad viņiem joprojām nav atvērts plašais un grūtais pētījumu, darba un mīlas ceļš?

Evda Nala piespieda meiteni pavadīt viņu uz tuvāko ēdienu namu. Čara tik ilgi aplūkoja izvēles karti, ka Evda nolēma rīkoties patstāvīgi un nosauca automāta ruporā izraudzīto ēdienu šifrus un galda indeksu. Tiklīdz viņas apsēdās pie ovālā divvietīgā galda, tā centrā atvērās lūka un parādījās mazs kontainers ar pasūtītajiem ēdieniem. Evda Nala pasniedza Čarai kausu ar uzmundrinošu dzērienu «Lio», kas šķita zaigojam trauka dzidrajā kristālā, bet pati ar baudu izdzēra glāzi vēsa ūdens un apēda kastaņu, riekstu un banānu sacepumu ar putu krējumu. Notiesājusi sarīvētās rapta gaļas cepeti — šie putni jau kopš gadu simteņiem bija aizstājuši kulinārijā visus medijumus un mājputnus, — Čara atvadījās un apbrīnojami graciozi noskrēja lejā pa kāpnēm, ko no abām pusēm ietvēra melna metāla statujas un dīvaini izliekti lukturi.

XIII NODAĻA

DEBESU EŅĢEĻI

Aizturējies elpu, Ergs Noors sekoja laborantu veiklajām kustībām. Lielais aparātu skaits atgādināja zvaigžņu kuģa komandpunktu, taču zāles plašums un gaišie, zilgie logi tūdaļ iznīcināja šo iespaidu.

Istabas vidū uz metāla galda pacēlās kamera no biezām rufolucīta plāksnēm. Tās sienas laida cauri tiklab infrasarkanos, kā arī redzamās gaismas starus. Cauruļu un vadu mudžeklis aptvēra kamerā novietoto «Tantras» ūdens tvertni, kurā bija ieslodzītas dzelzs zvaigznes planētas melnās medūzas.

Izstiepies kā vingrošanas nodarbībās, Eons Tāls vēroja lēni rotējošo pašrakstītāja cilindru. Viņa roka joprojām ļengani karājās saitē, bet uz pieres, virs platajām uzacīm, izspiedās sviedru lāsītes.

Ergs Noors aplaizīja sakaltušās lūpas.

— Nekā! Pagājuši pieci gadi, un tur būs palikuši tikai pišļi, — astronauts aizsmakušā balsī nomurmināja.

— Ja jums taisnība, tad tā ir liela nelaime... Nizai un man, — biologs atsaucās. — Vajadzēs taustīties kā pa tumsu. Un paies varbūt daudzi gadi, iekams izdosies noskaidrot paralīzes īstos cēloņus.

— Jūs joprojām domājat, ka medūzu un krusta nāvējošie orgāni ir vienādas dabas?

— Ne tikai es. Arī Grims Sars un visi viņa līdzstrādnieki tagad pārliecināti par to. Sākumā gan bija visdīvainākie minējumi. Es pats, piemēram, iedomājos, ka melnajam krustam vispār nav nekāda sakara ar drausmīgo planētu.

— Kādu laiku man likās, ka šis radijums nāk no diskveida zvaigžņu kuģa un apsargā to. Bet, runājot nopietni, kāda jēga no ārpuses sargāt neieņemamu cietoksni? Mūsu mēģinājums atvērt spirāldisku spilgti pierādīja šī uzskata aplamību.

— Arī es neizslēdzu iespēju, ka melnais krusts varētu būt automātisks robots, kura uzdevums apsargāt zvaigžņu kuģi.

— Gluži manas domas! Tagad, protams, esmu pilnīgi atteicies no šī uzskata. Melnais krusts ir dzīva būtne — tumšās pasaules radijums. Šādi nezvēri droši vien mīt līdzējā zemienē. Krusts taču parādījās «vārtos», — atceraties melno šķēlumu klintīs? Viegākās un kustīgākās medūzas acīm redzot dzīvo augstienē, kurā nolaidās «Tantra». Melnā krusta un spirāldiska sakars, jādomā, bija tīri nejaušs — vienkārši mūsu aizsargierīces toreiz skāra šo attālo līdzenuma stūri, kas citkārt palika apslēpts milzīgā diska ēnā.

— Kāpēc jūs domājat, ka medūzu un krusta nāvējošie orgāni ir līdzīgi?

— Redzat, dzīvniekiem, kas mīt vienādos apstākļos, neizbēgami izveidojas apmēram vienādi orgāni. Dzelzs zvaigzne ir termoelektrisks spīdekļis. Visa melnās planētas atmosfēra lielā mērā piesātināta ar elektrību. Grims Sars uzskata, ka šie dzīvnieki iegūst enerģiju no atmosfēras, uzkrādami to mūsu lodveida zibeņiem līdzīgos sabiezējumos. Atcerieties brūnganās zvaigznītes, kas pulsēja medūzu taustekļos!

— Arī krustam bija taustekļi, tomēr nekādu zvaigznišu...

— Mēs vienkārši nepaspējam tās ievērot. Bet paralizes izplatīšanās pa nervu stumbriem līdz augstākajiem smadzeņu centriem ļauj secināt — šajā ziņā mēs visi esam vienis prātis, — ka savainojuma raksturs tiklab man, kā Nīzai ir viens un tas pats. Un tieši šis apstākļis iedvēš mums lielas cerības!

— Cerības?

— Protams. Skatieties, — biologs norādīja uz taisnajām līnijām, kas klāja pašrakstītāju cilindrus, — medūzu sprostā iegremdētie jutīgie elektrodi nekā nerāda. Nezvēri iekļuvuši tvertnē ar pilnu enerģijas lādiņu, kas pēc tam nekur vairs nevarēja pazust. Caur kosmisko barības tvertņu aizsargizolāciju tā diezin vai spēja izlauzties. Šī izolācija ir nesalīdzināmi izturīgāka par mūsu vieglajiem bioloģiskajiem skafandriem. Atcerieties — krusta zibeņi, kas ievainoja Nīzu, jums bija pilnīgi nekaitīgi. Viņa raidītajai ultraskaņai gan izdevās iekļūt augstākās aizsardzības skafandrā un satriekt jūsu gribu, bet nāvējošie lādiņi izrādījās bezspēcīgi. Tie caururba tikai Nīzas vieglo skafandru, tāpat kā medūzas caururba manējo.

— Tātad lodveida zibeņiem vai citam enerģijas lādiņam vajadzētu tvertnē saglabāties. Bet kāpēc aparāti nekā nerāda?...

— Taisni tas dod pamatu cerībām! Medūzas acīm redzot nav sabīrušas pīšļos. Tās...

— Saprotu. Iekapsulējušās, ieslēgušās kūniņām līdzīgos veidojumos.

— Jā. Tāda pielāgošanās izplatīta starp organismiem, kas spiesti pārciest eksistencei nelabvēlīgus periodus. Melnās planētas ledainās naktis, tās drausmīgie viesuļi «ausmas» un «rieta» stundās, — lūk, šādi periodi. Bet, tā kā šie laika posmi nav sevišķi ilgstoši, esmu pārliecināts, ka medūzas spēj arī strauji atbrīvoties no savām kapsulām. Ja mans spriedums pareizs, tad izdosies samērā vienkārši atdzīvīnāt šīs būtnes un izpētīt viņu nāvējošos orgānus.

— Atjaunojot temperatūru, atmosfēru, apgaismojumu un visus pārējos apstākļus, kas raksturīgi melnajai planētai?

— Jā. Viss aprēķināts un sagatavots. Drīz ieradīsies Grims Sars. Mēs izpūtīsim tvertni ar neona, skābekļa un slāpekļa maisījumu, kas saspiests līdz trim atmosfērām. Bet vispirms pārliecināsimies...

Eons Tāls apspliedās ar diviem asistentiem. Kāda Ergam Nooram

nepazīstama ierīce sāka lēni tuvoties brūnajai tvertnei. Priekšējā rufolucīta plāksne atvirzījās, paverot ceļu uz bīstamo sprustu.

Elektroodus tvertnes iekšienē aizstāja ar mikroskopuļiem un cilindriskiem gaismekļiem. Viens no asistentiem nostājās pie tālvades pults. Uz ekrāna parādījās tvertnes siena — ielikta, ar graudainu kārtiņu pārklāta virsma, kas blāvi atspoguļoja gaismas starus. Lēni un vienmērīgi pagriezās spoguļi. Eons Tāls sacīja:

— Caurstarot tvertni ar rentgenu ir ļoti grūti. Pārāk bieza izolācija. Tāpēc jāķeras pie sarežģītāka paņēmiena.

Lēni rotēdams, spogulis parādīja tvertnes dibenu un uz tā divus apaļus, baltus kamolus ar nelīdzenu, porainu virsmu. Sie kamoli drusku atgādināja kādas nesen izaudzētas maizes koku šķirnes augļus, kas sasniedza apmēram septiņdesmit centimetru caurmērā.

— Pievienojiet TVF Grima Sara vektoram! — biologs pavēlēja.

Pārliecinājies par savas hipotēzes pareizību, zinātnieks tūdaļ devās uz laboratoriju un, kā allaž, mazliet piemiegtām acīm vērīgi aplūkoja sagatavotos aparātus. Grims Sars nekādi neatgādināja slavenos zinātniekus, kuriem gandrīz vienmēr piemita iespaidīga āriene un valdonīgs raksturs. Ieraudzījis viņu, Ergs Noors tūdaļ atcerējās kautro, zēnisko Renu Bozu, kura izskats tāpat neatbilda dižajam prātam.

— Atveriet metinājuma šuvi! — Grims Sars, nezaudēdams laiku, sāka rīkoties.

Neizkustinot tvertnes smago vāku, mehāniska roka uzgrieza cieto emaljas kārtu. Vārstuļiem pievienoja gāzu maisījuma caurules. Spēcīgs infrasarkanais staru prožektors aizstāja dzelzs zvaigzni.

— Temperatūra... smaguma spēks... spiediens... elektrības koncentrācija... — asistents, sekodams aparātu rādītājiem, citu pēc cita nosauca vairākus skaitļus.

Pusstundu vēlāk Grims Sars sacīja astronautiem:

— Iesim uz atpūtas zāli. Nav iespējams paredzēt, kad šīs kapsulas atdzīvosies. Ja Eonam taisnība, tas notiks drīz. Dežuranti mūs brīdinās.

Nervu.strāvu institūts bija uzcelts tālu no apdzīvotās joslas, stepju rezervāta malā. Vasaras beigās zeme šeit manāmi izkalta, un tādēļ vēju pavadīja īpatnēja zuzēšana, kas līdz ar saulē izžuvušo zāļu smaržu ieplūda plaši atvērtajos logos.

Trīs pētnieki, atlaidusies ērtos sēdekļos, klusēja un pāri koku kuplajām lapotnēm raudzījās apvāršņa dūmakā. Laiku pa laikam kāds aizvēra acis, taču gaidas bija pārāk spraigas, lai varētu iesnausties. Šoreiz liktenis ilgi nespīdzināja zinātniekus. Nepagāja ne trīs stundas, kad pēkšņi iemirgojās tiešā savienojuma ekrāns. Cenzdamies apspiest savu satraukumu, dežurējošais asistents paziņoja:

— Vāks sakustējies!

Acumirkli visi trīs atgriezās laboratorijā.

— Noslēdziet rufolucīta kameru un pārbaudiet hermētiskumu! — Grims Sars norīkoja. — Precīzi atveidojiet melnās planētas apstākļus.

Viegli iešņācās varenie sūkņi, iesvīlpās spiediena izlīdzinātāji, un caurspīdīgajā sprostā izveidojās tumšās pasaules atmosfēra.

— Palieliniet mitruma un elektrības koncentrāciju, — turpināja Grims Sars.

Laboratorijā izplatījās kairinoša ozona smarža.

Joprojām it nekas nenotika. Zinātnieks sarauca uzacis un pārlaida skatienu aparātiem, cenzdamies noprast, kur slēpjas vaina.

— Vajadzīga tumsa! — pēkšņi iesaucās Ergs Noors. Eons Tāls aiz pārsteiguma palēcās.

— Kā es to varēju aizmirst! Grims Sars taču nebija uz dzelzs zvaigznes planētas, bet es!...

— Polarizējošos slēgus! — zinātnieks atbildes vietā nokomandēja.

Spuldzes nodzisa. Tagad laboratoriju apgaismoja tikai aparātu skalas. Asistenti nolaida pults priekšā aizkaru, un visa zāle iegrima tumsā. Vienīgi šur un tur tikko manāmi spīguļoja fosforescējošo indikatoru actiņas.

Astronautus piepeši apdvesa melnās planētas elpa, atgādinot viņiem aizraujošās briesmīgo cīņu dienas.

Dažas minūtes pagāja dziļā klusumā. Varēja dzirdēt, kā Eons Tāls piesardzīgām kustībām noskaņo infrasarkanāo staru ekrānu un uzliek tam polarizējošos slēgus, kas aizkavē gaismas tālāku izplatīšanos.

Neskaidra čerkstoņa, tad smags sitiens. Ūdens tvertnes vāks nokrita rufolucīta kamerā. Mirkli vēlāk uzzibsnīja brūnās liesmiņas, un melnā nezvēra taustekļi parādījās virs tvertnes malām. Ar strauju lēcieni tas uzšāvās augšup, izplezdamies kā tumša sega visā kameras platumā, un atsitās pret caurspīdīgajiem griestiem Tūkstošiem brūnu zvaigzniņu uzliesmojgar visu medūzas ķermeni, kas pēkšņi izliecās un ieguva kupola formu. Medūza acīm redzot, savilkusi visus taustekļus, atspiedās pret kameras gridu. Pēc brīža arī otrais nezvers atstāja tvertni. Melno rēgu zibenīgās, pilnīgi nedzirdamās kustības neviļus iedvesa cilvēkiem bailes.

Bet šeit, aiz eksperimentu kameras izturīgajām sienām, tālvadāmu aparātu ielenkti, drausmīgie radījumi nevienam nespēja kaitēt.

Aparāti mērija, fotografēja, noteica un izzīmēja sarežģītas liknes, analizējot šo nezvēru fiziskās, ķīmiskās un bioloģiskās īpašības. Cilvēka prāts sakopoja visas iegūtās ziņas un tā atklāja melnās planētas iemītnieku organisma darbības likumus.

Katra nemanot aizritējusi stunda nostiprināja Erga Noora pašāvību.

Aizvien priecīgāks kļuva Eons Tāls, aizvien rosīgāks Grims Sars un viņa jaunie asistenti.

Beidzot zinātnieks piegāja pie Erga Noora.

— Jūs varat iet ar mierīgu sirdi. Mēs paliksim un pabeigsim pētījumu. Es baidos ieslēgt gaismu — šeit melnajām medūzām nav patvēruma no tās kā uz savas planētas. Bet tām vēl jāatbild uz daudziem jautājumiem, kurus mēs uzstādīsim.

— Un jūs tiešām cerat saņemt atbildes?

— Pēc trim četrām dienām mūsu pētījums kļūs izsmēlošs pašreizējam zināšanu līmenim. Bet jau šobrīd var iedomāties, kā darbojas paralizējošais mehānisms.

— Un izārstēt Nīzu, Eonu?

— Jā!

Tikai tagad Ergs Noors sajuta, cik lielu smagumu bija nesis uz saviem pleciem kopš tās melnās dienas. Dienas vai nakts... Vai tad nav vienalga! Mežonīgs prieks pārņēma allaž tik apvaldīto cilvēku. Ar grūtībām viņš apspieda sevī neprātīgo vēlēšanos uzsviest Grimu Saru gaisā, apkampt un pamatīgi sakratīt zinātnieku. Izbrīnījies par pēkšņo jūtu uzliesmojumu, Ergs Noors nomierinājās un drīz atguva parasto nosvērtību.

— Jūs nevarat iedomāties, cik lielā mērā šis pētījums pauzēs nākamajai ekspedīcijai cīņā ar krustiem un medūzām!

— Protams! Tagad mēs pazīsim ienaidnieku. Bet vai tad notiks vēl kāda ekspedīcija uz šo tumsas un smaguma pasauli?

— Es par to nešaubos!

Siltā ziemēļu rudens diena bija tikko sākusies.

Bez parastā straujuma Ergs Noors soļoja basām kājām pa mīksto zāli. Mežmalas zaļajā ciedru priežu sienā ieaudās kļavas, kuru rudenīgi kailie stumbri atgādināja retus, pelēkus dumu stabus. Seit, rezervātā, cilvēks neiejaucās dabas dzīvē, un tādēļ īpatnēji, valdzinoši skaista šķitcTari augsta savvaļas zāle, kas izplatīja jauktas, tīkami skarbas smaržas.

Vēsa upīte šķērsoja gājēja ceļu. Ergs Noors pa taciņu nokāpa krastā. Vēja saceltieņirbu vilniši uzmeta saules apspīdētajam ūdens spogulim zeltainu līniju tīklu, kurā reljefi izcēlās upes dibena raibie oļi. Palaikam straume aiznesa garam sūnu un aļģu plūksnas, un tad oļiem pārskrēja zilgani ēnu plankumiņi. Upītes pretējā krastā vējš šūpoja pulkstenīšu violetos ziedus. Valgo pļavu un rudens sārtoto lapu dvaša pildīja krūtis ar ražena darba prieku, jo gandrīz ikviena cilvēka dvēselē vēl bija saglabāties kaut kas no pirmatnējā arāja pieredzes.

Spilgti dzeltena vālodze, notupusies uz zariņa, iesvīlpās draiski un zobgalīgi.

Spalvu mākoņu slaidie spārni sidraboja zilās debesis pāri ciedru priežu galotnēm. Mežs izdvesa rūgtenu skuju un sveķu aromātu. Ergs Noors iedziļinājās krēslainajā, biezoknī, šķērsoja to un, slaucīdams norasojušo pieri, uzkāpa paugurā. Saudzējamā josla ap nervu kliniku

nebija plata, un Ergs Noors drīz vien sasniedza ceļu. Seit upīte ieplūda pienstikla baseinu kaskādē. Vairāki desmiti peldkostīmos tērptu vīriešu un sieviešu parādījās ceļa pagriezienā un aizskrēja pa taciņu starp košām, daudzkrāsainām puķu dobēm. Diezin vai rudenīgais ūdens bija sevišķi silts, taču skrējēji, uzmundrinādami cits citu ar smiekliem un asprātībām, ielēca baseinā un jautrā barā aizpeldēja lejup pa kaskādi. Ergs Noors neviļus pasmaidīja. Kaut kur fermā vai rūpnīcā droši vien beigusies kārtējā maiņa. ļ»

Viņam, kas mūža lielāko daļu pavadījis šauros zvaigžņu kuģos, dzimtā planēta šobrīd likās daiļāka nekā jebkad. Bezgalīga pateicība pārpildīja Erga Noora sirdi — pateicība cilvēkiem, dabai, visiem, kas piedalījās viņa rudmatainās astronavigatores glābšanā. Šodien Nīza pati bija atnākusi viņam pretim uz klinikas dārzu. Apspriedušies ar ārstiem, viņi nolēma aizbraukt uz vienu no polārajām nervu sanatorijām. Tiklīdz izdevās saraut paralītisko ķēdi un tādējādi novērst stabilās aiztures reakcijas, ko melnā krusta taustekļu lādiņš bija izraisījis smadzeņu garozā, Nīza pilnīgi atveseļojās. Taču viņai vēl vajadzēja atgūt savu agrāko enerģiju, kas bija zudusi pēc tik ilga kataleptiska miega. Nīza — dzīva un vesela! Ergam Nooram likās, kas viņš nekad nespēs domāt par to bez dzija iekšēja savīļņojuma.

No ceļu sazarojuma ātri tuvojās vientuļa sievietes figūra. Veda Konga! Starp tūkstošiem viņš pazītu šo sievieti, kas tik daudz nodarbinājusi viņa domas, iekams galīgi noskaidrojās, ka viņu dzīves ceļiem jāšķiras. Pieradis pie skaitļošanas mašīnu diagramām, Ergs Noors iztēlojās stāvu, pret debesīm kāpjošu likni — paša centienus — un pāri planētai slidošu, laiku pa laikam pagātnes dzīlēs nirstošu Vedas jaunrades taku. Abas līnijas aizvien vairāk attālinājās viena no otras.

Vedas Kongas pazīstamajā sejā Ergs Noors pēkšņi saskatīja pārsteidzošu līdzību ar Nīzu. Tas pats šaurais ovāls, platās acis, augstā piere un slaidie uzacu spārni. Tas pats ironiskais, mazliet šķelmīgais smaids drosmīgi izliekto, pilnīgo lūpu kaktiņos. Pat deguni abām tik līdzīgi kā māsām — pastrupi, uzrauti un viegli noapaļoti. Tikai Veda skatījās vienmēr taisni un domīgi, bet Nīza jaunības jūtu kaismē mēdza reizēm izaicinoši atnest tiepīgo galviņu.

— Jūs aplūkojat mani? — Veda izbrīnījusies jautāja.

Viņa sniedza Ergam Nooram abas „rokas. Tas piespieda sievietes siltās delnas pie saviem vaigiem. Veda nodrebēja un tūdaļ atbrīvojās. Astronauts vāri pasmīnēja.

— Es gribēju pateikties šīm rokām, kas kopušas Nīzu... Viņa... Es visu zinu! Vajadzēja pastāvīgi dežurēt, un jūs atteicāties no interesantas ekspedīcijas. Divus mēnešus...

— Es neatteicos, bet nokavēju, gaidot «Tantru». Un tad tik un tā jau bija par vēlu. Bez tam — viņa ir burvīga, jūsu Nīza! Arēji mēs

esam līdzīgas. Bet tikai viņa ar savu nevaldāmo tieksmi uz debesīm un bezgalīgo uzticību var būt īsta draudzene kosmosa un dzelzs zvaigžņu uzvarētājam...

— Veda!..

— Es nejokoju, Erg! Vai jūs nejūtat, ka jokiem vēl nav pienācis laiks? Nepieciešams, lai viss kļūtu skaidrs.

— Man jau tagad viss ir skaidrs! Un es pateicos jums nevis savā, bet Nīzas vārdā...

— Nepateicieties! Man būtu ļoti grūti, ja jūs zaudētu Nīzu...

— Saprotu, bet neticu, jo pazīstu Vedu Kongu, kurai sveši šādi aprēķini. Un mana pateicība nav zudusi.

Ergs Noors noglāstīja jaunās sievietes plecu un aptvēra viņas elkoņa locītavu. Viņi soļoja blakus pa tukšnešaino ceļu un klusēja, līdz beidzot Ergs Noors jautāja:

— Kas viņš ir, jūsu īstais?

— Dars Veters.

— Agrākais ārējo staciju pārzinis? Lūk, kā!...

— Erg, jūs lietojat tukšus un nenožīmīgus vārdus. Es jūs vairs nepazīstu...

— Esmu mainījies droši vien... Bet es spriežu par Daru Veteru tikai pēc viņa darba un domāju, ka arī viņš ir kosmosa sapņotājs.

— Tas tiesa. Viņš sapņo par zvaigžņu pasaulēm, bet šos sapņus prot apvienot ar sena zemkopja mīlestību pret Zemi. Zinātnes cilvēks ar lielām, spēcīgām vienkārša meistara rokām!

Ergs Noors nevilus palūkojās uz savu šauro plaukstu ar gariem, stiegrainiem matemātiķa vai mūziķa pirkstiem.

— Ja jūs zinātu, Veda, cik ļoti es tagad mīlu Zemi...

— Pēc tumsas pasaules un garā ceļa ar paralizēto Nīzu? Protams! Bet...

— Šī mīlestība neveido manas dzīves pamatu?

— Tā ir! Jūs taču esat īsts varonis un tādēļ neremdināms piedzīvojumu un varoņdarbu alkās. Arī šo mīlestību jūs nesīsiet līdzī kā pilnu kausu, baidīdamies izliet no tās kaut pilienu uz Zemes, lai atdotu visu kosmosam. Un tomēr tās pašas Zemes dēļ!

— Veda, Tumšajos gadsimtos jūs noteikti sadedzinātu uz sārta!

— To es jau esmu dzirdējusi... luk, arī ceļa sazarojums klāt. Kur jūsu apavi, Erg?

— Es tos atstāju dārzā, kad devos jums pretim. Man vajadzēs atgriezties.

— Uz redzēšanos, Erg. Mans darbs te ir gala, — tagad jūsu kārta. Kur mēs tiksimies? Varbūt tikai pirms jaunā kuģa aizlidošanas?

— Nē, nē, Veda! Mēs ar Nīzu aizbrauksim uz polāro sanatoriju, kur pavadīsim trīs mēnešus. Apciemojiet mūs un atvediet līdzī viņu, Daru Veteru!

— Kādā sanatorijā jūs domājat apmesties? «Akmens sirdī» Sibīrijas ziemeļu piekrastē vai arī Islandē — «Rudens lapās»?

— Ziemeļu polārajam lokam ir jau par vēlu. Mūs sūtīs uz dienvidu puslodi, kur drīz sāksies vasara. Tur Grehema Zemē atrodas «Baltā ausma».

— Labi, Erg! Mēs atbrauksim, ja vien Dars Veters tūdaļ neaizlidīs uz piecdesmit septītā pavadoņa būvi. Bet vispirms droši vien jāsagatavo materiāli...

— Neko teikt, labs Zemes cilvēks, kas gandrīz gadu nodzīvos debesīs!

— Neizliecieties! Tās ir tuvas debesis salīdzinājumā ar jūsu neaptveramo izplatījumu, kas izšķīra mūs.

— Jūs to nožēlojat, Veda?

— Kāpēc jūs jautājat, Erg? Katrā no mums ir divas puses: viena tiecas pēc jaunā, otra saudzīgi glabā aizgājušo un ar prieku atgrieztos pie tā. Jūs to zināt. Un zināt arī, ka atgriežoties nekad nevar sasniegt mērķi.

— Bet žēlums paliek... Kā vainags uz mīlota cilvēka kapa. Noskūpstiet mani, Veda, dārgā!...

Jaunā sieviete padevīgi izpildīja šo lūgumu, viegli atgrūda astronautu un tad skriešus devās uz elektrobusa pieturu ceļa malā. Ergs Noors raudzījās viņai pakaļ, kamēr vadītājs-robots apturēja mašīnu un Vedas sarkanais tērps pazuda aiz elektrobusa caurspīdīgajām durvīm.

Arī Veda pa logu vēl ilgi lūkojās uz nekustīgo Ergu Nooru. Viņas atmiņā neatlaidīgi skanēja kāda Sašķeltās pasaules ēras dzejnieka vārsmas, kuru tulkojumam komponists Arks Girs nesen bija sacerējis mūziku. Atbildēdams viņas maigajam pārmetumam, Dars Veters reiz bija teicis:

Ne debesu eņģelis spožumā zvilā,
Ne dēmons, iz dzelmēm kas gribētu nirt,
Jel nešaubies, Anabel Lī, mana mīļā,
Neviens mūsu dvēseles nespētu šķirt.

Tas bija senatnes vīrieša izaicinājums bargajiem dabas spēkiem, kuri atņēmuši viņam mīloto. Vīrieša, kas nav samierinājies ar zaudējumu un nekā negrib atdot liktenim!

Elektrobuss tuvojās Spirālceļa atzarojumam, bet Veda Konga vēl arvien stāvēja pie loga un klusi dūgoja gaišu skumju caurausto romanci.

«Par eņģeļiem ticīgie eiropieši kādreiz dēvēja teiksmainus debesu garus, dievu gribas vēstnešus. «Eņģelis» sengrieķu valodā taču nozīmē «vēstnesis»! Pirms daudziem gadsimtiem aizmirsts vārds...»

Iekāpusi Spirālceļa vagonā, Veda turpināja šķetināt aizsākto domu.

— Debesu, kosmosa vēstneši — tā varētu saukt arī Ergu Nooru, Mvenu Masu un Daru Veteru. It īpaši Daru Veteru, kad viņš būs tuvējās, Zemes debesīs, pavadoņa būvē... — Veda šķelmīgi pasmaidīja. — Bet tad jau iznāk, ka dzelmju dēmoni esam mēs, vēsturnieki, — viņa skaļi teica un jautri iesmējās. — Jā, tieši tā: debesu eņģeļi un dzelmju dēmoni! Tikai diezin vai tas patiks Daram Veteram...

Zemie ciedri ar melnajām skujām — speciāli Subantarktikai izaudzēta salizturīga koku šķirne — svinīgi šalca vējā. Vēso, blīvo gaisa masu plūsma radija tādu neparastu svaigumu, kāds sastopams tikai atklātā okeānā vai augstu kalnos. Taču, saskaroties ar mūžīgajiem kalnu sniegiem, vējš kļūst sauss un mazliet svilinošs — kā dzirkstošs vīns. Seit turpretim okeāna valgā dvaša izstrāvoja spirtumu, kas maigi un vienmērīgi aptvēra visu ķermeni.

Sanatorijas stikla sienas izliecās terasveidīgi jūras virzienā. Visa ēka ar savām noapaļotajām formām atgādināja pagātnes milzīgos okeāna kuģus. Bālās avenkrāsas starpsienas, kāpnes un kolonas dienā krasi kontrastēja ar tumšajiem, brūngani violetajiem andezīta klinšu kupoliem, kurus vietvietām pāršķēla zilganpelēki kausēta sienīta celiņi. Taču tagad vēlā pavasara nakts nolīdzināja visas krāsas īpatnēji sudrabainā spīdumā, kas šķīta izplūstam vienlaikus no jūras un debesu dzīlēm. Saule bija uz kādu stundiņu paslēpusies dienvidos aiz kalnu grēdas, atstājot šajā pusē tikai majestātisku blāzmu, kas līdzīgi platai arkai ieskāva debess jumu. So blāzmu atspulgoja ledāji, kas saglabājušies kontinenta austrumu daļas augstajos kalnos pēc tam, kad cilvēki par trim ceturtdaļām bija iznīcinājuši Antarktīdas gigantisko ledus vairogu. Baltā, ledainā ausma, kuras vārdā nosaukta sanatorija, pārvērta visu apkārtni spokainā pasaulē, mirāžā bez ēnām un refleksiem.

Četri cilvēki nesteigdamies soļoja pa porcelānspožo sienīta taciņu okeāna virzienā. Vīriešu sejas likās izcirstas no pelēka granīta, sieviešu acis šķīta bezgala dziļas un noslēpumainas.

Piespiezdama vaigu pie Vedas Kongas kažoka apkakles, Niza Krita dedzīgi iebilda vēsturniecei. Neslēpjot vieglu izbrīnu, Veda ciešāk ielūkojās šajā meitenē, kas ārēji bija viņai tik līdzīga.

— Man liekas, labākā dāvana, kādu sievietei var sagādāt mīļotajam, ir radīt viņu no jauna un līdz ar to paildzināt sava varoņa mūžu. Tā taču ir gandrīz nemirstība!

— Vīrieši acīm redzot spriež citādi, — Veda atbildēja. — Dars Veters reiz teica, ka negribētu meitu, kas būtu pārāk līdzīga mīļotajai, — viņam grūti samierināties ar to, ka nāksies aiziet no šīs pasaules un atstāt viņu vienu, bez savas mīlas un maiguma, nezināma

likteņa varā... Tās ir senās greizsirdības un aizstāvēšanas dziņas paliekas.

— Bet es nevaru panest domu, ka jāšķiras no maza, mīla radijuma, — Nīza turpināja, — tiklīdz būšu beigusi barot...

— Saprotu, lai gan nepiekrītu, — Veda sarauca uzacis, it kā meitene būtu aizskārusi viņas dvēselē vārīgu stīgu. — Viens no cilvēces cēlākajiem uzdevumiem ir pieveikt aklo mātes instinktu, jo tikai tad, kad bērnus audzina kolektīvā, turklāt īpaši izraudzīti un apmācīti ļaudis, no tiem var izaugt mūsu sabiedrības cienīgi locekļi. Tagad reti gadās sastapt tik neprātīgu mātes mīlestību kā senatnē. Katra māte zina, ka visa pasaule mīli un gādīgi izturēsies pret viņas bērnu. Lūk, kāpēc zūd šī instinktīvā attieksme pret bērniem, kas cēlusies no dzīvnieciskām bailēm par savu lolojumu.

— Es to saprotu, — Nīza sacīja, — bet tikai ar prātu.

— Toties es jūtu ar visu sirdi, ka vislielākā laime — sagādāt citiem prieku — pieejama tagad jebkuram cilvēkam neatkarīgi no vecuma. Tas, kas agrākajās sabiedrībās bija iespējams tikai vecākiem, vecmāmiņām un vectētiņiem, bet visvairāk — mātēm... Kāpēc obligāti jābūt vienmēr kopā ar mazo? Tas taču ir aizspriedums, mantots no tiem laikiem, kad sievietes bija spiestas ierobežot savu darbības loku un nevarēja būt kopā ar mīlotajiem. Bet jūs būsi kopā, kamēr vien mīlēsiet...

— Nezinu, taču brīžiem man uznāk tik nepārvarama vēlēšanās, lai blakus tipinātu maziņš maziņš, viņam līdzīgs radijums, ka gribot negribot jāsažņaudz pirksti... Un... nē, es nekā nezinu!...

— Jūs droši vien esat dzirdējusi par Mātes salu Javu? Tur dzīvo visi, kas paši grib audzināt savus bērnus.

— Ai, nē! Es tomēr nevarētu kļūt par audzinātāju, kā to dara cilvēki, kas bērnus sevišķi mīl. Es jūtu sevī tik daudz spēka, un reiz es jau biju kosmosā...

Veda atmaiga.

— Jūs esat jaunības iemiesojums, Nīza, un ne tikai fiziski. Kā visi jaunieši, jūs, sastopoties ar dzīves pretrunām, vēl nesaprotat, ka tās ir pati dzīve, ka mīlestības prieks nenovēršami nes sev līdzī trauksmi, rūpes, bēdas. Un tās ir jo lielākas, jo lielāka pati mīlestība. Bet jums acīm redzot šķiet, ka viss zudīs līdz ar pirmo dzīves triecienu...

Pateikusi šos vārdus, vēsturniece pēkšņi noprata: nē, ne tikai jaunība ir Nīzas bažu un trauksmju cēlonis!

Veda bija pieļāvusi daudziem raksturīgo kļūdu, uzskatot, ka miesas un dvēseles brūces sadzīst vienlaicīgi. Patiesībā tā nekad nenotiek! Ilgi, vēl ļoti ilgi saglabājas psihiskas traumas, kas bieži vien slēpjas aiz fiziski vesela cilvēka ārienes un var atklāties gluži negaidīti, pavisam nenožīmīga iemesla dēļ. Kaut kas līdzīgs noticis ar Nīzu — piecus gadus ilgā paralīze bija atstājusi visas ķermeņa šūniņas

neapzinātu atmiņu par tikšanos ar drausmīgo krustu, kas bezmaz pazudinājies Ergu Nooru.

Uzminējusi Vedas domu, Nīza neskanīgi teica:

— Pēc ekspedīcijas uz dzelzs zvaigzni es nespēju atbrīvoties no divainas sajūtas. Kaut kur manā dvēselē ieperinājies draudīgs tukšums. Tas pastāv līdzās priekam un spēka apziņai, neizslēdzot ne vienu, ne otru. Bet cīnīties ar šo tukšumu es varu tikai tad, ja kaut kas savaldzina un aizrauj mani līdz galam, neatstājot laika domām par neizsakāmo, nezināmo... Tagad es izprotu, ko nozīmē kosmoss vientuļam cilvēkam, un vēl dziļāk noliecu galvu, pieminot pirmo izplatījuma pētnieku varonību.

— Es saprotu jūs, — Veda atbildēja. — Reiz man gadījās būt okeāna plašumos izkaisītajās Polinēzijas salās. Tur vientulības stundās, vērojot jūru, cilvēku neatvairāmi pārņem bezgalīgas skumjas. Tās atgādina tālumā dziestošu, vienmuļu dziesmu. Acīm redzot senās atmiņas par apziņas pirmatnējo vientulību liek mums nojaust, cik bezcerīgi vājš cilvēks toreiz bija savā vienpatņā dvēseles šūniņā. Tikai kopīgs darbs un kopīgas domas var šo sajūtu atvairīt. Lūk, pienāk kuģis, kas patiesībā taču vēl mazāks par salu, un tomēr neaptveramais okeāns nav vairs tāds, kāds bijis pirms mirkļa. Saujiņa biedru un kuģis — tā jau ir īpaša pasaule, kas tiecas uz cilvēkam pakļautām tālēm. Tāpat zvaigžņu kuģis. Tajā mēs esam kopā ar stipriem un drosmīgiem biedriem! Bet vientulība kosmosa plašumos... — Veda nodrebēja, — diez vai cilvēks spēj to izturēt.

Nīza vēl ciešāk piekļāvās vēsturniecei.

— Cik pareizi, Veda, jūs teicāt! Laikam tāpēc es arī gribu visu uzreiz...

— Nīza, es jūs esmu iemīlējusi. Un tagad labāk izprotu jūsu lēmumu... Agrāk tas šķita man neprātīgs.

Nīza satvēra Vedas roku un piekļāva vaigu pie viņas vēsās sejas.

— Bet vai jūs izturēsiet, Nīza? Tas ir neiedomājami grūti!

— Par kādām grūtībām jūs runājat? — Ergs Noors, sadzirdējis pēdējo teikumu, atskatījās. — Veda droši vien savvērējusies ar Daru Veteru. Viņš jau pusstundu pierunā mani atdot jaunatnei savu astronauta pieredzi un nedoties lidojumā, no kura nav iespējams atgriezties.

— Un viņam izdevās jūs pārliecināt?

— Nē. Mana pieredze vēl nepieciešamāka, lai aizvestu «Gulbi» uz turieni, — Ergs Noors izstiepa roku pret gaišajām, zvaigžņu neapmirdzētajām debesīm, kur zem Mazā Magelāna Mākoņa, Tukāna un Ūdenscūskas vajadzēja zaigot spilgtajam Ahernāram, — veicot ceļu, pa kuru vēl nav lidojis neviens Loka pasaulu kuģis!

Tikko Ergs Noors apklusā, aiz kalniem parādījās saules-mala un sātie stari aizslaucīja baltās ausmas burvību.

Četri draugi tikmēr bija sasnieguši krastmalu. Apdvesdams viņš ar saltu elpu, okeāns vēla lēzenajā krastā putu neizrotātas, smagas bangas. Veda Konga ziņkāri palūkojās vētrainās Antarktikas tēraudpelēkajos ūdeņos, kas dziļumā ātri satumsa un saules staros ieguva violetu nokrāsu.

Viņai blakus stāvēja Nīza Krita zilganā kažokā un tādas pašas krāsas apaļā cepurītē, no kuras spraucās tumši rudas cirtas. Meitene, kā parasti, viegli atmeta galvu, un Dars Veters, kaut arī saraukdams uzacis, bija spiests apbrīnot viņas neikdienišķo skaistumu.

— Veter, jums nepatīk Nīza? — Veda Konga mazliet pārspīlēja savu sašutumu.

— Jūs zināt, ka es viņu apbrīnoju, — Dars Veters drūmi atbildēja. — Bet nupat viņa izlikās man tik maza un traušla salīdzinājumā...

— Ar to, kas mani gaida? — Nīza izaicinoši jautāja. — Jūs laikam esat nolēmis tagad vērst savu uzbrukumu pret mani?...

— Nekā tamlīdzīga! — Dars Veters nopietni sacīja. — Esmu, gluži dabiski, apbēdināts. Manas mīļās Zemes brīnišķai meitai jāpazūd kosmosa bezgalīgajā tumsa un salā. Tas nav žēlums, Nīza, bet skumjas, ko izraisa sāpīgs zaudējums.

— Jūs izjūtat šo pretrunu tāpat kā es, — Veda viņam piekrita, — Nīza, šī spilgtā dzīvības liesma un ledainais, nedzīvais izplatījums!

— Vai tad es liekos tik traušla? — Nīza vaicāja. Savāda intonācija viņas balsī neļāva Vedai atbildēt.

— Kas gan vairāk par mani mīl prieku, ko cilvēks gūst cīņā pret aukstumu? — meitene norāva cepurīti, sapurināja kuplos matus un nometa kažoku.

— Ko jūs darāt, Nīza? — attapās Veda Konga.

Bet Nīza jau bija uzskrējusi tuvākās klints virsotnē un pametusi Vedai drēbes.

Saltie viļņi sakļāvās ap Nīzu, un Veda neviļus nodrebēja, iedomājoties, ko meitene šajā brīdī jūt. Taču Nīza mierīgi peldēja tālāk, spēcīgām kustībām šķeļot ūdeni. Uzslīdējusi kāda viļņa mugurā, viņa sāka ar roku māt krastā palikušajiem, draiski aicinot viņus sev līdz.

Veda Konga lūkojās viņā ar sajūsmu.

— Veter, Nīza šķiet piemērota draudzene nevis Ergam, bet leduslācim. Vai tiešām jūs, ziemeļniek, ļausiet sevi apkaunot?

— Pēc izcelšanās esmu ziemeļnieks, tomēr priekšroku dodu siltajām jūrām, — Dars Veters žēli teica un negribīgi tuvojās viļņu apšļakstītajai krastmalai.

Noģērbies viņš ar kāju palūkoja ūdeni, iekliedzās un metās pretim ledainajām bangām. Ar trim spēcīgiem vēzieniem viņš uzlidoja viļņa galotnē un noslīdēja lejup tumšajā ieplakā. Tikai ilggadīgs un

nepārtraukts treniņš glāba Dara Vetera prestižu. Pirmajā brīdī viņam pietrūka elpas, un acu priekšā sāka nīrbēt sarkani riņķi. Vairākas reizes strauji ieniris, Dars Veters beidzot atguva elpu. Krastā viņš atgriezās nosalis gluži zils un kopā ar Nīzu skriešus devās uz klints virsotni. Dažas minūtes vēlāk abi jau tiksmīnājās savos siltajos kažokos. Un pat dzestrais vējš viņiem šobrīd atgādināja koraļļu jūras dvesmu.

— Jo tuvāk es iepazīstos ar jums, — Veda pačukstēja, — jo vairāk pārliecinos, ka Ergs Noors nav kļūdiļies savā izvēlē. Grūtā brīdī jūs viņu uzmundrināsiet, iepriecināsiet un pasargāsiet kā neviena cita...

Nīzas neiedegušie vaigi tumši pietvīka.

Brokastojot vēja drebinātajā kristāla terasē, Veda bieži uztvēra meitenes domīgi maigo skatienu. Visi četri bija ļoti nerunīgi — kā jau ļaudis, kuriem uz ilgu laiku jāšķiras.

— Rūgti iepazīt tādus cilvēkus un tūdaļ pat šķirties no viņiem! — Dars Veters pēkšņi iesaucās.

— Varbūt jūs?... — iesāka Ergs Noors.

— Mans brīvlaiks beidzies. Jādodas atkal augstumā! Groms Orms mani gaida.

— Ari man jāpošas ceļā, — Veda piebilda. — Es nokāpšu Zemes dzīlēs, nesen atklātā alā — Sašķeltās pasaules ēras pieminekļu glabātuvē.

— «Gulbis» būs gatavs nākamā gada vidū. Nepieciešamos priekšdarbus sāksim pēc sešām nedēļām, — klusi teica Ergs Noors. — Kas tagad pārzina ārējās stacijas?

— Pagaidām Jūnijs Ants, bet viņš negrib šķirties no atmiņas mašīnām, un Padome vēl nav apstiprinājusi jauno kandidātu — Embu Ongu, Labradoras F iekārtas inženieri fiziķi.

— Es viņu nepazīstu.

— Embu Ongu pazīst tikai nedaudzi, jo viņš strādā Zinību robežu akadēmijā pie megaviļņu mehānikas problēmām.

— Kas tie par megaviļņiem?

— Tie ir kosmosa milzu ritmi — gigantiski viļņi, kas lēni izplatās telpā. Šajos viļņos, piemēram, izpaužas pretēji vērsti gaismas ātrumi, kuru relatīvās summas pārsniedz absolūto vienību. Taču pagaidām šie jautājumi vēl ļoti maz izpētīti...

— Bet Mvens Mass?

— Raksta grāmatu par emocijām. Arī viņa rīcībā nav daudz laika — Stohastikas un nākotnes paredzēšanas akadēmija iecēlusi viņu par konsultantu visos jautājumos, kas saistīti ar «Gulbja» ekspedīciju. Tiklīdz sagatavos attiecīgos materiālus, viņam nāksies vismaz pagaidām atvadīties no savas grāmatas.

— Žēl! Svarīga tēma. Jau sen pienācis laiks pareizi novērtēt jūtu pasaules realitāti un spēku, — atsaucās Ergs Noors.

— Baidos, ka Mvens Mass diezīn vai spējīgs uz vēsu analīzi, — Veda piezīmēja.

— Tā tam arī jābūt, pretējā gadījumā viņš nekā izcila neuzrakstīs, — pieceldamies iebilda Dars Veters.

— Uz redzēšanos! Tieciēt ātrāk galā ar saviem darbiem, citādi mēs vairs netiksimies, — Nīza un Ergs sirsnīgi paspieda draugiem rokas.

— Tiksimies, — Dars Veters nešaubīdamies apsolīja. — Ja ne citur, tad vismaz Elhomras tuksnesī, pirms aizlidošanas.

— Pirms aizlidošanas, — piekrita astronauti.

— Nāciet, debesu eņģei, — Veda Konga pabāza roku zem Dara Vetera elkoņa, izlikdamās nemanām grumbu starp viņa uzacīm. — Jums droši vien jau apņikusi Zeme?

* * *

Plaši iepletis kājas, Dars Veters stāvēja uz tikko sastiprinātā karkasa un lūkojās lejup drausmīgajā bezdibenī starp gaisa strāvu izsvaidītajām mākoņu kārtām. Mūsu planēta, kuras milzīgums bija asi sajūtams pat piecu Zemes diametru attālumā, rādīja viņam savu kontinentu pelēcīgos un jūru tumši violetos apveidus.

Dars Veters labi pazina kontūras, kuras, sākot ar bērnu dienām, bija daudzkārt redzējis pavadoņu uzņemtajos fotoattēlos. Lūk, ieliekta līnija, ko šķērso tumšas kalnu grēdas. Labajā pusē viz jūra, bet tieši zem kājām — šaura ieleja. Šodien viņam smaida laime: mākoņi pašķīrušies tieši virs tā rajona, kur dzīvo un strādā Veda. Tur, čuguna pelēko kalnu pakājē, atrodas senā ala, kuras velves iesniedzas dziļi pazemē. Un tur Veda no pagātnes mēmajām, puteklainajām lauskām izlasa vēsturiskās patiesības graudus, bez kuriem nevar saprast tagadni, ne arī paredzēt nākotni.

Noliecies pāri rievotas cirkonija bronzas platformai, Dars Veters domās sūtīja sveicienu apšaubāmi uzminētajam punktam, ko tikmēr jau bija paspējuši aizsegt no rietumiem atdzīti žilbinoši balti spalvu mākoņi. Naksnīgā tumsa, kas pletās visapkārt, atgādināja ar neskaitāmiem dimantiem izrotātu melnu sienu. Mākoņu slāņi peldēja atmosfērā kā milzu plosti. Bet pašā apakšā, krēslas aizplīvurotajā bezdibenī, Zemes virsma vēlās pretim tumsas sienai, it kā taisīdamās uz mūžu pazust nebūtībā. Ēterisks zodiaka gaismas šķidrums sedza planētas ēnas pusi, vāji blāzmodams izplatījuma melnumā.

Pāri Zemes apgaismotajai daļai slidēja zilgana mākoņu sega, kas atspoguļoja tēraudspožās saules neciešami spilgtos starus. Raugoties uz šiem mākoņiem bez īpaša aizsargfiltra, cilvēks tikpat nenovēršami zaudētu redzi, kā skatoties tieši uz liesmaino spīdekli, kura starus šeit

nevājināja astoņsimt kilometru biezā atmosfēra. Saules īsviļņu radiācija — ultravioletie un rentgena stari ārpus atmosfēras sabiezēja blīvā, nāvējošā straumē, kurai vēl pievienojās pastāvīga kosmisko daļiņu plūsma. Jaunuzliesmojušās zvaigznes vai neiedomājamā tālē sadūrušās galaktikas raidīja telpā bīstamus izstarojumus. Tikai skafandra bruņas glāba pavadona celtniekus no bojā ejas.

Dars Veters pārsvieda aizsargtauvu uz otru pusi un devās gar balsta siju Lielā Lāča virzienā. Visā pavadona garumā bija saskrūvēta milzīga caurule. Tās galos pacēlās smaili trijstūri, kas turēja magnētiskā lauka izstarotāju varenos diskus. Kad uzstādīs saules baterijas un lielos daudzumos iegūs elektrisko strāvu, vairs nevajadzēs pietaukoties un radīsies iespēja, izmantojot skafandru polarizētās plāksnes, brīvi pārvietoties gar magnētiskā lauka līnijām.

— Mēs gribam strādāt naktī, — Dara Vetera ķiverē pēkšņi atskanēja jaunā inženiera Kada Laita balss. — «Altaja» komandieris apsolījis dot gaismu!

Dars Veters palūkojās pa kreisi, kur tukšumā kā guļošanas zivis peldēja vairākas sakabinātas kravas raķetes. Mazliet augstāk, zem plakana vairoga, kas sargāja cilvēkus no meteorītiem un saules, lidinājās no iekšējā apšuvuma plāksnēm izveidota pagaidu platforma, kurā izkrāva un samontēja raķešu piegādātās pavadona daļas. Celtnieki un montieri drūzmējās tur kā bites stropā. Un, tiklīdz kāda skafandra atstarojošā virsma uz mirkli parādījās ārpus aizsargvairoga apēnotās joslas, tūdaļ izplatījuma tumsā uzzibsnīja mazs jāņtārpiņš. Tauvu tikls stiepās uz visām pusēm no raķešu melnajām atverēm, pa kurām izkrāva lielāko izmēru detaļas. Vēl augstāk, tieši virs samontētā karkasa, grupa cilvēku divainās un pa laikam jocīgās pozās rosījās ap kādu masīvu mehānismu. Viens pats berilija bronzas gredzens ar borazona segumu svērtu uz Zemes vismaz simt tonnu! Te šis milzenis paklausīgi sekoja pavadona metāliskajam skeletam, kaut gan abus saistīja tikai tieva saitīte, kuras uzdevums bija nolīdzināt vēl nesamontēto daļu integrālos riņķošanas ātrumus.

Pieraduši pie smaguma spēka trūkuma vai, pareizāk, niecīguma, celtnieki drīz vien atguva drosmi un veiklību. Taču prasmīgos darbiniekus ik reizes pēc īsa laika nācās aizstāt ar jauniem, vēl nepieradušiem. Ilgstošs fizisks darbs šādos apstākļos izraisīja asinsriņķošanas traucējumus, kas varēja iegūt stabilu raksturu un kļūt par iemeslu invaliditātei. Tāpēc pavadona celtniecībā ļaudis strādāja ne vairāk par simt piecdesmit stundām un atgriezās uz Zemi pēc iepriekšējas reaktimizācijas tā dēvētajā «Starpstacijā», kas deviņsimt kilometru augstumā riņķoja ap mūsu planētu.

Vadīdams pavadona būvi, Dars Veters centās izvairīties no fiziskas slodzes, kaut arī brīžiem ļoti gribējās paātrināt viena vai otra darba norisi. Viņam vajadzēja par katru cenu noturēties šeit, piecdesmit

septiņu tūkstošu kilometru augstumā, vismaz dažus mēnešus.

Piekrist nakts darbam nozīmēja vēl vairāk paātrināt savu jauno draugu atgriešanos uz planētu un pirms termiņa izsaukt nākamo maiņu. Otrā starpplanētu raķete «Barions», ko Astronautikas padome bija nodevusi pavadoņa celtniekiem, patlaban atradās Arizonas līdzenumā, kur pie televizoru ekrāniem un reģistrējošo mašīnu pultīm dežurēja Groms Orms.

Taču lēmums strādāt nepārtraukti arī ledainajās kosmiskās nakts stundās stipri paātrinātu montāžas darbu gaitu. Dars Veters nevarēja atteikties no šādas iespējas. Saņēmuši atļauju, ļaudis izklīda no montāžas platformas uz visām pusēm un sāka vilkt vēl sarežģītāku tauvu tiklu. Balsta sijas galā piesietā starpplanētu raķete «Altajs», ko celtnieki bija pārvērtuši par kopmītni, pēkšņi atraisīja tauvas, kas saistīja ieejas lūku ar pavadoņa karkasu. Garas, žilbinošas liesmu strūklas izšāvās no raķetes dzinējiem. Milzīgais kuģa korpus ātri pagriezās. Ne mazākais troksnītis neatskanēja starpplanētu telpas tukšumā. «Altaja» prasmīgajam komandierim pietika dažas reizes iedarbināt dzinējus, lai paceltos četrdesmit metrus virs būvvietas un pavērstu raķetes prožektorus tieši pret šķirotavas platformu. Starp kuģi un pavadoņa karkasu novilkta vadtauvas, un visa telpā izkaisīto priekšmetu masa atguva relatīvu nekustību, saglabājot tai pašā laikā savu orbitālo ātrumu — desmit tūkstoš kilometru stundā.

Mākoņu sadalījums parādīja Daram Veteram, ka celtnieki patlaban pārlido Antarktiku un tāad drīz nokļūs Zemes ēnā. Pat vispilnīgākie skafandru apsildītāji nespēj ilgstoši pasargāt cilvēku no kosmosa ledainās dvašas, un vai tam ceļiniekam, kas tādā reizē neapdomīgi iztērē savās baterijās uzkrāto enerģiju! Tā pirms mēneša aizgāja bojā kāds arhitekts montētājs, kas no pēkšņa meteorītu lietus bija patvēries vaļējā raķetes korpusā un nesagaidījis Saules lēktu... Vienu inženieri nosita meteorīts — visus šos gadījumus, diemžēl, nav iespējams paredzēt un līdz galam novērst. Pavadoņu celtniecība vienmēr prasa upurus. Kas būs nākamais?... Stohastikas likumi, kaut arī grūti pielāgojami tik niecīgiem smilšu graudiņiem, kādi īstenībā ir atsevišķi cilvēki, liecina, ka vislielākās izredzes kļūt par nākošo upuri ir tieši viņam, Daram Veteram... Viņš taču visilgāk atrodas šajā augstumā, kur pakļauts visām kosmosa nejaušībām... Bet nebēdīga iekšējā balss vienā laidā čukstēja, ka ar viņa izcilo, vienreizējo personu nekas ļauns nevar notikt. Lai cik nejēdzīga šāda pārliecība liktos matemātiski domājošam cilvēkam, tā neatstāja Daru Veteru un palīdzēja viņam gar neaizsargātā karkasa sijām droši balansēt pāri melnajam bezdibenim.

Zemes virsū konstrukcijas montēja īpašas mašīnas, kuras darbojās pēc dzīva organisma augšanas principa un tādēļ tika sauktas par embriotektiem. Saprotais, dzīvas būtnes molekulārā struktūra, ko

izveido iedzimtības kibernetiskais mehānisms, ir nesalīdzināmi sarežģītāka un atkarīga ne tikai no fizikāli ķīmiskās selektivitātes, bet arī no pagaidām neizpētītās svārstību ritmikas. Taču dzīvie organismi, kā zināms, aug vienīgi siltos jonizētu molekulu šķīdumos, turpretim embriotekti var sekmīgi strādāt gan polarizētās strāvās, gan gaismā, gan magnētiskā laukā. Zīmes un šifri, ko saliekamajās detaļās iespieda ar radioaktīvo talliju, pareizi orientēja mašīnas, un montāža noritēja apbrīnojami ātri un precīzi. Piecdesmit septiņi tūkstoši kilometru augstumā šo mašīnu nebija un arī nevarēja būt. Tādēļ pavadoni nācās montēt ar samērā primitīviem līdzekļiem, izmantojot galvenokārt cilvēku roku darbu. Par spīti visām briesmām, šis darbs tomēr likās tik interesants, ka savaldzināja tūkstošiem brīvprātīgo. Psiholoģiskās stacijas tikko spēja pārbaudīt visus, kas vēlējās strādāt starpplanētu telpā.

Nokļuvis līdz Saules mašīnu pamatiem, kas vēdekļveidīgi izvietojās ap mākslīgās gravitācijas aparāta milzīgo uznavu, Dars Veters pieslēdza savu muguras bateriju kontrolķēdes ieejas spailei. Ķīveres telefonā ieskanējās vienkārša melodija. Tad viņš paralēli šai ķēdei pieslēdza stikla plāksniti, kurā ar smalkām zelta līnijām bija ievilkta shēma. Ķīverē atbalsojās tā pati melodija. Lēni pārvietodams divus klošus, Dars Veters saskaņoja laika punktus un pārliecinājās, ka ne vien melodijas, bet arī tonkārtas ir pilnīgi vienādas. Svarīga nākamās mašīnas daļa bija nevainojami samontēta. Tagad varēja ķerties pie radiācijas elektrodzinēju uzstādīšanas. Dars Veters atlieca skafandrā nogurušos plecus un pagrozīja galvu. Viņa kakla skriemeļi, kas šķita gandrīz pārakmeņojušies aiz piespiestās nekustības, skaļi ieknakstējās. Labi vēl, ka Dars Veters izrādījās neuzņēmīgs pret ultravioleto miega slimību un infrasarkanā trakumsērgu — psihozēm, kuras apdraudēja cilvēkus, kas strādāja ārpus Zemes atmosfēras. Citādi diez vai viņam izdotos paveikt līdz galam savu godpilno uzdevumu.

Bet nu jau drīz pirmais apšuvums pasargās montierus no drausmīgās vientulības sajūtas, kas pārņem cilvēkus kosmosa tukšumā!

No «Altaja» atdalījās neliels glābšanas kuģītis un kā bulta aizšāvās garām būvvietai. Tas bija velkonis, ko aizsūtīja pēc automātiskām raķetēm, kuras nesa tikai kravu un apstājās noteiktā augstumā. Velkonis startēja istā laikā, jo raķetes, cilvēki, mašīnas un materiāli jau sāka ieslidēt Zemes nakts pusē. Drīz kuģītis atgriezās, vilkdams aiz sevis trīs garus, spīdīgus, zivīm līdzīgus, zilganus ķermeņus, kas, neskaitot degvielu, svēra uz Zemes ne mazāk par simt piecdesmit tonnām katrs.

Jaunpienācējas novietoja līdzās pārējām raķetēm — visapkārt šķirotavas platformai. Dars Veters atspēries pārlēca uz ķarkasa otro pusi un nokļuva tehniķu-izkrāvēju pulciņā. Vīri patlaban apsprieda

nakts darbu plānu. Dars Veters piekrita tehniķu priekšlikumiem, bet pieprasīja, lai visas individuālās baterijas aizstātu ar svaigām, tādējādi nodrošinot uz trīsdesmit stundām skafandru nepārtrauktu apsildīšanu, kā arī lukturu, gaisa filtru un radiotelefonu darbināšanu.

Pēc britiņa celtnieki ienira tumsas dzelmē. Bet vēl ilgi maiga, pelnu pelēka zodiaka gaisma, kas cēlās no atmosfēras augšējo slāņu izkliedētajiem saules stariem, apspīdēja drausmīgā salā sastingušo nākamā pavadoņa skeletu. Vēl stiprāk nekā dienā darbus kavēja supradāmība. Visniecīgākais izolācijas nodilums instrumentos, baterijās vai akumulatoros ietina apkārtējos priekšmetus zilganā spīdumā. Elektriskā strāva aizplūda tieši pa ķermeņu virsmām, un to vairs nebija iespējams pārraidīt vajadzīgā virzienā.

Dziļā kosmiska tumsa iestājās reizē ar salu. Zvaigznes durstīja acis ar neiedomājami spilgtām, ziiām adatām. Neredzami un nedzirdami lidojošie meteorīti naktī likās sevišķi baigi. Lejā, uz tumšās lodes virsmas, atmosfēras strāvās uzliesmoja daudzkrāsaini elektriskā spīduma mākoņi, gigantiskas dzirksteļu joslas vai tūkstošiem kilometru garas izkliedētu blāzmojumu strēles. Viesuļi, daudz spēcīgāki par jebkuru Zemes vētru, brāzmoja planētas gāzu apvalka augšējos slāņos. Saules un kosmosa izstarojumu piesātinātajā atmosfērā joprojām virmoja visdažādākie enerģijas lādiņi, kas ārkārtīgi apgrūtināja celtnieku sakarus ar dzimto planētu.

Taču pēkšņi tumsā un salā iegrimušajā pasaulē kaut kas izmainījās. Dars Veters pirmajā mirklī pat neaptvēra, ka iedegušies starplanētu raķetes prožektorī. Vēl melnāka kļuva tumsa, nobālēja negantās zvaigznes, bet platforma un karkass manāmi izcēlās spilgtajā gaismā. Pēc dažām minūtēm «Altajs» samazināja spriegumu. Gaisma kļuva dzeltenāka, mazāk intensīva. Starplanētu raķete taupīja savu akumulatoru enerģiju. Un atkal, tāpat kā dienā, pakāpeniski atrodot savu vietu pavadoņa skeletā, visapkārt sāka pārvietoties apšuvuma plākšņu kvadrāti un elipses, sastiprinājumu režģi, rezervuāru caurules un cilindri.

Dars Veters sataustīja ar kājām šķērssiju, aptvēra tauvai piestiprināto veltni rokturus un atspēries uzlidoja augšup. Pie pašas raķetes lūkas viņš saspieda rokturos iemontētās bremzes un apstājās tieši pretim slēgtajām durvīm.

Lai samazinātu gaisa zudumus, kas radās, daudziem cilvēkiem ienākot un izejot, pārejas kamerā bija stipri pazemināts gaisa spiediens. Tāpēc Dars Veters, nenovilkdams skafandru, devās tālāk uz otru, pagaidām iekārtotu palīgkameru, kur noņēma ķiveri un atvienoja baterijas.

Izvingrinājies skafandrā nogurušos locekļus, Dars Veters ar labpatiku aizsoļoja pa raķetes iekšējo klāju, kur varēja izbaudīt atgriešanos gandrīz normāla smaguma apstākļos. Starplanētu raķetē

mākslīgā gravitācija darbojās nepārtraukti. Pēc kārtējā darba cēliena ik reizes bija patikami sajust, ka no viegla kukainiša, kas lidinās svārstīgā, nedrošā tukšumā, esi pārvērties atkal par cilvēku, kuram zem kājām ir stingrs pamats! Mājīgā gaisma, siltums un ērta atzveltnē vilināt vilināja izstiepties pusguļus, atpūsties, nedomāt. Dars Veters tagad saprata seno cilvēku baudas, par kurām kādreiz brīnījās, lasīdams vecus romānus. Tieši tā pēc gara gājiena saltā tukšnesī, slapjā mežā vai apledojušos kalnos ļaudis ienāca siltā mitekļi — namā, zemnīcā vai tūbas jurtā. Un, tāpat kā šeit, tikai plānas sienas toreiz atdalīja cilvēku no milzīgas, briesmu pilnas un naidīgas pasaules, saglabājot viņam gaismu un siltumu, ļaujot atpūsties, uzkrāt spēkus, apdomāt turpmākos pasākumus.

Dars Veters pārvarēja krēsla un grāmatas kārdinājumu. Vispirms vajadzēja sazināties ar Zemi — naktī iededzinātais apgaismojums varēja satraukt novērotājus, kas sekoja observatorijas būvei. Bez tam vajadzēja brīdināt, ka jaunajai celtnieku maiņai jāierodas pirms termiņa.

Sakari šodien darbojās nevainojami — sarunai ar Gromu Ormu Dars Veters varēja izmantot nevis šifrētos signālus, bet gan starpplanētu raķetes lieljaudas televizofonu. Vecais priekšsēdētājs bija apmierināts ar Dara Vetera ziņojumu un nekavējoties parūpējās par jaunās maiņas sakomplektēšanu un detaļu pastiprinātu piegādi.

Atstājis «Altaja» komandpunktu, Dars Veters izgāja cauri bibliotēkai, kas bija pārvērsta guļamistabā. Arī kajītēs, ēdamzālēs, virtuvē, sānu gaitenīs un priekšējā dzinēju telpā bija izvietotas papildu guļamvietas. Par stacionāru bāzi pārveidotā starpplanētu raķete bija pārpildīta līdz pēdējai iespējai. Dars Veters noguris vilkās pa gaiteni, kura sienas klāja silta, brūngana plastmasa. Laiski atvērdams un aizcirdams hermētiski noslēgtās durvis, viņš domāja par astronautiem, kas šādos kuģos pavadīja desmitiem gadu bez jebkādas cerības atstāt tos pirms nepanesami garā ceļojuma beigām. Viņš atrodas šeit tikai sesto mēnesi un katru dienu atstāj šaurās telpas, lai strādātu izplatījuma bezgalīgajā plašumā, un tomēr jau ilgojas pēc mīļās Zemes, tās stepēm, jūrām, apdzīvoto joslu rosīgās dzīves. Bet Ergam Nooram, Nizai un vēl divdesmit «Gulbja» apkalpes locekļiem vajadzēs pavadīt zvaigžņu kuģī apmēram deviņdesmit atkarīgos gadus vai simt septiņdesmit gadus pēc Zemes laika rēķina. Nevieni no viņiem tik ilgi nedzīvos! Viņu ķermeņus sadedzinās un apglabās tur, neizmērojamā tālē, uz zaļās cirkonija zvaigznes planētām...

Vai arī viņu dzīve pārtrūks lidojumā, un tad, ieslēgti bēru raķetē, viņi pazudīs kosmosā... Tā aizpeldēja jūrā viņa tālo senču bēru laivas, aiznesot mirušos karavīrus. Bet tādu varoņu, kas labprātīgi ļautu sevi uz mūžu ieslodzīt kuģī un aizlidotu bez cerībām jebkad atgriezties, vēl nebija cilvēces vēsturē. Nē, tas tomēr nav pareizi, un Veda viņam to

pārmestu! Vai tad viņš aizmirsis bezbailīgos cīnītājus par cilvēka cieņu un brīvību, kuriem senajos laikos draudēja nesalīdzināmi briesmīgāks liktenis — spīdzināšana un mūža ieslodzījums mitros cietokšņu pagrabos? Sie varoņi neapšaubāmi bija spēcīgāki un diženāki par viņa laikabiedriem, kas gatavojās veikt grandiozu lidojumu, lai izpētītu tālas pasaules!

Un viņš, Dars Veters, kas vēl nekad uz ilgāku laiku nav atstājis dzimto planētu, ir mazs cilvēciņš salīdzinājumā ar tiem un nevis debesu eņģelis, kā viņu zobgalīgi nosaukusi bezgala mīļā Veda Konga!

XIV NODAĻA

TĒRAUDA DURVIS

Divdesmit dienas eju cirtējs robots urbās drēgnajā uinsā, iekams izdevās atrakt aizgruvumu, izcelt desmitiem tūkstošu tonnu iežu un nostiprināt iebrukušās velves. Ceļš uz alu bija vaļā. Atlika vienīgi pārbaudīt šī ceļa drošību. Arhimeda skrūves dzīti, automātiski kāpurķēžu ratiņi nedzirdami aizslidēja uz leju. Pēc katriem simt metriem aparāti atzīmēja gaisa sastāvu, temperatūru un mitrumu. Veikli izvairoties no šķēršļiem, ratiņi nolaidās četrsimt metru dziļumā. Beidzot arī Veda Konga un viņas līdzstrādnieku grupa iekļuva pazemē. Pirms deviņdesmit gadiem, meklējot apakšzemes ūdeņus kaļķakmens un smilšakmens iežos, kuros nevarēja būt nekādu metāla rūdu, ģeologi pēkšņi ievēroja, ka viņu indikatori uzrāda prāvu metāla koncentrāciju. Drīz noskaidrojās, ka tieši šajā vietā jāatrodas senās leģendās aprakstītajai alai «Den-of-kul», kas vienā no izzudušajām valodām nozīmēja «Kultūras patvērumu». Briesmīgu kara draudu apstākļos tautas, kas uzskatīja sevi par visvairāk attīstītām zinātnes un kultūras jomās, paslēpa šeit savas civilizācijas lielākos dārgumus.

Tajos tālajos gadsimtos šāda slepenība bija ļoti izplatīta...

Veda uztraucās ne mazāk par savu visjaunāko līdzstrādnieci, kad sāka kāpt lejā pa glumajiem, sarkanajiem māliem, kas klāja stāvās ejas grīdu.

Viņa iztēlojās majestātiskas zāles ar hermētiskiem filmotēku, rasējumu un karšu seifiem, skapjus ar magnetofona ierakstu spolēm vai atmiņas mašīnu lentām, plauktus ar ķīmisku savienojumu, sakausējumu un medikamentu paraugiem. Mitrumam un gaisam nepieejamas, caurspīdīgas vitrīnas ar izbāztiem dzīvniekiem, pārakmeņotiem skeletiem un preparātiem augiem. Silikola plāksnes, kurās ieslēgtas slavenu mākslinieku gleznas. Veselas skulptūru galerijas, kas attēlo visizcilākos un daijākos cilvēces pārstāvjus. Meistarīgi atveidotus dzīvniekus... Ievērojamu ēku modeļus, vēsturiskiem notikumiem veltītus, akmeni un metālā kaltus uzrakstus...

Tā sapņojot, Veda Konga beidzot sasniedza milzīgo alu, kuras platība nebija mazāka par trim četriem tūkstošiem kvadrātmetru. Tumsā zūdošie griesti izliecās slaidā velvē, no kuras, zaigojot elektriskajā gaismā, nokarājās gari stalaktīti. Zāle tiešām bija majestātiska un pilnīgi atbilda Vedas priekšstatiem. Sienu nišās, ko bagātīgi klāja kaļķakmens lāseņu ribas un izciļņi, stāvēja daždažādi skapji un mašīnas. Arheologi ar prieka saucieniem izklīda apakšzemes telpā. Daudzas mašīnas, kas vietām vēl bija saglabājušas stikla un

pulētas lakas spožumu, izrādījās par senās pagātnes cilvēku iemīļotajiem transporta līdzekļiem, kurus Sašķeltās pasaules ērā uzskatīja par tehniskā ģēnija augstāko izpausmi. Toreiz nezin kādēļ ražoja ļoti daudz mašīnu, kas savos mikstajos sēdekļos spēja pārvadāt tikai dažus braucējus. Mašīnu konstrukcija likās sasniegusi zināmu pilnību, vadības mehānismi un dzinēji bija ierīkoti samērā asprātīgi, taču citādi šīs mašīnas bija kļiedzošs nejēdzības iemiesojums. Simtiem tūkstošu mašīnu joņoja pa pilsētu ielām un šosejām, pārvadājot turp un atpakaļ cilvēkus, kas nezin kādēļ strādāja tālu no savām dzīves vietām, katru dienu steidzās nokļūt darbā un atgriezties mājās. Vadīt šīs mašīnas bija bīstami. Tās nonāvēja vai sakropļoja ļoti daudz cilvēku, sadedzināja miljardiem tonnu vērtīgu orgānisku vielu, kas bija uzkrājušās planētas ģeoloģiskajā pagātne, un saindēja atmosfēru ar ogļskābo gāzi. Loka eras arheologi jutās vīlušies, ieraugot, ka šiem divainajiem transporta līdzekļiem alā ierādīta tik liela vieta.

Bet turpat blakus uz zemām platformām atradās arī citas mašīnas — spēcīgi iekšdedzes dzinēji, elektromotori, turbīnas, reaktīvie dzinēji un tomdzinēji. Stikla vitrīnās zem bieziem kaļķakmens lāseņiem vertikālās rindās bija novietoti televīzijas uztvērēji, fotokameras, skaitļošanas mašīnas un citi aparāti. Sis muzejs ar saviem eksponātiem, kas daļēji sabiruši rūsganos pišļos, daļēji tomēr labi saglabājušies, bija zinātnei ārkārtīgi nozīmīgs, jo ļāva spriest par tā laikmeta tehnikas līmeni, kura vēsturiskie dokumenti bija lielāko tiesu pazuduši vai iznīcināti militāro un politisko sadursmju gaitā.

Vedas uzticīgā palīdzē Miko Eigoro, kas atstāja mīļoto jūru, lai no jauna dotos pazemes drēgnajā tumsā, ieraudzīja zāles galā aiz resna kaļķakmens staba melnu tuneļa atveri. Stabs izrādījās par kādas mašīnas karkasu. Tā pakājē gulēja plastmasas putekļu kārtā — nekas cits acīm redzot nebija palicis pāri no vairoga, kas noslēdza kādreiz šo eju. Virzīdamies soli pa solim uz priekšu gar izlūkratiņu sarkanajiem kabeļiem, arheologi drīz nokļuva otrā alā, kas atradās gandrīz vienā līmenī ar pirmo. Arī te viņi ieraudzīja daudzus hermētiski noslēgtus stikla un metāla skapjus. Lieliem burtiem iekalts uzraksts angļu valodā apjoza šur un tur nobrukušās, svērtēniskās sienas. Veda nespēja pretoties kārdinājumam un uz ātru roku atšifrēja šo uzrakstu.

Ar senajiem individuālistiem raksturīgo dižošanas ša patvēruma celtnieki vēstīja pēctečiem, ka viņi apguvuši zinību kalngalus un šeit saglabājuši nākamībai savus milzīgos sasniegumus.

Miko nicīgi paraustīja plecus:

— Pēc uzraksta vien var spriest, ka šī ala izbūvēta Sašķeltās pasaules ēras beigās, pēdējos vecās sabiedrības pastāvēšanas gados. Tik raksturīga viņiem neprātīgā pārliecība par savas rietumu civilizācijas, savas valodas, ierašu un morāles nemirstību un tā dēvētā baltā cilvēka diženumu. Es ienīstu šo civilizāciju!

— Jūs iztēlojaties pagātni spilgti, bet vienpusīgi, Miko. Aizietrunējušā kapitālisma drūmajiem vaibstiem es saskatu arī ļaudis, — kas cīnījās toreiz par nākotni. Viņu nākotne ir mūsu tagadne. Es redzu neskaitāmas sievietes un vīriešus, kas meklēja gaismu grūtajā, trūcīgajā dzīvē un bija pietiekami labsirdīgi, lai palīdzētu citiem, pietiekami stipri, lai nekļūtu par zvēriem apkārtējās pasaules garīgajā šaurībā. Viņi bija drosmīgi, šie ļaudis, bezgala drosmīgi!..

— Tie, kas slēpa šeit savu kultūru, tādi nebija, — iebilda Miko. — Skatieties, te savākti tikai tehnikas paraugi! Viņi plātījās ar tehniku, tai pašā laikā neveltot ne mazāko uzmanību emocionālās dzīves un morāles pagrimumam. Viņi nicināja pagātni un neredzēja nākotni!

Veda nosprieda, ka viņas jaunajai palīdzībai taisnība. Šī patvēruma radītāju dzīve būtu bijusi vieglāka, ja viņi prastu salīdzināt savus sasniegumus ar tiem darbiem, kas vēl jāpaveic, lai tiešām pašos pamatos pārkārtotu cilvēku sabiedrību un pasauli. Tad viņi pavisam citām acīm lūkotos uz savu piemēsloto, piekvēpināto planētu ar izcirstiem mežiem, visur izsvaidītiem papīriem, stikla un ķieģeļu lauskām, sarūsējušiem dzelžiem. Un tad viņi; mūsu senči, droši vien būtu labāk sapratuši, kas jādara, un pārstājuši apžilbināt sevi ar lielīgu pašslavināšanu.

Trešo zāli ar otro savienoja trīsdesmit divus metrus gara, svērteniska šahta. Aizsūtījusi Miko ar diviem palīgiem pēc gamma aparāta skapju caurstarošanai, Veda nokāpa trešajā alā, kas bija brīva no kaļķakmens lāseņiem un māla uzskalojumiem. Zemās, taisnstūrīnās stikla vitrīnas likās mazliet nosvīdušas. Acīm redzot tajās bija iekļuvis mitrums. Pieplakuši pie stikliem, arheologi aplūkoja dārgakmeņiem izrotātus smalkus zelta un platīna izstrādājumus.

Spriežot pēc izskata, šīs relikvijas savāca tajos laikos, kad cilvēki vēl nebija atteikušies no pirmatnējā, ar senču kultu saistītā paraduma uzskatīt, ka vecāki priekšmeti ir vērtīgāki par jauniem. Tāpat kā lasot uzrakstus, Veda sajuta īgnumu pret šiem pārmērīgi pašpārliecinātajiem cilvēkiem, kas ticēja, ka viņu gaume un priekšstati par vērtībām paliks spēkā vēl pēc gadu tūkstošiem un pat visattālākie pēcteči pieņems tos kā negrozāmus likumus.

Alas pretējais gals pārgāja augstā, taisnā gaitenī, kas acīm redzot veda uz nezināmiem dziļumiem. Automātisko izlūkratiņu skaitītāji gaites sākumā rādīja trīssimt četrus metrus — tik biezs iežu slānis šķīra trešo alu no zemes virsmas. Platas plaisas sašķēla gaites velvi atsevišķās kaļķakmens plāksnēs, un katra no tām droši vien svēra ne mazāk par tūkstoš tonnām. Vedai pamazām uzmācās bažas. Pieredze, kas bija gūta, pētot daudzas pazemes alas, lika jaunajai sievietei nojaust, ka iežu masas kalna pakājē atrodas labilā līdzsvarā. Iespējams, ka tās pārbīdījusi zemestrīce vai arī visas grēdas pacēlums, jo kopš šīs glabātuves izveidošanas kalni te bija izauguši apmēram par

piecdesmit metriem. Nostiprināt šo kolosālo iežu masu vienkāršai arheoloģiskai ekspedīcijai nebija pa spēkam. Tikai planētas ekonomikai svarīgi mērķi attaisnotu tik lielu piepūli.

Tai pašā laikā vēsturiskajiem noslēpumiem, kas saglabāti šai alā, varēja būt arī praktiska vērtība. Iespējams, ka tur izdotos atrast aizmirstus, bet joprojām derīgus izgudrojumus.

Šādos apstākļos saprāts un piesardzība prasīja atteikties no tālākiem pētījumiem. Bet kāpēc zinātniekam tik saudzīgi jāizturas pret savu personu? Miljoniem cilvēku veic bīstamus darbus un izmēģinājumus, Dars Veters un viņa biedri strādā piecdesmit septiņu tūkstošu kilometru augstumā, bet Ergs Noors gatavojas ceļam, no kura nekad neatgriezīsies! Abi šie cilvēki, kurus Veda tik ļoti cienīja, neatkāptos... Arī viņa to nedarīs...

Rezerves baterijas, elektronu filmu kamera, divi skābekļa aparāti... Viņas ies divatā ar bezbailīgo Miko, atstājot biedrus trešajā zālē, kur arī jāveic ne mazums svarīgu pētījumu.

Veda Konga ieteica saviem līdzstrādniekiem vispirms paēst. Arheologi izņēma no somām ceļotāju barības tāfelītes, kas bija sapresētas no viegli sagremojamām olbaltumvielām, cukuriem un noguruma toksinus iznīcinošiem preparātiem, kā arī vitamīniem, hormoniem un nervu sistēmas stimulatoriem. Veda pati aizsatraukuma un nepacietības bija pilnīgi zaudējusi ēstgribu. Miko atgriezās tikai pēc četrdesmit minūtēm. Negribēdama palaist garām reto izdevību, viņa bija caurstarojusi vairākus skapjus, lai uzzinātu to saturu.

Japānas sieviešu-nirēju pēcnācēja uzmeta pateicīgu skatienu savai vadītājai un pāris mirkļos saposās ceļam.

Tievi, sarkani kabeļi bija novilkti gar ejas centrālo daļu. Starojošo gāzes vainagu bāli violetā gaisma, kas ietvēra abu sieviešu galvas, nespēja izlauzties caur tūkstošgadīgo tumsu. Bet kritums kļuva aizvien stāvāks... No griestiem dobji un vienmērīgi pilēja lielas, aukstas lāses. Iežu plaisās zem kājām burbuļodams tecēja ūdens. Nekustīgā, sasmakušā gaisa miklums slēgtajā pazemes ejā ne vienu reizi vien lika sievietēm nodrebēt. Tikai alās mēdz būt šāds klusums — to sargā pati Zemes garozas nejutīgā, nedzīvā matērija. Augšā, zemes virspusē, lai cik dziļš būtu klusums, dabā vienmēr jaušama apslēpta, tikai īslaicīgi pierimusi dzīvība.

Veda un Miko neviļus padevās alas hipnozei. Viņas, šķiet, bija ienirušasnevis Zemes melnajās dzīlēs, bet gan sen mirušā pagātnē, ko izdzēsis laiks un kas atdzīvojusies tikai viņu iztēles rēgos.

Lai gan bieza lipīgu mālu kārtā klāja visu ejas grīdu, pētnieces virzījās samērā ātri uz priekšu. Tikai paretam ceļu aizsprostoja akmeņi, un tad viņām nācās rāpus izspraukties starp griestiem un nobrukušajiem iežu blāķiem. Pusstundas laikā Veda un Miko nokāpa

vēl simt deviņdesmit metrus zemāk un sasniedza gludu sienu, kuras priekšā bija apstājušies abi automātiskie izlūki. Pietika viena gaismas stara, lai saskatītu šajā sienā masīvas, hermētiski slēgtas nerūsējoša tērauda durvis. Durvju vidusdaļā reljefi izcēlās divi apli ar savādām zīmēm, zelta bultām un rokturiem. Lai atvērtu slēdzamo, acīm redzot bija jāizraugās noteikts signāls vai šifrā. Abas arheoloģes pazina līdzīga tipa iekārtas, kas gan bija radītas nedaudz agrāk. Apspriedušās Veda un Miko sāka pētīt slēdzamo mehānismu. Tas stipri atgādināja bīstamās ierīces, ar kuru palīdzību ļaudis kādreiz centās pasargāt savus «dārgumus» no «sveši* niekiem» — Sašķeltās pasaules ērā cilvēkus vēl šķiroja «savējos» un «svešiniekos». Ne vienu reizi vien līdzīgas durvis, kad tās mēģināja atvērt, raidīja sprāgstošus lādiņus, indīgas gāzes, nāvējošus starus, un šādiem pārsteigumiem nesagatavotie pētnieki gāja bojā.

No izturīgiem metāliem vai īpašām plastmasām izgatavotie mehānismi nemaitājās gadu tūkstošiem un prasīja daudzus upurus, iekams arheologi iemācījās tos padarīt nekaitīgus.

Kļuva skaidrs, ka durvis izdosies atvērt tikai ar speciāliem aparātiem. Gribot negribot nācās atgriezties, atstājot pagaidām neatminētu alas galveno noslēpumu. Jo nevarēja taču būt šaubu, ka aiz šīm cieši slēgtajām durvīm atrodas tas, ko tālās pagātnes cilvēki uzskatīja par vissvarīgāko, visvērtīgāko! Nodzēsušas lukturus, Veda un Miko apsēdās, lai mazliet atpūstos un iestiprinātos.

— Nez kas tur varētu būt? — Miko nopūtās, nenovērsdama acis no izaicinoši un augstprātīgi spīguļojošām zelta zīmēm. — Sīs durvis it kā smejas par mums: nelaidisim, neteiksim!...

— Bet ko jūs atradāt, caurstarojot otrās zāles skapjus? — Veda jautāja, cenždamās apspiest sevī primitīvo un veltīgo īgnumu, ko izraisīja negaidītais šķērslis.

— Mašīnu rasējumus un grāmatas, kas iespiestas nevis uz senā, no koksnes izgatavotā papīra, bet gan uz metāla loksnēm. Vēl, liekas, filmu ruļļus, kaut kādus sarakstus, zemes un zvaigžņu kartes.

— Pirmajā zālē — mašīnu paraugi, otrajā — atbilstoša tehniska dokumentācija, trešajā — kā lai to saka... tā laikmeta vērtībās, kurā vēl pastāvēja nauda. Pagaidām, kā redzat, viss saskan ar standarta shēmu.

— Bet kur tad ir vērtības mūsu izpratnē? Cilvēces garīgās attīstības — zinātnes, mākslas un literatūras augstākie sasniegumi? — Miko iesaucās.

— Ceru, ka aiz šīm durvīm, — Veda mierīgi atbildēja, — bet nebrīnīšos, ja tur izrādīsies ieroči.

— Kā? Ko jūs teicāt?

— Apbruņojums, ātras un masveidīgas iznīcināšanas līdzekļi.

Maza Miko iegrima pārdomās, noskuma un klusi piebilda:

— Jā. Tas ir likumsakarīgi. Ievērojot šīs slēptuves mērķus... Seit paglabātas toreizējās rietumu civilizācijas svarīgākās materiālās vērtības. Bet ko īsti uzskatīja par svarīgāko, kad vēl nepastāvēja visas planētas vai kaut atsevišķu rietumu tautu sabiedriskā doma? Jebkura izgudrojuma svarīgumu attiecīgajā momentā taču noteica valdošā grupa, kurā bieži vien ietilpa gluži nekompetenti cilvēki. Tāpēc šeit droši vien paslēpts nevis tas, kas patiesībā bija cilvēcei vērtīgs, bet gan tas, ko viena vai otra ļaužu grupa uzskatīja par vērtīgu. Viņi gribēja saglabāt vispirms mašīnas un, iespējams, arī ieročus, nesaprazdami, ka civilizācija izaug vēsturiski, tāpat kā dzīvs organisms.

— Jā, līdz ar darba pieredzes, zināšanu, tehnikas, vistirāko ķīmisko vielu, dažādu ēku un materiālu krājumu pavairošanos. Sagrautu augstu civilizāciju nav iespējams atjaunot bez izturīgiem sakausējumiem, retiem metāliem, produktīvām un precīzām mašīnām. Ja tas viss būtu iznīcināts, tad kur gan varētu iegūt materiālus un pieredzi, prasmi radīt arvien sarežģītākus kibernetiskus mehānismus, kas spēj apmierināt daudzu miljardu cilvēku vajadzības?

— Tikpat neiespējami bija toreiz atgriezties pie antikās senatnes nemašinizētās civilizācijas, par ko cilvēki palaikam sapņoja.

— Protams. Antikās kultūras vietā izceltos drausmīgs bads. Sapņotāji individuālisti negribēja saprast, ka vēsture neatkārtojas!

— Es neņemos kategoriski apgalvot, ka aiz durvīm paslēpti ieroči, — Veda atkal pievērsās sarunas izejas punktam. — Bet daudz kas liecina par to. Ja šīs slēptuves radītāji pieļāvuši savam laikmetam raksturīgo kļūdu — sajaukuši kultūru ar civilizāciju un nav sapratuši cilvēka jūtu audzināšanas un attīstības nepieciešamību, — tad literatūra vai māksla, tāpat kā zinātne, kas nav saistīta tieši ar praksi, viņiem nebija sevišķi vajadzīga. Tajos laikos pat zinātņu nozares sadalīja praktiski derīgās un tīri teorētiskās, nedomājot par visas zinātnes nesaraujamo vienotību. Un, lūk, šādu tīri teorētisku zinātni un mākslu, labākajā gadījumā, uzskatīja par tikamu, kaut arī ne vienmēr derīgu un nepieciešamu cilvēka dzīves pavadoni. Seit turpretim neapšaubāmi paslēpts vissvarīgākais. Un, lai cik nejēdzīgi tas liekas mums, cita laikmeta cilvēkiem, es tomēr domāju, ka tie ir ieroči.

Veda aplusa un palūkojās uz durvīm.

— Varbūt te ierīkots vienkāršs šifra aizslēgs, un mēs to atvērsim, izklausīnot ar mikrofonu, — viņa piepeši teica, tuvodamās durvīm. — Pamēģināsim?

Miko pielēca kājās.

— Nē, Veda! Kam šāds neprātīgs risks?

— Man liekas, ka ala tikko turas. Mēs aiziesim, bet atgriezties vairāk neizdosies... vai dzirdat?

Tāls, neskaidrs troksnis pa laikam aizskanēja līdz kamerai durvju

priekšā. Reizēm tas nāca it kā no augšas, reizēm no apakšas.

Taču Miko nebija pierunājama. Plaši izpletuši rokas, viņa aizsprostoja ceļu uz durvīm.

— Un ja nu tur ieroči, Veda! Tie būs noteikti aizsargāti... Nē, tās ir ļaunas, bīstamas durvis, tāpat kā daudzas citas.

Pēc divām dienām arheologiem atveda portatīvus aparātus: rentgena spoguļekrānu mehānisma caurstarošanai un koncentrētu ultraspārstaru izstarotāju detaļu iekšējās struktūras iznīcināšanai. Taču izmantot šos aparātus viņiem neizdevās.

No alas dziļumiem atskanēja vibrējoša dārdoņa. Spējš grūdiens lika cilvēkiem instinktīvi mesties uz izejas pusi — pētnieki atradās trešajā, zemākajā alā.

Pamazām dārdi pieņēmās spēkā un pārauga dobajā čerkstoņā. Acīm redzot visa saplaisājušo iežu masa slidēja lejup pa nomata līniju, nosēzdamās gar grēdas pakāji.

— Viss pagalam! Mēs nepaspējam! Glābieties! — Veda izmisusi sauca, un ļaudis drudžainā steigā ievirzīja automātiskos ratiņus ejā, kas veda uz otro alu.

Turēdamies pie robotu kabeļiem, viņi rāpās augšup pa stāvo galeriju. Dunēdamas trīcēja akmens sienas.

Beidzot atskanēja drausmīgs grāviens... Otrās alas grīda iebruka tukšumā, kas bija izveidojies tur, kur vēl nupat atradās eja uz trešo zāli. Gaisa vilnis līdz ar putekļiem un sikām akmens šķembām izsvieda cilvēkus pirmajā zālē. Arheologi pakrita, pārliecināti, ka ik brīdi viņiem var pienākt gals.

Alā sadzītie putekļu mākoņi lēnām nosēdās. Stalagmīti un kaļķakmens izciļņi vairs nemainīja savu izskatu. Pazemē atkal iestājās nāves klusums...

Atguvusies Veda tūdaļ piecēlās. Divi līdzstrādnieki gribēja atbalstīt viņu, taču vēsturniece strupī noraidīja šo palīdzību.

— Kur Miko?

Piespiedusies ar muguru pie neliela stalagmīta, Miko cītīgi slaucīja putekļiem klāto kaklu, ausis un matus.

— Gandrīz viss aizgājis bojā, — viņa atbildēja uz Vedas mēmo jautājumu. — Noslēpumainās durvis tā arī paliks neatvērtas zem četrsimt metru biezās akmeņu kārtas. Trešā ala sagrauta pilnīgi, bet otrā... Otro vēl varēs atrakt. Tur, tāpat kā šeit, atrodas mums visnozīmīgākās vērtības.

— Jā gan... — Veda aplaizīja sakaltušās lūpas. — Bet tā ir mūsu vaina. Mēs rīkojāmies pārāk lēni un piesardzīgi. Nogrūvuma iespēju vajadzēja paredzēt!

— Tās bija nepierādāmas nojautas. Skumt nav vērts! Vai tad aiz durvīm paslēpto, apšaubamo vērtību dēļ mēs būtu nostiprinājuši milzīgās iežu masas? It īpaši, ja tur paglabāti nevienam nevajadzīgi

ieroči.

— Bet ja nu tie ir mākslas darbi, cilvēces radošā ģēnija darinājumi? Nē, mums tomēr vajadzēja rīkoties enerģiskāk!

Miko paraustīja plecus un, sekojot pārējiem biedriem, kopā ar noskumušo Vedu atgriezās zemes virspusē, kur arheologus gaidīja saulainās dienas krāšņums, tirā ūdens prieks un sāpju remdinātāja elektriskā duša.

* * *

Mvens Mass soļoja turp un atpakaļ pa istabu, ko viņam ierādīja ziemeļu apdzīvotās joslas Indijas sektora Vēstures nama augšējā stāvā. Uz šejieni viņš pārcēlās tikai pirms divām dienām, pabeidzis darbu Amerikas sektora Vēstures namā.

Istaba vai, pareizāk, veranda, kuras ārējo sienu aizstāja viengabalaina polarizēta stikla plāksne, bija vērsta uz paugurainu augstieni, kas saplūda ar apvārsni zilajā tālē. Laiku pa laikam Mvens Mass nolaida krusteniskās polarizācijas slēģus. Tad istabā iestājās pelēcīgs mijkrēslis un pussfēriskajā ekrānā cits pēc cita lēni iznīra iepriekš atlasītu gleznu, vecu kinofilmu, skulptūru un ēku attēli. Vēriģi aplūkodams šos attēlus, afrikānis diktēja automātiskam sekretāram savas nākamās grāmatas fragmentus. Mašīna pierakstīja, sanumurēja, rūpīgi sakārtoja un sašķiroja lapas pēc tēmām, aprakstiem, vispārinājumiem.

Ikreiz, kad Mvens Mass jutās noguris, viņš atvēra slēģus, piegāja pie loga un ilgi lūkojās tālē, pārdomājams redzēto.

Afrikānis bieži brīnījās, cik daudz no cilvēces nesenās kultūras jau aizgājis nebūtībā. Sen izzuduši Pasaules apvienošanas ērai raksturīgie valodas smalkumi — sarežģītais runas un rakstības stils, ko kādreiz uzskatīja par augstas izglītības pazīmi. Pilnīgi izbeigušies Vispārējā darba ērā tik ļoti iecienītā rakstīšana vārdu mūzikas dēļ. Aizmirsta veiklā žonglēšana ar vārdiem, kuru dēvēja kādreiz par asprātību. Vēl agrāk atkritusi nepieciešamība maskēt savas domas, kas bija tik svarīga Sašķeltās pasaules ērā. Visas sarunas kļuvušas daudz vienkāršākas un īsākas. Acīm redzot Lielā Loka ēra kļūs par cilvēka trešās signālsistēmas attīstības ēru, kad ļaudis iemācīsies saprast cits citu bez vārdiem.

Un tad Mvens Mass atkal diktēja automātiskajam sekretāram savu domu formulējumus:

— Loka ēras pirmajā gadsimtā Ļuda Fira radīja jaunu zinātnes disciplīnu — mākslas fluktuatīvo psiholoģiju^[20]. Tieši viņai izdevās pamatot atšķirības sieviešu un vīriešu emocionālajā uztverē, tādējādi paverot pētījumiem gara dzīves jomu, ko daudzus gadsimtus dēvēja

par puslīdz mistisku zemapziņu. Taču pierādīt vai pamatot kaut ko mūsdienu izpratnē vel nav pats galvenais. Ļudai Firai izdevās panākt vairāk — viņa iezīmēja galvenos jutekliskās uztveres posmus un tādējādi deva iespēju saskaņot tos abu dzimumu pārstāvjiem.

Džinkstošs signāls un zaļš gaismas zibsnis pēkšņi pasauca afrikāni pie televizofona. Sāds aicinājums darba laikā nozīmēja kaut ko nopietnu. Automātiskais sekretārs izslēdzās, un Mvens Mass noskrēja lejā uz tālsarunu kameru.

Veda Konga ar iekritušiem, saskrāpētiem vaigiem un tumšos ēnu lokos ieslēgtām acīm sveicināja viņu no ekrāna. Iepriecinātais Mvens Mass pastiepa viņai pretim savas lielās rokas, izraisīdams vāru smaidu Vedas rūpju pilnajā sejā.

— Palīdziet man, Mven. Es zinu, ka jūs esat aizņemts, bet Dara Vetera patlaban nav uz Zemes, Ergs Noors ir tālu, un, izņemot viņus, jūs esat vienīgais, pie kā es varu griezties ar jebkuru lūgumu. Notikusi nelaime...

— Kāda? Vai Dars Veters?...

— Nē, nē! Nogruvums izrakumu vietā. — Un Veda īsumā atstāstīja notikumus «Den-of-kul» alā.

— Jūs patlaban esat vienīgais no maniem draugiem, kam ir tiesības uz brīvu pieeju Viedajām smadzenēm.

— Kuras no četrām jūs domājat?

— Zemākās noteiktības.

— Saprotu. Jāaprēķina, kā nokļūt līdz tērauda durvīm ar vismazāko darba un materiālu patēriņu?

— Tieši tā!

— Vai dati savākti?

— Tie man pie rokas.

— Klausos.

Mvens Mass ātri pierakstīja dažas skaitļu rindas.

— Tagad viss atkarīgs no tā, kad mašīna pieņems šos datus. Pagaidiet, tūlīt sazināšos ar Viedo smadzeņu dežurējošo inženieri. Zemākās noteiktības smadzenes atrodas dienvidu joslas Austrālijas sektorā.

— Bet kur atrodas Augstākās noteiktības smadzenes?

— Ziemeļu joslas Indijas sektorā, tepat... Gaidiet, es pārslēdzos!

Sēdēdama nodzisušā ekrāna priekšā, Veda pūlējās radīt sev konkrētu priekšstatu par Viedajām smadzenēm. Un gribot negribot viņa iztēlojās milzīgas, grumbu izvagotas, pulsējošas, dzīvas smadzenes, kaut arī labi zināja, ka patiesībā tās-ir visaugstākās klases elektronu pētniecības mašīnas, kas spēj atrisināt gandrīz jebkuru pašreizējam matemātikas līmenim atbilstošu uzdevumu. Uz planētas bija tikai četras šādas mašīnas un katrai no tām — sava īpaša specializācija.

Vedai nenācās ilgi gaidīt. Ekrāns iedegās, un Mvens Mass palūdza viņu izsaukt pēc sešām dienām, vislabāk — vēl vakarā.

— Mven, jūsu palīdzība ir neatsverama!

— Tikai tāpēc, ka esmu ieguvis dažas zināšanas un tiesības matemātikā? Jūsu darbs ir tikpat neatsverams. Jūs taču zināt senās valodas un kultūras! Man liekas, Veda, jūs esat pārāk iedziļinājusies Sašķeltās pasaules ērā!

Vēsturniece sarauca uzacis, bet afrikānis iesmējās tik labsirdīgi un atklāti, ka arī Veda pasmaidīja un, atvadījusies ar rokas mājienu, pazuda.

Norunātajā laikā Mvens Mass atkal ieraudzīja televizofonā jauno sievieti.

— Varat nekā neteikt — es redzu, atbilde ir nelabvēlīga.

— Jā. Stabilitāte zemāka par drošības robežu... Normālos apstākļos vajadzētu izcelt apmēram kubikkilometru kaļķakmens.

— Mums acīm redzot atliks tikai izrakt tuneli, lai nokļūtu līdz otrās alas seifiem, — Veda skumji piezīmēja.

— Vai tādēļ tik ļoti jāskumst?

— Piedodiet, Mven, bet arī jūs taču stāvējāt durvju priekšā, aiz kurām slēpās neatminēta mīkla. Jūsu mīkla ir liela un vispārēja, manējā — daudz mazāka. Bet emocionāli mana neveiksme līdzvērtīga jūsējai.

— Mūs abus piemeklējusi viena nelaime. Un es esmu pārliecināts, ka vēl ne vienu reizi vien mēs atdursimies pret tērauda durvīm. Jo drosmīgāki būs mūsu centieni, jo biežāk šādas durvis gadsies ceļā.

— Gan jau kādas atdarīsies!

— Noteikti!

— Bet jūs taču neesat piekāpušies uz visiem laikiem?

— Protams! Savāksim jaunus faktus, kas norādīs pareizāku ceļu. Kosmosa spēks ir tik neaptverams, ka no mūsu puses bija nepiedodami naivi uzbrukt tam ar vienkāršu kruķi... Tāpat kā jums — ar kailām rokām mēģināt atvērt šīs bīstamās durvis.

— Bet ja nu nāksies gaidīt visu mūžu?

— Ko nozīmē atsevišķa cilvēka mūžs salīdzinājumā ar tik svarīgiem soļiem zinātnes attīstībā!

— Mven, kur palikusi jūsu kaislīgā nepacietība?

— Tā nav zudusi, tikai apvaldīta. Ar ciešanām...

— Bet Rens Bozs?

— Viņam vieglāk. Viņš turpina ceļu, meklēdams savas abstrakcijas precizējumu.

— Saprotu. Vienu mirkli, Mven! Svarīgs ziņojums...

Ekrāns ar Vedas attēlu nodzisa, un, kad tas atkal iedegās, Mvens Mass ieraudzīja pavisam citu, jaunu un bezrūpīgu sievieti.

— Dars Veters atgriežas! Piecdesmit septītais pavadoņs uzcelts

pirms termiņa...

— Tik ātri? Un viss jau paveikts?

— Nē, tikai ārējā daļa un enerģētiskās iekārtas montāža. Iekšējie darbi ir vienkāršāki. Viņš tiek atsaukts, lai atpūstos un izanalizētu Jūnija Anta ziņojumu par jauniem Loka raidījumiem.

— Pateicos, Veda! Būšu priecīgs tikties ar Daru Veteru.

— Noteikti tiksieties... Bet tas vēl nav viss. Ar cilvēces pašai izdzīvīgajām pūlēm tagad sagatavoti anamezona krājumi «Gulbim». Aizlidojošie aicina mus izvadīt viņus ceļā, no kura tie neatgriezīsies. Jūs būsiet?

— Būšu. Atvadoties planēta parādīs zvaigžņu kuģa apkalpei visiemiļotākos un daiļākos skatus. Astronauti gribēja redzēt arī Čaras deju Liesmaino Kausu svētkos. Viņa pati aizbrauks, lai to atkārtotu pirms starta Elhomras centrālajā kosmodromā. Tiksimies tur! — Labi, Mven Mas, dārgais!

XV NODAĻA

ANDROMEDAS MIGLĀJS

Ziemeļāfrikā, dienvidos no Lielā Sirta, plešas milzīgais Elhomras līdzenums. Pirms lielajām klimata pārmaiņām, kad pasāti vēl pūta ar pilnu spēku, te atradās hamada — tuksnesis, kurā neauga pat vispieticīgākā zāle. So apgabalā kā bruņas klāja iesārtu akmeņu šķembas, no kurām arī cēlies nosaukums «hamada» jeb «sarkanais tuksnesis». Svilinošu liesmu jūra saulainās dienās un stindzinošu vētru jūra rudens un ziemas naktis — tāds bija šis tuksnesis pagātnē. Tagad no kādreizējās hamadas saglabājušies tikai vēji; platiem, līganiem vāliem tie lieca pie zemes šeit ieaudzēto zilgansudrabaino, augsto un kuplo Dienvidāfrikas stepju zāli. Svilpojošais vējš un viļņojošā zāle modināja nenoteiktas skumjas un atmiņas par stepju dabas tuvību dvēselei, it kā tas viss būtu jau piedzīvots — turklāt ne vienu reizi vien un visdažādākajos apstākļos — gan priekos, gan bēdās.

Ikviens zvaigžņu kuģis startēdams vai nosēzdamies atstāja te izdegušas, saindētas zemes apli, kura caurmērs sasniedza apmēram kilometru. Sos aplis iežogoja ar sarkanu metālisku stieplu pinumu, un tie stāvēja neskarti desmit gadus, kas vairāk nekā divkārt pārsniedza dzinēju izplūdes gāzu sairšanas periodu. Pēc kuģa aizlidošanas vai nosēšanās kosmodroms ik reizes pārcēlās uz citu vietu. Tas uzspieda islaicības zīmogu visām ostas ēkām un ierīcēm un tuvināja tās apkalpi senajiem Sahāras klejotājiem, kuri klaiņoja šeit pirms gadu tūkstošiem un kuru vienīgais pārvietošanās līdzeklis bija kupraini dzīvnieki ar izliektiem kakliem un tulznainām pēdām; šos dzīvniekus sauca par kameļiem.

Trīspadsmītajā reisā starp jauncelāmo pavadoni un Zemi «Barions» nogādāja Daru Veteru Arizonas stepē, kas uzkrājušās radioaktivitātes dēļ arī pēc lielajām klimata pārmaiņām bija saglabājusi tuksneša izskatu. Kodolenerģētikas rītausmā, Sašķeltās pasaules ērā, šeit plašos apmēros izmēģināja jauno tehniku. Vēl līdz šim Arizonas tuksnesī vērojama augsnes radioaktivitāte — pārāk vāja, lai kaitētu cilvēkam, taču pietiekama, lai kavētu koku un krūmu augšanu.

Ne tikai Zemes valdzinošais skaistums — zilās debesis baltajā mākoņu plīvurā, bet arī putekļainā augsne un retā, sīkstā zāle šobrīd sajūsmināja Daru Veteru.

Drošiem, platiem soliņiem staigāt pa Saules zeltīto Zemi — ar seju pret sauso, spirdzinošo vēju! Tikai cilvēks, kas bijis kosmiskā bezdibeņa malā, spēj aptvert, cik skaista ir planēta, kuru mūsu nesaprātīgie senči kādreiz sauca par «bēdu un asaru ieleju»!

Groms Orms neaizturēja celtnieku — vecais Padomes priekšsēdētājs arī pats gribēja pavadīt zvaigžņu kuģi.

Abi ieradas Elhomrā ekspedīcijas aizlidošanas dienā.

Vēl no gaisa Dars Veters pamanīja blāvi pelēcīgajā lidzenumā divus milzu spoguļus. Labējam bija gandrīz pareiza apla forma. Kreisais atgādināja ļoti izstieptu elipsi. Spoguļi apzīmēja trīsdesmit astotāszvaigžņu ekspedīcijas pirmo divu kuģu nesenā starta vietas.

Aplis — to vietu, no kuras «Tintažels» devās uz drausmīgo T zvaigzni, lai ar varenas tehnikas palīdzību metodiski izpētītu spirāldisku — tālo pasaulu sūtni. Elipse — to vietu, no kuras «Aella», paceldamās krietni lēzenāk, aizveda zinātniekus uz Eridānas omikrona 2 balto punduri, lai tur izpētītu matērijā notiekošās pārmaiņas. Pusotra metra biezo pelnu kārtu, kas izveidojās kuģu dzinēju sadedzinātajā augsnē, aizleja ar īpašām saistvielām, kas neļāva vējiem to izkliedēt. Atlika vienīgi pārcelt stieplu žogus uz jaunajām starta vietām. To bija nolemts izdarīt pēc «Gulbja» aizlidošanas.

Lūk, arī pats «Gulbis», iekalts čugunpelēkās termiskās bruņās, kuras sadegs, zvaigžņu kuģim izlaužo-

ties caur atmosfēru. Tālāk tas dosies spožā, visus izstarojumus atspoguļojošā apšuvumā. Diemžēl, šajā krāšņumā to neviens neredzēs, izņemot astronomus robotus, kas sekos lidojumam. Bet šie automāti, labākajā gadījumā, sniegs cilvēkiem mirdzoša punktiņa attēlu. Uz Zemi kuģis atgriezīsies, pārklāts ar apdeguma kārtu, grumbuļains un izvagots no sīko meteorītu sprādzieniem. Taču klātesošajiem «Gulbi» vairs neredzēt: neviens no viņiem nenodzīvos vēl simt septiņdesmit divus gadus! Simt sešdesmit astoņus neatkarīgos gadus prasīs lidojums un četrus gadus — planētu izpētišana. Ceļotājiem tikmēr būs pagājuši apmēram deviņdesmit gadi.

Daram Veteiam, ievērojot viņa darba slodzi, diezin vai izdosies nodzīvot līdz tam brīdim, kad «Gulbis» sasniegs zaļās zvaigznes planētas. Tāpat kā agrākajās šaubu dienās, Dars Veters no jauna apbrīvoja Rena Boza un Mvena Masa drosmīgo ideju. Kaut arī eksperiments nav izdevies, kaut arī problēma, kas skar pašus kosmosa pamatus, vēl rie tuvu nav atrisināta un viņu izraudzītais ceļš varbūt izrādīsies par maldīgu fantāziju, šie neprātīgie viri tomēr ir cilvēces radošās domas giganti, jo, pat apgāžot viņu teoriju un eksperimentu, cilvēki sasniegs jaunus zinību kalngalus.

Iegrimis domās, Dars Veters tikko nepaklupa pret drošības zonas signālu, nogriezās sāņus un negaidot ieraudzīja pie televīzijas torņa pazīstamu, kustīgu stāvu. Bužinādams nepaklausīgos, rudos matus un piemiegdam vērīgās acis, Rens Bozs steidzīgi nāca viņam pretim. Smalku, tikko manāmu rētu tikls bija stipri pārvērtis fiziķa seju, uzspiežot tai ciešanu zīmogu.

— Priecājos redzēt jūs veselu, Ren!

— Jūs esat man vajadzīgs! — Rens Bozs izstiepa savas mazās, vasaras raibumiem klātās rokas.

— Ko jūs šeit darāt tik agri pirms starta?

— Es pavadīju «Aellu» — mani ļoti interesē dati par smagās zvaigznes gravitāciju. Pēc tam uzzināju, ka arī jūs atbrauksiet, un paliku...

Dars Veters klusēja, gaidīdams paskaidrojumu.

— Vai jūs pēc Jūnija Anta lūguma atgriezīsieties ārējo staciju observatorijā?

Dars Veters apstiprināja to ar galvas mājieni.

— Ants pēdējā laikā pierakstījis dažus neatšifrētus Loka raidījumus...

— Katru mēnesi tiek uztverti raidījumi ārpus parastā informācijas laika. Un ik reizes staciju ieslēgšanas momentu pārbīda par divām stundām. Tādējādi vienā gadā pārbaude aptver Zemes diennakti, bet astoņos gados — visu galaktiskās sekundes simt tūkstošo daļu. Tā aizpilda kosmisko raidījumu uztveršanas starplaikus. Pēdējā pusgadā uztverti neapšaubāmi ļoti tāli, mums nesaprotami signāli.

— Es ārkārtīgi interesējos par tiem un lūdzu pieņemt manu palīdzību šajā darbā.

— Tad jau labāk es palīdzēšu jums. Atmiņas mašīnu ierakstus izskatīsim kopā...

— Ar Mvenu Masu?

— Protams!

— Veter, tas ir lieliski! Pēc kļūmīgā mēģinājuma es jūtos tik neveikli — esmu ļoti vainīgs Padomes priekšā!... Bet ar jums man ir viegli, kaut arī jūs esat Padomes loceklis un bijušais pārzinis un neieteicāt ķerties pie šī eksperimenta.

— Arī Mvens Mass ir Padomes loceklis.

Fiziķis iegrima domās, tad acīm redzot kaut ko atcerējās un klusi iesmējās.

— Mvens Mass. Viņš... kā lai to saka... jūt manas domas un cenšas tās iemiesot praksē.

— Vai tieši šajā iemiesojumā nav jūsu kjūda?

Rens Bozs sarauca pieri un mainīja sarunas tematu:

— Veda Konga arī ieradīsies?

— Jā, es viņu gaidu. Zināt, viņa tikko neaizgāja bojā, cenzdamās izpētīt alu — senās tehnikas noliktavu, kurā atrada noslēgtas tērauda durvis.

— Neesmu dzirdējis.

— Piedodiet, aizmirsu. Jūs taču neinteresējaties tik dedzīgi par vēsturi kā Mvens Mass! Patlaban visa planēta min, kas varētu slēpties aiz šīm tērauda durvīm. Miljoniem brīvprātīgo izteikuši vēlēšanos piedalīties izrakumos. Veda nolēma lūgt Stohastikas un nākotnes

paredzēšanas akadēmiju izskatīt šo jautājumu.

— Vai Evda Nala neatbrauks?

— Nē, viņa nevarēs.

— Daudzi būs apbēdināti. Veda loti mīl Evdu, bet Čara vienkārši jūsmo par viņu. Vai atceraties Čaru?

— Tā ir... tāda... panterveidīga?

Dars Veters mākslotās šausmās pacēla rokas pret debesīm.

— Esat gan jūs sieviešu skaistuma cienītājs! Starp citu, es pastāvīgi atkārtoju kļūdu, kas raksturīga pagātnes cilvēkiem, kuri nekā nesajēdza no psihofizioloģijas un iedzimtības likumiem. Visos cilvēkos gribu redzēt savas jūtas un savu uztveri.

— Tāpat kā visi planētas iedzīvotāji, arī Evda noskatisies «Gulbja» aizlidošanā, — Rens Bozs neatbalstīja Dara Vetera paškritiku.

Fiziķis norādīja uz augstiem trijkājiem ar baltas, infrasarkanas un ultravioletas gaismas kamerām, kas puslokā ietvēra zvaigžņu kuģi. Dažādās spektra staru grupas lika krāsainajiem attēliem izdvest no ekrāna patiesas dzīvības siltumu, bet virstoņu diafragmas^[21] iznīcināja balss mētālisko tembru reproduktoros.

Dars Veters palūkojās uz ziemeļiem, no kurienes, smagi valstīdamies, tuvojās cilvēku pārpildīti automātiski elektrobusi. No pirmās mašīnas izlēca Veda Konga un, pīdamās kuplajā zālē, aizskrēja Daram Veteram pretī. Viņa tik sparīgi metās draugam ap kaklu, ka garās, brīvi krītošās bizes pārlidoja viņam pāri pleciem.

Dars Veters viegli atbīdīja Vedu un ielūkojās viņas bezgala mīļajā sejā, kas neparastā matu sakārtojuma dēļ bija ieguvusi jaunu pievilcību.

— Es nupat tēloju bērnu filmā Tumšo gadsimtu karalieni un tikko paspēju pārgērbties, — jaunā sieviete aizelsusies paskaidroja. — Sasukāt matus vienkārši neatlika laika.

Dars Veters iedomājās pieguļošu brokāta tērpu, ziliem dārgakmeņiem rotātu zelta kroni, garas, pelnu blondas bizes, drosmīgas, pelēkas acis un priecīgi pasmaidīja.

— Kronis bija?

— Un kāds vēl, — Vedas pirksti aprakstīja gaisā plašu, robainu loku.

— Vai dabūšu redzēt?

— Šodien pat. Es palūgšu viņus tev parādīt filmu.

Dars Veters taisījās pajautāt, kas ir šie noslēpumainie «viņi», bet Veda jau sasveicinājās ar nopietno fiziķi. Tas viņai sirsnīgi uzsmaidīja.

— Kur gan paliek Ahernāra varoņi? — Rens Bozs pārlaida skatienu joprojām tukšajai zvaigžņu kuģa apkārtnē.

— Tur! — Veda norādīja uz teltveidīgās ēkas gai. šajiem riekstu krāsas stikliem un ārējo siju sudrabetajām ribām, aiz kurām slēpās kosmodroma galvenā zāle.

— Tad iesim.

— Tur mēs esam lieki, — Veda stingri atteica. — Viņi noskatās Zemes atvadu sveicienu. Dosimies labāk pie «Gulbja».

Virieši paklausīja.

Iedama līdzās Daram Veteram, Veda klusi jautāja:

— Vai ar šo veclaicīgo frizūru man nav ļoti nejēdzīgs izskats? Es varētu...

— Nevajag. Burvīgs kontrasts ar laikmetīgo tērpu — bizes garākas par svārkkiem. Lai paliek tā!

— Klausos, manu Veter! — Veda pačukstēja maģiskos vārdus, kas lika straujāk iepukstēties viņa sirdij un viegli nosarkt bālajiem vaigiem.

Simtiem cilvēku nesteigdamies tuvojās kuģim. Daudzi uzsmaidīja Vedai vai pamāja viņai ar roku. Katrā ziņā Veda sveicināja biežāk nekā Daru Veteru vai Renu Bozu.

— Jūs esat populāra, Veda, — Rens Bozs piezīmēja. — Vai par to jāpateicas jūsu darbam vai arī izdaudzinātajam skaistumam?

— Ne vienam, ne otram. Es pastāvīgi saskaros ar cilvēkiem gan darbā, gan arī veicot sabiedriskos pienākumus. Jūs ar Daru Veteru vai nu noslēdzaties savās laboratorijās, vai arī meklējat vientulību spraiģām pārdomām. Jūs darāt cilvēces labā daudz vairāk nekā es. Bet tikai vienā nozarē, kas turklāt nav sevišķi tuva sirdij. Čara Nandi un Evda Nala ir daudz populārākas par mani...

— Atkal pārmetums mūsu tehniskajai civilizācijai? — Dars Veters uzjautrināts iebilda.

— Nevis mūsu civilizācijai, bet pagātnes liktenīgo kļūdu paliekām. Vēl pirms tūkstošiem gadu mūsu senči zināja, ka māksla un ar to saistītā cilvēka jūtu attīstība ir sabiedrībai ne mazāk svarīga par zinātni.

— Jūs domājat cilvēku savstarpējās attiecības? — fiziķis ieinteresēts jautāja.

— Tieši tā!

— Kāds seno laiku prātnieks teicis, ka visgrūtākais uz Zemes esot saglabāt prieku, — Dars Veters piezīmēja. — Skatieties, te Vedai nāk vēl viens uzticams sabiedrotais!

Viegliem, atsperīgiem soļiem viņiem strauji tuvojās Mvens Mass, kura milzīgais augums sacēla vispārēju ievēribu.

— Beigusies Čaras deļa, — Veda uzminēja. — Drīz parādīsies arī «Gulbja» apkalpe.

— Viņu vietā es nāktu šurp kājām un pēc iespējas lēnāk, — Dars Veters pēkšņi teica.

— Tu esi sācis uztraukties? — Veda paņēma viņu zem rokas.

— Protams. Man grūti samierināties ar domu, ka viņi aizlido uz mūžu un es nekad vairs neredzēšu šo kuģi. Kaut kas mani protestē pret

šo liktenīgo neizbēgamību. Varbūt tāpēc, ka tur būs man tuvi cilvēki.

— Domājams, ne tikai tāpēc, — iesaucās Mvens Mass, kas jau no tālienes bija sadzirdējis Dara Vetera vārdus. — Tas ir cilvēka mūšsenais protests pret nepielūdzamo laiku.

— Rudenīgas skumjas? — mazliet zobgalīgi vaicāja Rens Bozs, uzsmaidīdams biedram.

— Vai esat ievērojuši, ka mērenās joslas rudenim raksturīgā skumju noskaņa valdzina tieši enerģiskus, dzīvespriecīgus, dziļu jūtu cilvēkus? — iebilda Mvens Mass, draudzīgi noglāstīdams fiziķa plecu.

— Pareizs novērojums! — jūsmīgi atsaucās Veda.

— Ļoti vecs...

— Dar Veter, vai esat uz laukuma? Dar Veter, vai esat uz laukuma? — pēkšņi no augšas iedārdējās metāliskā balss. — Jūnijs Ants aicina jūs pie centrālās ēkas televizofona. Jūnijs Ants aicina. Pie centrālās ēkas...

Rens Bozs nodrebēja un izslējās.

— Vai drīkstu jūs pavadīt, Veter?

— Ejiet manā vietā! Jums nav obligāti jābūt pie starta. Jūnijs Ants mīl pa vecam demonstrēt tiešos novērojumus un nevis ierakstus, — šajā ziņā viņam tāda pati gaume kā Mvenam Masam.

Kosmodroma centrālajā ēkā atradās lieljaudas TVF un pussfērisks ekrāns. Rens Bozs iegāja klusā, apaļā istabā. Dežurējošais operators nospieda slēdzi un izstiepa roku pret vienu no malējiem ekrāniem, kur parādījās Jūnija Anta satrauktā seja. Viņš vērīgi aplūkoja fiziķi un, laikam uzminējis Dara Vetera neierašanās iemeslus, pamāja Rēnam Bozām.

— Es arī gribēju noskatīties startu. Bet patlaban notiek mēģinājums uztvert ārpus programmas raidījumus diapazonā 62/77. Pagrieziet virzīto izstarojumu antenas piltuvi pret observatoriju! Es pārsviedīšu vektora staru pāri Vidusjūrai tieši uz Elhomru. Sagatavojiet cauruļveida vādekli un ieslēdziet pussfērisko ekrānu! — Pavēries sāpus, Jūnijs Ants piemetināja: — Ātrāk!

Pieredzējušais zinātnieks divās minūtēs izpildīja visus šos norādījumus. Pussfēriskā ekrāna dziļumā izeaigojās gigantiskas galaktikas attēls, kurā abi zinātnieki nekļūdīgi pazina cilvēkiem sen zināmo M-31 jeb Andromedas miglāju.

Skatītājam tuvākajā — ārējā spirāles vītņē, netālu no galaktikas lēcveidīgā diska vidus, iedegās uguntiņa. Niecīgas šķiedriņas veidā tur iezīmējās zvaigžņu sistēma, kas patiesībā bija milzīgs galaktikas atzarojums simtiem parseku garumā. Uguntiņa sāka augt, un vienlaikus arī «šķiedriņa» aizvien vairāk palielinājās. Beidzot galaktikas kopaina pazuda, izplūstot aiz redzes lauka malām. Sarkanu un dzeltenu zvaigžņu straume šķērsoja visu ekrānu. Uguntiņa kļuva par mazu riņķīti un spīdēja tagad zvaigžņu straumes pašā galā. Vēl pēc

mirkļa tur parādījās spektra klases K oranža zvaigzne, ap kuru sāka riņķot tikko saskatāmi punktiņi — planētas. Vienu no tām pilnīgi aizsedza gaismas riņķītis. Pēkšņi viss sagriezās sarkanās likloču līnijās un zibošu dzirkstēju spietos. Rens Bozs aizvēra acis...

— Pārtrūkums, — no sānu ekrāna paskaidroja Jūnijs Ants. — Es demonstrēju jums pagājušajā mēnesī uztverto raidījumu, kas ierakstīts atmiņas mašinās. Tagad ieslēgšu tiešo uztveri.

Uz ekrāna joprojām virmoja dzirkstis un tumši sarkanas likloču līnijas.

— Savādi! — iesaucās fiziķis. — Kā jūs izskaidrojat šo pārtrūkumu?

— Pagaidiet! Tūlīt raidījums atjaunosies. Bet kas jums te liekas savāds?

— Pārtrūkuma sarkanais spektrs. Andromedas miglāja spektrā novērojama violetā novirze. Sis miglājs taču tuvojas mums!

— Pārtrūkumam nav nekāda sakara ar Andromedu. Tā ir vietēja parādība.

— Jūs domājat, ka viņu raidstacija nejauši uzcelta pašā galaktikas malā — vēl tālāk nekā Saule no mūsu Galaktikas centra?

Jūnijs Ants skeptiski palūkojās uz Renu Bozu.

— Jūs esat gatavs diskutēt jebkurā brīdī, aizmirstot, ka ar mums runā Andromedas miglājs — no četrsimt piecdesmit tūkstoš parseku attāluma!

— Protams, protams! — Rens Bozs samulsa. — Vēl labāk būtu teikt — no pusotra miljona gaismas gadu attāluma! Sis ziņojums nosūtīts pirms piecpadsmit tūkstoš gadsimtiem...

— Un mēs redzam tagad to, kas pārraidīts ilgi pirms ledus laikmeta iestāšanās un cilvēka parādīšanās Zemes virsū! — Jūnijs Ants manāmi atslā.

Sarkanās līnijas sāka griezties lēnāk, ekrāns satumsa un pēkšņi atkal iedegās. Trūcīgajā gaismā tik tikko varēja saskatīt krēslainu klajumu, kurā izkaisītas dīvainas, sēņveidīgas celtnes. Ainavas priekšplānā salti vizuļoja gigantisks, zils riņķis ar metālisku virsmu. Tieši virs apla centra cits zem cita karājās vairāki abpusēji izliekti diski. Nē, nevis karājās, bet lēni cēlās augšup. Līdzenums izzuda, un uz ekrāna palika tikai viens no diskiem. No apakšas tas bija stiprāk izliekts nekā no augšas un abās puses pārklāts ar rupjam spiralisku vītņu ribām.

— Tie ir viņi... viņi!... — cits caur citu iesaucās zinātnieki, domādami par attēla pārsteidzošo līdzību ar spirāldiska fotogrāfijām un rasējumiem, ko trīsdesmit septītā ekspedīcija bija atvedusi no dzelzs zvaigznes planētas.

Jauns sarkano līniju virpulis — un ekrāns nodzisa. Rens Bozs gaidīja, baidīdamies kaut uz mirkli novērst acis no ekrāna. Pirmo reizi

cilvēka skatiens bija skāris citā galaktikā dzimušas domas materiālo iemiesojumu! Taču ekrāns vairs neiedegās. Toties televizofona sānu panelī atskanēja Jūnija Anta balss:

— Raidījums pārtrūcis. Gaidīt un tērēt enerģiju ilgāk vairs nedrīkst! Visa planēta būs pārsteigta un sajūsmināta. Vajadzēs lūgt no Ekonomikas padomes papildu resursus, lai divreiz biežāk rīkotu ārpusprogramas uztveršanas mēģinājumus. Bet, ievērojot kolosālo enerģijas patēriņu «Gulbim» nepieciešamās degvielas sagādāšanai, tas acīm redzot kļūs iespējams tikai pēc gada. Tagad mēs zinām, ka uz dzelzs zvaigznes planētas atrastais kuģis nācis no turienes. Ja nebūtu Erga Noora atraduma, mēs# redzēto vispār nesaprastu.

— Un šis spirāldisks tiešām ieradies no Andromedas miglāja? Cik tad ilgi tas lidojis? — Rens Bozs, iegrimis domās, pats sev jautāja.

— Apmēram divus miljonus gadu spirāldisks cejoja starp abām galaktikām, līdz beidzot atrada patvērumu uz T zvaigznes planētas, — Jūnijs Ants skarbi konstatēja. — Acīm redzot šie kuģi ierīkoti tā, ka var automātiski nolaisties, kaut gan tūkstošiem gadu neviena dzīva būtne nav pieskārusies vadības svirām.

— Varbūt viņi dzīvo ļoti ilgi?

— Bet ne miljoniem gadu, tas runā pretim termodinamikas likumiem, — vēsi atteica Jūnijs Ants. Un, neraugoties uz milzīgajiem apmēriem, spirāldisks nevarēja Uzņemt veselas planētas iedzīvotājus... domājošas būtnes. Nē, pagaidām mūsu galaktikas vēl nespēj ne sasniegt viena otru, ne arī apmainīties ar ziņojumiem...

— Spēs! — Rens Bozs nešaubīdamies izteica savu pārliecību, atvadījās no Jūnija Anta un steidzīgi devās uz lidlauku.

Dars Veters ar Vedu un Čara ar Mvenu Masu stavēja mazliet sāņus no divām garām pavadītāju rindām. Visu skatieni bija pievērsti centrālajai ēkai. Garām aizslidēja platforma, kuru sveica ar roku mājieniem un — kaut ko līdzīgu ļaudis atļāvās tikai izņēmuma gadījumos — skaļiem saucieniem. Divdesmit divi «Gulbja» ekspedīcijas dalībnieki atradās uz šīs platformas.

Mašīna piebrauca pie zvaigžņu kuģa. Augsta, pārvietojama celtņa pakājē to sagaidīja baltos virsvalkos tērpti cilvēki ar pelēkām, nogurušām sejām. Tie bija starta komisijas locekļi, lielāko tiesu kosmodroma inženieri-strādnieki. Pēdējās divās diennaktīs viņi ar īpašām uzskaites mašīnām pārbaudīja ekspedīcijas materiālās daļas gatavību un ar tenzoru aparātiem pārliecinājās par kuģa mehānismu nevainojamo stāvokli.

Saskaņā ar astronautikas rītausmā ieviestu kārtību komisijas priekšsēdētājs ziņoja Ergam Nooram, kas no jauna bija izraudzīts par zvaigžņu kuģa un ekspedīcijas priekšnieku. Citi komisijas locekļi iegriezta savus šifrus bronzas plāksnītē ar viņu vārdiem un ģimētnēm un atvadīdamies pasniedza to Ergam Nooram. Tad ap celtni sakļāvās

pavadītāju pūlis. Ļaudis nostājās ekspedīcijas dalībnieku priekšā un pašķīra ceļu viņu tuviniekiem, kas uzkāpa uz celtna platformas. Kinooperatori iemūžināja ikvienu ekspedīcijas dalībnieku žestu, uz visiem laikiem saglabājot dzimtajai planētai šo cilvēku pēdējo piemiņu.

No tālienes ieraudzījis Vedu, Ergs Noors aizbāza bronzas sertifikātu aiz platās astronauta jostas un strauji devās viņai pretim.

— Cik labi, ka jūs atnācāt, Veda!...

— Vai tad es varēju rīkoties citādi?

— Man jūs vienmēr paliksiet Zemes un manas aizritējušās jaunības simbols.

— Nīzas jaunība vienmēr būs kopā ar jums.

— Es neteikšu, ka nekā nenožēloju, — tie būtu meli. Un vispirmā kārtā man žēl Nīzas, savu biedru, arī sevis... Pārāk liels ir zaudējums. Atgriezies no pēdējās ekspedīcijas, es iemīlēju Zemi pa jaunam — stiprāk, vienkāršāk, dziļāk...

— Un tomēr jūs ejat, Erg?

— Es nevaru citādi. Atteicieties es zaudētu ne vien kosmosu, bet arī Zemi.

— Jo lielāka mīlestība, jo grūtāks varoņdarbs!

— Jūs vienmēr labi sapratāt mani, Veda. Lūk, arī Nīza.

Novājējusi rudmatainā meitene, kas izskatījās gandrīz pēc zēna, pievēra plakstus.

— Tas izrādījās tik grūti. Jūs visi esat... labi... skaidri... skaisti... Šķirties, atraut savu ķermeni no Mātes Zemes... — astronavigatores balss ietricējās.

Veda instinktīvi pievilka viņu sev klāt, čukstot noslēpumainus, sievietēm vien zināmus mierinājuma vārdus.

— Pēc deviņām minūtēm jāslēdz lūkas, — neskanīgi teica Ergs Noors, nenovērsdamies acis no Vedas.

— Cik ilgi vēl!... — Nīza caur asarām iesaucās.

Veda, Ergs, Dars Veters, Mvens Mass un citi pavadītāji ar skumjām un izbrīnu juta, ka trūkst vārdu. Nav iespējams izteikt jūtas, ko izraisa šāda varonība! Uzupurēšanās cilvēku labā, kuru vēl nav un kuri ieraudzīs pasauli tikai pēc daudziem gadiem. Tie, kas aizlidoja, un tie, kas viņus pavadīja, visu to zināja, — ko gan vēl varēja dot lieki vārdi?

Kādi novēlējumi, joki vai solījumi var saviļņot būtnes, kas uz mūžu atstāj Zemi, lai pazustu kosmosa bezdibenī?

Cilvēka otrā signālsistēma izrādījās par vāju, un tās funkcijas nācās uzņemties trešajai. Dziļi skatieni, kas atspoguļoja kaislīgas, vārdos neizsakāmas jūtas, satikās spraigā klusumā vai kāri uzsūca sevī Elhomras vienmuļo ainavu.

— Laiks! — Erga Noora skarbā balss skanēja šoreiz kā pātagas

cirtiens, un pavadītāji sāka steidzīgi atvadīties.

Veda šņukstēdama apkampa Nīzu. Abas sievietes dažus mirkļus stāvēja aizvērtām acīm vaigu pie vaiga, kamēr vīrieši vēl apmainījās pēdējiem roku spiedieniem. Celnis jau bija nogādājis gandrīz visus ekspedīcijas dalībniekus līdz zvaigžņu kuģa lūkai, kuras melnajā ovālā tie pazuda cits pēc cita. Ergs Noors paņēma Nīzu pie rokas un kaut ko pačukstēja viņai. Meitene pietvika, izrāvās un metās uz lifta platformu. Taču, vēlreiz atskatījusies, viņa pamanīja Čaras milzīgās acis.

— Vai drīkstu jūs noskūpstīt, Čara? — Nīza skali vaicāja.

Čara Nandi, neteikusi ne vārda, uzlēca uz platformas un trīcēdama apskāva rudmatainās astronavigatores kaklu. Tad tikpat klusi nolēca lejā un aizskrēja.

Ergs Noors un Nīza vienlaikus iekāpa liftā.

Ļaudis pamira, kad melnās lūkas priekšā uz «Gulbja» spilgti apgaismotā korpusa šķautnes īsu brīdi kavējās divas figūras — liela auguma vīrietis un slaida meitene, kuri pieņēma Zemes pēdējos sveicienus.

Veda Konga sažņaudza pirkstus, un Dars Veters dzirdēja, kā noknakstēja to locītavas.

Ergs Noors un Nīza pazuda. No melnās atveres izvirzījās apaļa plāksne, tikpat pelēka kā viss pārējais kuģa segums. Vēl mirklis — un pat visvērīgākā acs vairs nemanīja ne mazāko atveres pēdu gigantiskā korpusa slaidajos izliekumos.

Stāvus izslietā zvaigžņu kuģa ārienē bija kaut kas cilvēcisks. Varbūt šo iespaidu radija apaļā lode kuģa priekšgalā, ko vainagoja slaidis kupols un spožas signāluguņu acis, varbūt kuģa centrālās daļas konteineru šķautnainās ribas, kas atgādināja bruņinieku uzplečus. Lai nu kā, zvaigžņu kuģis stāvēja uz saviem balstiem kā milzis, kas, iepletis kājas, pašapzinīgi un nievājoši raugās pāri pūlim.

Bargi iekaucās pirmās gatavības signāli. Kā uz burvja mājienu kuģa tuvumā parādījās pašgājējas platformas, kas aizveda daudzos pavadītājus. Nenovēršot savus stobrus un starus no kuģa, uz visām pusēm sāka izklist TVF kameru un prožektoru trijkāji. «Gulbja» pelēkais korpus, šķiet, nobālēja un saruka. Kuģa priekšgalā iedegās ļauni mirgojošas, sarkanas ugunis — starta gatavības signāli. Spēcīgo motoru vibrācija satricināja zemi — zvaigžņu kuģis sāka pagriezties starta virzienā. Aizvien tālāk atkāpās pavadītāji, līdz beidzot platformas šķērsoja vēja pusē spilgti apgaismoto drošības līniju. Šeit ļaudis steigšus nolēca zemē, bet platformas vēlreiz aizbrauca, lai uzņemtu palicējus.

— Viņi vairs neredzēs mūs, vai kaut mūsu debesis? — Čara jautāja Mvenam Masam.

— Nē. Varbūt vienīgi stereoteleskopos...

Zem zvaigžņu kuģa ķīla iedegās zaļas ugunis. Kosmodroma centrālās ēkas tornī negantā ātrumā sagriežās radiobāka, brīdinot ļaudis par milzīgā kuģa startu.

— Zvaigžņu kuģim dots starta signāls! — pēkšņi nodārdēja tik varena metāliska balss, ka Čara drebēdama piekļāvās Mvenam Masam. — Visi, kas palikuši starta laukumā, paceliet rokas! Paceliet rokas, citādi jums draud nāve! Paceliet rokas, citādi!... — automāts kļiedza, un tā prožektori iztaustīja visu klajumu.

Neviena neatraduši, prožektori nodzisa. Robots vēlreiz iekļiedzās. Un šoreiz, Čarai likās, vēl niknāk:

— Pēc zvana pagrieziet kuģim muguru un aizveriet acis! Neatveriet tās līdz otrajam zvanam Pagrieziet muguru un aizveriet acis! — draudoši rēca automāts.

— Tas ir baismīgi! — Veda čukstēja savam pavadonim.

Dars Veters izņēma no kabatas divas caurulē saritinātas pusmaskas ar melnām brillēm un uzlika vienu Vedai, otru — sev. Viņš tikko paspēja piesprādzēt tās, kad zem signālaparātu nojumes spalgi iedunējās liels zvans.

Tad iestājās klusums, ko pārtrauca vienīgi cikādu dziesmas.

Pēkšņi zvaigžņu kuģis, iekaucās un nodzēsa ugunis. Vienu, divas, trīs, četras reizes tumšajā līdzenumā atskanēja šis sirdi plosošais kauciens, un jūtīgākiem cilvēkiem šķita, ka pats kuģis iekļiedzies atvadu sāpēs.

Tad kauciens negaidīti pārtrūka. Neiedomājami spilgtā liesmu siena aptvēra «Gulbi». Un tai pašā mirklī pasaulē nebija vairs nekā cita kā vien šī kosmiskā uguns. Uguns tornis pārvērtās kolonā, izstiepās garā stabā, tad pārvērtās žilbinošā līnijā. Vēlreiz nodunēja zvans, un ļaudis pagriezušies ieraudzīja tukšu līdzenumu, kurā kvēloja milzīgs nokaitētas augsnes plankums. Spoža zvaigzne bija uzlēkusi debesīs — «Gulbis» attālinājās no Zemes.

Ļaudis nesteigdamies devās pie elektrobusiem, laiku pa laikam atskatīdamies gan uz debesīm, gan uz starta vietu, kas pēkšņi likās apbrīnojami nedzīva, it kā tur būtu atdzimusi hamada Elhomra — seno ceļinieku šausmas un posts.

Apvāršņa dienvidu malā iedegās pazīstamas zvaigznes. Un ļaužu acis, dabiski, vērās turp, kur zaigoja zilais, spilgtais Ahernārs. Ik stundu veicot deviņsimt miljonu kilometru, «Gulbis» pēc astoņdesmit četriem gadiem nokļūs šīs zvaigznes tuvumā. Mums tie būs astoņdesmit četri gadi, «Gulbim» — nepilni četrdesmit pieci. Varbūt tur, zem cirkonija saules zaļajiem stariem, viņi radis jaunu pasauli — daļu un priekpilnu.

Dars Veters un Veda Konga panāca Čaru un Mvenu Masu. Afrikānis skaidroja meitenei:

— Nē! Nevis ilgas un žēlumu, bet lielu, skumju lepnumu, — lūk,

ko es šodien izjūtu, — sacīja Mvens Mass. — Es lepojos ar cilvēci, kas ceļas aizvien augstāk no savas planētas un saplūst ar kosmosu. Un skumstu, jo maza kļūst mūsu mīļā Zeme... Bezgala sen maiji — Centrālamerikas sarkanādainie indiāņi — iecirta klintīs lepnu un skumju uzrakstu. Es to iedevu Ergam Nooram, un tagad tas rotā «Gulbja» bibliotēku.

Afrikānis atskatījās un, ieraudzījis pienākušos draugus, turpināja skaļāk:

— «Tu, kas pēc mums ieraudzīsi šīs pasaules gaismu! Ja tev vērīgs prāts, tu jautāsi: kas esam mēs? Kas mēs.esam? Pavaicā ausmai, pavaicā mežam, pavaicā vilnim, pavaicā vētrai, pavaicā mīlai! Pavaicā zemei, ciešanu zemei, mīļotajai zemei! Kas esam mēs? Mēs esam zeme!»

— Un arī es viscaur esmu zeme! — piebilda Mvens Mass,

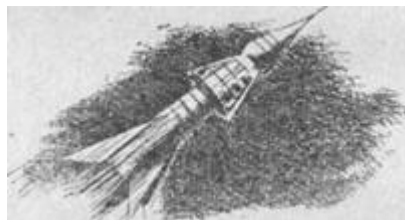
Viņiem pretim, smagi elpodams, skrēja Rens Bozs. Draugi ielenca fiziķi, kas nedaudzos vārdos atstāstīja satricinošo ziņu par divu gigantisku zvaigžņu salu pirmo saskari.

— Man tā gribējās tikt laikā uz startu, — Rens Bozs sarūgtināts iesaucās, — lai pastāstītu to Ergam

Nooram. Viņš vēl uz melnās planētas noprata, ka spirāldisks ir ārkārtīgi tālas, pavisam svešas pasaules zvaigžņu kuģis un ka šis dīvainais kuģis ļoti ilgi lidojis kosmosā.

— Vai tiešām Ergs Noors nekad neuzzinās, ka viņa spirāldisks ieradīs no tik fantastiskām izplatījuma dzīlēm, no citas galaktikas, no Andromedas miglāja? — jautāja Veda. — Cik skumji, ka viņš nav sagaidījis šīsdienas raidījumu!

— Viņš uzzinās! — Dars Veters nešaubīdamies atbildēja. — Mēs lūgsim, lai Padome piešķir enerģiju īpašai pārraidei no trīsdesmit sestā pavadoņa. Vēl deviņpadsmit stundas «Gulbis» būs sasniedzams mūsu signāliem!

No autora

I nodaļa. Dzelzs zvaigzne

II nodaļa. Tukāna epsilons

III nodaļa. Tumsas gūstā

IV nodaļa. Laika upe

V nodaļa. Statuja jūras dibenā

VI nodaļa. Zilo sauļu leģenda

VII nodaļa. Simfonija fa minorā — krāsu tonalitāte 4750 A

VIII nodaļa. Sarkanie vilņi

IX nodaļa. Trešā cikla skola

X nodaļa. Tibetas eksperiments

XI nodaļa. Aizmirstības sala

XII nodaļa. Astronautikas padome

XIII nodaļa. Debesu eņģeļi

XIV nodaļa. Tērauda durvis

XV nodaļa. Andromedas miglājs

И. ЕФРЕМОВ

ТУМАННОСТЬ АНДРОМЕДЫ

Молодая гвардия, Москва 1958

Латвийское государственное издательство

На латышском языке

IVANS ANTONOVIČS JEFREMOVS

ANDROMEDAS MIGLĀJS

Redaktors A. Lielais. Maksī, redaktors I. Zvaguzis. Tehn. redaktore M. Krasovska. Korektore I. Gintere. Nodota¹ salikšanai 1960. g. 5 oktoprī. Parakstīta iespiešanai 1960. g. 22. decembrī. Papīra formāts 84X108¹ /s2. 10,13 fiz. iespiedi. 16 61 uzsk. iespiedi. 18,64 izdevn. i Metiens 30000 eks Maksā 6 rbl. 60 kap. № 1961 g. 1. 1 66 kap. Latvijas Valsts izdevniecība Rīgā. Padomju bulv. 24. Izdevn. Nr. I3705-J1240. Iespiesta Latvijas PSR Kultūras ministrijas Poligrāfiskas rūpniecības parvaldes 3. tipogrāfijā Rīgā, Lenina iela 137/139. Pašūt. Nr. 643. K2

PASKAIDROJUMI

Biljons — miljons miljonu jeb 10^{12} .

Parseks — astronomiska attāluma mērvienība, kas atbilst 3,26 gaismas gadiem jeb apmēram 32×10^{12} km.

Anamezons — viela, kuras atomu kodolos Iznīcinātas mezonu saites; tās izplūšanas ātrums tuvs gaismas ātrumam (fantastiska).

Sporamīns — līdzeklis pret miegu (fantastisks).

Kvantu robeža — ātruma robeža, tuva gaismas ātrumam, pie kura nopēj pastāvēt neviens telpisks ķermenis, jo masa kļūst bezgalīgi liela, bet laiks — nulle.

Viļņveida un fotonu stari — gaismas staram vienlaikus piemīt viļņveida svārstību un daļiņu (fotonu) plūsmas īpašības. Nākotnes tehnikā abas šīs gaismas stara īpašības atdalītas viena no otras un izmantotas katra atsevišķi (fantastiski).

Elektronu invertors — aparāts, kas ar jutīgu elementu izraisītas un pastiprinātas elektronu plūsmas un luminisējoša ekrāna palīdzību pārvērš neredzamus izstarojumus gaismā.

Atomārais (cietais) skābeklis — skābeklis nevis molekulārā stāvoklī (O_2), bet atsevišķu atomu veidā. Atomārā stāvoklī jebkura viela intensīvāk piedalās ķīmiskajās reakcijās un ir daudz lielākā mērā saspiežama nekā molekulārā stāvoklī.

Temperatūra K — temperatūra pēc Kelvina absolūtās skalas, kurā 0° atbilst -273°C .

Silikols — caurspīdīgs materiāls, kas izgatavots no silīcija organisko savienojumu šķiedrām (fantastisks).

Andezīta klintis — klintis no lavai līdzīgiem vulkāniskiem iežiem.

Hromkatoptriskas krasas — krasas, kam piemīt gaismas iekšējās atstarošanas spējas (fantastiskas).

Nukleons — atoma kodola centrālais «kodoliņš», kas atrodas mezonu gredzenveida mākoņa iekšienē.

Bipolārā matemātika— matemātika, kas, balstīdamās uz dialektisko loģiku, spēj dot divpusīgu analīzi un atrisinājumu (fantastiska).

Parasimpātiskā sistēma — autonoma nervu sistēma, kas pretēji simpātiskajai kontrolē aiztures reakcijas.

Kolapss — ar krasi pavājinātu sirdsdarbību un asinsriņķošanas traucējumiem saistīts dziļas nesamaņas stāvoklis.

Kvants — niecīgs, nedalāms izstarojamās enerģijas daudzums.

Berilijs un rēnijs — reti metāli.

Apsīda — gotiskajai arhitektūrai raksturīga baznīcas gala piebūve, kas no ārpuses atgādina pustorni un no iekšpuses nišu.

Fluktuatīvā psiholoģija — zinātne, kas pētī masveidīgas vēsturiskas pārmaiņas cilvēku psiholoģijā (fantastiska).

Virstoņu diafragmas — diafragmas, kas uztver un atveido cilvēka balss virstoņus un līdz ar to iznīcina jebkuru atšķirību starp dzīvo balsi un tās atskaņojumu uztvērējā (fantastiskas).